



Jednolita Strategia Terytorialna = spójny obszar funkcjonalny
powiatu nakiłowskiego poprzez wzmocnienie mechanizmów
efektywnej współpracy JST

eeagrants

Załącznik do uchwały Nr XXII/261/16
Rady Miejskiej Orzesze z dnia 27.06.2016r.

Podstrategia kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym



Spis treści

Wstęp	2
1. Ogólna charakterystyka gmin i powiatu nikołowskiego	3
1.1. Położenie i podział administracyjny	3
1.2. Demografia	3
1.3. Rynek pracy	6
1.4. Pomoc społeczna	7
1.5. Strefy przemysłowe i duże zakłady pracy	9
2. Analiza stanu przestrzeni publicznej dla obszaru funkcjonalnego powiatu nikołowskiego	12
2.1. Struktura użytkowania gruntów, struktura funkcjonalno-przestrzenna	12
2.2. Powiązania transportowe	14
2.3. Charakterystyka przestrzeni publicznych, w tym terenów rekreacyjnych	16
2.4. Charakterystyka obszarów chronionych	19
2.5. Charakterystyka substancji zabytkowej	21
2.6. Obszary przeznaczone do rewitalizacji (w tym: tereny zdegradowane, obszary zamieszkiwane przez mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym)	27
3. Analiza problemów	38
4. Analiza SWOT	39
5. Programowanie rozwoju przestrzeni publicznej	41
5.1. Misja i wizja	41
5.2. Cele strategiczne i operacyjne	42
5.3. Cele operacyjne wraz z proponowanymi kierunkami rozwoju	43
6. System wdrażania i monitorowania	48
6.1. Podstawowe zasady wdrażania Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym	48
6.2. Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym	48
7. System monitoringu i ewaluacji	49
7.1. Monitoring realizacji Podstrategii	49
7.2. Ewaluacja	51
7.3. Aktualizacja Podstrategii	51
8. Spis tabel	52



Wstęp

Podstrategia kształtowania przestrzeni publicznej (w tym rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działania na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmocnieniu lokalnych więzi społecznych oraz opieki nad zabytkami) na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym jest jednym z rezultatów projektu pn. „Jednolita S-strategia T-erytorialna = spójny obszar funkcjonalny powiatu mikołowskiego poprzez wzmocnienie mechanizmów efektywnej współpracy JST”, realizowanego w ramach programu „Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego” finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.

Celem Podstrategii kształtowania przestrzeni jest odpowiedź na pytanie:

1. Jak rozwiązać kluczowy problem obszaru funkcjonalnego: rewitalizacja obszarów zdegradowanych?
2. Jak rozwiązać kluczowy problem obszaru funkcjonalnego: opieka nad zabytkami?

Zachowanie spójności społecznej i przestrzennej jest niezwykle ważnym elementem przy planowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego całego obszaru funkcjonalnego. Odpowiednie kształtowanie przestrzeni oraz zachowanie dziedzictwa kulturowego ma wpływ zarówno na podniesienie jakości życia mieszkańców, jak i podniesienie atrakcyjności inwestycyjnej i turystycznej obszaru.

Nieodłączoną częścią Podstrategii jest Plan Operacyjny składający się z dwóch załączników przygotowanych odrębnie dla każdej z gmin – Gminnego Programu Rewitalizacji i Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami. Podstrategia zawiera syntezę analizy problemów i potencjałów zidentyfikowanych na etapie tworzenia dokumentów dla gmin.

Na podstawie określonych problemów i potencjałów została określona misja i wizja obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego w zakresie kształtowania przestrzeni oraz cechy szczegółowe marki.

W celu osiągnięcia pożądanego wizji i misji konieczne jest określenie, a następnie realizacja celów strategicznych i operacyjnych. Cele te będą realizowane za pomocą wskazanych kierunków rozwoju – wiązek zadań realizacyjnych.

Jednocześnie należy podkreślić, że wskazane w Podstrategii cele i zadania stanowią sugestie i propozycje działań, których wdrożenie będzie zależało od decyzji poszczególnych władz samorządów gminnych i powiatowego. Należy mieć na uwadze, że zmiany zachodzące w otoczeniu powodują, że zapisy Podstrategii powinny być weryfikowane w czasie. Podstrategia jest narzędziem pragmatycznym, dlatego też nie wszystkie zadania wskazane w chwili obecnej w dokumencie będą możliwe do realizacji i w perspektywie czasu może nie być zasadne, aby je wdrażać bądź kontynuować ich realizację. W związku z tym Podstrategię można uznać za elastyczne narzędzie do planowania i wyznaczania głównych kierunków rozwoju Powiatu Mikołowskiego w obszarze kształtowania przestrzeni.

Realizacja zadań niezbędnych do osiągnięcia celów oraz wdrożenie działań przewidzianych w Gminnych Programach Rewitalizacji oraz Gminnych Programach Opieki nad Zabytkami będzie wymagało ścisłej współpracy między przedstawicielami poszczególnych jednostek samorządu terytorialnego, a także nawiązania współpracy z innymi podmiotami działającymi na terenie powiatu zarówno z sektora prywatnego, jak i pozarządowego.

1. Ogólna charakterystyka gmin i powiatu mikołowskiego

1.1. Położenie i podział administracyjny

Powiat mikołowski położony jest w południowo-zachodniej Polsce, na granicy Wyżyny Śląsko-Krakowskiej i Kotliny Oświęcimskiej. Do roku 1954 tereny te znajdowały się w powiecie pszczyńskim a następnie do 1975 roku w powiecie tyskim (za wyjątkiem Ornontowic, które włączono do powiatu rybnickiego w 1960 roku). Powiat mikołowski powstał w 1999 roku i administracyjnie położony jest w południowo-zachodniej części województwa śląskiego oraz Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (GOP).

Jest to jeden z 17 powiatów ziemskich leżących w granicach województwa śląskiego. Od północy graniczy z Katowicami i Rudą Śląską, od południa z Żorami i powiatem pszczyńskim, od wschodu z Tychami, a od zachodu z powiatem gliwickim i rybnickim.

Powiat składa się z pięciu dynamicznie rozwijających się gmin – trzech miejskich (Mikołów, Łaziska Górne i Orzesze) oraz dwóch wiejskich (Ornontowice i Wiry), które zajmują łączną powierzchnię 232 km². Pod względem powierzchni powiat plasuje się na piętnastym miejscu wśród powiatów ziemskich leżących w granicach województwa śląskiego.

Siedzibą władz powiatu mikołowskiego jest drugie co do wielkości miasto powiatu – Mikołów. Składają się na nie dzielnice: Centrum, Dąbrowa, Gniotek, Goj, Gronie, Jamna, Kamionka, Kałuże, Kąty, Kolonia Huta, Kolonia Wojewódzka, Nowy Świat, Pelcówka, Regielowiec, Reta, Rusinów, Sośnia Góra, Stara Huta, Stracona Wioska, Wygoda, Wymysłanka, a także sołectwa: Borowa Wieś, Bujaków, Mokre, Paniowy i Śmiłowice. Największym miastem powiatu jest, Orzesze, podzielone na dzielnice: Orzesze Centrum, Orzesze Jaśkowice, Orzesze Zawada, oraz sołectwa: Gardawice, Królówka, Mościska, Woszczyce, Zgoń, Zawiść, Zazdrość. Na kolejną gminę powiatu – Łaziska Górne – składają się trzy historyczne dzielnice: Łaziska Górne Centrum, Łaziska Średnie i Łaziska Dolne. Z kolei na obszar gminy Wiry składają się: wieś Wiry oraz wieś Gostyń. Najmniejszą gminą powiatu są Ornontowice, gdzie nie wyodrębniono jednostek pomocniczych.

1.2. Demografia

W 2014 roku powiat zamieszkiwało ponad 96 tysięcy osób, przy czym liczba ta stale wzrasta. Najliczniej zamieszkaną gminą powiatu jest Mikołów (41% spośród mieszkańców powiatu). Ogólna gęstość zaludnienia powiatu wyniosła 412 os/km², przy czym największą gęstością charakteryzowały się Łaziska Górne, a najmniejszą – Wiry. Zdecydowana większość mieszkańców powiatu zamieszkuje obszar miejski (85,7%), co odpowiada tendencji wojewódzkiej (77,3%).

Tabela 1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość zaludnienia powiatu mikołowskiego w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (km ²)	Liczba ludności	Gęstość zaludnienia na 1 km ²
Polska	312 679	38 483 957	123
województwo śląskie	12 333	4 593 358	372
powiat mikołowski	232	96 107	412
Mikołów	79	39 795	502
Orzesze	83	20 194	241
Łaziska Górne	20	22 419	1117
Wiry	35	7 736	223
Ornontowice	15	5 963	386

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

W 2014 roku kobiety stanowiły 51,3% mieszkańców powiatu. Współczynnik feminizacji wyniósł 105, co oznacza, że na każde 100 mężczyzn przypadało 105 kobiet. W odniesieniu do województwa śląskiego i całego kraju współczynnik ten był niższy o 2. Najwyższy współczynnik feminizacji charakteryzował gminę Mikołów (108), a najniższy – Orzesze (101).

Tabela 2. Współczynnik feminizacji oraz liczba mężczyzn i kobiet w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Współczynnik feminizacji
Polska	18 619 809	19 858 793	107
województwo śląskie	2 253 857	2 415 280	107
powiat mikołowski	46 790	49 317	105
Mikołów	19 155	20 640	108
Orzesze	10 026	10 168	101
Łaziska Górne	10 878	11 541	106
Wiry	3 792	3 944	104
Ornontowice	2 939	3 024	103

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Ponad połowa mieszkańców powiatu pozostaje w związku małżeńskim (60,4%), a co czwarta osoba jest stanu wolnego (26,5%). W porównaniu do województwa śląskiego i całej Polski można zaobserwować wyższy odsetek osób w związku małżeńskich i niższy rozwodników.

Tabela 3. Ludność powiatu mikołowskiego w 2014 roku według stanu cywilnego

Jednostka terytorialna	Stan cywilny				
	Wolni	W związku małżeńskim	Rozwiedzeni	Owdowiali	Nieustalone
Polska	28,8%	55,8%	5,0%	9,6%	0,8%
województwo śląskie	27,1%	57,5%	5,1%	9,8%	0,4%
powiat mikołowski	26,5%	60,4%	3,8%	9,1%	0,2%
Mikołów	26,4%	60,4%	3,8%	9,2%	0,2%
Orzesze	26,5%	60,5%	3,8%	9,0%	0,2%
Łaziska Górne	26,4%	60,4%	3,8%	9,2%	0,2%
Wiry	26,5%	60,4%	3,8%	9,1%	0,2%
Ornontowice	26,6%	60,5%	3,8%	9,0%	0,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Dane te potwierdzają również dane odnośnie do małżeństw i rozwodów. W 2014 roku mieszkańcy powiatu zawarli 518 małżeństw, co odpowiada 5,4 małżeństwom na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest wyższy od wartości dla województwa śląskiego i całej Polski. Jednocześnie, w powiecie odnotowano 1,3 rozwodów na 1000 mieszkańców, a wskaźnik ten jest niższy od wartości dla województwa śląskiego i kraju.

Tabela 4. Liczba małżeństw i rozwodów w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Liczba małżeństw	Małżeństwa na 1000 ludności	Rozwody na 1000 ludności
Polska	188 488	4,9	1,7
województwo śląskie	22 765	5,0	1,8
powiat mikołowski	518	5,4	1,3
Mikołów	203	5,1	1,3
Orzesze	106	5,3	1,3
Łaziska Górne	131	5,8	1,3
Wiry	43	5,6	1,3
Ornontowice	35	5,9	1,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Dane z 2014 roku wskazują, że w powiecie urodziło się 1039 dzieci (504 kobiety i 535 mężczyzn), a zmarło 940 osób (424 kobiety i 516 mężczyzn). W efekcie przyrost naturalny

powiatu wyniósł 99, co odpowiada 1,0 na 1000 mieszkańców (przy czym w miastach wskaźnik ten wyniósł 0,8, a na wsi 2,4). Jest to wartość zdecydowanie wyższa niż w województwie śląskim i całej Polsce. Największy przyrost charakteryzował gminę Ornontowice (3,4), a najmniejszy – Łaziska Górne (-0,2). Warto też dodać, że od 2002 roku liczba mieszkańców powiatu wzrosła o 6,5%.

Tabela 5. Przyrost naturalny, liczba urodzeń żywych i zgonów w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Urodzenia żywe na 1000 ludności	Zgony na 1000 ludności	Przyrost naturalny na 1000 ludności
Polska	9,7	9,8	0,0
województwo śląskie	9,3	10,4	-1,1
powiat mikołowski	10,8	9,8	1,0
Mikołów	10,5	9,7	0,8
Orzesze	12,3	10,3	2,0
Łaziska Górne	9,7	9,9	-0,2
Wiry	11,5	9,8	1,7
Ornontowice	11,3	7,9	3,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Średni wiek mieszkańców powiatu wynosi 39,9 lat i jest nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców województwa śląskiego (41,5 lat) i Polski (40,6 lat). Najstarszą gminą jest Mikołów (41,6 lat), a najmłodszą – Ornontowice (38,5 lat).

Tabela 6. Średni wiek mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku według płci

Jednostka terytorialna	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Polska	40,6	38,9	42,4
województwo śląskie	41,5	39,8	43,0
powiat mikołowski	39,9	38,4	41,3
Mikołów	40,1	38,6	41,6
Orzesze	39,0	37,6	40,5
Łaziska Górne	39,4	37,8	40,9
Wiry	37,6	36,3	38,8
Ornontowice	37,5	36,4	38,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Przyczyną zgonów w powiecie były najczęściej choroby układu krążenia (46,4%) i nowotwory (28,2%). Rozkład ten nie różni się znacząco w stosunku do wyników dla województwa śląskiego czy całej Polski. W porównaniu do województwa śląskiego można zaobserwować nieco podwyższony wskaźnik zgonów spowodowanych nowotworami (o 1,4 punktu procentowego) i chorobami układu oddechowego (0,6) przy braku zgonów wynikłych z zaburzeń psychicznych i zachowania. Natomiast w porównaniu do Polski zawyżony jest procent zgonów spowodowanych nowotworami (2,7) i chorobami układu krążenia (0,6), kosztem mniejszej umieralności spowodowanej chorobami układu oddechowego (1) i brakiem zgonów wynikłych z zaburzeń psychicznych i zachowania.

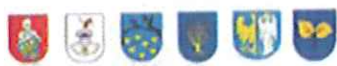
Tabela 7. Przyczyny zgonów mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Choroby układu krążenia	Nowotwory	Choroby układu oddechowego
Polska	45,8%	25,5%	5,9%
województwo śląskie	46,6%	26,8%	4,3%
powiat mikołowski	46,4%	28,2%	4,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Tabela 8. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania
Polska	4,0
województwo śląskie	7,6



Jednostka terytorialna	Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania
powiat mikołowski	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Na liczbę mieszkańców w powiecie miały wpływ również migracje ludności. W 2014 roku zarejestrowano 1454 zameldowań w ruchu wewnętrznym i 29 zameldowań z zagranicy. W tym samym roku odnotowano 983 wymeldowania w ruchu wewnętrznym i 165 wymeldowań za granicę. W efekcie saldo migracji wyniosło 335 (w tym: 188 kobiet i 147 mężczyzn). Warto zauważyć, że w tym samym czasie saldo migracji zarówno na poziomie kraju, jak i województwa było ujemne.

Tabela 9. Migracje ludności z powiatu mikołowskiego w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Zameldowania	Wymeldowania	Saldo
Polska	12 330	28 080	-15 750
województwo śląskie	43 397	50 561	-7 164
powiat mikołowski	1 483	1 148	335
Mikołów	600	497	103
Orzesze	349	171	178
Łaziska Górne	260	315	-55
Wiry	179	73	106
Ornontowice	95	92	3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

1.3. Rynek pracy

Ponad połowa mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku była w wieku produkcyjnym (63,7%). Jest to odsetek nieco wyższy niż w przypadku województwa śląskiego i kraju. Bardzo istotny z punktu widzenia rozwoju rynku pracy jest również proporcjonalnie większa liczba osób w wieku poprodukcyjnym.

Tabela 10. Ludność powiatu mikołowskiego w 2014 roku według wieku produkcyjnego

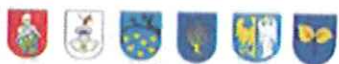
Jednostka terytorialna	Produkcyjne grupy wieku		
	0-14 lat	15-64 lat	65+ lat
Polska	18,0%	63,0%	19,0%
województwo śląskie	16,8%	63,2%	20,0%
powiat mikołowski	18,6%	63,7%	17,6%
Mikołów	18,1%	62,8%	19,1%
Orzesze	19,3%	63,8%	16,9%
Łaziska Górne	17,7%	65,2%	17,1%
Wiry	21,5%	63,3%	15,1%
Ornontowice	20,0%	64,6%	15,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

W powiecie mikołowskim na 1000 mieszkańców przydało 288 osób pracujących (dane dla 2014 roku). Jest to znacznie więcej niż w przypadku mieszkańców województwa śląskiego (259) i Polski (230). Jednocześnie stopa bezrobocia rejestrowanego jest niższa o 2,8 punktu procentowego w stosunku do województwa śląskiego i 4,6 punktu procentowego w stosunku do całego kraju. Najwyższa liczba osób pracujących (732) i zarazem najniższy wskaźnik stopy bezrobocia rejestrowanego dotyczy gminy Ornontowice (3,8%).

Tabela 11. Pracujący i bezrobotni w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności	Stopa bezrobocia rejestrowanego		
		Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Polska	230	12,4%	10,5%	11,4%
województwo śląskie	259	10,9%	8,5%	9,6%
powiat mikołowski	288	7,8%	5,9%	6,8%
Mikołów	340	8,1%	6,7%	7,3%



Jednostka terytorialna	Pracujący na 1000 ludności	Stopa bezrobocia rejestrowanego		
		Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Orzesze	149	7,8%	5,3%	6,5%
Łaziska Górne	265	8,7%	6,3%	7,5%
Wiry	105	6,0%	4,7%	5,3%
Ornontowice	732	5,1%	2,6%	3,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w powiecie mikołowskim wynosi 3431,97 złotych, co odpowiada 85,7% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce.

Ponad połowa aktywnych zawodowo mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku pracowała w przemyśle i budownictwie (52,2%), a prawie co piąty (19,0%) w sektorze usługowym (handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja). W porównaniu do danych dla województwa śląskiego i kraju zaobserwować można zdecydowaną dominację sektorów budownictwa i przemysłu nad pozostałymi sektorami.

Tabela 12. Pracujący w powiecie mikołowskim w 2014 roku według sektorów ekonomicznych

Jednostka terytorialna	Pracujący według sektorów ekonomicznych				
	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Budownictwo i przemysł	Handel i usługi	Finanse, ubezpieczenia, nieruchomości	Pozostałe
Polska	21,1%	26,9%	19%	3,9%	29,0%
województwo śląskie	7,6%	38,6%	20%	3,7%	29,8%
powiat mikołowski	4,7%	52,2%	19%	2,0%	22,0%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

1.4. Pomoc społeczna

Bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba oraz ubóstwo, stanowiły najczęstsze przyczyny otrzymywania pomocy społecznej w powiecie. Wśród innych problemów znalazły się również: niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, alkoholizm, bezdomność i inne.

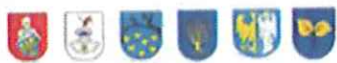
W 2014 roku z pomocy społecznej korzystało 4,7% całej populacji powiatu, przy czym najwyższy wskaźnik dotyczył Orzesza (9,4%), a najniższy Ornontowic (1,37%). Wskaźnik był niższy niż w województwie śląskim (5,3%) i w całym kraju (7,7%). W okresie od 2010 do 2014 roku liczba beneficjentów pomocy społecznej w powiecie ulegała fluktuacjom bez wyraźnego trendu, podczas gdy w województwie śląskim oraz na terenie całego kraju obserwowano stałe zmniejszanie się ich liczby.

Tabela 13. Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	3 338 703	3 103 832	3 111 054	3 204 830	2 953 964
województwo śląskie	265 433	242 878	248 978	259 862	241 695
powiat mikołowski	4 676	4 262	4 396	5 194	4 612
Mikołów	1 828	1 983	2 070	2 181	1 899
Orzesze	910	815	716	798	771
Łaziska Górne	1 531	1 099	1 199	1 858	1 633
Wiry	206	219	247	211	203
Ornontowice	201	156	164	146	106

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Spośród wszystkich osób, które korzystały z pomocy społecznej, w 2014 roku większość stanowiły te, których dochód znajdował się poniżej kryterium dochodowego (58,5%). W odniesieniu do 2010 roku procentowy podział osób ze względu na kryterium



dochodowe zmienił się nieznacznie. Wskaźnik ten był zdecydowanie wyższy dla województwa śląskiego (68%) i Polski (69,3%).

Tabela 14. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej poniżej i powyżej kryterium dochodowego w latach 2010-2014

		Polska	woj. śląskie	powiat mikołowski	Mikołów	Orzesze	Łaziska Górne	Wiry	Ornontowice
2010	Poniżej	2 134 852	161 213	2 809	910	522	1 235	92	50
	Powyżej	1 203 854	104 221	1 867	918	388	296	114	151
2011	Poniżej	1 944 680	145 653	2 241	1 058	441	561	111	70
	Powyżej	1 159 152	97 225	2 021	925	364	538	108	86
2012	Poniżej	2 248 823	170 490	2 764	1 286	489	760	151	78
	Powyżej	862 252	78 492	1 632	784	227	439	96	86
2013	Poniżej	2 299 796	178 448	2 959	1 437	478	821	135	88
	Powyżej	905 033	81 411	2 235	744	320	1 037	76	58
2014	Poniżej	2 048 461	164 237	2 699	1 209	493	833	107	57
	Powyżej	905 503	77 458	1 913	690	278	800	96	49

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

W analizowanym okresie liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne w gminach powiatu mikołowskiego stopniowo się zmniejszała, co odpowiadało tendencjom na poziomie wojewódzkim i krajowym. Łączna liczba rodzin korzystających z tych zasiłków w 2010 roku wynosiła 1840, natomiast w 2014 roku była mniejsza o 585. Najwięcej rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne zamieszkiwało miasto Mikołów (506), a najmniej – Ornontowice (60). Jednak odnosząc liczbę osób pobierających zasiłki do liczby ludności w gminach, można zauważyć, że różnica jest nieznaczna – w Mikołowie stanowią one 1,3% ogółu, w Orzeszu 1,5%, w Łaziskach Górnych 1,4%, w Wyrach 1% i w Ornontowicach 1%.

Tabela 15. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	1 540 801	1 416 015	1 285 312	1 196 479	1 105 853
województwo śląskie	120 445	108 784	98 089	92 263	85 989
powiat mikołowski	1 840	1 696	1 468	1 344	1 255
Mikołów	674	649	576	545	506
Orzesze	445	391	335	316	297
Łaziska Górne	533	492	420	347	316
Wiry	111	100	83	82	76
Ornontowice	77	64	54	54	60

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Średnie wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na jednego mieszkańca powiatu w 2014 roku wyniosły 355,79 zł. Najwyższą kwotę na ten cel przeznaczały Łaziska Górne (395,03 zł), a najniższą Wiry (266,07 zł). Kwoty te były sporo niższe niż średnie dla województwa śląskiego (o 143,53 zł na osobę) i całego kraju (o 181,25 zł).

Tabela 16. Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Całkowite wydatki na pomoc społeczną (zł)	Wydatki na pomoc społeczną na 1 mieszkańca (zł)
Polska	20 664 564 848,72	537,04
województwo śląskie	2 289 856 566,75	499,32
powiat mikołowski	34 194 007,15	355,79
Mikołów	15 542 402,47	390,56
Orzesze	6 054 318,97	299,81
Łaziska Górne	8 856 216,02	395,03
Wiry	2 058 335,29	266,07
Ornontowice	1 682 734,40	282,20

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Najważniejszymi realizatorami zadań dotyczącymi szeroko pojętej pomocy społecznej są:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Mikołowie zajmujące się, m.in.: opracowywaniem i realizacją powiatowej strategii ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, wspieraniem osób niepełnosprawnych i innych, przyznawaniem pomocy pieniężnej na usamodzielnianie i kontynuowanie nauki przez osoby opuszczające domy pomocy społecznej, ośrodki szkolno-wychowawcze, zakłady poprawcze itp., pomocą w integracji społecznej osób wykluczonych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Mikołowie, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzeszu, Ośrodek Pomocy Społecznej w Łaziskach Górnych, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wyrach i Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ornontowicach zajmujące się, m.in.: pomocą finansową i rzeczową osobom niezdolnym do pracy, samotnym i bezdomnym, poradnictwem prawnym, psychologicznym i rodzinnym, usługami opiekuńczymi i specjalistycznym dla osób samotnych,
- Centrum Integracji Społecznej w Mikołowie, wspierające osoby, które nie są w stanie zaspokajać swoich podstawowych potrzeb życiowych a także znajdujące się w sytuacji uniemożliwiającej lub ograniczającej uczestnictwo w życiu zawodowym i społeczno-rodzinnym.

1.5. Strefy przemysłowe i duże zakłady pracy

W 2014 roku w obrębie powiatu mikołowskiego działało 9191 podmiotów gospodarczych. Większość z nich stanowiły przedsiębiorstwa z sektora MŚP, a w szczególności mikroprzedsiębiorstwa (94%). Wskaźnik ten jest identyczny dla województwa śląskiego (94%) i nieco wyższy w przypadku całego kraju (95,6%).

Tabela 17. Podmioty gospodarcze w powiecie mikołowskim w 2014 roku według klas wielkości

Jednostka terytorialna	Ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
Polska	4 119 671	3 938 654	146 926	29 610	3 706	775
województwo śląskie	461 933	438 364	19 291	3708	492	78
powiat mikołowski	9191	8649	453	82	6	1
Mikołów	4699	4390	260	44	4	1
Orzesze	1699	1624	61	14	0	0
Łaziska Górne	1551	1459	77	14	1	0
Wiry	754	721	31	2	0	0
Ornontowice	488	455	24	8	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Ze względu na bogactwo zasobów naturalnych (w szczególności węgla kamiennego, metanu, piasków budowlanych oraz łupków karbońskich) podmioty zlokalizowane na terenie powiatu mikołowskiego działają przede wszystkim w obrębie sektorów budownictwa i przemysłu. Są to głównie kopalnie, huty i fabryki, zajmujące się wydobywaniem i przetwarzaniem wspomnianych zasobów. Stąd też wysokie zatrudnienie mieszkańców powiatu we wspomnianym sektorze.

Najistotniejsze zakłady pracy w powiecie mikołowskim opisano poniżej.

- 1) **Firma Handlowa ROLNIK s.j.** (gmina Mikołów) – rozpoczęła działalność w 1991 roku w Mikołowie. Zajmuje się produkcją i eksportem przetworów, zup, gotowych dań, sosów, sałatek, pasztetów, a także warzyw konserwowych¹,

¹ <https://rolnik.pl/>

- 2) **FPM (Fabryka Palenisk Mechanicznych) SA** (gmina Mikołów) – jej początki wywodzą się z warsztatu odlewniczego „Huta Waltera”, powstałego w 1858 roku. Aktualnie fabryka zajmuje się produkcją maszyn i urządzeń dla elektrowni, elektrociepłowni, ciepłowni i zakładów wytwarzających energię dla potrzeb własnych²,
- 3) **Kopalnia Doświadczalna „Barbara”** (gmina Mikołów) – jej początki sięgają 1850 roku, gdy w wyniku wzrostu zapotrzebowania na węgiel uruchomiono kopalnię „Anna” w okolicy wzgórza Kamionka. Aktualnie jest ona jedyną w Polsce kopalnią doświadczalną i jedyną w Europie placówką naukowo-badawczą, która posiada podziemny poligon doświadczalny³,
- 4) **LUMATECH** (gmina Mikołów) – powstała w 1996 roku, zajmuje się technologiami i materiałami dla przemysłu drzewnego oraz meblowego⁴,
- 5) **Mifama Opa Carbo Sp. z o.o.** (gmina Mikołów) – rozpoczęła działalność w 1872 roku jako producent kotłów parowych. Obecnie zajmuje się wykonywaniem odlewów maszynowych, konstrukcji blaszanych i żelaznych, a także produkcją maszyn budowlanych, drogowych oraz parowych⁵,
- 6) **Schneider Electric Energy Poland Sp. z o.o.** (gmina Mikołów) – istnieje na polskim rynku od 1957 roku. Oddział w Mikołowie zajmuje się produkcją i dostawą transformatorów olejowych i żywicznych średniego napięcia dla sektora energetycznego w Polsce i za granicą⁶,
- 7) **SPYRA PRIMO Poland Sp. z o.o.** (gmina Mikołów) – działa od 1983 roku zajmując się produkcją rur i kształtek z tworzyw sztucznych do budowy telekomunikacyjnych i energetycznych podziemnych instalacji kablowych, sieci rurociągów do przesyłu gazu i wody, a także budowy kanalizacji ciśnieniowej⁷,
- 8) **Wiromet SA** (gmina Mikołów) - spółka powstała w 1952 roku. Jest producentem urządzeń i części zamiennych dla energetyki, górnictwa i innych dziedzin przemysłu. Świadczy również usługi przemysłowe w zakresie obróbki mechanicznej, cieplno-chemicznej oraz odlewnictwa⁸,
- 9) **CP Glass SA Oddział Huta Szkła „Orzesze”** (gmina Orzesze) – w 2005 roku spółka wykupiła upadającą Hutę Szkła „Orzesze” w Orzeszu i przeprowadziła restrukturyzację i modernizację technologiczną. Aktualnie huta jest producentem opakowań szklanych stosowanych w przemyśle piwowarskim i monopolowym⁹,
- 10) **Fabryka Materacy JANPOL Sp. z o.o.** (gmina Orzesze) – rozpoczęła swą działalność w 1992 roku w Orzeszu. Zajmuje się produkcją materacy dla osób prywatnych, hoteli i szpitali¹⁰,
- 11) **Kopalnia Piasku Jarub** (gmina Orzesze) – istnieje od 1996 roku w sołectwie Orzesza – Gardawicach. Jej działalność obejmuje eksploatację i sprzedaż piasku bezpośrednio ze złoża¹¹,
- 12) **Mirola Sp. z o.o.** (gmina Orzesze) – to firma działająca od 1991 roku. Zajmuje się produkcją rolet zewnętrznych, bram, parapetów i moskitier ramkowych¹²,
- 13) **NT Industry** (gmina Orzesze) – to spółka należąca do duńskiej grupy Novatech, działającej w branży konstrukcji stalowych od 1996 roku. W Orzeszu rozpoczęła

² <http://www.fpmsa.com/>

³ <http://www.gig.eu/pl/o-instytucie/kontakt>

⁴ <http://www.lumatech.pl/>

⁵ <http://mifama.com.pl/>

⁶ <http://www.schneider-electric.pl/sites/poland/pl/group/poland/elda.page>

⁷ <http://www.spyraprimo.pl/pl/firma/historia>

⁸ <http://www.wiromet.com.pl/>

⁹ <http://www.polampack.eu/o-firmie/historia/>

¹⁰ <http://www.janpol.pl/pl/firma.html>

¹¹ <http://www.jarub.pl/>

¹² <http://www.mirola.pl/pl/c,3,o-nas.html>



- swą działalność w 2003 roku. Zajmuje się projektowaniem, konstruowaniem oraz produkcją elementów, konstrukcji i urządzeń stalowych¹³,
- 14) **ERG-SYSTEM SA** (gmina Łaziska Górne) – w Łaziskach Górnych firma rozpoczęła działalność w 1998 roku, jednak na rynku tworzyw sztucznych jest obecna od ponad 40 lat. W ofercie firmy znajduje się produkcja skrzynek i opakowań transportowych z tworzyw sztucznych, a także branding skrzynek¹⁴,
- 15) **Huta Łaziska SA** (gmina Łaziska Górne) – jej budowa rozpoczęła się w 1916 roku. Aktualnie huta wyspecjalizowała się w produkcji żelazostopów niezbędnych w procesach stalowniczych i odlewniczych. Dodatkowo, posiada koncesję na obrót energią elektryczną, dzięki czemu jest ona największym w Polsce odbiorcą energii elektrycznej¹⁵,
- 16) **Kopalnia Węgla Kamiennego „Bolesław Śmiały”** (gmina Łaziska Górne) – powstała wskutek stopniowego łączenia się wielu czynnych, niedużych i często zmieniających swoją lokalizację zakładów górniczych działających na obszarze Łazisk Górnych. Obecnie znajduje się w czołówce kopalń węgla kamiennego w Polsce¹⁶,
- 17) **Tauron Wytwarzanie SA – Oddział Elektrownia Łaziska** (gmina Łaziska Górne) – powstał w 1917 roku w Łaziskach Górnych. Jest to konwencjonalna elektrownia, której celem jest produkcja energii elektrycznej i ciepłej¹⁷. Obecnie na terenie elektrowni działa również Muzeum Energetyki,
- 18) **Wilk Elektronik SA** (gmina Łaziska Górne) – przedsiębiorstwo zostało założone w 1991 roku w Tychach, a w 2003 roku przeniesione do Łazisk Górnych. Firma jest jedynym producentem modułów RAM w Europie¹⁸,
- 19) **CARBOMA Sp. z o.o.** (gmina Wyry) – firma działa od 2011 roku i zajmuje się produkcją maszyn dla szeroko rozumianego przemysłu¹⁹,
- 20) **Ceramika EVA** (gmina Wyry) – to producent płytek ceramicznych ściennych i podłogowych, działający od 1998 roku w Wyrach²⁰,
- 21) **Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe „ADW” Sp. z o.o.** (gmina Wyry) – powstało w 1983 roku. Zajmuje się produkcją wyrobów bitumicznych, mas hydroizolacyjnych i środków grzybobójczych²¹.
- 22) **RAFAKO SA – Oddział Wyry** (gmina Wyry) – spółka powstała w 1949 roku w Raciborzu, a w 2009 roku w Wyrach uruchomiła produkcję elementów elektrofiltrów²²,
- 23) **Kopalnia Węgla Kamiennego „Budryk”** (gmina Ornontowice) – pracę przy budowie kopalni rozpoczęto w 1979 roku. W 2008 roku kopalnia została włączona w struktury Jastrzębskiej Spółki Węglowej²³.

¹³ <http://www.ntindustry.com/o-firmie.html>

¹⁴ <http://www.erg-system.pl/oferta>

¹⁵ <http://hlsili.pl/>

¹⁶ <http://www.pgg.pl/o-firmie/oddzialy/bol>

¹⁷ <http://www.tauron-wytwarzanie.pl/oddzialy/laziska/Strony/opis.aspx>

¹⁸ <http://www.goodram.com/pl/o-firmie/wilk-elektronik/>

¹⁹ <http://www.carboma.pl/o-firmie-pl.html>

²⁰ <http://www.ceramika-eva.pl/>

²¹ <http://www.adw.com.pl/dzien-dzisiejszy-firma.html>

²² <http://www.rafako.com.pl/o-nas/opis-firmy>

²³ <https://www.jsw.pl/o-nas/o-jsw/>

2. Analiza stanu przestrzeni publicznej dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego

2.1. Struktura użytkowania gruntów, struktura funkcjonalno-przestrzenna

Powierzchnia powiatu mikołowskiego wynosi 233 km². Jego największą część zajmują grunty rolne (50,1%) i grunty leśne, zadrzewione oraz zakrzewione (39,6%). Zdecydowanie mniejszą część gruntów powiatowych zajmują tereny mieszkaniowe (6,1%) i przemysłowe (2,7%), a najmniejszą – nieużytki (0,9%), tereny rekreacji i wypoczynku (0,5%) oraz grunty pod wodami (0,2%). Użytki rolne stanowią ponad połowę gruntów również w województwie śląskim, jednak wartość ta w ostatniej dekadzie spadła o ponad 40 tys. ha. Zwiększeniu uległ natomiast udział terenów zabudowanych i zurbanizowanych – o prawie 38 tys. ha. Ponadto wzrosła powierzchnia gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych (o ponad 13 tys. ha).

Największą gminą powiatu mikołowskiego jest Orzesze, stanowiące 36% jego powierzchni. Na ogólną powierzchnię gminy składają się przede wszystkim: grunty leśne (55,7%) i rolne (38,6%). W gminie brakuje jednoznacznie wyodrębnionego centrum oraz przestrzeni publicznych, zwłaszcza rekreacyjnych. Wiele jest natomiast terenów zielonych – w mieście funkcjonuje jedenaście parków oraz liczne skwery.

Drugą co do wielkości gminą powiatu jest Mikołów. Na jego powierzchnię składają się głównie grunty rolne (59,1%) i leśne (30,4%). W centralnej części miasta znajduje się rynek z obiektami użyteczności publicznej, od którego promieniście rozchodzą się wąskie uliczki. W Centrum dominują zespoły zabudowy wielorodzinnej oraz budynki o charakterze willowym, natomiast na obszarze sołectw większość zabudowy stanowią jednorodzinne domy wolnostojące o charakterze podmiejskim oraz domy jednorodzinne w zabudowie zagrodowej (wiejskiej.) Największy odsetek terenów zieleni urządzonej w całkowitej powierzchni znajduje się w Centrum (2,82%). Najmniejszy odsetek terenów zielonych znajduje się w sołectwach Bujaków (0,08%) i Paniowy (0,17%).

Na kolejną gminę, Wyrę, składają się w największym stopniu grunty rolne (53,4%) i leśne (40,5%). W strukturze funkcjonalno-przestrzennej wyróżniają się dwa centra lokalne – w Wyrach i Gostyni. Wynika to z faktu, że wieś Gostyń do 1945 roku była samodzielną gminą. W gminie dynamicznie rozwija się zabudowa mieszkaniowa o charakterze jednorodzinnym i wielorodzinnym. Natomiast do najbardziej rozwiniętych terenów infrastrukturalnych o charakterze inwestycyjnym należy obszar ulicy Pszczyńskiej – od przejazdu kolejowego do granicy gminy z Mikołowem. Na tym terenie świadczone są usługi o charakterze ponadlokalnym.

Największą część powierzchni kolejnej gminy, Łazisk Górnych, zajmują grunty rolne (50,6%) i tereny przemysłowe (33,1%). W strukturze funkcjonalnej gminy wyróżnia się trzy jednostki strukturalne: Łaziska Górne charakteryzujące się funkcją usługową, gospodarczą i mieszkaniową, Łaziska Dolne – mieszkaniową i rolniczą oraz Łaziska Średnie – gospodarczą i mieszkaniową. Rozproszone, niewielkie zespoły rolnicze zlokalizowane są na terenie całej gminy, znaczna część funkcji rolniczej realizowana jest jednak na terenie kompleksów w Bradzie i Łaziskach Dolnych. Tereny produkcyjne, magazynowe i usługowe skupione są głównie w Łaziskach Górnych oraz w obszarze dzielnicy Kopanina. Natomiast zabudowa mieszkaniowa zlokalizowana jest w Łaziskach Górnych (w południowej części dzielnicy Brady, na zachód od ulic Zielonej i Łącznej, a także na południe od ulicy Ryszy) i Łaziskach Dolnych (na południe od ulicy Górniczej oraz w obszarze ulicy Mikołowskiej). W Łaziskach Średnich obszary przeznaczone na

zabudowę mieszkaniową i usługową są zlokalizowane na północ od ulicy Wyrskiej oraz na północny – wschód od ulicy Wapiennej.

Na powierzchnię ostatniej z opisywanych gmin, Ornontowice, składają się przede wszystkim użytki rolne (59,1%) i grunty leśne (29%). Część rolniczo-mieszkaniowa znajduje się na północy gminy, część przemysłowo-mieszkaniową zlokalizowana jest na południu, natomiast część środkowa stanowi centrum administracyjno-usługowe, do którego przylega Zabytkowe Założenie Pałacowo-Parkowe. W sferze mieszkaniowej przeważają budynki jednorodzinne o zabudowie szeregowej, jedno- i dwukondygnacyjnej. W północnej i środkowej części gminy w obszarze ulicy Zwycięstwa coraz liczniejsze stają się budynki wolnostojące z przylegającymi, ozdobnymi ogrodami. W południowej części gminy zabudowa mieszkaniowa jest bardzo zróżnicowana – począwszy od domów jednorodzinnych, poprzez budynki o charakterze rolniczym aż po kilkukondygnacyjne zabudowania wielorodzinne.

Podsumowując, największym udziałem terenów mieszkaniowych oraz użytków rolnych charakteryzuje się miasto Mikołów, terenów przemysłowych oraz terenów rekreacji i wypoczynku – Łaziska Górne, zaś gruntów leśnych – Orzesze.

Tabela 18. Struktura użytkowania gruntów w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Użytki rolne razem	Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	Grunty pod wodami razem	Tereny mieszkaniowe	Tereny przemysłowe	Tereny rekreacji i wypoczynku	Nieużytki
Polska	62,4%	32,2%	2,2%	1,0%	0,4%	0,2%	1,6%
województwo śląskie	54,8%	35,9%	1,6%	4,2%	1,6%	0,7%	1,2%
powiat mikołowski	50,0%	39,6%	0,2%	6,1%	2,7%	0,5%	0,9%
Mikołów	59,1%	30,4%	0,3%	7,1%	1,5%	0,5%	1,1%
Orzesze	38,6%	55,7%	0,2%	4,4%	1,0%	0,0%	0,1%
Łaziska Górne	50,6%	12,2%	0,0%	14,6%	16,8%	3,0%	2,8%
Wiry	53,4%	40,5%	0,2%	4,0%	0,7%	0,1%	1,1%
Ornontowice	59,1%	29,0%	0,3%	5,2%	5,4%	0,5%	0,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Obszary funkcjonalne powiatu można podzielić na dwa typy w zależności od relacji do procesów rozwojowych regionu. Pierwszy z nich to obszary uczestniczące w procesach rozwojowych, do których zaliczyć można gminy Ornontowice i Wiry. Charakteryzują się one:

- położeniem w strefie silnego oddziaływania ośrodków miejskich,
- specjalizacją wynikającą z bliskości miasta,
- dostępem do miejsc pracy poza rolnictwem,
- dostępem do zatrudnienia w ośrodkach miejskich,
- dostępem do podstawowych usług publicznych,
- dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu,
- dobrym potencjałem rolniczym.

Drugi typ to obszary wymagające wsparcia procesów rozwojowych, do który zaliczają się gminy: Mikołów, Łaziska Górne i Orzesze. Obszary te odznaczają się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, środowiskowych, przestrzennofunkcjonalnych i technicznych. Zidentyfikowane obszary zdegradowane obejmują osiedla robotnicze, zespoły zabudowy przemysłowej, tereny i obiekty postindustrialne, wyrobiska po eksploatacji surowców (zwały, piaskownie i żwirownie), wysypiska, zapadliska oraz tereny pokolejowe oraz powojenne.



Kluczowy przy wyznaczaniu terenów zdegradowanych jest aspekt społeczny. Upadek tradycyjnych gałęzi przemysłu i niepodejmowanie przez przedsiębiorstwa koniecznych działań restrukturyzacyjnych oraz lokowanie inwestycji na nowych terenach w dłuższej perspektywie czasu może powodować odpływ ludności. Rezultatem może być wyludnianie się dzielnic oraz degradacja zabudowy mieszkaniowej. Efektem niskiej przedsiębiorczości oraz niewielkiej dynamiki tworzenia miejsc pracy na tych terenach może być również segregacja przestrzenna mieszkańców oraz powstawanie dzielnic biedy i wykluczenia społecznego. Głównym wyzwaniem procesu rewitalizacji jest przywrócenie funkcji użytkowych obszarów poprzez nowe zagospodarowanie o wysokich walorach architektonicznych i urbanistycznych. Konieczne jest uwzględnienie efektywności energetycznej i poszanowania energii, ochrony dziedzictwa kulturowego oraz stanu środowiska naturalnego. Istotna jest też integracja przestrzenna i społeczna terenów zdegradowanych oraz podnoszenie jakości życia mieszkańców m.in. poprzez kreowanie przestrzeni publicznych dopasowanych do potrzeb lokalnej społeczności.

2.2. Powiązania transportowe

Na terenie powiatu mikołowskiego realizowany jest transport drogowy, kolejowy, publiczny i rowerowy.

Układ drogowy powiatu mikołowskiego tworzą drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe oraz gminne. Przez obszar objęty planem transportowym przebiegają dwie drogi krajowe:

- DK nr 44, łącząca Gliwice – Mikołów – Kraków,
- DK nr 81, łącząca Katowice – Orzesze – Łaziska Górne – Mikołów – drogę ekspresową S1 w Harbutowicach.

Drogi wojewódzkie znajdujące się na terenie powiatu mikołowskiego to:

- DW nr 925, łącząca Rybnik – Orzesze – Ornontowice – Mikołów – Bytom,
- DW nr 926, łącząca centrum Orzesza z drogą krajową nr 81,
- DW nr 927, łącząca drogi wojewódzką nr 925 – Mikołów – drogę krajową nr 44,
- DW nr 928, łącząca Mikołów – Wiry – Kobiór.

Uzupełnieniem sieci dróg w powiecie mikołowskim są drogi powiatowe oraz gminne.

Przez powiat przebiegają dwie linie sieci kolejowej zarządzane przez PKP PLK SA:

- linia nr 140, łącząca Katowice – Mikołów Jamna – Mikołów – Łaziska Górne – Łaziska Górne Brada – Orzesze – Orzesze Jaśkowice – Nędza,
- linia nr 169, łącząca Orzesze Jaśkowice – Orzesze Miasto – Orzesze Zawisz – Łaziska Huta – Łaziska Średnie – Wiry – Tychy. Na tej linii nie są obecnie wykonywane przewozy pasażerskie, jednak planuje się jej rewitalizację, zgodnie z „Krajowym Programem Kolejowym do 2023 roku”, uchwalonym przez Radę Ministrów we wrześniu 2015 roku.

W okresie 13.12.2015-12.03.2016 przez obszar powiatu mikołowskiego przejeżdżały pociągi trzech przewoźników:

- PKP Intercity SA, relacji: Warszawa Wschodnia – Praga oraz Warszawa Wschodnia – Ostrawa (zatrzymujące się tylko na stacji Mikołów)
- Koleje Śląskie Sp. z o.o., relacji: Katowice – Racibórz, Katowice – Chałupki oraz Katowice – Rybnik (zatrzymujące się na wszystkich stacjach na swej drodze)
- Przewozy Regionalne Sp. z o.o., relacji: Rybnik – Kraków (zatrzymujące się na wszystkich stacjach na swej drodze).

Potrzeby powiatowe w zakresie publicznego transportu zbiorowego realizowane są następujące połączenia:

- MZK Tychy – linia 29, przez: Katowice Kopernika Dworzec – Orzesze Zgoń Pętla,
- MZK Tychy – linia 33, przez: Gliwice Plac Piastów – Tychy Nexteer,



- MZK Tychy – linia 45, przez: Katowice Kopernika Dworzec – Łaziska Średnie dworzec PKP,
 - MZK Tychy – linia 69, przez: Mikołów dworzec PKP – Żory dworzec autobusowy,
 - MZK Tychy – linia 75, przez: Mikołów dworzec PKP – Tychy Paprocany Wiadukt,
 - MZK Tychy – linia 82, przez: Ruda Śląska Halemba Kopalnia – Tychy Paprocany Wiadukt,
 - MZK Tychy – linia 157, przez: Mikołów Dworzec PKP – Tychy szpital wojewódzki,
 - MZK Tychy – linia 245, przez: Mikołów dworzec PKP – Tychy Nexteer,
 - MZK Tychy – linia 268, przez: Mikołów dworzec PKP – Tychy Paprocany Wiadukt,
 - MZK Tychy – linia E-2, przez: Gliwice Plac Piastów – Tychy Paprocany Osiedle (przyśpieszony),
 - MZK Tychy – linia 294, przez: Mikołów – Mokre – Łaziska Górne – Mościska – Gostyń – Wiry – Mikołów (i odwrotnie),
 - MZK Tychy – linia 605, przez: Mikołów – Mokre – Śmiłowice – Wygoda – Paniowy – Bujaków – Ornontowice – Orzesze (i odwrotnie),
 - MZK Tychy – linia 655, przez: Zgoń – Królówka – Woszczyce – Zazdrość – Gardawice – Zawisz – Orzesze – Ornontowice – Orzesze – Brada – Łaziska Górne – Mokre – Mikołów (i odwrotnie),
 - gminny przewóz pasażerski – linia „J”, przez: Mikołów Jamna – Mikołów Storczyków – Mikołów Śmiłowice Pętla,
 - gminny przewóz pasażerski – linia „K”, przez: Mikołów dworzec PKP – Bujaków Kościół – Mikołów dworzec PKP,
 - gminny przewóz pasażerski – linia „M”, przez: Łaziska Górne Ratusz – Łaziska Średnie dworzec PKP,
 - gminny przewóz pasażerski – linia „P”, przez: Mikołów dworzec PKP – Mikołów Mokre – Mikołów Wygoda,
 - gminny przewóz pasażerski – linia 620, przez: Mikołów dworzec PKP – Mikołów Mokre – Mikołów Wygoda,
 - gminny przewóz pasażerski – linia „N Łaziska”, przez: Mikołów Kolonia Huta – Łaziska Górne Kopalnia,
 - gminny przewóz pasażerski – linia „Ł Łaziska”, przez: Orzesze Kościół – Łaziska Średnie,
 - przewóz osobowo-towarowy Andrzej Gaschi – przez: Mikołów – Łaziska Górne,
 - Lebda usługi autokarowe Wiesław Lebiada – przez: Mikołów – Łaziska Średnie,
 - Transbus Łukasz Goszczycki – przez: Łaziska Górne – Mikołów,
 - KZK GOP – linia 37, przez: Katowice dworzec – Mikołów dworzec PKP,
 - KZK GOP – linia 41, przez: Gliwice Plac Piastów – Mikołów Nowa,
 - KZK GOP – linia 120, przez: Katowice Andrzeja dworzec – Szczygłowie Kopalnia,
 - KZK GOP – linia 636, przez: Knurów Wojska Polskiego – Orzesze Szkoła,
 - KZK GOP – linia 653, przez: Brynów Pętla – Reta Auchan,
 - KZK GOP – linia 669, przez: Gliwice Plac Piastów – Bykowina Grzegorzka,
 - KZK GOP – linia 695, przez: Szopienice Szpital Geriatryczny – Mikołów dworzec PKP,
 - KZK GOP – linia 982, przez: Orzegów Waniora – Mikołów dworzec PKP,
 - KZK GOP – linia 905N, przez: Katowice dworzec – Mikołów dworzec PKP (nocny).
- Powiat mikołowski dysponuje również siecią tras rowerowych, łączących gminy powiatu z sąsiednimi powiatami i gminami. W latach 2009-2011 powiat zrealizował projekt pn. „Sieć tras rowerowych na terenie powiatu mikołowskiego – infrastruktura aktywnych form turystyki” dofinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Rozwoju Subregionu Centralnego Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2007-2013, którego celem było podniesienie atrakcyjności turystycznej powiatu poprzez utworzenie sieci tras rowerowych, obejmujące utworzenie i modernizację tras rowerowych oraz infrastruktury towarzyszącej. Łączna trasa oznakowania wyniosła 277,8 km i objęła:



- trasę niebieską (72,4 km), będącą trasą obwodową powiatu,
- trasę czerwoną (32,4 km), pomiędzy powiatem pszczyńskim i Żorami,
- trasę żółtą (29,9 km), pomiędzy powiatem Rybnickim i Katowicami,
- trasę zieloną (29,6 km), pomiędzy Żorami i Rudą Śląską,
- trasę brązową (22,2 km), pomiędzy Katowicami i powiatem rybnickim,
- trasę czarną (91,3 km), obejmującą trasy łącznikowe.

2.3. Charakterystyka przestrzeni publicznych, w tym terenów rekreacyjnych

Zgodnie z definicją ustawodawcy przestrzeń publiczna to obszar o szczególnym znaczeniu dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców, poprawy jakości ich życia i sprzyjający nawiązywaniu kontaktów społecznych ze względu na jego położenie oraz cechy funkcjonalno-przestrzenne, określony w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy²⁴. Stosowanie przymiotnika „publiczna” wskazuje, że przestrzeń jest własnością wszystkich mieszkańców miasta, którzy mogą zachowywać się swobodnie w jej obrębie (z uwzględnieniem ograniczeń wynikających z konieczności poszanowania zasad współużytkowania z innymi mieszkańcami danego obszaru, a także ograniczeń określonych przez administratora określonego terenu). Powszechne rozumienie przestrzeni funkcjonuje za pomocą pojęć: miejsce, usytuowanie, powierzchnia, lokalizacja, odległość, orientacja²⁵, odnoszących się do: ulic, alei, placów, skwerów, parków, centrów handlowych.

Wygląd i charakter przestrzeni publicznej decydują o wizerunku powiatu i gmin (zarówno w perspektywie wewnętrznej, jak i zewnętrznej). Przestrzenie publiczne stanowią o atrakcyjności jednostek samorządu terytorialnego i wpływają na ich konkurencyjność (np. w wymiarze gospodarczym, turystycznym czy przyciągania nowych mieszkańców).

Aktywność mieszkańców powiatu w przestrzeni publicznej można podzielić na trzy grupy:

- aktywności konieczne (zakupy, nauka, praca, czekanie na autobus),
- aktywności opcjonalne (wyjścia do restauracji, spacer i sporty uprawiane w terenie/obiektach sportowych),
- aktywności społeczne (rozmowy, spotkania i przypadkowe kontakty międzyludzkie).

Dobrze zorganizowana przestrzeń publiczna ma umożliwiać realizację wszystkich typów aktywności mieszkańców. Powinna jednocześnie być otwarta na przyszłość i podkreślać związki z historią i tradycją regionu, tak aby służyć integracji społeczeństwa i tworzeniu się poczucia tożsamości lokalnej.

Aktywności konieczne są realizowane przez mieszkańców powiatu mikołowskiego w następujących placówkach:

1) urzędy i instytucje publiczne:

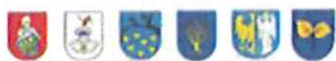
- Starostwo Powiatowe w Mikołowie,
- Urząd Miasta Mikołowa,
- Urząd Miejski Orzesze
- Urząd Miejski w Łaziskach Górnych,
- Urząd Gminy Wiry,
- Urząd Gminy Ornontowice,
- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łaziskach Górnych,

²⁴ Ustawa z dnia 27 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2003 nr 80 poz. 717).

²⁵ A. Majer, *Socjologia i przestrzeń miejska*, PWN, Warszawa 2010.



- Powiatowy Urząd Pracy w Łaziskach Górnych,
 - Urząd Skarbowy w Mikołowie,
 - Sąd Rejonowy w Mikołowie,
 - Prokuratura Rejonowa w Mikołowie,
 - Komenda Powiatowa Policji w Mikołowie,
 - Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Mikołowie,
 - Powiatowy Zarząd Dróg w Łaziskach Górnych,
- 2) **publiczne placówki służby zdrowia:**
- Szpital św. Józefa w Mikołowie,
 - Szpital Powiatowy – Centrum Zdrowia w Mikołowie,
 - Przychodnie Rejonowe nr 1, 2 i 3 w Mikołowie,
 - Szpital Chorób Płuc w Orzeszu,
- 3) **placówki oświatowe:**
- Szkoła Podstawowa nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi w Mikołowie,
 - Szkoła Podstawowa nr 4 im. M. Konopnickiej w Mikołowie,
 - Szkoła Podstawowa nr 5 im. G. Morcinka w Mikołowie,
 - Szkoła Podstawowa nr 7 w Mikołowie-Mokre,
 - Szkoła Podstawowa nr 8 im. W. Korfanteo w Mikołowie-Paniowy,
 - Szkoła Podstawowa nr 1 w Łaziskach Górnych,
 - Szkoła Podstawowa nr 5 im. Powstańców Śląskich w Łaziskach Górnych,
 - Szkoła Podstawowa nr 6 im. Jana Pawła II w Łaziskach Górnych,
 - Szkoła Podstawowa nr 2 im. St. Moniuszki w Orzeszu,
 - Szkoła Podstawowa nr 4 im. F. Stuska w Orzeszu-Jaśkowicach,
 - Szkoła Podstawowa nr 5 im. J. Korczaka w Orzeszu-Zazdrość,
 - Szkoła Podstawowa nr 6 w Orzeszu-Zawiści,
 - Szkoła Podstawowa nr 8 im. B. Chrobrego w Orzeszu-Mościsku,
 - Szkoła Podstawowa nr 9 im. W. Broniewskiego w Orzeszu-Zgoń,
 - Szkoła Podstawowa nr 10 im. G. Morcinka w Orzeszu-Woszczycach,
 - Zespół Szkolno-Przedszkolny – Szkoła Podstawowa nr 11 w Mikołowie,
 - Zespół Szkolno-Przedszkolny w Ornontowicach,
 - Zespół Szkół nr 3 – Szkoła Podstawowa nr 12 im. J. Janika i Gimnazjum nr 3 w Mikołowie Borowa-Wieś,
 - Zespół Szkół Specjalnych nr 1 w Mikołowie,
 - Zespół Szkół Specjalnych im. M. Grzegorzewskiej nr 2 w Mikołowie,
 - Zespół Szkół Technicznych w Mikołowie,
 - Zespół Szkół Energetycznych i Usługowych w Łaziskach Górnych,
 - Zespół Szkół im. Piastów Śląskich w Łaziskach Górnych,
 - Zespół Szkół im. Poległych na Pasterniku w Orzeszu,
 - Zespół Szkół w Wyrach,
 - Zespół Szkół w Gostyni,
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Mikołowie,
 - Ognisko Pracy Pozaszkolnej w Mikołowie,
 - Gimnazjum nr 1 im. Powstańców Śląskich w Mikołowie,
 - Gimnazjum nr 2 w Mikołowie,
 - Gimnazjum nr 1 im. M. Kopernika w Łaziskach Górnych,
 - Gimnazjum nr 3 im. Przyjaciół Ziemi w Łaziskach Górnych,
 - Gimnazjum nr 2 im. St. Ligonii w Orzeszu-Zawadzie,
 - Gimnazjum nr 3 im. H. Sienkiewicza w Orzeszu-Gardawicach,
 - Gimnazjum im. Noblistów Polskich w Ornontowicach
 - I Liceum Ogólnokształcące im. K. Miarki w Mikołowie,
 - II Liceum Ogólnokształcące im. W. Pileckiego w Mikołowie,
- 4) **sklepy wielkopowierzchniowe:**
- Auchan w Mikołowie,
 - Leroy Merlin w Mikołowie.



Aktywności opcjonalne zapewniają mieszkańcom powiatu następujące **obiekty sportowe**:

- pływalnia „Aqua-Plant” w Mikołowie,
- hala sportowa MOSiR w Mikołowie,
- Otwarte Kąpielisko Miejskie w Mikołowie,
- Ośrodek Rekreacyjny Planty (lodowisko, kort) w Mikołowie,
- Ośrodek Rekreacyjny Planty (kąpielisko) w Mikołowie,
- Centrum Edukacji Przyrodniczej i Ekologicznej ŚOB w Mikołowie,
- kompleks sportowo-rekreacyjny przy ul. Zawilców w Mikołowie,
- siłownia TKKF na Kąpielisku Miejskim w Mikołowie,
- kompleks 3 boisk sportowych „Moje boisko – Orlik 2012” w Mikołowie,
- Domek Parkowy w Mikołowie,
- Stadion Miejski AKS w Mikołowie,
- boisko piłkarskie LKS 45 Bujaków w Mikołowie,
- boisko piłkarskie KS Burza Borowa Wieś w Mikołowie,
- boisko piłkarskie KS Kamionka w Mikołowie,
- boisko piłkarskie LKS Orzeł Mokre w Mikołowie,
- boisko piłkarskie LKS Strażak w Mikołowie,
- Stadion Miejski w Łaziskach Górnych,
- hala sportowa MOSiR w Łaziskach Górnych,
- bowling w hali sportowej w Łaziskach Górnych,
- siłownia w hali sportowej w Łaziskach Górnych,
- 3 siłownie zewnętrzne (2 na ścieżkach za basenem „Żabka”, 1 na Ynzli) w Łaziskach Górnych,
- Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy „Żabka” (latem otwarte kąpielisko siatkówki i piłki nożnej, korty tenisowe, natomiast zimą lodowisko) oraz boisko w Łaziskach Górnych,
- Skatepark w Łaziskach Górnych,
- kręgielnia klasyczna przy KWK „Bolesław Śmiały” w Łaziskach Górnych,
- boiska wielofunkcyjne przy szkołach podstawowych i gimnazjach w Łaziskach Górnych,
- Mavi Area Squash & Fitness w Łaziskach Górnych,
- boisko orlik w Orzeszu,
- boisko sportowe LKS Woszczyce w Orzeszu,
- boisko sportowe LKS Gardawice w Orzeszu,
- stadion MKS Sokół w Orzeszu,
- Fabryka Energii w Orzeszu,
- Fight Club Niepokorni w Orzeszu,
- kompleks sportowy wraz z bieżnią przy Zespole Szkół w Orzeszu,
- sale gimnastyczne w każdym z trzech gimnazjów i szkołach podstawowych w Orzeszu,
- boisko główne GKS Gwarek w Ornontowicach,
- zespół boisk orlik przy ul. Akacyjowej w Ornontowicach,
- zespół boisk orlik przy ul. Okrężnej w Ornontowicach,
- boisko treningowe przy ul. Klasztornej w Ornontowicach,
- boisko syntetyczne przy Gimnazjum w Ornontowicach,
- boisko piłkarskie wraz z bieżnią przy Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Ornontowicach,
- sala gimnastyczna przy Gimnazjum w Ornontowicach,
- sale gimnastyczne w Zespole Szkolno-Przedszkolnym w Ornontowicach,
- sala gimnastyczna w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych w Ornontowicach,
- 4 siłownie na świeżym powietrzu w Ornontowicach,
- 5 ogólnodostępnych placów zabaw w Ornontowicach
- kompleksy sportowe w Wyrach i Gostyni.

Ponadto, realizację aktywności koniecznych i aktywności społecznych umożliwiają mieszkańcom powiatu tereny rekreacyjno-krajobrazowe. Na terenie Mikołowa są to: Śląski Ogród Botaniczny, Planty, Lasy Pszczyńskie, Park „Pałacowy” oraz Domek Parkowy na Placu Harcerskim. W gminie Orzesze obszarami o charakterze rekreacyjnym są Park Krajobrazowy Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich oraz Kompleks Stawów Pasieki. W gminie Łaziska Górne celom rekreacyjnym służą: Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji, Ośrodek Rekreacyjno-Sportowy „Żabka”, „Ścieżka Zdrowia” w okolicy stawów Kłyta, a także teren rekreacyjno-piknikowy Ynzla. Ważnymi elementami przestrzeni rekreacyjnej w Wyrach są: Zagroda Śląska, Obiekt Sportowo-Rekreacyjny im. Braci Góralczyków, Jezioro Wici oraz Stary Staw. Na obszarze Ornontowic, za przestrzeń łączącą funkcje rekreacyjne i integracyjne, należy uznać Park Gminny. Najważniejsze obszary leśne i krajobrazowe zostały omówione w kolejnym podrozdziale.

2.4. Charakterystyka obszarów chronionych

Lasy i grunty leśne zajmują 39,6% powierzchni powiatu, przy czym w latach 2010-2014 ich udział zwiększył się o 127,38 ha. Właścicielem zdecydowanej większości terenów leśnych jest Skarb Państwa.

Tabela 19. Powierzchnia lasów i gruntów leśnych w powiecie mikołowskim w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	Powierzchnia lasów i gruntów leśnych (ha)				
	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	9 121 928,59	9 143 313,89	9 163 786,95	9 177 193,09	9 197 879,01
województwo śląskie	392 084,74	392 088,81	392 194,64	392 960,09	393 849,16
powiat mikołowski	8255,89	8269,22	8354,00	8384,02	8383,27
Mikołów	2047,50	2062,46	2157,21	2177,93	2177,33
Orzesze	4295,39	4297,87	4302,18	4310,21	4310,04
Łaziska Górne	217,48	217,38	198,99	199,29	199,31
Wiry	1304,38	1304,38	1308,49	1309,47	1309,47
Ornontowice	391,14	387,13	387,13	387,12	387,12

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Obszary chronione stanowią 15% powierzchni powiatu. Zdecydowaną większość tej powierzchni (90%) zajmują parki krajobrazowe skupione w gminie Orzesze.

Tabela 20. Powierzchnia obszarów chronionych w powiecie mikołowskim w 2015 roku (ha)

Jednostka terytorialna	Powierzchnia (ha)					
	Ogółem	Parki krajobrazowe	Obszary chronionego krajobrazu	Użytki ekologiczne	Stanowiska dokumentacyjne	Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
Polska	10165112,01	2606038,52	7096928,97	51843,71	904,97	95869,89
woj. śląskie	273644,58	229669	36987,3	834,12	16,15	4549,31
powiat mikołowski	3208,6	2890	94,1	26,2	0,1	198,2
Mikołów	198,2	0	0	0	0	198,2
Orzesze	2890	2890	0	0	0	0
Łaziska Górne	26,3	0	0	26,2	0,1	0
Wiry	0	0	0	0	0	0
Ornontowice	94,1	0	94,1	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Co ciekawe, większość pomników przyrody znajduje się w gminie Ornontowice.

Tabela 21. Liczba pomników przyrody w powiecie mikołowskim w latach 2010-2014

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	36 293	36 318	36 316	36 353	36 417
województwo śląskie	1518	1521	1532	1532	1539

Jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
powiat mikołowski	67	68	68	68	68
Mikołów	7	7	7	7	7
Orzesze	2	2	2	2	2
Łaziska Górne	19	20	20	20	20
Wiry	1	1	1	1	1
Ornontowice	38	38	38	38	38

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL/GUS

Do najważniejszych obszarów leśnych i krajobrazowych w powiecie należą:

- 1) **Śląski Ogród Botaniczny (Mikołów)**
Chociaż Górny Śląsk jest postrzegany przez pryzmat ciężkiego przemysłu, to właśnie w jego obrębie znajduje się największy w Polsce ogród botaniczny. Śląski Ogród Botaniczny powstał w 2003 roku w celu ochrony różnorodności biologicznej poprzez uprawę rzadkich i zagrożonych gatunków roślin oraz ich przenoszenie z warunków uprawy do właściwych im siedlisk. Ogród to ceniony ośrodek badawczy i wydawniczy, a także jedno z najważniejszych centrów w regionie realizujących projekty z zakresu edukacji przyrodniczej i ekologicznej dzieci, młodzieży oraz dorosłych.
- 2) **Planty (Mikołów)**
Plantami nazywany jest park mikołowski, założony w XVIII wieku jako kompozycja o charakterze krajobrazowym zamkniętym. Jest on jednym z najlepiej zachowanych, w stosunku do pierwotnego kształtu, parków w aglomeracji górnośląskiej. Składają się na niego wyszukane kompozycje z krzewów, kwiatów i drzew, okazałe drzewa ze statusami pomników przyrody, aleje, mostki, stylowe latarnie, place zabaw, kryta pływalnia, lodowisko i wiele innych atrakcji.
- 3) **Kompleks stawów Pasieki (Orzesze)**
Stawy i wody płynące stanowią 10% powierzchni Orzesza. Trzy największe orzeskie stawy tworzące jeden kompleks wodny połączony licznymi groblami, zwany Pasiekami, znajduje się na granicy kilku dzielnic: Orzesza, Zawiesi, Zazdrości i Gardawic. Sąsiedztwo lasów i wody stwarza idealne warunki do uprawiania różnych form turystyki i daje możliwość aktywnego wypoczynku.
- 4) **Park Krajobrazowy Cysterskich Kompozycji Krajobrazowych Rud Wielkich (Orzesze)**
Park został utworzony w 1993 roku na terenie kilku gmin, w tym Orzesza. Jego celem jest zachowanie, ochrona i popularyzacja walorów przyrodniczych objętego nim obszaru. Oprócz naturalnych walorów przyrodniczych ochronie podlegają również wartości historyczno-kulturowe.
- 5) **Las na Kamienicy – pomniki (Łaziska Górne)**
Las na Kamienicy, nazywany zamiennie *lasem na Kamiennej Górze*, obejmuje powierzchnię 52,86 ha. Nazwę zawdzięcza kamienistemu terenowi, który jest pozostałością po kamieniołomach. Jest to obszar leśny z zachowanym lasem bukowym oraz innymi osobliwymi przyrodniczymi. Swoje stanowisko mają tu: wilczomlecze słodkie, zawilec gajowy, bez koralowy, barwinek pospolity czy kalina koralowa. Występuje tu także wiele rzadkich gatunków bezkręgowców i kręgowców np. traszka zwyczajna, żaba trawna, sarny czy kuny. Zważywszy na przemysłowy charakter miasta las stanowi osobliwość w skali regionu.
- 6) **Stawy na Laskach (Łaziska Górne)**
Stawy znajdujące się w Łaziskach Górnych, to stawy rybne. Żyjące w nich ryby, głównie karaś, lin i okoń, pochodzą z zarybiania. Fauna zasiedlająca stawy jest bogata, spotkać tu można: ważki, nartniki, ślimaki zaroślowe oraz wiele innych bezkręgowców, żaby i ropuchy, traszki, kaczkę krzyżówkę oraz inne ptaki związane ze środowiskiem wodnym. W pobliżu stawów zaobserwować można tropy: saren, lisów i kuny. Wokół stawów rosną rośliny szuwarowe reprezentowane przez: trzcinę pospolitą, mannę mielec czy pałkę szerokolistną, a także okazałe egzemplarze wierzb: kruchej, iwy i purpurowej.

- 7) **Teren rekreacyjno-piknikowy Ynzla** (Łaziska Górne)
Ynzla to teren rekreacyjno-piknikowy położony w południowej części Łazisk Górnych. Jest on chętnie odwiedzany przez mieszkańców i turystów, bowiem znajdują się tam, m.in.: ścieżka zdrowia z piętnastoma stanowiskami do ćwiczeń, dwie siłownie zewnętrzne z sześcioma dwufunkcyjnymi urządzeniami, plac zabaw z huśtawkami i kolejką linową, skatepark, boiska do piłki nożnej oraz siatkówki oraz altana z kręgiem na ognisko. Wszystko to zostało wkomponowane w teren lasu i urokliwych zakątków przy stawach. W Łaziskach Górnych znajduje się również 21 punktów lokalizacyjnych pomników przyrody (wśród nich 18 to drzewa), a także stanowisko dokumentacyjne przyrody nieożywionej Kamieniołom Piasków Karbońskich.
- 8) **Jezioro Wici** (Wiry)
Jezioro Wici to staw rybny, o powierzchni 14,32 ha, w Wyrach. Zbiornik zamieszkują karpie, żaby, kaczki, łabędzie, łyski i bociany. Otaczają go pola, łąki i lasy. Najbardziej charakterystycznym elementem jeziora jest drewniany pomost, z którego rozciąga się widok na panoramę Wyr.
- 9) **Stary Staw** (Wiry)
W Wyrach znajdują się również trzy przepięknie położone śródleśne akweny pod wspólną nazwą Stary Staw. W jego pobliżu znajduje się pomnikowy 350-letni dąb szypułkowy o obwodzie 550 cm, a także stanowisko chronionej paproci wodnej – salwinii pływającej. Jesienią można tu spotkać wiele ptaków różnych gatunków.
- 10) **Aleja „Dęby Ornontowickie”** (Ornontowice)
Ornontowicka aleja dębowa powstała przed 1880 rokiem, wraz z nasadzeniem dębów. W skład alei wchodzi 73 dęby szypułkowe, o obwodach do ok 360 cm, łącznie tworząc aleję o długości 1120 metrów. Jest ona częścią rowerowej „Trasy Zachodniej” o długości 6 km, oznaczonej kolorem czerwonym. W 1996 roku Rada Gminy Ornontowice nadała alei status pomnika przyrody.

2.5. Charakterystyka substancji zabytkowej

W powiecie mikołowskim znajduje się 67 obiektów wpisanych do rejestru zabytków. Połowa z nich znajduje się w mieście Mikołów.

Tabela 22. Liczba obiektów wpisanych do rejestrów zabytków w powiecie mikołowskim w 2014 roku

Jednostka terytorialna	Obiekty wpisane do rejestru zabytków
powiat mikołowski	67
Mikołów	38
Orzesze	15
Łaziska Górne	8
Wiry	4
Ornontowice	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WKZ Katowice

Do najważniejszych zabytków należą:

1) na terenie Mikołowa:

- **Rynek i Ratusz**

Mikołów jest jednym z nielicznych miast na śląsku, które zachowało dawną starówkę z rynkiem oraz odchodzącymi od niego ulicami. Najważniejszym elementem głównego placu jest XIX-wieczny ratusz, przypominający swym wyglądem zamek, a także fontanna, której układ oddaje kształt rynku widziany z lotu ptaka. Na uwagę zasługują również zabytkowe kamienice, wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa – zwłaszcza secesyjna kamienica pod nr 4 i narożna kamienica zdobiona maszkaronami i motywami roślinnymi pod nr 10.

- **Kościół pw. św. Wojciecha i Matki Bożej Śnieżnej**

Kościół ten, potocznie nazywany *starym kościołem*, jest najstarszym zabytkiem sakralnym Mikołowa. Zbudowano go w latach 1260-1270 w stylu późnogotyckim. Później dobudowane zostały gotycka krypta (XV wiek), chrzcielnica (I poł.

XV wieku), główny ołtarz z obrazem przedstawiającym św. Wojciecha (1675 rok) i późnorenansowa ambona. Przed kościołem stoi rzeźba św. Jana Nepomucena z XVIII w. Nazwę kościoła zmieniono z pw. św. Wojciecha na pw. św. Wojciecha i Matki Bożej Śnieżnej w 1861 roku, gdy konsekrowano bazylikę mniejszą pw. św. Wojciecha.

- **Bazylika mniejsza pw. św. Wojciecha**

Budowę kościoła rozpoczęto w 1843 roku, a zakończono w 1861 roku. Jest to kościół trójnawowy w stylu neoromańskim. Posiada on dwie dwukondygnacyjne wieże, w których znajdują się cztery dzwony. We wnętrzu świątyni znajduje się ołtarz główny z obrazem św. Wojciecha z figurami św. Piotra oraz św. Pawła, w prawej nawie bocznej znajduje się ołtarz Najświętszego Serca Pana Jezusa z figurami św. Jadwigi i św. Elżbiety, a lewej nawie bocznej – ołtarz z obrazem Matki Boskiej Mikołowskiej i z figurami św. Józefa i św. Anny. Niezwykle cennymi zabytkami kościoła są obrazy męki Pańskiej pędzla Jana Bochenka z 1868 roku, XIX-wieczne witraże z tzw. szkoły krakowskiej oraz zabytkowe organy zbudowane w 1862 roku przez Johanna M.V. Haasa.

- **Kościół ewangelicki św. Jana**

Kościół wzniesiono w latach 1860-1861 w stylu neogotyckim. Wyposażono go w neogotycki ołtarz, mieszczący obraz Jezusa Chrystusa, neogotycką chrzcielnicę i ekumeniczną ambonę, a także organy zbudowane przez Carla Volkmana. Wskutek radzieckiego ostrzału artyleryjskiego w 1945 roku ucierpiała wieża kościelna i witraże znajdujące się za ołtarzem. Świątynia była wielokrotnie modernizowana – zawsze z troską o zachowanie jej oryginalnego wyglądu.

- **Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła**

Kościół znajduje się w sołectwie Paniowy i jest jednym z dwóch zachowanych kościołów drewnianych w tym rejonie. Pierwsze wzmianki o nim pochodzą z 1325 roku. W 1473 roku obiekt został zniszczony podczas najazdu, odbudowano go dopiero na początku XVI wieku. Świątynia ma konstrukcję zrębową, z dwuspadowym dachem pokrytym gontem i słupową wieżą, w której mieści się dzwon z XVI wieku. W kościele znajdują się: kamienna chrzelnica z XVI wieku, barokowa ambona, późnorenansowy ołtarz z obrazem Matki Boskiej z Dzieciątkiem oraz dwa ołtarze boczne: z przełomu XVII-XVIII wieku z obrazem św. Rodziny i św. Jana Nepomucena oraz z końca XVI wieku z obrazem Matki Bożej Częstochowskiej i św. Franciszka. Na przykościelnym cmentarzu znajduje się pomnik poświęcony mieszkańcom wsi – powstańcom śląskim oraz zamordowanym w niemieckich obozach koncentracyjnych w latach II wojny światowej.

- **Kościół św. Mikołaja**

Drugą drewnianą świątynią w Mikołowie jest parafia św. Mikołaja w Borowej Wsi. Została ona wybudowana w Przyszowicach pod koniec XVII lub na początku XVIII wieku i przeniesiona w latach 1937-1939 do Borowej Wsi. Wyposażenie kościoła jest w większości barokowe i składa się z wczesnobarokowego ołtarza głównego z obrazem św. Mikołaja, rokokowego ołtarza bocznego z obrazem św. Jana Nepomucena oraz późnobarokowego ołtarza z obrazem św. Antoniego. Innym cennym obiektem sakralnym jest murowany kościół pw. św. Mikołaja w Bujakowie z 1500 roku. W jego wnętrzu znajduje się figura Matki Boskiej z 1480 roku, którą odnalazł proboszcz parafii. Kościół i plebanię otacza parafialny ogród botaniczny z rzadkimi okazami roślin (jego powierzchnia to 1 ha).

- **Cmentarz żydowski**

Cmentarz żydowski znajduje się na rozległym wzniesieniu, na obszarze 1 ha w Mikołowie. Najstarszy zidentyfikowany nagrobek upamiętniał mężczyznę zmarłego w 1726 roku. Cmentarz przetrwał II wojnę światową w stanie niemal nienaruszonym, jednak w okresie komunizmu został zamknięty dla pochówków i zaczął niszczeć. Płyty nagrobne kradziono, wiele macew zostało przewróconych i połamanych. Chociaż w 1973 roku nekropolia została wpisana przez

Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Katowicach do rejestru zabytków, to dopiero w 1982 roku rozebrano rozgrabiony kamienny mur, a w 1988 roku cmentarz uporządkowano i otoczono metalowym ogrodzeniem. Do dziś zachowało się nie mniej niż kilkaset nagrobków²⁶.

- **Willa Zeumera**

Willa Zeumera, zwana również *pałacykiem*, została wybudowana w latach 1879-80 w stylu neorenesansowym z dodatkiem elementów neogotyckich. Wokół niej znajduje się park ogrodniczy otoczony kutym w żelazie parkanem. Tuż za ozdobną bramą znajduje się oficyna o charakterze mieszkalno-gospodarczym. Obecnie w willi mieści się ośrodek rehabilitacyjno-leczniczy, a oficynę zaadaptowano na gabinety lekarskie.

- **Miejsca pamięci**

W Mikołowie znajduje się również 51 miejsc pamięci – pomników, tablic, grobów i mogił. Niektóre z nich to: pomnik ku czci poległych w powstaniach śląskich w latach 1919-1921 oraz podczas II wojny światowej, tablica i płaskorzeźba poświęcona Konstantemu Wolnemu (1877-1940) – pierwszemu Marszałkowi Sejmu Śląskiego, mogiła zbiorowa żołnierzy szwedzkich poległych w wojnie trzydziestoletniej (1618-1648).

2) na terenie Orzesza:

- **Kościół pw. św. Wawrzyńca**

Kościół zbudowano najprawdopodobniej w 1590 roku. Na początku miał on styl gotycko-renesansowy, jednak na przestrzeni lat zmieniał swój wygląd. W 1969 roku rozebrane zostały neogotyckie ołtarze i ambona z 1897 roku, a przy tym kamienną posadzkę zastąpiono marmurową i odnowiono elewację kościoła. W 2000 roku parafia wzbogaciła się o nowy, kamienny ołtarz i ambonkę, a w 2002 roku odnowiona została wieża kościoła, wykonano nowy krzyż, wymieniono okna i wstawiono witraże.

- **Zespół zabudowy kościoła pw. św. Apostołów Piotra i Pawła**

Zespół zabudowy składa się z budynku kościoła, plebanii, kaplicy, rzeźb, murowanego obrzeża otaczającego poszczególne budynki i otoczenia wymienionych budynków wraz z drzewostanem. Budynek kościoła powstał w latach 1878-1880 w stylu historyzmu, z elementami neoromańskimi i neogotyckimi. W kościele znajdują się rzeźby Immaculata i św. Józefa, powstałe w IV kw. XIX wieku lub na początku XX wieku w stylistyce realizmu. Kaplicę pw. św. Jana Nepomucena wzniesiono prawdopodobnie w XIX wieku, bez wyraźnych cech stylowych, natomiast plebanię wybudowano w 1812 roku – również bez wyraźnych cech stylowych. Przed wejściem do kościoła znajduje się krzyż przydrożny z połowy XIX wieku.

- **Zespół dworsko-parkowy**

Zespół dworsko-parkowy tworzą dwór wybudowany najprawdopodobniej w 1866 roku w stylu historyzmu z elementami neobaroku, a także pozostałości parku zlokalizowane na południe i wschód od budynku, w swobodnym układzie krajobrazowym.

- **Pałacyk w Woszczycach**

Pierwotną wersję pałacyku wzniesiono w XVI wieku z drewna, jednakże podczas wojny trzydziestoletniej został on całkowicie zniszczony. Po latach, odbudowany od podstaw dworek, był już budowlaną murowaną. W 1945 roku dworek został znacjonalizowany i zaczął popadać w ruinę. Dopiero w latach 90-tych XX wieku dokonano odbudowy dworku, urządzając w nim luksusowy hotel, restaurację i winiarnię. Obecnie ma on styl neobarokowy, a wokół znajduje się zadbane park.

²⁶ <http://www.kirkuty.xip.pl/mikolow.htm>

- **Pałac z parkiem w Zawiaści**

Pałac został zbudowany w XVIII wieku w stylu barokowym. Na szczególną uwagę zasługują kolebkowe sklepienia piwnic, a także balustrady oraz obramowania okien i drzwi. Ponadto, w pałacu znajduje się unikatowy okrągły piec kaflowy z XIX wieku. W 1955 roku obiekt został adaptowany na ośrodek leczniczo-wychowawczy dla dzieci i funkcję tę pełni do dziś. Pałac znajduje się w parku, a w jego sąsiedztwie znajdują się dawne zabudowania dworskie.

- **Krzyże przydrożne.**

3) na terenie Łazisk Górnych:

- **Ratusz**

Ratusz został wzniesiony w 1927 roku w stylu funkcjonalistycznym. Jest on położony w centrum Łazisk Górnych i zajmuje wyeksponowane miejsce w urbanistyce miasta. Do dziś zachował swą pierwotną funkcję.

- **Kościół pw. Matki Boskiej Królowej Różańca Świętego**

Załącznikiem kościoła była kaplica wybudowana w latach 1882-1893. Obecny wygląd kościoła jest wynikiem wielokrotnych przebudów i rozbudów świątyni, wynikających m.in. z gwałtownego wzrostu liczby mieszkańców Łazisk Górnych. W efekcie, architektura kościoła łączy w sobie cechy eklektyczne, a także elementy stylu neoromańskiego i neogotyckiego. Wnętrze jest ascetyczne i proste, z kamiennym ołtarzem.

- **Budynek plebanii Kościoła pw. Matki Boskiej Królowej Różańca Świętego**

Budynek plebanii został wzniesiony w latach 1902-1903. Posiada on cechy stylowe robotniczego domu mieszkalnego osad przemysłowych Górnego Śląska z przełomu XIX i XX wieku. Zachował się w nim pierwotny układ przestrzenny, z oryginalną stolarką okienną i drzwiową.

- **Kościół pw. Męczeństwa św. Jana Chrzciciela**

Kościół powstał w 1932 roku i należy do grupy kościołów górnośląskich wybudowanych w stylu modernizmu. Charakterystyczną cechą świątyni są proste, kubiczne formy, niemal pozbawione detalu architektonicznego. W świątyni znajdują się ołtarze, chrzcielnica, dzwony i organy, a także malowidła przedstawiające Jezusa Chrystusa namaszczonego rzesze, Jezusa Chrystusa w Emaus, śmierć świętego Józefa, ucieczkę do Egiptu oraz połów ryb.

- **Budynek szkoły (Szkoła Podstawowa nr 1)**

Gmach budynku wzniesiono w 1915 roku w stylu modernistycznym. Była to trzecia szkoła działająca w tym czasie w Łaziskach Górnych, jednak po rozbiorze dwóch starszych budynków szkolnych stała się najstarszym tego typu obiektem w mieście. Jej nowoczesna i funkcjonalna architektura była dostosowana do potrzeb, wobec czego budynek do dziś zachował funkcję placówki oświatowej.

- **Budynek szkoły (Gimnazjum nr 3)**

Gmach budynku wzniesiono w latach 1928-1930 w stylu funkcjonalistycznym. Jego nowoczesna i funkcjonalna architektura była dostosowana do szkolnego charakteru obiektu, wobec czego do dziś zachował on swą pierwotną funkcję. Do budynku głównego przylega trójkondygnacyjny budynek pełniący funkcję domu nauczycielskiego.

- **Budynek Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Łaziskach Górnych**

Gmach budynku został wzniesiony w 1913 roku i pierwotnie przeznaczony był na hotel. Nie posiada on cech stylowych, jednak jego architektura współgra z położonymi w sąsiedztwie budynkami. Od 1990 roku do chwili obecnej mieści się w nim Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna.

- **Krzyż Dziękczynny**

Na jednej z posesji w Łaziskach Górnych znajduje się najstarszy zabytek tego rejonu – kamienny Krzyż Dziękczynny. Został on postawiony pod koniec 1783 roku przez mistrza szklarskiego i dzierżawcę huty szkła, jako realizacja przysięgi za ocalenie huty przed huraganem szalejącym nad miastem. W 1834 roku krzyż



został uszkodzony przez tzw. poszukiwaczy skarbów, a następnie odnowiony przez Włocha Mandeckiego i Wojciecha Halupskiego.

- Poza wymienionymi, charakter zabytkowy mają również: dawna willa dyrektora kopalni z 1908 roku, wieża wodna z 1926 roku, bunkier w lesie na Wierzysku, przydrożna kapliczka św. Jana na Wierzysku o 200-letniej historii, kuźnia, osiedle robotnicze oraz Muzeum Energetyki.

4) na terenie Wyr:

- **Schron bojowy „Sowiniec”**

Polski schron bojowy potocznie nazywany „Sowińcem” wchodzi w skład schronów Obszaru Warownego „Śląsk”. Jego budowę rozpoczęto przed II wojną światową, gdy nie spodziewano się jeszcze bezpośredniego ataku ze strony wrogów. W efekcie, chociaż został już wyposażony we wszystkie elementy stalowego zabezpieczenia, to nie był całkowicie gotowy do działań wojennych. Obecnie istnieje możliwość zwiedzania schronu oraz urządzonej w nim wystawy muzealnej. W rejonie schronu oraz Pomnika Pamięci Żołnierzy Września z 1939 roku organizowane są od 2005 roku inscenizacje bitwy wyrskiej.

- Do zabytków i miejsc historycznych w Wyrach należą również: pomnik Pamięci Żołnierzy z Września 1939 roku, obeliski, zbiorowe groby żołnierzy, kamienne krzyże i obiekty sakralne, a także 350-letni dąb, będący pomnikiem przyrody.

5) na terenie Ornontowic:

- **Kościół pw. św. Michała Archaniola**

Kościół wzniesiono z drewna w 1578 roku. W 1892 roku, ze względu na zły stan techniczny, świątynię rozebrano i przystąpiono do budowy kościoła murowanego. Od tego czasu był wielokrotnie modernizowany – dobudowano nowe zakrystie i kaplicę przedpogrzebową, postawiono postument z figurą św. Barbary, wymieniono drzwi wejściowe, odnowiono wejścia boczne, wymieniono posadzki i balaski, położono i pomalowano tynki.

- **Świątynia Dumania – Park Archaniola**

Obiekt powstał po 2011 roku na terenie Starego Cmentarza w Ornontowicach, gdzie niegdyś znajdował się również stary, drewniany kościół parafialny. Jest to park tematyczny – miejsce skupienia, kameralnych koncertów i nabożeństw. Jego celem jest także przybliżenie historii kościoła, ze szczególnym uwzględnieniem św. Michała Archaniola, który od zarania dziejów jest patronem ornontowickiej parafii, a od 2012 roku także patronem Ornontowic.

- **Pałac Hegenscheidtów i park w Ornontowicach**

Obiekt pochodzi z końca XIX wieku w stylu elektrycznym z cechami stylu neorenesansu północnego. Jest to dwupiętrowy, murowany budynek z wieżą, z dachem wielospadowym krytym dachówką ceramiczną. Wewnątrz zachowane są oryginalne piece i boazerie, a także okrągła sala balowa. Charakterystycznym elementem elewacji południowej jest taras z podcieniami arkadowymi. Pałac usytuowany jest w zabytkowym parku, stworzonym na wzór tureckich oaz w 1901 roku.

- Ponadto, obiektem zabytkowym, chronionym na mocy ustaleń miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i wpisanym do ewidencji zabytków jest **klasztor zgromadzenia Sióstr Służebniczek Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny**. Innymi chronionymi obiektami są, m.in.: murowana kapliczka św. Jana Nepomucena, pomnik poległych w czasie II wojny światowej oraz krzyże przydrożne (pięć kamiennych oraz cztery drewniane).

Aby umożliwić mieszkańcom zwiedzanie części z wymienionych zabytków opracowane zostały trasy następujących szlaków turystycznych:

1) **Szlak Bohaterów Wieży Spadochronowej**

Szlak czerwony, prowadzi przez wszystkie ważniejsze punkty obrony Katowic przed oddziałami hitlerowskimi we wrześniu 1939 roku. Całkowita długość szlaku wynosi 38,4 km i wiedzie przez: Pomnik Powstańców Śląskich w Katowicach, park

im. Tadeusza Kościuszki w Katowicach, wieżę spadochronową w Katowicach, kościół pw. św. Mikołaja w Katowicach, kościół pw. św. Wojciecha, kościół pw. św. Jana, zabytkowy rynek w Mikołowie oraz spichlerz i Muzeum Zamek w Chudowie. Mikołowski odcinek szlaku przebiega w okolicy bunkrów i śladów umocnień należących do Obszaru Warownego „Śląsk”.

2) **Szlak Historii Górnictwa Górnośląskiego**

Szlak żółty, prowadzi przez miejscowości związane z historią górnictwa i hutnictwa na Górnym Śląsku, w tym przez: tereny po małych kopalniach odkrywkowych i tzw. biedaszybach w Jaśkowicach, Rybnik, Mikołów, Orzesze, Łaziska Górne i Katowice. Jego całkowita długość wynosi 100 km.

3) **Szlak Krawędziowy GOP**

Szlak zielony, wyznacza pierwotną granicę Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego. Zaczyna się on w Gliwicach, prowadzi przez Mikołów i kończy się w Chełmku. Trasa mikołowska obejmuje rynek, stary kościół i bazylikę należącą do parafii św. Wojciecha, a także punkt widokowy na wzgórzu Gronie, z którego – przy dobrej pogodzie – można zobaczyć panoramę Beskidu Śląskiego. Całkowita długość szlaku wynosi 78 km.

4) **Szlak Obrońców Polskiej Granicy**

Szlak niebieski, biegnie przez miejsca lub obiekty związane z historią polskich formacji granicznych, w tym przez: Mikołów (Śmiłowice, Paniowy, Bujaków), Łaziska Górne, Orzesze, Wyrę i Gostyń, a także górę św. Wawrzyńca. Długość trasy wynosi 58,7 km.

5) **Szlak Okrężny Wokół Gliwic**

Szlak żółty, przebiega przez miasto Gliwice oraz miejscowości leżące na terenie powiatu gliwickiego lub z nim graniczące, w tym: Mikołów i Ornontowice. Długość trasy to 137,5 km.

6) **Szlak architektury drewnianej**

Szlak obejmuje zabytkowe obiekty i zespoły architektury drewnianej: kościoły, kaplice, dzwonnice, chałupy, karczmy, leśniczówki, pałacyk myśliwski, skanseny i obiekty gospodarcze (młyn wodny, spichlerze) w województwie śląskim. Trasa ma 1060 km długości.

7) **Szlak Zabytków Techniki**

Szlak samochodowy, obejmujący obiekty związane z dziedzictwem przemysłowym województwa śląskiego. Tworzy go 36 obiektów związanych z kolejnictwem, górnictwem, hutnictwem, energetyką (np. Muzeum Energetyki w Łaziskach Górnych), łącznością, włókiennictwem, produkcją wody oraz przemysłem spożywczym. W jego obrębie znajdują się muzea, skanseny, a nawet zamieszkałe kolonie robotnicze i nadal działające zakłady pracy.

8) **Szlak Kulinarny „Śląskie Smaki”**

Szlak turystyczny, stworzony w 2012 roku w celu promocji kuchni śląskiej, jurajskiej, zagłębiowskiej i beskidzkiej. Na szlaku znajdują się restauracje i browary, których oferta oparta jest na daniach regionalnych, przygotowywanych według tradycyjnych receptur, z naturalnych składników. W 2015 roku na trasie szlaku znajdowały się 32 obiekty. W powiecie mikołowskim restauracjami biorącymi udział w tej inicjatywie, są m.in.: Zajazd Kasztelański w Orzeszu-Woszczycach, Restauracja pod Białym Orłem w Łaziskach Górnych, Cukiernia Cichoń w Ornontowicach.

9) **Rowerem po Śląsku**

Śląski Związek Gmin i Powiatów opracował trasy rowerowe biegnące przez ciekawe miejsca wypoczynkowe, turystyczno-krajobrazowe i zabytkowe na Śląsku. W rejonie Tychów, Mikołowa i Wyr przebiegają trasy o numerach od 131 do 160.



2.6. Obszary przeznaczone do rewitalizacji (w tym: tereny zdegradowane, obszary zamieszkiwane przez mieszkańców zagrożonych wykluczeniem społecznym)

Powiat mikołowski boryka się z różnymi problemami natury społecznej, gospodarczej, środowiskowej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej.

W Mikołowie teren, który należy objąć działaniami rewitalizacyjnymi zajmuje powierzchnię 141,81 ha (co stanowi 1,79% powierzchni gminy) i jest zamieszkiwany przez 11 860 osób (co stanowi 29,95% mieszkańców gminy). Obejmuje on trzy obszary, na których występuje nagromadzenie problemów społecznych, gospodarczych i środowiskowych o wskaźnikach przewyższających średnią gminną: centrum, osiedle Mickiewicza i osiedle przy ulicy Młyńskiej. Do powtarzających się problemów społecznych na omawianym terenie należą: niewystarczający poziom kapitału społecznego, uzależnienie od pomocy społecznej i wysoki odsetek założonych Niebieskich Kart. Powtarzającym się problemem środowiskowym jest niska emisja wynikająca z palenia materiałami nieprzeznaczonymi do ogrzewania, natomiast do problemów technicznych należą: niski poziom estetyki i zły stan budynków mieszkalnych (wymagających kapitalnych remontów lub wyburzenia), niewystarczająca dostępność komunikacyjna dla mieszkańców.

Tabela 23. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Nisko

Sfera	Obszar 1: Centrum	Obszar 2: Osiedle Mickiewicza	Obszar 3: Osiedle przy ul. Młyńskiej
Społeczna	- wyludnianie się obszaru centrum, postępująca suburbanizacja - niski poziom bezpieczeństwa, pojawiające się akty wandalizmu - wysoki poziom bezrobocia - niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych - niski status społeczny - wysoki odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej - nasilające się zjawisko uzależnień, dziedziczenie biedy i problemów społecznych - wysoki odsetek założonych Niebieskich Kart - niewystarczający poziom kapitału społecznego	- koncentracja problemów społecznych i ich nawarstwianie - wysoki odsetek osób starszych - wysoki poziom przestępczości - dziedziczenie problemów społecznych - wysoki odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej - wysoki odsetek założonych Niebieskich Kart - niewystarczający poziom kapitału społecznego	- wykluczenie społeczne i stygmatyzacja osiedla - koncentracja i dziedziczenie problemów oraz patologii społecznych - niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych - wysoki odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej - wysoki odsetek założonych Niebieskich Kart - niewystarczający poziom kapitału społecznego - marazm mieszkańców, niechęć do zmian
Środowiskowa	wysoki odsetek budynków generujących niską emisję	- duża liczba budynków/ działek, na których występuje azbest - braki w małej architekturze zieleni	- wysoki odsetek budynków generujących niską emisję - niski poziom świadomości ekologicznej
Techniczna, przestrzenno-funkcjonalna	- zły stan techniczny budynków mieszkalnych - duża liczba pustostanów - zaniedbany zasób komunalny - niska średnia powierzchnia użytkowa na mieszkańca - zanikająca strefa handlowa (małe sklepy i targowisko miejskie)	- zły stan techniczny budynków mieszkalnych - mało inwestycji modernizacyjnych - niewystarczająca dostępność komunikacyjna dla mieszkańców - niewystarczająca infrastruktura rekreacyjna - niski poziom estetyki terenu	- zły stan techniczny budynków mieszkalnych i gospodarczych - mieszkania niedoposażone w podstawową infrastrukturę - niski poziom estetyki - niewystarczająca dostępność komunikacyjna dla mieszkańców

Sfera	Obszar 1: Centrum	Obszar 2: Osiedle Mickiewicza	Obszar 3: Osiedle przy ul. Młyńskiej
	- pustoszenie rynku (po godz. 17) - niewystarczający stopień wykorzystania obiektów kulturalnych i historycznych - niewystarczająca liczba miejsc parkingowych - niewystarczająca dostępność komunikacyjna dla mieszkańców - zaniedbanie strefy infrastrukturalnej - niski poziom estetyki terenu		

Źródło: opracowanie własne

Analiza uwarunkowań sytuacji przestrzennej Orzesza prowadzi do konkluzji, że obszarami, którym należy poświęcić szczególną uwagę i poddać procesom rewitalizacji są:

- sołectwo Woszczyce (zwłaszcza ulice: Suszecka, Cmentarna, Uroczą, Długosza, Piaskowa, Klonowska, Piastowska),
- dzielnica Jaśkowice (zwłaszcza tereny zawarte pomiędzy ul. Fabryczną od ul. Wolności; ul. Budowlanych do skrzyżowania z ul. 22 Lipca; granicą ogródków działkowych od ul. Budowlanych do ul. Armii Ludowej; wzdłuż ul. Armii Ludowej do ul. Fabrycznej; wzdłuż ul. Fabrycznej do ogrodzenia NT Industry; wzdłuż ogrodzenia do torów kolejowych, wzdłuż linii torów do ul. Wolności; fragmentem ul. Wolności),
- dzielnica Orzesze (zwłaszcza teren ul. Gliwickiej – od przecięcia z rzeką Bierawką, wzdłuż ul. Gliwickiej do ul. Dworcowej; ul. Dworcową wraz z terenami przy dworcu PKP; linią kolejową; przedłużeniem ul. Górnej do skrzyżowania z ul. Dolną; ul. Górna; ul. Bukowia do skrzyżowania z ul. św. Wawrzyńca; a następnie terenami zabudowy przy ul. Mikołowskiej aż do ul. Kwiatowej; ul. Kwiatową; ulicami Mikołowską i Rybnicką; wraz z terenami pomiędzy ulicami Rybnicką, Gliwicką i rzeką Bierawką, wzdłuż rzeki Bierawki aż do ul. Gliwickiej).

Tereny rewitalizacji zajmują powierzchnię 8379 hektarów, na których mieszka 5325 osób. Na terenach tych występuje nagromadzenie kilku problemów ze sfery społecznej – zauważalny jest stosunkowo wysokie odsetki rodzin korzystających z pomocy społecznej oraz założonych Niebieskich Kart a także wysoki poziom przestępczości i liczne przejawy patologii społecznych (w tym: uzależnień i recydywy). Z drugiej strony jednak działa tam wiele organizacji pozarządowych dążących do minimalizowania negatywnych problemów społecznych (zwłaszcza: alkoholizmu i braku umiejętności radzenia sobie z problemami opiekuńczo-wychowawczymi). Dodatkowo, obszary te charakteryzuje wysoki wskaźnik dziedziczenia bezrobocia (całe rodziny pozostające bez pracy) oraz roszczeniowe postawy części klientów pomocy społecznej. Problemem jest również wandalizm. W sferze środowiskowej zauważalna jest wysoka liczba działek, na których zlokalizowane są substancje szkodliwe dla zdrowia i środowiska (np. eternit, azbest), a także istnienie



dzikich wysypisk i zdegradowanego obszaru dołów po istniejących dawniej kamieniołomach. Na wymienione czynniki nakłada się brak infrastruktury rekreacyjnej i niedobór inwestycji modernizacyjnych. W sferze technicznej znaczącym problemem jest zły stan budynków mieszkalnych, brak prac remontowych i zaniedbanie strefy infrastrukturalnej. Co istotne, poza omówionymi obszarami znaczącym problemem gminy, wynikającym ze struktury przestrzennej miasta, jest brak zdefiniowanego centrum oraz stosunkowo duże odległości pomiędzy dzielnicami.



Tabela 24. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Orzesze

Sfera	Obszar 1: sołectwo Woszczyce	Obszar 2: dzielnica Jaśkowice	Obszar 3: dzielnica Orzesze
Spoleczna	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - wysoki odsetek rodzin przejawiających zachowania patologiczne - niska aktywność społeczna ludności - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców - brak inicjatyw społecznych	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców
Gospodarcza	- mała liczba przedsiębiorców - mała liczba usług	- mała liczba przedsiębiorców - mała liczba usług	- niska działalność gospodarcza ludności - mała liczba usług
Środowiskowa	- niedobór infrastruktury rekreacyjnej - zaniedbane tereny zielone - zaleganie z opłatami za odbiór i wywóz odpadów - możliwość tworzenia się dzikich wysypisk - zdegradowane obszary po dawniej istniejących kamieniołomach - duża liczba działek/domów z azbestem, szczególnie w Orzeszu i Woszczytach		
Techniczna, przestrzenno-funkcjonalna	- wysoki odsetek budynków powstałych przed 1970 r. - zły stan infrastruktury komunikacyjnej - brak zagospodarowanie przestrzeni publicznych - dezintegracja przestrzeni miasta - niedobory w infrastrukturze technicznej - niezmodernizowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły)	- wysoki odsetek budynków sprzed 1970 r. - wysoki odsetek budynków ogrzewanych węglem i materiałami generującymi niską emisję - zły stan infrastruktury komunikacyjnej - brak zagospodarowania przestrzeni publicznych - dezintegracja przestrzeni miasta - niedobory	- wysoki odsetek budynków wybudowanych 1970 r. - zły stan techniczny budynków - niska emisja - zły stan infrastruktury komunikacyjnej - niska estetyka centrum miasta, szczególnie Rynku - brak wyraźnie zdefiniowanego centrum - brak zagospodarowanie przestrzeni publicznych



Sfera	Obszar 1: sołectwo Woszczyce	Obszar 2: dzielnica Jaśkowice	Obszar 3: dzielnica Orzesze
	- zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych	- w infrastrukturze technicznej - niezmmodernizowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły) - zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych - zbyt mała liczba miejsc parkingowych - niewystarczająca komunikacja publiczna	- dezintegracja przestrzeni miasta - zaniedbane tereny wokół dworca PKP - niedobory w infrastrukturze technicznej (kanalizacja) - niezmmodernizowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły) - zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych - nadmierne przytłoczenie ruchem samochodowym - zbyt mała liczba miejsc parkingowych - niewykorzystany potencjał miejsc rekreacyjnych (np. ul. Gliwicka)

Źródło: opracowanie własne

W gminie Łaziska Górne największe problemy, wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych, występują w Łaziskach Średnich. Obszar objęty działaniami rewitalizacji zajmuje powierzchnię 120,93 ha (co stanowi 6,03% powierzchni gminy) i jest zamieszkiwany przez 4935 osób (co stanowi 22,01% mieszkańców miasta). Obejmuje on dwa obszary:

- Łaziska Górne (obszar pomiędzy ulicami: Chopina, Dworcową, Działkowców, Energetyków, Parkową, Wyzwolenia, Zawadzkiego),
- Łaziska Średnie (obszar pomiędzy ulicami: Powstańców, Wyszyńskiego, pstrowskiego, Zwycięstwa, Staszica, Kościuszki, Nową, Wyrską, Sikorskiego, Głowińskiego).

Obszary te zamieszkują głównie rodziny z problemami socjalno-bytowymi, dziedziczące ubóstwo i pociąg do uzależnień. Tkanka mieszkaniowa jest niskiej jakości – budynki wymagają remontów, a okoliczne tereny charakteryzuje architektoniczny nieład, problemy środowiskowe związane z działalnością przemysłu oraz niewykorzystany potencjał. Dodatkowo, mieszkańcy są uzależnieni od działających na tym terenie zakładów pracy, których upadek może spowodować powstanie strefy ubóstwa.

Tabela 25. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Łaziska Górne

Sfera społeczna	Sfera techniczna i środowiskowa	Sfera przestrzenno-funkcjonalna	Sfera gospodarcza
- nawarstwienie problemów społecznych przy ulicy Zwałowej - obszar zamieszkiwany przez rodziny z problemami socjalno-bytowymi, społecznymi m.in. uzależnieniami - dziedziczenie ubóstwa, problemy wielopokoleniowe - niski poziom bezpieczeństwa, pojawiające się interwencje policji (w szczególności przy ul. Zwałowej, Kościuszki) - w obrębie ulicy Chopina zlokalizowane są budynki socjalne, przy ul. Wyzwolenia planowane jest powstanie mieszkań socjalnych i prowadzenie działań profilaktycznych na tym obszarze	- tkanka mieszkaniowa niskiej jakości, stare budownictwo, stare fawiloki - problemy środowiskowe związane z działalnością przemysłu	- niewystarczająco wykorzystane tereny przy zakładzie pracy - niewykorzystany potencjał muszli koncertowej i niezabudowanej przestrzeni publicznej w centrum miasta, w rejonie ERG-u i ul. Parkowej - nieład architektoniczny w centrum miasta	- uzależnienie terenu od dużych zakładów pracy – ich upadek może spowodować powstanie strefy ubóstwa

Źródło: opracowanie własne

Na terenie gminy Wyry zlokalizowano cztery obszary problemowe:

- obszar obejmujący ulice Obrońców Ziemi Śląskiej, Drzymały i Motyla,
- obszar obejmujący ulice Rybnicką, Pszczelą, Rybczyńskiego, Olmy i Brzeźną,
- obszar obejmujący ulice Pszczyńską, Dwór, Zbożową, Ładną, Słoneczną i Dąbrowszczaków,
- obszar obejmujący ulice Puszkina, Wagonową, Tysiąclecia, Bojdoła i Dworcową.

Wyznaczony obszar zamieszkuje 29% mieszkańców gminy. Obszar objęty działaniami rewitalizacyjnymi zajmuje 264,94 hektary, co stanowi 7,65% powierzchni gminy. Powtarzającymi się tam problemami o charakterze społecznym są: wysoki poziom bezrobocia, niska aktywność społeczna ludności, niski poziom bezpieczeństwa i utrudniony (lub brak) dostęp do oferty kulturalnej. W sferze środowiskowej zauważalne są duże problemy, jakimi są: wysoki odsetek budynków wybudowanych przed 1970 rokiem (w obszarze rewitalizacji wynosi on 47,6% wobec średniej gminnej 39,1%) oraz wysoka liczba pustostanów (8 pustostanów znajdujących się w obszarze rewitalizacji, przy ogólnej liczbie 12 pustostanów dla całej gminy). Budynki mieszkalne i użyteczności



publicznej znajdują się w złym stanie technicznym i są niedostosowane do potrzeb osób starszych, z niepełnosprawnościami lub z wózkami dziecięcymi. Znaczącym problemem jest również brak kanalizacji – liczba umów dotycząca odbioru ścieków i liczba przyłączy do sieci wodociągowej osiąga wartości znacznie niższe niż średnia gminna. W złym stanie znajduje się również infrastruktura drogowa i organizacja komunikacji publicznej, co między innymi negatywnie wpływa na poziom bezpieczeństwa na drogach.

Tabela 26. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Wiry

Sfera	Obszar 1	Obszar 2	Obszar 3 i 4
Spoleczna	- niska aktywność społeczna ludności - brak oferty kulturalnej - brak integracji między nowymi, a dotychczasowymi mieszkańcami	- niska aktywność społeczna ludności - niski poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym - utrudniony dostęp do oferty kulturalnej - drobna przestępczość	- niska aktywność społeczna ludności - niski poziom bezpieczeństwa - drobne akty wandalizmu - wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - brak oferty kulturalnej
Środowiskowa	- brak kanalizacji - nieuregulowane kwestie nieczystości odpadów ciekłych	- brak kanalizacji - nieuregulowane kwestie nieczystości odpadów ciekłych	- brak kanalizacji - nieuregulowane kwestie nieczystości odpadów ciekłych - zagrożenie osuwiskiem - sąsiedztwo hałdy łaziskiej (możliwe zanieczyszczenie wód)
Techniczna, przestrzenno-funkcjonalna	- problemy komunikacyjne – zły stan dróg i zła organizacja komunikacji publicznej - brak ścieżek rowerowych, chodników i progów zwalniających - niewystarczające oświetlenie - brak obiektów rekreacyjno-sportowych - brak monitoringu wizyjnego	- zdegradowane budynki - zły stan techniczny budynków użyteczności publicznych - niedostosowanie budynków użyteczności publicznych do potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych, z wózkami dziecięcymi - brak monitoringu wizyjnego	- degradacja budynków mieszkalnych i użyteczności mieszkalnej - niedostosowanie budynków do potrzeb niepełnosprawnych - zła, niedostosowana do istniejących terenów inwestycyjnych infrastruktura drogowa - nieuzbrojone tereny inwestycyjne - brak monitoringu wizyjnego
Gospodarcza	- mała liczba przedsiębiorców - zanikające rolnictwo - brak sklepów i lokali usługowych	- mała liczba przedsiębiorców - niewystarczająca liczba sklepów i lokali usługowych	- mała liczba przedsiębiorców

Źródło: opracowanie własne

Z kolei w gminie Ornontowice obszar rewitalizacyjny stanowi 6,17% (93,71 ha) powierzchni gminy i obejmuje:

- Centrum (ulice Bankowa, Boczna, Dworcowa, Grabowa, Jasna, Klasztorna, Krótka, Nowa, Orzeska, Słoneczna, Zamkowa i Zwycięstwa),
- osiedle Żabik,
- osiedle Akacyjowa.

Na wyznaczonym obszarze mieszkają 1382 osoby, co stanowi 23,93% ludności gminy. Są to głównie osoby zagrożone ubóstwem, wykluczeniem społecznym i patologią, stosujące przemoc w rodzinie. Charakteryzuje je niski poziom aktywności społecznej, ograniczona chęć i możliwość do integrowania się. Zamieszkują one budynki wzniesione przed 1970 rokiem, o złym stanie technicznym i przestarzałych rozwiązaniach grzewczych, generujących niską emisję. Niezadowalająca jest również infrastruktura drogowa, ilość miejsc parkingowych oraz organizacja komunikacji publicznej. Brakuje lokali usługowych i przestrzeni publicznej umożliwiającej integrację.

Tabela 27. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Ornontowice

Sfera	Centrum	Osiedle Żabik	Osiedle Akacyjowa
Spoleczna	- mała wiedza dot. dziedzictwa historycznego i kulturalnego - zwiększony poziom zagrożenia przestępczością i wykroczeniami ze względu na wzmożony przepływ ludności - niska integracja społeczna ludności - ograniczona oferta kulturalna	- negatywny wizerunek miejsca w świadomości społecznej - zlokalizowane mieszkania socjalne, zamieszkałe przez ubogie, patologiczne osoby - zagrożenie patologią - niski poziom bezpieczeństwa - mentalność mieszkańców - przemoc w rodzinach - niski poziom integracji społecznej	- duże skupisko ludności, część zagrożona wykluczeniem społecznym i patologiami społecznymi - niski poziom aktywności społecznej - niski poziom bezpieczeństwa - niski poziom integracji społecznej
Gospodarcza	- mała liczba przedsiębiorców	- mała liczba przedsiębiorców	- mała liczba przedsiębiorców - brak lokali usługowych
Środowiskowa	- powstawanie dzikich wysypisk - koncentracja zabudowy jednorodzinnej i instytucji publicznej powodującej niską emisję	- wysoki odsetek budynków generujących niską emisję	- niska emisja
Techniczna, przestrzenno-funkcjonalna	- brak przestrzeni publicznej integrującej mieszkańców - niewystarczająca komunikacja publiczna - mała liczba miejsc parkingowych - ruchliwa droga dzieląca przestrzeń parku - wysoki odsetek	- wysoki odsetek budynków wybudowanych przed 1970 r. - zły stan techniczny dróg	- znaczny odsetek budynków sprzed 1970 r. - zły stan infrastruktury drogowej - brak miejsc parkingowych - brak lokali usługowych



Sfera	Centrum	Osiedle Żabik	Osiedle Akacyjowa
	budynków wybudowanych przed 1970 r.		

Źródło: opracowanie własne

Podsumowując, w powiecie nikołowskim znajdują się obszary, które wymagają wzmożonych działań rewitalizacyjnych. Łączą je problemy społeczne (w szczególności: ubóstwo, wysoki odsetek założonych Niebieskich Kart, zagrożenie patologią i uzależnieniami), środowiskowe (zwłaszcza: niska emisja, zanieczyszczenie środowiska) oraz techniczne (głównie: zły stan budynków mieszkalnych i dróg, zła organizacja komunikacji publicznej i niewystarczająca ilość parkingów, brak wydzielonych stref umożliwiających rekreację i integrację mieszkańców).

3. Analiza problemów

Na podstawie analizy danych zastanych oraz badań społecznych i spotkań z mieszkańcami podczas opracowywania Gminnych Programów Rewitalizacji i Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami zidentyfikowano problemy występujące na obszarach zdegradowanych. W poniższej tabeli zostały zaprezentowane te z nich, które mają charakter ponadlokalny.

Tabela 28. Wspólne problemy gmin powiatu mikołowskiego

Sfera	Problemy
Społeczna	– Wandalizm i drobna przestępczość – Niewystarczający poziom aktywności społecznej części mieszkańców, niewystarczający poziom aktywności obecnie działających organizacji – Dziedziczenie biedy i problemów społecznych – Zagrożeniem wykluczeniem społecznym niektórych grup mieszkańców – Roszczeniowe postawy części klientów pomocy społecznej – Brak poczucie bezpieczeństwa mieszkańców – Ograniczony dostęp części mieszkańców (w szczególności zamieszkujących obszary rewitalizacji) do oferty kulturalnej – Braki w zakresie kapitału ludzkiego (wykształcenie, kwalifikacje)
Gospodarcza	– Niewystarczająca oferta uzbrojonych terenów inwestycyjnych – Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców
Środowiskowa	– Zanieczyszczenie środowiska – Niska emisja
Przestrzenno-funkcjonalna	– Braki w zakresie infrastruktury rekreacyjnej – Zbyt mała liczba miejsc parkingowych
Techniczna	– Braki w zakresie monitoringu wizyjnego – Braki w zakresie oświetlenia ulic – Zły stan techniczny budynków mieszkalnych – Braki w sieci kanalizacyjnej – Niedostosowanie budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych

Źródło: opracowanie własne

4. Analiza SWOT

Analiza SWOT (czynników rozwojowych) to procedura analityczna umożliwiająca porządkowanie i prezentację danych. Jest to jedno z podstawowych narzędzi planowania strategicznego.

Jej nazwa stanowi akronim czterech typów czynników rozwojowych:

- S-Strengths (Atuty) – pozytywne czynniki wewnętrzne, mocne strony, przewagi lub zalety mogące przyczynić się do osiągnięcia celów,
- W-Weaknesses (Słabości) – negatywne czynniki wewnętrzne, bariery, wady i braki, mogące przeszkodzić w realizacji celów,
- O-Opportunities (Szanse) – pozytywne czynniki zewnętrzne, pochodzące z otoczenia (takie, na które nie ma możliwości wpływu), mogące przyczynić się do osiągnięcia celów,
- T-Threats (Zagrożenia) – negatywne czynniki zewnętrzne pochodzące z otoczenia (takie, na które nie ma możliwości wpływu), mogące przeszkodzić w realizacji celów.

Poniższa analiza została opracowana w oparciu o Gminne Programy Rewitalizacji oraz Gminne Programy Opieki nad Zabytkami i odnosi się do czynników o znaczeniu ponadgminnym. Uwzględnione zostały również analizy SWOT przeprowadzone na potrzeby opracowywania pozostałych strategii w ramach projektu „Jednolita S-strategia T-erytorialna = spójny obszar funkcjonalny powiatu mikołowskiego poprzez wzmocnienie mechanizmów efektywnej współpracy JST”.

Tabela 29. Analiza SWOT

Atuty	Słabości
- Działające organizacje pozarządowe - Działające instytucje kultury - Bogata i atrakcyjna oferta kulturalna, w tym imprezy cykliczne - Bogata i atrakcyjna oferta cyklicznych imprez sportowych - Dziedzictwo kulturowe i historyczne - Dodatni przyrost naturalny i korzystna struktura demograficzna - Dobrze rozwinięta sieć placówek edukacyjnych, w tym szkoły integracyjne - Współpraca szkół z pracodawcami, działania na rzecz dopasowania oferty kształcenia do potrzeb rynku pracy - Dobrze rozwinięta sieć placówek opieki przedszkolnej - Dobrze rozwinięta sieć placówek pomocy społecznej - Dostępne tereny inwestycyjne - Działające zakłady pracy, w tym pracodawcy zatrudniający wiele osób - Dobre skomunikowanie wewnętrzne - Istniejące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego - Obiekty zabytkowe - Rozwijająca się sieć infrastruktury rowerowej - Podejmowane przez władze samorządowej działania w zakresie rozbudowy infrastruktury (m.in. sieci wodnościekowej)	- Niski poziom kapitału społecznego, niewielka aktywność mieszkańców - Roszczeniowe postawy części klientów pomocy społecznej - Problemy społeczne: uzależnienia, przemoc w rodzinie, bezrobocie - Brak dostatecznej bazy rehabilitacyjnej dla osób starszych i niepełnosprawnych - Zbyt mała liczba miejsc w żłobkach - Niewielka przedsiębiorczość mieszkańców - Braki w bazie turystycznej hamujące rozwój tej branży - Niewystarczająca promocja gospodarcza i turystyczna - Niewielka dywersyfikacja branżowa przedsiębiorstw - Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw - Nieład przestrzenny - Zbyt mała liczba miejsc parkingowych - Braki w zakresie komunikacji publicznej - Zły stan części obiektów zabytkowych i ograniczony dostęp do nich - Braki w infrastrukturze technicznej - Niski standard warunków mieszkaniowych w części obszarów wskazanych do rewitalizacji w poszczególnych gminach - Zły stan części budynków użyteczności publicznej - Niedostatecznie rozwinięta sieć monitoringu



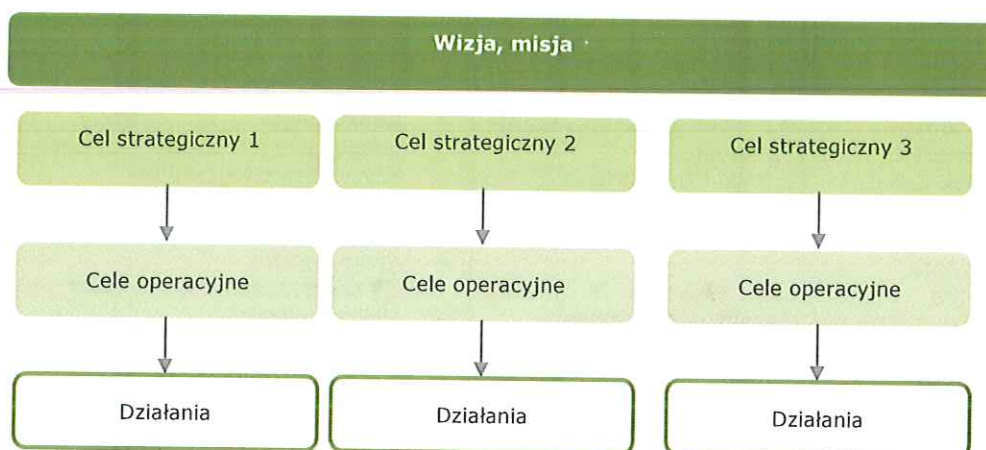
Atuty Szanse	Słabości Zagrożenia
– Wzrost aktywności społeczeństwa polskiego, rosnąca rola partycypacji społecznej – Dodatni wskaźnik migracji – Możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój usług społecznych – Narzędzia i rozwiązania polityki społecznej na poziomie krajowym – Potencjał przyciągnięcia turystów spoza powiatu – rozwój branży turystycznej – Sąsiedztwo powiatu pszczyńskiego, licznie odwiedzane przez turystów – Szlak Zabytków Techniki i Industriada – Szlak kulinarny „Śląskie Smaki” – Potencjał przyciągnięcia inwestorów spoza powiatu – Dobra koniunktura rynkowa i rozwój gospodarczy aglomeracji górnośląskiej – Rozwój Katowicka Specjalna Strefa Ekonomiczna – Bliskość dużych rynków zbytu (np. produktów rolnych i przemysłowych) – Tereny zielone, w tym tereny prawnie chronione – Podejmowane działania proekologiczne (m.in. w zakresie składowania odpadów, ochrony powietrza) – Możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na działania proekologiczne – Nowe, przyjazne dla środowiska technologie – Rozpowszechnianie się postaw proekologicznych w społeczeństwie polskim – Działalność proekologiczna Śląskiego Ogrodu Botanicznego – Możliwość pozyskania środków zewnętrznych na inwestycje infrastrukturalne – Korzystne położenie w skali regionu	– Starzenie się społeczeństwa polskiego – Konkurencja ze strony podmiotów gospodarczych położonych poza powiatem – Kryzys branży górniczej – Skomplikowane i zmienne prawo utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej – Zanieczyszczenie środowiska – Niska emisja – Występowanie azbestu – Brak stanowisk pomiaru zanieczyszczeń – utrudnione diagnozowanie stanu środowiska naturalnego – Źródła zanieczyszczenia położone poza powiatem – Koszty i ograniczenia związane z funkcjonowaniem obszarów chronionych – Skomplikowane i zmienne prawo utrudniające inwestycje infrastrukturalne – Brak wspólnej platformy promocji powiatu i gmin

Źródło: opracowanie własne

5. Programowanie rozwoju przestrzeni publicznej

Struktura rezultatów, która została wypracowana w ramach Podstrategii jest następująca:

Schemat 1. Struktura rezultatów Strategii



Źródło: opracowanie własne

Wizja stanowi opis wizerunku Obszaru funkcjonalnego Powiatu Mikołowskiego w przyszłości, natomiast misja jest najogólniejszym i najważniejszym celem rozwoju, którego osiągnięcie możliwe będzie poprzez realizację podrzędnych mu celów strategicznych i operacyjnych oraz działań.

5.1. Misja i wizja

Wizja przedstawia pożądany obraz w danym okresie. Jest opisem wizerunku Obszaru funkcjonalnego Powiatu Mikołowskiego w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej w odległej przyszłości, przy założeniu wystąpienia korzystnych uwarunkowań. Jest to koncepcja pewnego modelu w przyszłości. Powinna być ona motywująca, określając pozytywny obraz uwzględniający lokalne uwarunkowania.

Wizja Obszaru funkcjonalnego Powiatu Mikołowskiego przedstawia się następująco:

Obszar funkcjonalny Powiatu Mikołowskiego w 2025 r. to:

- spójna wewnętrznie przestrzeń dająca odpowiednie warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego przy zachowaniu wysokiej jakości środowiska naturalnego,
- zintegrowana, aktywna społeczność, utożsamiająca się z miejscem swojego zamieszkania i działająca na rzecz poprawy warunków, w których żyje,
- dobrze skomunikowany teren wyposażony w infrastrukturę zapewniającą godne warunki do życia, pracy, nauki i rozwoju przedsiębiorczości,
- atrakcyjne miejsce z ofertą turystyczną i rekreacyjną łączą potencjały wszystkich gmin powiatu.

Misja stanowi syntetyczną deklarację określającą najwyższego poziomu cel, najogólniejszą koncepcję działania.

Misja odpowiada na pytania:

- Jakim regionem chcemy być?
- Co jest u nas unikalne/specyficzne?
- W czym i dla kogo chcemy być atrakcyjni?

Misja pełni także określone funkcje:

- koncentruje na istocie rzeczy,
- umożliwia dostosowanie działań do długookresowych celów,
- wzmacnia utożsamianie się mieszkańców z regionem,
- „przyciąga” otoczenie.

Misja Obszaru funkcjonalnego Powiatu Mikołowskiego przedstawia się następująco:

Misja Obszaru funkcjonalnego Powiatu Mikołowskiego do roku 2025

Obszar funkcjonalny Powiatu Mikołowskiego to spójna i zintegrowana przestrzeń rozwijająca się zachowaniem zasad zrównoważonego rozwoju.

5.2. Cele strategiczne i operacyjne

Cele strategiczne określają rezultaty o zasadniczym znaczeniu w długoletniej perspektywie. Pozwalają one koncentrować działania na zachowaniu lub rozwinięciu posiadanych przez powiat zasobów a ich realizacja umożliwia zaspokojenie potrzeb społecznych i kształtuje

Do każdego z celów strategicznych przypisano cele operacyjne, które osiąga się przy pomocy zadań działań.

Tabela 30. Macierz celów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom integracji społecznej w powiecie mikołowskim	Cel strategiczny 2. Wysoka jakość przestrzeni wzmacniającej ład funkcjonalny	Cel strategiczny 3. Wzrost poziomu rozwoju gospodarczego
•Cel operacyjny 1.1. Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego •Cel operacyjny 1.2. Rozwinięta i dostosowana do potrzeb społecznych infrastruktura oraz przestrzeń publiczna	•Cel operacyjny 2.1. Zachowanie wysokiego poziomu potencjału kulturowego •Cel operacyjny 2.2. Zapewnienie wysokiej spójności przestrzennej •Cel operacyjny 2.3. Zachowanie wysokiego poziomu i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych	•Cel operacyjny 3.1. Ożywienie gospodarcze obszarów zdegradowanych •Cel operacyjny 3.2. Wysoki poziom klimatu przedsiębiorczości

Źródło: opracowanie własne



5.3. Cele operacyjne wraz z proponowanymi kierunkami rozwoju

Każdy z celów operacyjnych odpowiada na zidentyfikowane problemy i słabe strony. Jednocześnie przy realizacji celów należy uwzględnić mocne strony, które mogą wzmacniać ich realizację. Każdy z celów będzie realizowany przez przypisane do nich działania.

Tabela 31. Powiązanie celu operacyjnego 1.1 Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom integracji społecznej w powiecie mikołowskim	
Cel operacyjny 1.1. Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- niski poziom bezpieczeństwa w niektórych obszarach - koncentracja problemów społecznych i ich nawarstwianie w miejscach zdegradowanych - dziedziczenie biedy i problemów społecznych - uzależnienie części mieszkańców od pomocy społecznej - marazm, częsta niechęć do zmian - niewystarczający poziom kapitału społecznego - wykluczenie społeczne wśród niektórych grup mieszkańców
Powiązanie z potencjałami	- budzące się społeczeństwo obywatelskie – np. nowo powstałe organizacje pozarządowe - realizacja w części gmin budżetu obywatelskiego - dobry kontakt urzędów z mieszkańcami - istniejące, aktywne organizacje pozarządowe
Proponowane zadania realizacyjne	- Dalszy rozwój współpracy urzędów gmin i miast z organizacjami pozarządowymi - Wspieranie inicjatyw oddolnych społeczności lokalnych z uwzględnieniem mieszkańców jednostek, w których występuje nasilenie problemów społecznych - Budowanie partnerstwa lokalnego dla realizacji celów społecznych, w szczególności inicjowanie współpracy instytucji samorządowych z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością - Podejmowanie działań na rzecz rozwoju wolontariatu - Wsparcie realizacji projektów społecznych (np. poprzez granty, także mikro granty) dotyczących integracji społecznej i przeciwdziałania wykluczeniom społecznym - Świadczenie darmowej pomocy prawnej mieszkańcom - Wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej dostosowanej do rynku pracy na różnych etapach kształcenia - Wyrównywanie szans i włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Źródło: opracowanie własne

Tabela 32. Powiązanie celu operacyjnego 1.2. Rozwinięta i dostosowana do potrzeb społecznych infrastruktura oraz przestrzeń publiczna z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom integracji społecznej w powiecie mikołowskim	
Cel operacyjny 1.2. Rozwinięta i dostosowana do potrzeb społecznych infrastruktura oraz przestrzeń publiczna	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- zaniedbanie strefy infrastrukturalnej – niedostateczny stan części dróg - część zasobu komunalnego gmin w niedostatecznym stanie technicznym
	- niska średnia powierzchnia użytkowa na mieszkańca - niedostateczna ilość przestrzeni publicznych
Powiązanie z potencjałami	- dostępność terenów nieużytkowanych i niezabudowanych, które mogą zostać przeznaczone na cele mieszkaniowe i usługowe - kumulacja obiektów społecznych, sportowych, kulturalnych mogących stanowić bazę do realizacji projektów rewitalizacyjnych
Proponowane zadania realizacyjne	- Poprawa stanu infrastruktury budynków mieszkalnych - Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczej, energetycznej i wodno-kanalizacyjnej - Zagospodarowanie terenów nieużytkowanych i niezabudowanych, w tym terenów przemysłowych, pokolejowych na cele mieszkaniowe i usługowe - Poprawa stanu infrastruktury budynków usługowo-handlowych - Modernizacja, poprawa jakości infrastruktury rekreacyjno-wypoczynkowo-turystyczno-sportowej

Źródło: opracowanie własne

Tabela 33. Powiązanie celu operacyjnego 2.1. Zachowanie wysokiego poziomu potencjału kulturowego z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 2. Wysoka jakość przestrzeni wzmacniającej ład funkcjonalny	
Cel operacyjny 2.1. Zachowanie wysokiego poziomu potencjału kulturowego	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- następujący proces degradacji niektórych zabytków
Powiązanie z potencjałami	- bogate dziedzictwo kulturowe i historyczne - bogata oferta cyklicznych imprez sportowych i kulturalnych
Proponowane zadania realizacyjne	- modernizacja i adaptacja obiektów zabytkowych m.in. na cele kulturalne i społeczne - wspieranie podejmowanych inicjatyw na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego - tworzenie atrakcyjnych materiałów informacyjnych i promocyjnych dotyczących atrakcji turystycznych, zabytkowych obiektów - pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami, - współpraca z ośrodkami akademickimi i naukowymi w celu



	badania i dokumentowania zabytków - wytyczenie tras gminnych eksponujących lokalne wartości
--	--

Źródło: opracowanie własne

Tabela 34. Powiązanie celu operacyjnego 2.2. Zapewnienie wysokiej spójności przestrzennej z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 2. Wysoka jakość przestrzeni wzmacniającej ład funkcjonalny	
Cel operacyjny 2.2. Zapewnienie wysokiej spójności przestrzennej	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- niedobór przestrzeni rekreacyjnej - braki w małej architekturze - niski poziom estetyki przestrzeni publicznej - postępująca suburbanizacja i rozproszenie zabudowy - duża liczba pustostanów
Powiązanie z potencjałami	- dostępność terenów rekreacyjnych - część terenów gmin objęta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego
Proponowane zadania realizacyjne	- Uporządkowanie i zwiększenie estetyki przestrzeni publicznej - Nadawanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym - Kreowanie nowych atrakcyjnych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych - Tworzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

Źródło: opracowanie własne

Tabela 35. Powiązanie celu operacyjnego 2.3 Zachowanie wysokiego poziomu i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 2. Wysoka jakość przestrzeni wzmacniającej ład funkcjonalny	
Cel operacyjny 2.3. Zachowanie wysokiego poziomu i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- niska emisja – palenie materiałami nieprzeznaczonymi do ogrzewania oraz ogrzewanie węglowe - duża liczba budynków/działek, na których występuje azbest - powstawanie dzikich wysypisk śmieci - niski poziom świadomości ekologicznej
Powiązanie z potencjałami	- podejmowanie działania na rzecz likwidacji azbestu - dostępność licznych terenów zielonych
Proponowane zadania realizacyjne	- Ograniczenie niskiej emisji, wspieranie procesu termomodernizacji budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej - Wsparcie wykorzystania OZE - Modernizacja oświetlenia drogowego oraz zlokalizowanego w parkach na energooszczędne - Kontynuowanie działań związanych z likwidacją azbestu z działek, na których jest on zlokalizowany - Integracja infrastruktury ze środowiskiem naturalnym,

	wkomponowanie przestrzeni publicznej w środowisko
	- Wzrost efektywności w sferze gospodarki odpadami
	- Zagospodarowanie terenów zieleni miejskiej
	- Działania edukacyjne dotyczące podnoszenia świadomości ekologicznej
	- Rozbudowa i promocja ścieżek dydaktycznych dotyczących edukacji ekologicznej
	- Prowadzenie nowych nasadzeń na terenach zielonych

Źródło: opracowanie własne

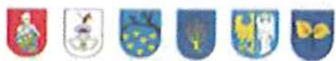
Tabela 36. Powiązanie celu operacyjnego 3.1 Ożywienie gospodarcze obszarów zdegradowanych z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 3. Wzrost poziomu rozwoju gospodarczego	
Cel operacyjny 3.1. Ożywienie gospodarcze obszarów zdegradowanych	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- wysoki odsetek osób bezrobotnych
Powiązanie z potencjałami	- współpraca sektorów samorządu i biznesu
Proponowane zadania realizacyjne	- Wspieranie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej - Inicjowanie przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego - Wzmocnienie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami w kierunku aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych - Prowadzenie i wsparcie realizacji projektów w sferze przedsiębiorczości - Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kompetencji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do potrzeb rynku pracy - Wspieranie rozwoju oferty edukacyjnej dostosowanej do rynku pracy na różnych etapach kształcenia - Realizacja programów aktywizujących różne grupy społeczne na lokalnym i regionalnym rynku pracy - Realizacja programów aktywności zawodowej mieszkańców

Źródło: opracowanie własne

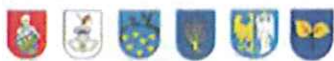
Tabela 37. Powiązanie celu operacyjnego 3.2 Wysoki poziom klimatu przedsiębiorczości z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi

Cel strategiczny 3. Wzrost poziomu rozwoju gospodarczego	
Cel operacyjny 3.2. Wysoki poziom klimatu przedsiębiorczości	
Powiązanie z problemami i słabymi stronami	- zanikające rolnictwo - nieuzbrojone tereny inwestycyjne
Powiązanie z potencjałami	- zróżnicowanie lokalnej gospodarki - budząca się przedsiębiorczość mieszkańców (wyrażająca się we wzroście liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą) - funkcjonujące podmioty gospodarcze jako potencjalni partnerzy w podejmowanych działaniach zmierzających do wzrostu przedsiębiorczości



Proponowane realizacyjne zadania	
	- Uzbrajanie i tworzenie nowych terenów inwestycyjnych - Tworzenie warunków do zakładania nowych i rozwoju istniejących przedsiębiorstw - Prowadzenie skutecznej promocji gminy i produktów, usług lokalnych - Stworzenie warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości (m.in. udostępnianie lokali użytkowych w remontowanych kamienicach) - Działania edukacyjne dla osób bezrobotnych w kierunku otwierania własnej działalności gospodarczej - Wsparcie powstania podmiotu działającego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości - Prowadzenie stałej współpracy z przedsiębiorcami w zakresie dostosowywania osób młodych do potrzeb rynku pracy oraz aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych - Wsparcie tworzenia podmiotów ekonomii społecznej - Tworzenie miejsc i wsparcie działania podmiotów wspierających powstawanie i działanie nowych, innowacyjnych przedsiębiorstw - Wsparcie tworzenia i rozwoju produktów gminy (turystycznych, gospodarczych, kulturalnych) - Tworzenie warunków do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i powstawania nowych przedsiębiorstw, szczególnie dla osób wykluczonych bądź zagrożonych wykluczeniem na rynku pracy - Promowanie i wspieranie postaw przedsiębiorczych mieszkańców - Wsparcie dla tworzenia stref i obiektów na potrzeby działalności gospodarczej, szczególnie usługowej - Prowadzenie promocji gospodarczo-turystycznej - Tworzenie przyjaznego klimatu inwestycyjnego - Sukcesywne uzbrajanie terenów inwestycyjnych

Źródło: opracowanie własne



6. System wdrażania i monitorowania

6.1. Podstawowe zasady wdrażania Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym

Proponuje się, aby całość procesu realizacji Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z planem operacyjnym opierała się na następujących zasadach:

- zasada partycypacji społecznej,
- zasada otwartości i równości dostępu,
- zasada współfinansowania,
- zasada oceny efektywności ekonomicznej.

6.2. Podmioty odpowiedzialne za wdrażanie Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym

Zapisy Podstrategii mogą być realizowane przez Partnerów projektu w zależności od lokalnych uwarunkowań i potrzeb. Sugeruje się, aby ewentualne działania były podejmowane we współpracy jednostek samorządu terytorialnego, dlatego też wydaje się zasadnym powołanie, na zasadach dobrowolności, zespołu koordynującego dla realizacji zapisów Podstrategii. W jego skład powinni wchodzić przedstawiciele sześciu partnerów: Powiatu Mikołowskiego, Gminy Mikołów, Gminy Łaziska Górne, Gminy Ornontowice, Gminy Orzesze i Gminy Wiry.

Zgodnie z zapisami „Wytycznych w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020” zakłada się szeroką partycypację społeczną również na etapie wdrażania dokumentu. Podczas wdrażania dokumentu nawiązana została więc wielostronna współpraca, m.in. z:

- Starostwem Powiatowym w Mikołowie oraz jego jednostkami organizacyjnymi,
- urzędami gmin oraz ich jednostkami organizacyjnymi,
- beneficjentami zewnętrznymi odpowiadającymi za realizację projektów tj. spółdzielniami mieszkaniowymi, instytucjami kultury, instytucjami polityki społecznej, organizacjami samorządu gospodarczego, fundacjami i stowarzyszeniami, lokalnymi przedsiębiorcami, parafiami, osobami prywatnymi,
- mieszkańcami powiatu
- innymi interesariuszami.

7. System monitoringu i ewaluacji

7.1. Monitoring realizacji Podstrategii

Prowadzenie monitoringu i oceny postępów we wdrażaniu Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym należałoby do zespołu koordynującego.

Podstawą systemu monitoringu i oceny realizacji Podstrategii byłoby pozyskiwanie i gromadzenie danych ilościowych. Sugeruje się aby były to zarówno dane przestrzenne generowane z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych jak dane zbierane przez komórki organizacyjne Partnerów zaangażowane w poszczególne zadania. Dane te powinny być zbierane na poziomie adresowym, z możliwością agregacji na poziomie mniejszych części powiatu. Zaleca się gromadzenie danych w sposób ciągły, tak aby umożliwić coroczne raportowanie postępu w realizacji Podstrategii.

Monitoring realizacji poszczególnych celów operacyjnych odbywałby się w oparciu o przypisane do nich mierzalne wskaźniki rezultatu i produktu. Ocena powinna być dokonywana przez w cyklach rocznych (chyba że ze względu na charakter konkretnego wskaźnika optymalna jest inna częstotliwość pomiaru).

Zaproponowany system wskaźników został zaprojektowany w oparciu o następujące kryteria:

- Mierzalność – wskaźniki powinny być możliwe do zmierzenia na odpowiednio wysokim poziomie dokładności,
- Rzetelność – pomiar wskaźników powinien być dokonywany w sposób obiektywny, za każdym razem na tych samych zasadach,
- Trafność – wskaźniki powinny odzwierciedlać rzeczywisty poziom realizacji celów, a więc być dobrane tak, aby odzwierciedlać rzeczywiste wyniki działań,
- Dostępność – wskaźniki powinny być dostępne dla osób lub instytucji dokonujących ewaluacji, ich pozyskanie powinno być proste i nie wymagać nadmiernych nakładów finansowych ani czasowych.

Ze względu na zróżnicowanie celów operacyjnych Podstrategii kształtowania przestrzeni publicznej na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym zastosowane wskazane jest włączenie do systemu zarówno wskaźników produktu, jak i rezultatu. Pierwsze z nich mierzą konkretne, materialne efekty działań podejmowanych w ramach realizacji zapisów dokumentu (co oznacza, że poziom wyjściowych tych wskaźników wynosi zero). Z kolei wskaźniki rezultatu pokazują zmiany wynikające z wykorzystania wytworzonych produktów. Punktem odniesienia powinien być poziom danego wskaźnika przed rozpoczęciem działań.

Tabela 38. Wskaźniki monitoringu

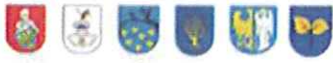
Cel operacyjny	Wskaźnik	Rodzaj	Źródło
Cel operacyjny 1.1. Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego	Liczba projektów zrealizowanych przez instytucje samorządowe we współpracy z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Liczba organizacji pozarządowych	Rezultatu	Urząd Miasta/ Gminy/ Gminy
	Liczba zrealizowanych projektów wspierających aktywność społeczną (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
Cel operacyjny 1.2. Rozwinięta i dostosowana do potrzeb	Wartość przeprowadzonych modernizacji budynków instytucji gminnych	Produktu	Zespół koordynujący
	Liczba wybudowanych placów zabaw i innych obiektów rekreacyjnych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący



Cel operacyjny	Wskaźnik	Rodzaj	Źródło
społecznych infrastruktura oraz przestrzeń publiczna	% budynków podłączonych do sieci wodnokanalizacyjnej i teleinformatycznej	Produktu	Urząd Miasta/Gminy
	Liczba nowych nasadzeń na terenach zielonych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
Cel operacyjny 2.1. Zachowanie wysokiego poziomu potencjału kulturowego	Liczba zmodernizowanych obiektów zabytkowych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Opracowanie Gminnych Programów Opieki nad Zabytkami	Produktu	Zespół koordynujący
Cel operacyjny 2.2. Zapewnienie wysokiej spójności przestrzennej	Procent powierzchni gminy objęty zaktualizowanymi Miejscowymi Planami Zagospodarowania Przestrzennego	Produktu	Urząd Miasta/Gminy
	Liczba nowych miejsc parkingowych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Długość przebudowanych dróg (km w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
Cel operacyjny 2.3. Zachowanie wysokiego poziomu i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych	Powierzchnia nowo zagospodarowanych terenów zielonych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Liczba zrealizowanych projektów ukierunkowanych na podnoszenie świadomości ekologicznej (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Ocena jakości powietrza – liczba substancji dla których przekroczone zostały dopuszczalne poziomy (w danym roku)	Rezultatu	Wojewódzki Inspektorat Ochrony środowiska w Katowicach
Cel operacyjny 3.1. Ożywienie gospodarcze obszarów zdegradowanych	Liczba podmiotów ekonomii społecznej	Rezultatu	Urząd Miasta/Gminy
	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Rezultatu	Powiatowy Urząd Pracy
	Liczba zrealizowanych programów aktywności zawodowej (w danym roku)	Produktu	Urząd Miasta/Gminy
Cel operacyjny 3.2. Wysoki poziom klimatu przedsiębiorczości	Liczba udostępnionych lokali użytkowych w remontowanych kamienicach	Produktu	Zespół koordynujący
	Liczba zarejestrowanych działalności gospodarczych na 1000 mieszkańców	Rezultatu	CEIDG
	Utworzony podmiot działający na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	Rezultatu	Zespół koordynujący
	Liczba zrealizowanych projektów ukierunkowanych na rzecz promocji przedsiębiorczości, w tym działań edukacyjnych dla osób bezrobotnych (w danym roku)	Produktu	Zespół koordynujący
	Utworzony podmiot działający na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	Rezultatu	Zespół koordynujący

Źródło: opracowanie własne

Ponadto sugeruje się włączenie mieszkańców w proces monitoringu i oceny realizacji Programu, co stanowiłoby formę kontroli obywatelskiej. Rekomenduje się więc cykliczne badania opinii mieszkańców (w formie ankiety internetowej lub wywiadów kwestionariuszowych). Dodatkową możliwością aktywnego zaangażowania się różnych grup interesariuszy we wdrażanie zapisów dokumentu oraz ocenę jego efektów stanowić mogą być coroczne spotkania podczas których prezentowane i omawiane byłyby dane z monitoringu.



7.2. Ewaluacja

Na podstawie materiału zebranego w procedurze monitoringu możliwe byłoby przeprowadzenie ewaluacji realizacji Podstrategii po jej zakończeniu (ewaluacja ex-post) jak również w wyznaczonych momentach jej realizacji (ewaluacja mid-term). Sugeruje się zastosowanie pięciu podstawowych kryteriów oceny (opartych na wytycznych Komisji Europejskiej). Są to:

- 1) trafność (ang. relevance) – czy cele Podstrategii odpowiadają potrzebom beneficjentów (różnych grup mieszkańców, przedsiębiorców, turystów)?
- 2) efektywność (ang. efficiency) – czy działania w ramach realizacji Podstrategii są racjonalne z ekonomicznego punktu widzenia? Czy ponoszone koszty są proporcjonalne do osiągniętych efektów?
- 3) skuteczność (ang. effectiveness) – czy wdrażanie działań w ramach Podstrategii przyczynia się do realizacji założonych celów strategicznych?
- 4) użyteczność (ang. utility) – czy realizacja Podstrategii przyczynia się do lepszego zaspokojenia potrzeb beneficjentów i rozwiązywania zidentyfikowanych problemów? Czy beneficjenci faktycznie korzystają z efektów działań? Czy pojawiają się niepożądane, negatywne efekty uboczne realizowanych działań?
- 5) trwałość (ang. sustainability) – Czy pozytywne skutki realizacji Podstrategii mają charakter stały? Czy efekty działań będą trwałe?

Rekomenduje się aby ewaluacja miała zarówno znaczenie instrumentalne jak i koncepcyjne. W pierwszym wymiarze rezultaty ewaluacji w trakcie realizacji zapisów dokumentu mogłyby stanowić podstawę do dokonania niezbędnych korekt. Równocześnie zarówno ewaluacja mid-term jak i ex-post stanowiłyby okazje do pogłębionej refleksji dotyczącej realizowanych działań. Umożliwiałyby także kumulację wiedzy oraz dobrych praktyk²⁷.

7.3. Aktualizacja Podstrategii

Na podstawie monitoringu i oceny działań realizowanych w ramach Programu możliwe byłoby wprowadzenie korekt, w przypadku odpowiedzi na identyfikowane nieprawidłowości. Podobnie, modyfikacje mogłyby zostać wprowadzone w reakcji na zmiany w otoczeniu (np. sytuacji gospodarczej czy uwarunkowań legislacyjnych). Każda aktualizacja Podstrategii wymagałaby przyjęcia stosownych uchwał przez partnerów projektu. Modyfikacje mogłyby zostać wprowadzone bezpośrednio w odpowiedzi na wyniki corocznego monitoringu lub ewaluacji mid-term bądź też na wniosek członków zespołu koordynacyjnego (w przypadku zmian w otoczeniu programu).

²⁷ Olejniczak, Karol. Mechanizmy wykorzystania ewaluacji. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, 2008. ISBN 978-83-7383-306-7.



8. Spis tabel

Tabela 1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość zaludnienia powiatu mikołowskiego w 2014 roku	3
Tabela 2. Współczynnik feminizacji oraz liczba mężczyzn i kobiet w powiecie mikołowskim w 2014 roku	4
Tabela 3. Ludność powiatu mikołowskiego w 2014 roku według stanu cywilnego	4
Tabela 4. Liczba małżeństw i rozwodów w powiecie mikołowskim w 2014 roku	4
Tabela 5. Przyrost naturalny, liczba urodzeń żywych i zgonów w powiecie mikołowskim w 2014 roku	5
Tabela 6. Średni wiek mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku według płci.....	5
Tabela 7. Przyczyny zgonów mieszkańców powiatu mikołowskiego w 2014 roku	5
Tabela 8. Zgony z powodu zaburzeń psychicznych i zaburzeń zachowania na 100 tys. ludności w 2014 roku	5
Tabela 9. Migracje ludności z powiatu mikołowskiego w 2014 roku	6
Tabela 10. Ludność powiatu mikołowskiego w 2014 roku według wieku produkcyjnego ..	6
Tabela 11. Pracujący i bezrobotni w powiecie mikołowskim w 2014 roku	6
Tabela 12. Pracujący w powiecie mikołowskim w 2014 roku według sektorów ekonomicznych	7
Tabela 13. Osoby w gospodarstwach domowych korzystające z pomocy społecznej w latach 2010-2014.....	7
Tabela 14. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej poniżej i powyżej kryterium dochodowego w latach 2010-2014.....	8
Tabela 15. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w latach 2010-2014	8
Tabela 16. Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku ...	8
Tabela 17. Podmioty gospodarcze w powiecie mikołowskim w 2014 roku według klas wielkości	9
Tabela 18. Struktura użytkowania gruntów w powiecie mikołowskim w 2014 roku	13
Tabela 19. Powierzchnia lasów i gruntów leśnych w powiecie mikołowskim w latach 2010-2014.....	19
Tabela 20. Powierzchnia obszarów chronionych w powiecie mikołowskim w 2015 roku (ha).....	19
Tabela 21. Liczba pomników przyrody w powiecie mikołowskim w latach 2010-2014.....	19
Tabela 22. Liczba obiektów wpisanych do rejestrów zabytków w powiecie mikołowskim w 2014 roku	21
Tabela 23. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Mikołów	28
Tabela 24. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Orzesze	31
Tabela 25. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Łaziska Górne	33
Tabela 26. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Wiry	35
Tabela 27. Obszar wymagający rewitalizacji na terenie gminy Ornontowice	36

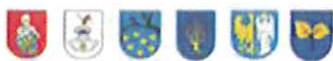


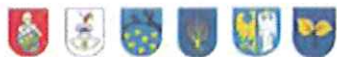
Tabela 28. Wspólne problemy gmin powiatu niskońskiego	38
Tabela 29. Analiza SWOT	39
Tabela 30. Macierz celów strategicznych i przypisanych im celów operacyjnych	42
Tabela 31. Powiązanie celu operacyjnego 1.1 Wysoki poziom kapitału ludzkiego i społecznego z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	43
Tabela 32. Powiązanie celu operacyjnego 1.2. Rozwinięta i dostosowana do potrzeb społecznych infrastruktura oraz przestrzeń publiczną z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	44
Tabela 33. Powiązanie celu operacyjnego 2.1. Zachowanie wysokiego poziomu potencjału kulturowego z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	44
Tabela 34. Powiązanie celu operacyjnego 2.2. Zapewnienie wysokiej spójności przestrzennej z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	45
Tabela 35. Powiązanie celu operacyjnego 2.3 Zachowanie wysokiego poziomu i zrównoważone wykorzystanie zasobów przyrodniczych z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	45
Tabela 36. Powiązanie celu operacyjnego 3.1 Ożywienie gospodarcze obszarów zdegradowanych z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	46
Tabela 37. Powiązanie celu operacyjnego 3.2 Wysoki poziom klimatu przedsiębiorczości z problemami i słabymi stronami, z potencjałami oraz z proponowanymi zadaniami realizacyjnymi	46
Tabela 38. Wskaźniki monitoringu	49



LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI MIASTA ORZESZE NA LATA 2014 - 2022

ORZESZE 2014 (AKTUALIZACJA, 2016 R.)

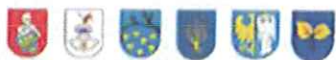




Spis treści

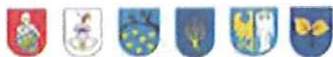
1. Wstęp.....	3
2. Wprowadzenie do zagadnienia rewitalizacji.....	6
3. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy	9
4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych	13
4.1. Informacje ogólne (położenie geograficzne, rys historyczny, podział administracyjny)	14
4.2. Sfera społeczna.....	19
4.2.1. Struktura demograficzna i społeczna.....	19
4.2.2. Pomoc społeczna	24
4.2.3. Edukacja	27
4.2.4. Kapitał społeczny	29
4.2.5. Bezpieczeństwo publiczne	31
4.2.6. Charakterystyka bezrobocia.....	32
4.2.7. Podsumowanie.....	34
4.3. Sfera gospodarcza	35
4.3.1. Liczba i struktura podmiotów gospodarczych	35
4.3.2. Dochody z prowadzenia działalności gospodarczej.....	39
4.3.3. Podsumowanie.....	40
4.4. Sfera środowiskowa.....	40
4.4.1. Obszary chronione oraz tereny zielone.....	40
4.4.2. Jakość środowiska.....	43
4.4.3. Gospodarka odpadami	44
4.4.4. Podsumowanie.....	45
4.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna	45
4.5.1. Struktura użytkowania gruntów	45
4.5.2. Charakterystyka przestrzeni publicznych, w tym tereny rekreacyjne	46
4.5.3. Dostępność komunikacyjna.....	46
4.5.4. Zabytki.....	47
4.5.5. Podsumowanie.....	48
4.6. Sfera techniczna.....	48
4.6.1. Charakterystyka zasób mieszkaniowy oraz budynki i budowle o innym przeznaczeniu .	48
4.6.2. Infrastruktura techniczna	51
4.6.3. Podsumowanie.....	52





4.7.	Wnioski w zakresie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych.....	52
4.7.1.	Sfera społeczna	52
4.7.2.	Sfera gospodarcza.....	56
4.7.3.	Sfera środowiskowa.....	58
4.7.4.	Sfera techniczna.....	59
4.8.	Analiza otoczenia przygotowana metodą PEST.....	61
5.	Zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji i diagnoza potrzeb rewitalizacyjnych .	64
6.	Wizja wyprowadzenia obszarów zdegradowanych z sytuacji kryzysowej – planowany efekt rewitalizacji.....	73
7.	Cele rewitalizacji oraz kierunki działania.....	74
8.	Zestawienie projektów rewitalizacyjnych.	81
8.1.	Projekty główne	81
8.2.	Projekty uzupełniające.	105
8.3.	Komplementarność projektów z celami operacyjnymi Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022	113
9.	Ramy finansowe programu rewitalizacji.....	115
10.	System wdrażania i monitoringu skuteczności działań programu rewitalizacji oraz mechanizmy włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces rewitalizacji w Orzeszu.....	122
10.1.	Proces włączania mieszkańców oraz przedstawicieli środowisk publicznych, gospodarczych i społecznych Orzesza do prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022.....	122
10.2.	System wdrażania i monitorowania wraz z procedurami wprowadzania modyfikacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022.....	124





1. Wstęo

Lokalny Program Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014-2022 został opracowany na przestrzeni miesiąca maja do września 2014 r. przez konsultantów Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. D. Bieńkowska, C. Ulaśiński, J. Szymańska z Krakowa w ścisłej współpracy z władzami miasta Orzesze, powołanym przez Burmistrza Miasta Pełnomocnikiem ds. Rewitalizacji oraz Zespołem ds. Rewitalizacji, Radnymi miejskimi, pracownikami Urzędu Miasta w Orzeszu, przedstawicielami kluczowych dla rozwoju miasta instytucji publicznych, przedstawicielami środowisk gospodarczych i środowisk organizacji społecznych działających w sferze społecznej, sferze sportu i kultury.

Następnie w okresie luty-maj 2016 r. dokument został zaktualizowany i dostosowany do obowiązujących przepisów i stał się częścią dokumentu pn. „Podstrategia kształtowania przestrzeni publicznej (w tym rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działania na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmoeynieniu lokalnych więzi społecznych oraz opieki nad zabytkami) na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym” jest opracowywana w ramach projektu „Jednolita S-trytategia T-erytoreialna = spójny obszar funkcyjnalny powiatu mikołowskiego poprzez wzmoeynienie mehanizmów efektywnej współpracy JST”, realizowanego w ramach programu „Rozwój miast poprzez wzmoeynienie kompetencji jednostek samorządu terytoreialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego” finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.

Zastosowana metoda prac, nad dokumentem programu rewitalizacji, stanowiła wyważone połączenie prac eksperckich i dyskusji publicznej nad zagadnieniami związanymi ze strategicznym planowaniem rozwoju miasta. Obszar do rewitalizacji został wyznaczony w oparciu o wiele konsultacji społecznych odwołując się do szeregu metod – począwszy od spotkań warsztatowych, przez badania społeczne na próbie reprezentatywnej dla liczby mieszkańców miasta (N: 237), indywidualne rozmowy z przedstawicielami środowiska gospodarczego miasta Orzesze oraz organizacji pozarządowych, informacje prasowe (prasa lokalna), po stałe otwartą stronę Internetową służącą do konsultacji, zgłaszania propozycji rozwiązań do programu rewitalizacji bezpośrednio przez mieszkańców. Poznanie opinii i preferencji mieszkańców było bardzo ważne z punktu widzenia trafności diagnozy. Udział lokalnej społeczności umożliwił weryfikację i pogłębienie opisu opracowanego na podstawie danych zastanych. Rezultatem włączenia mieszkańców w prace nad Programem było uwzględnienie ich perspektywy już na etapie wyboru obszarów zdegradowanych i rewitalizacji. Badania społeczne pozwalają na bezpośredni kontakt z interesariuszami rewitalizacji, przez co pozwalają na zaistnienie w świadomości mieszkańców zagadnienia rewitalizacji. Łączenie metod ilościowych i jakościowych pozwoliło na dotarcie do różnych grup społecznych oraz poznanie opinii wielu środowisk.

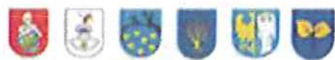
Horyzont czasowy Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Orzesze obejmuje lata 2014 – 2022.

Poniżej prezentowany dokument, Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 – 2022, został przygotowany zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju Regionalnego (MliRR) z dnia 14 sierpnia 2014 r. w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych (tzw. Projekt do konsultacji podpisany przez Minister Elżbietę Bieńkowską), a następnie został dostosowany do Wytycznych Ministerstwa Rozwoju i Infrastruktury w zakresie



rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 z dnia 3 lipca 2015 r. Tym samym zarówno jego struktura, jak i zawartość merytoryczna, koresponduje wprost z zaleceniami dla tego typu opracowań. Dokument Lokalnego Programu Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 składa się z 11 rozdziałów głównych. Struktura i ich zakres przedstawia się następująco:

- rozdział pierwszy to wstęp prezentujący kontekst całego opracowania,
- rozdział drugi to wprowadzenie do zagadnienia rewitalizacji,
- rozdział trzeci to opis powiązań LPR z dokumentami strategicznymi oraz planistycznymi dla miasta Orzesze,
- rozdział czwarty to diagnoza zarówno ta społeczno-gospodarcza jak i diagnoza oparta na wynikach badań społecznych (ilościowych oraz jakościowych) przeprowadzonych z mieszkańcami miasta i kluczowymi dla rozwoju społeczno-gospodarczo-przestrzennego miasta ekspertami lokalnymi,
- rozdział piąty określa zasięgi przestrzenne obszarów do rewitalizacji,
- rozdział szósty wskazuje na bezpośrednie potrzeby rewitalizacyjne - określa czynniki i zjawiska kryzysowe (opis objawów stan kryzysowego) oraz wskazuje na skalę i charakter potrzeb rewitalizacyjnych,
- rozdział siódmy to wizja zmian – czyli wskazanie kierunku wyprowadzenia obszaru z sytuacji kryzysowej,
- rozdział ósmy zawiera zidentyfikowane cele służące realizacji zakładanej wizji,
- rozdział dziewiąty obejmuje szerokie spektrum – zawiera zatem:
 - wykaz szczegółowo opisanych głównych projektów (zadań) rewitalizacyjnych, które będą realizowane w ramach programu rewitalizacji wraz z ich szczegółowym opisem zawierającym: obszar rewitalizacji (w ramach miasta Orzesze), nazwę zadania, opis zadania w podziale na stan istniejący i koncepcję zadania czyli etapy zadania, zakres prac modernizacyjnych, efekty zadania, oddziaływanie zadania na sferę przestrzenną, gospodarczą i społeczną, wskaźniki, lokalizację zadania w przestrzeni miasta, szacunkowy koszt zadania, termin realizacji, odpowiedzialność za realizację, partnerzy (w realizacji zadania);
 - listę projektów uzupełniających (opisanym równie szczegółowo jak projekty główne),
 - wskazanie które projekty (zarówno te z listy projektów głównych jak i uzupełniających),
 - zapewnienie o komplementarności projektów do rewitalizacji,
- rozdział dziesiąty to ramy finansowe dla zamierzeń rewitalizacyjnych,
- rozdział jedenasty opisuje:
 - mechanizmy włączania mieszkańców do prac nad programem rewitalizacji, czyli w jaki sposób partnersko / partycypacyjnie myśli się i działa w Orzeszu, w kwestiach zmian rewitalizacyjnych,
 - jak przeprowadzono się konsultacje społeczne,
 - ale także w jaki sposób zamierza się wdrażać i monitorować program rewitalizacji miasta,
 - kto odpowiada za te działania.



Lokalny Program Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 jest dokumentem, który określa kierunki działań planowanych przez władze miasta w zakresie rewitalizacji. Program ma znaczenie strategiczne i planistyczne. Podejmowane w interesie publicznym działania dotyczą skoordynowanego procesu przemian przestrzennych, technicznych, społecznych i ekonomicznych, których celem jest przywrócenie funkcji i stworzenie warunków dla rozwoju na obszarach kryzysowych. Opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji jest wyrazem troski samorządu o dobro miasta, w szybko zmieniającym się i coraz bardziej konkurencyjnym otoczeniu, poprzez działania mające na celu odnowę i rozwój terenów o niewykorzystanym potencjale. Warto wskazać także na genezę programu rewitalizacji, czyli od wielu lat widoczną potrzebę rozwiązania istniejącego problemu, wynikającego ze struktury przestrzennej miasta, jakim jest brak zdefiniowanego, jednego centrum miasta oraz duże odległości między dzielnicami, które utrudniają mieszkańcom tychże swobodną możliwość korzystania z naturalnych funkcji miejskich (m.in. koncentracja usług, etc.).



2. Wprowadzenie do zagadnienia rewitalizacji

Rewitalizacja (łacińskie re-vita - dosłownie: przywrócenie do życia, ożywienie), to zespół działań urbanistycznych i planistycznych, koordynowanych przez lokalną administrację państwową, których celem jest społeczne, architektoniczne, planistyczne i ekonomiczne korzystne przekształcenie miejskiej dzielnicy (lub innego wyodrębnionego obszaru miasta) będącej w stanie kryzysu wynikającego z czynników ekonomicznych i społecznych.

Rewitalizacja zgodnie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministerstwa Rozwoju i Infrastruktury z dnia 3 lipca 2015 r. to kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji. Bardzo ważnym aspektem prowadzenia procesu rewitalizacji jest człowiek, dlatego u podstawy podejmowanych działań rewitalizacyjnych leżą kwestie związane z rozwiązaniem problemów społecznych.

Lokalny Program Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 charakteryzuje:

- podejście do rewitalizacji jako do całościowej wizji rozwoju gminy miejskiej Orzesze,
- przygotowanie pełnej diagnozy obszaru w celu dogłębnego poznania wszelkich problemów. Diagnoza obejmuje zarówno aspekty przestrzenne, jak również społeczne i gospodarcze/ekonomiczne,
- wyznaczenie obszarów zdegradowanych, na których zidentyfikowano sytuację kryzysową. Sytuacja kryzysowa manifestuje się m.in. problemami, zarówno przestrzennymi, ale także społecznymi i gospodarczymi,
- zaproponowane rozwiązania (wyprowadzenie obszarów zdegradowanych ze stanu kryzysowego) możliwie najbardziej optymalnie wykorzystują endogeniczne uwarunkowania oraz starają się wzmacniać lokalne potencjały oraz dokonana jest hierarchizacja tychże rozwiązań,
- proponowane działania są zaplanowane, skoordynowane, komplementarne oraz wewnętrznie (poszczególne działania – projekty proponowane do realizacji są powiązane pomiędzy sobą) i zewnętrznie (na poziomie lokalnej polityki poprzez kompatybilność z dokumentami strategicznymi jak Strategia Rozwoju Miasta Orzesze na lata 2012 – 2022),
- realizacja w pełni zgodna z art. 5 rozporządzenia nr 1303/2013 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 17 grudnia 2013 r. dotyczącego zasad partnerstwa polegających na łączeniu szerokiego grona partnerów, w szczególności lokalnych społeczności i przedsiębiorców, a także ekspertów, w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych,
- rewitalizacja prowadzona zgodnie z zasadami zawartymi w rozdziale 1.5.4. Umowy Partnerskiej – Programowanie perspektywy finansowej na lata 2014 – 2020 (dokument Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 8 stycznia 2014





r.) czyli sprzyja poprawie ładu przestrzennego, realizacji idei miasta zwarte, przeciwdziałaniu niekontrolowanej suburbanizacji, zwłaszcza na styku obszar miejski – obszar wiejski.

Lokalny Program Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 – 2020 cechuje ponadto:

1. Kompleksowość – proponowane działania nie tylko odnoszą się do realizacji funkcji przestrzennych, ale także i społecznych oraz gospodarczych. Warto zaznaczyć, iż nie pomijają aspektu środowiskowego i kulturowego obszaru. Dodatkowo program rewitalizacji sam w sobie jest konstrukcją warunkującą osiągnięcie kompleksowości interwencji. Projekty są wzajemnie powiązane dając ostatecznie efekt synergii i efektywne oddziaływanie na sytuację kryzysową.
2. Koncentracja – czyli objęcie działaniami rewitalizacyjnymi rzeczywiście najbardziej zdegradowanych obszarów w gminie miejskiej Orzesze.
3. Wielowymiarowa komplementarność. Przykładowo:
 - komplementarność przestrzenna wyrażająca się w powiązaniu wzajemnym proponowanych projektów (zadań do realizacji). Część projektów w naturalny sposób jest kontynuowana przez kolejne projekty. Kontynuacja ta ma swój przestrzenny wymiar ale także społeczny lub gospodarczy. Dzięki temu mamy w Orzeszu do czynienia z efektem synergii. Ważnym jest również fakt, iż proponowane w Orzeszu działania nie powodują przesuwania / wypychania „bieżących problemów” na inne obszary – takich jak segregacja społeczna czy wykluczenie;
 - komplementarność problemowa to kolejna cecha projektów proponowanych w ramach programu rewitalizacji miasta Orzesza. Przejawia się ona w prezentacji zjawisk / wskaźników przestrzennych, gospodarczych czy społecznych nie tylko w odniesieniu do samego miasta Orzesze, ale także w skali szerszej, regionalnej. Pozwala to na trafniejszą obserwację trendów i zjawisk zachodzących w mieście na tle otoczenia zewnętrznego. Kolejno - każda z propozycji (zadań) zawartych w prezentowanym programie rewitalizacji miasta Orzesze, zawsze oddziałuje minimum na dwa, a najczęściej na trzy aspekty – przestrzenny, społeczny i gospodarczy, co jest działaniem sprzyjającym eliminacji fragmentaryczności, pokazuje spojrzenie całościowe, szerokie na stan kryzysowy i radzenie sobie z nim. Każda z propozycji jest sformułowana w taki sposób, iż widać jak ma wyglądać po zakończeniu jej realizacji (co należy zrobić). Ponadto każda z propozycji (zadań) jest powiązana ze strategicznymi decyzjami gminy miejskiej Orzesze, czyli jest spójna ze Strategią Rozwoju Miasta Orzesze na lata 2012 – 2020 co będzie skutkowało lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań administracyjnych;
 - komplementarność proceduralna – instytucjonalna oznaczająca takie zaprojektowanie systemu zarządzania programem rewitalizacji aby możliwe było efektywne współdziałanie na jego rzecz różnych instytucji oraz wzajemne uzupełnianie się i spójność procedur. Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2020 realizuje tą zasadę poprzez osadzenie systemu zarządzania programem rewitalizacji w systemie zarządzania w ogóle (przyjętym w gminie miejskiej Orzesze). Ważnym aspektem jest





także działania Zespołu ds. Rewitalizacji, jaki został powołany przez Burmistrza miasta Orzesze i będzie funkcjonował nadal jako zespół odpowiedzialny za wdrożenie programu;

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 jest programem spójnym z lokalnymi założeniami strategicznymi oraz planistycznymi, czyli:

- założeniami Strategii Rozwoju Miasta Orzesze na lata 2012 – 2020, począwszy od misji rozwoju miasta, która zakłada, że aspiracją rozwojową Orzesza jest bycie nowoczesnym miastem – stabilnym ekonomicznie i atrakcyjnym miejscem do zamieszkania, czerpiącym ze śląskich wartości. Założenia programu rewitalizacji są wprost elementem realizacji aspiracji rozwojowej Orzesza;
- miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego – wszystkie propozycje zadań zawarte w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 są spójne z wytycznymi planistycznymi dla danego obszaru.

Dokument wyznacza kierunki rozwoju gminy, jest także uzupełnieniem aktualnych dokumentów strategicznych. Dzięki planowanym inwestycjom obszary zdegradowane zostaną poddane rewitalizacji, która przełoży się bezpośrednio na podwyższenie jakości życia i warunków zamieszkiwania na terenach objętych działaniami rewitalizacyjnymi. Program Rewitalizacji będzie podstawą do ubiegania się o środki publiczne i prywatne na inwestycje, które są ukierunkowane przede wszystkim na eliminację negatywnych zjawisk społecznych, a także poprawy otoczenia w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, środowiskowej, gospodarczej i technicznej.



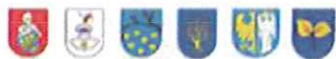
3. Opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

Lokalny Program Rewitalizacji jest jednym z programów operacyjnych gminy, dlatego też działania w nim zaproponowane powinny wpisywać się w prowadzoną politykę rozwojową gminy i być spójne z wizją, do której dąży wspólnota samorządowa. Jednocześnie nie może on funkcjonować w oderwaniu od innych dokumentów planistycznych i strategicznych obowiązujących w gminie. Poniższa tabela przedstawia powiązania Lokalnego Programu Rewitalizacji z innymi dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy.

Tabela 1. Powiązania Gminnego Programu Rewitalizacji z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy

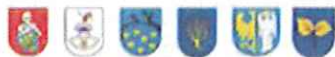
Lp.	Nazwa dokumentu	Cele strategiczne/operacyjne danego dokumentu	Cele strategiczne i operacyjne Gminnego Programu Rewitalizacji
1.	Strategia Rozwoju Miasta Orzesze na lata 2012-2020	Domena Strategiczna I. Zharmonizowany rozwój mieszkalnictwa w mieście Orzesze. Cel strategiczny I. Spójna polityka Miasta wspierająca rozwój inwestycji mieszkaniowych na terenie Gminy. Cel strategiczny II. Zapewnienie wysokiego poziomu obsługi mieszkańców Miasta Orzesze.	Cel strategiczny 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców Cele operacyjne: 2.1 Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów mieszkalnych 2.2 Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych
		Domena strategiczna II. Tworzenie warunków wspierających wszechstronny rozwój mieszkańców w sferze edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej. Cel strategiczny I. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej w Mieście Orzesze. Cel strategiczny II. W kierunku nowoczesnej edukacji. Cel strategiczny III. Rozwój i spójne zarządzanie ofertą aktywnego spędzania czasu wolnego w Mieście Orzesze.	Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej Cele operacyjne: 1.1 Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty kulturalnej 1.2 Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi





Lp.	Nazwa dokumentu	Cele strategiczne/operacyjne danego dokumentu	Cele strategiczne i operacyjne Gminnego Programu Rewitalizacji
		Domena strategiczna 3. Bezpieczna środowiskowo, zorganizowana przestrzeń gospodarcza zapewniająca atrakcyjne warunki dla rozwoju przedsiębiorczości. Cel strategiczny I. Zbudowanie systemu wsparcia lokalnych przedsiębiorców. Cel strategiczny II. Pozyskiwanie inwestorów dla zaplanowanych i przygotowanych terenów inwestycyjnych. Cel strategiczny III. Promocja przedsiębiorczości i kreowanie postaw proprzedsiębiorczych.	Cel strategiczny 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego Cele operacyjne: 3.1 Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego 3.2 Podniesienie jakości przestrzeni publicznych Cel strategiczny 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego Cele operacyjne: 4.1 Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy 4.2 Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców
		Domena strategiczna 4. Marka Orzesze – wygodne, funkcjonalne, bezpieczne i atrakcyjne do zamieszkania miasto; spójna i zintegrowana miejska społeczność. Cel strategiczny I. Budowanie tożsamości i poczucia wspólnoty w Orzeszu. Cel strategiczny II. Stworzenie i wypromowanie marki Miasta Orzesze – wygodne, funkcjonalne, bezpieczne i atrakcyjne do zamieszkania miasto- Zielone Serce Śląska.	Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej Cel operacyjny 1.1 Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty kulturalnej
2.	Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Orzesze na lata 2016–2022	Cel strategiczny Nr 1: Aktywizacja grup zagrożonych wykluczeniem społecznym Cele operacyjne: 1.1.Przeciwdziałanie bezdomności, reintegracja osób	Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej Cele operacyjne: 1.1 Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty





Lp.	Nazwa dokumentu	Cele strategiczne/operacyjne danego dokumentu	Cele strategiczne i operacyjne Gminnego Programu Rewitalizacji
		bezdolnych. 1.2.Zapobieganie bezrobociu, aktywizacja na rynku pracy. 1.3.Wsparcie aktywizacja i rehabilitacja osób niepełnosprawnych. Cel strategiczny Nr 2: Wsparcie rodzin dysfunkcyjnych i seniorów Cele operacyjne: 2.1.Redukcja skutków i ograniczenie zjawisk uzależnień i przemocy. 2.2.Wzmacnianie systemu opieki nad dziećmi i rodziną. 2.3.Przeciwdziałanie marginalizacji osób starszych.	kulturalnej 1.2 Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi
3.	Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Orzesze	Cele rozwojowe: 1. stworzenie bardzo dobrych warunków rozwoju małej i średniej przedsiębiorczości, rozumianego poprzez kreowanie polityki pro-gospodarczej przez władze miasta, rozwój działalności gospodarczych nieuciążliwych dla środowiska, aktywizację rozwoju usług i nowoczesnych technologicznie zakładów produkcyjnych, wykorzystanie lokalizacji przy drodze krajowej nr 81 pod lokalizację usług związanych z obsługą	Cele strategiczne: 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego Cele operacyjne: 1.1 Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty kulturalnej 2.1 Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów





Lp.	Nazwa dokumentu	Cele strategiczne/operacyjne danego dokumentu	Cele strategiczne i operacyjne Gminnego Programu Rewitalizacji
		komunikacji, wsparcie dla przekształceń w sektorze rolniczym, 2. spokojne i bezpieczne miasto dzięki stworzeniu warunków do rozwoju budownictwa mieszkaniowego, zaspokojeniu potrzeb w zakresie usług medycznych, oświatowych, infrastruktury technicznej i transportu publicznego, zapewnieniu bezpieczeństwa ludzi i ich mienia, 3. miasto, w którym można ciekawie spędzić czas, wykorzystujące potencjał bazy rekreacyjno-sportowej, stwarzające dogodne warunki dla rozwoju bazy wypoczynkowej i turystycznej, będące organizatorem i animatorem imprez kulturalnych, sportowych.	mieszkalnych 2.2 Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych 3.1 Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego 3.2 Podniesienie jakości przestrzeni publicznych 4.1 Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy 4.2 Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców



4. Diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych

Podstawowym celem niniejszej diagnozy jest wskazanie głównych potencjałów (mocnych stron) oraz barier rozwojowych (słabych stron) Gminy Orzesze, a także identyfikacja różnego rodzaju obszarów problemowych (obszarów kryzysowych), wymagających wsparcia w ramach programu rewitalizacji. Poniższy raport składa się z trzech zasadniczych części, których zakres tematyczny dotyczy kolejno sfer: przestrzennej, gospodarczej i społecznej. W pierwszej części opracowania analizie poddano położenie Orzesza w przestrzeni geograficznej, zagospodarowanie terenu oraz planowanie przestrzenne, infrastrukturę techniczną i zagadnienia związane z mieszkalnictwem. W drugiej części diagnozy skupiono się na strukturze miejscowej gospodarki, a także lokalnym rynku pracy. Natomiast trzecią część raportu poświęcono na omówienie struktury oraz trendów demograficznych, jak również wybranych zagadnień dotyczących edukacji i wychowania, pomocy społecznej, bezpieczeństwa publicznego, a także aktywności obywatelskiej i społecznej ludności. W ramach każdej z rozpatrywanych sfer każdorazowo starano się wskazywać potencjały (mocne strony) i bariery (słabe strony) rozwojowe Gminy Orzesze. Poszczególne części diagnozy zostały zwieńczone krótkimi podsumowaniami, w ramach których wskazywano najważniejsze wnioski, płynące z przeprowadzonych analiz. Równocześnie w każdej z badanych sfer starano się, o ile pozwalały na to dostępne informacje oraz dane, delimitować obszary problemowe, wymagające podjęcia działań rewitalizacyjnych.

Analizy zamieszczone w poniższym opracowaniu w przeważającej większości przypadków mają charakter porównawczy, co oznacza, że wartości mierników ilustrujących sytuację Gminy Orzesze w sferze przestrzennej, gospodarczej i społecznej, starano się każdorazowo odnosić do szerszej skali terytorialnej, obrazując je na tle średnich dla Polski, województwa śląskiego oraz podregionu tyskiego i powiatu mikołowskiego. Wykaz zastosowanych wskaźników dla poszczególnych sfer zamieszczono na końcu niniejszego wprowadzenia. Ponadto, w miarę dostępności informacji oraz danych na poziomie sublokalnym, starano się dokonywać analizy porównawczej poszczególnych jednostek pomocniczych Gminy Orzesze (dzielnicy i sołectw), w celu identyfikacji potencjalnych obszarów problemowych, wymagających wsparcia w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

Analizy wykonane dla potrzeb niniejszego raportu mają zarówno charakter statyczny, jak również dynamiczny. W pierwszym przypadku ograniczono się do prezentacji poszczególnych wskaźników dla sfery przestrzennej, gospodarczej oraz społecznej w Gminie Orzesze, w oparciu o najnowsze dostępne informacje. Dane wykorzystane w ramach realizacji poniższego opracowania pochodzą głównie z 2014, 2015 i 2016 roku. Z kolei w przypadku analiz o charakterze dynamicznym każdorazowo starano się zwrócić uwagę na zmienność rozpatrywanych zjawisk oraz procesów na przestrzeni okresu obejmującego lata 2010 - 2014. Przy tej okazji starano się wskazywać trendy i tendencje rozwojowe charakterystyczne dla Gminy Orzesze w perspektywie średniookresowej. Głównym źródłem informacji, z którego korzystano przy realizacji raportu były dane statystyczne pozyskane z Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego (BDL GUS). Jednocześnie w trakcie prac diagnostycznych korzystano także z różnorodnych danych administracyjnych (m.in. danych Państwowej Komisji Wyborczej czy danych Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie), jak również informacji uzyskanych z Urzędu Miasta Orzesze.



W ramach niniejszego opracowania wykorzystano poniższe wskaźniki obrazujące sytuację Gminy Orzesze w sferze społecznej, gospodarczej, technicznej, środowiskowej i przestrzenno-funkcjonalnej. Poszczególne wskaźniki konstruowano przeliczając dane bezwzględne na liczbę ludności (najczęściej na 1 000 mieszkańców) bądź też na jednostkę powierzchni. Dopiero tego typu mierniki o charakterze względnym umożliwiają dokonywanie rzeczywistych porównań pomiędzy różnymi jednostkami terytorialnymi oraz w odrębnych skalach przestrzennych.

Do opisu zjawisk kryzysowych zastosowano następujące wskaźniki:

Wskaźniki dla sfery przestrzenno-funkcjonalnej:

- odsetek dróg do remontu w podziale na sołectwa/dzielnice

Wskaźniki dla sfery technicznej:

- odsetek budynków generujących niską emisję w podziale na sołectwa/dzielnice
- odsetek budynków wybudowanych przed 1970 rokiem w podziale na sołectwa/dzielnice

Wskaźniki dla sfery gospodarczej:

- liczba przedsiębiorców na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice
- dochody z tytułu podatku od nieruchomości uiszczanego przez osoby fizyczne i osoby prawne w podziale na sołectwa/dzielnice

Wskaźniki dla sfery środowiskowej:

- liczba budynków z azbestem w podziale na sołectwa/dzielnice

Wskaźniki dla sfery społecznej:

- liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w podziale na sołectwa/dzielnice
- liczba organizacji pozarządowych na 1000 ludności w podziale na sołectwa/dzielnice
- liczba założonych „Niebieskich Kart” na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice
- liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice

4.1. Informacje ogólne (położenie geograficzne, rys historyczny, podział administracyjny)

Gmina miejska Orzesze położona jest w środkowej części województwa śląskiego, w granicach administracyjnych powiatu mikołowskiego, na obszarze podregionu tyskiego. Gmina Orzesze zlokalizowana jest w odległości około 30 km na południowy zachód od stolicy regionu – Katowic. Orzesze graniczy od północy z gminą wiejską Ornontowice (powiat mikołowski) i gminą miejską Mikołów (siedziba władz powiatu mikołowskiego). Od wschodu Gmina Orzesze sąsiaduje z gminą miejską Łaziska Górne (powiat mikołowski), a także z gminami wiejskimi: Wiry (powiat mikołowski) i Kobiór (powiat pszczyński). Z kolei od południa Orzesze graniczy z gminą wiejską





Suszec (powiat pszczyński) oraz miastem Żory (miasto na prawach powiatu). Wreszcie Gmina Orzesze sąsiaduje od zachodu z gminą miejsko-wiejską Czerwionka-Leszczyny (powiat rybnicki).

Teren Gminy Orzesze podzielony został na 10 jednostek pomocniczych, w skład których wchodzi:

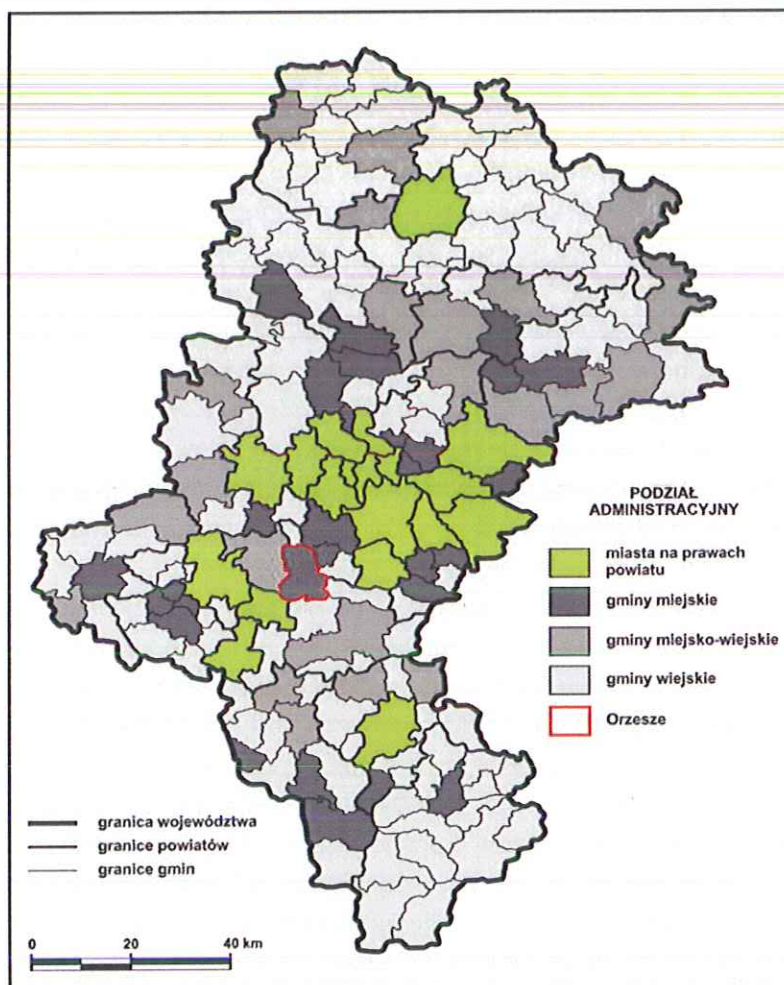
- 2 dzielnice (Orzesze – Centrum, Jaśkowice),
- 8 sołectw (Gardawice, Królówka, Woszczyce, Mościska, Zazdrość, Zawieś, Zawada, Zgoń).

Początki Orzesza i jego dzielnic, jak większości miast i wsi śląskich, mają bardzo odległą historię. Ustne przekazy nawiązujące do starych legend wskazują czas powstania tutejszych miejscowości na początek XI wieku. W orzeskich gminach gościli wysocy rangą urzędnicy polscy, czescy i austriaccy, pruscy i niemieccy. Ludność orzeska żyła pod panowaniem Piastów, Przemyślidów i Habsburgów. Do XIII wieku ziemie orzeskie należały do ziemi krakowskiej, na początku XV wieku weszły w skład księstwa raciborskiego, by wreszcie – po utworzeniu księstwa pszczyńskiego – pozostać przez pięć stuleci w jego granicach.

Najstarszą dzielnicą Orzesza są Woszczyce. Przekazy historyczne wskazują, że pierwsza parafia na tym terenie powstała około roku 1000. Natomiast pierwszą wzmiankę historyczną o wiosce Orzesze znaleźć można w dokumentach z czasów Heleny, księżnej raciborskiej (XV wieku), w których wymienia się wieś rycerską Orzesze. Do XIII wieku ziemie orzeskie należały do ziemi krakowskiej, na początku XV wieku weszły w skład księstwa raciborskiego, wreszcie po utworzeniu księstwa pszczyńskiego przez około 500 lat pozostawały w jego granicach. 2 lipca 1962 roku Orzesze otrzymało prawa miejskie, jednocześnie uzyskało również prawo do posługiwania się herbem, który jest wybierany przez Radę Miejską. Obecny herb został zatwierdzony Uchwałą Rady Miejskiej 24 stycznia 1992 r., jest to krzew orzecha laskowego z kwiatostanami. Krzew składa się z trzech konarów i dziesięciu gałęzi. Tarcza herbu jest w kolorze błękitnym, krzew w kolorze złotym (żółtym). Nazwa Orzesze zdaniem językoznawców nawiązuje do miejsca, gdzie rosną orzechy. Ważną funkcję w rozwoju Orzesza pełnił przemysł. Pierwszą hutę na terenie gminy zbudowano w XVIII wieku. W rejestrach z końca XIX wieku wymienia się w Orzeszu łącznie 4 huty. W 1838 roku Franciszek Winkler wybudował hutę żelaza, którą przerobiono na fabrykę szkła. W XIX wieku było w Orzeszu, Jaśkowicach i Zawadzie równocześnie kilkanaście kopalń, które później połączono tworząc kopalnię „Fryderyk-Orzesze”. Do dziś zachowały się niektóre zabudowania oraz hałdy i zapadliska. W Orzeszu działało także kilka kamieniołomów.



Ryc. 1. Położenie Gminy Orzesze na tle podziału administracyjnego województwa śląskiego



Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Położenie na tle systemu i hierarchii osadniczej kraju i regionu

Pozycja zajmowana przez poszczególne ośrodki miejskie w systemie oraz hierarchii osadniczej kraju determinuje ich miejsce w systemie polityki regionalnej i przestrzennej realizowanej przez władze centralne, jak również samorządy województw, co z kolei przekłada się na możliwości ich dalszego rozwoju. Orzesze, jako gmina miejska, w hierarchii osadniczej kraju i regionu spełnia rolę ośrodka o znaczeniu (zasięgu) lokalnym. Orzesze spełnia na rzecz swoich mieszkańców różnego rodzaju funkcje (m.in. administracyjne, edukacyjne, kulturalne, zdrowotne, handlowe, usługowe) o znaczeniu lokalnym (np. szkolnictwo na szczeblu podstawowym). Położenie Gminy Orzesze na tle sieci oraz hierarchii miejskiej województwa śląskiego zostało zilustrowane na rycinie 2.

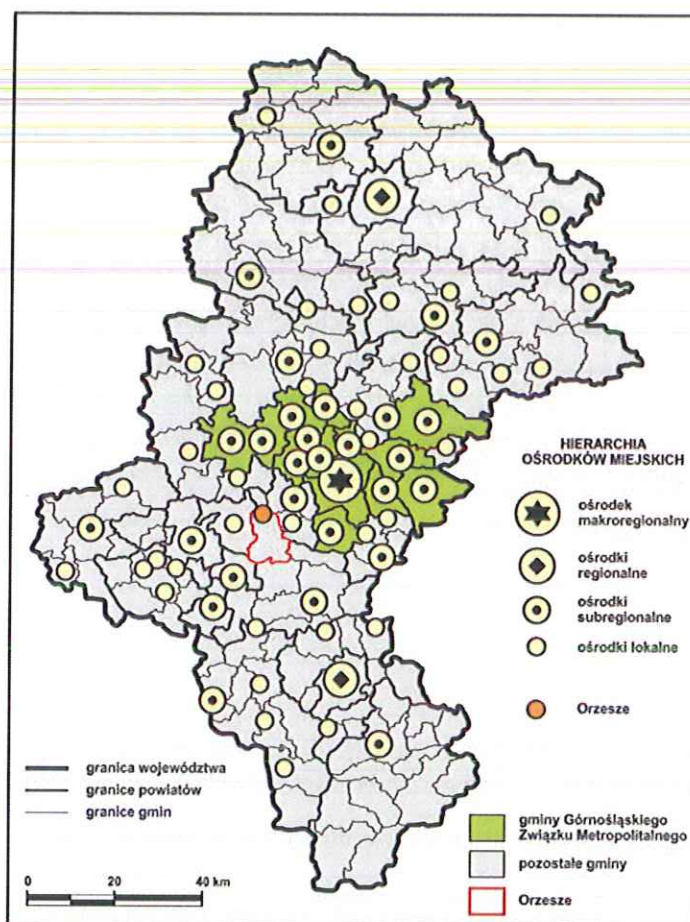


Gmina Orzesze cechuje się bardzo korzystnym położeniem w systemie osadniczym województwa śląskiego. Gmina Orzesze zlokalizowana jest w relatywnie bliskiej odległości od stolicy regionu – Katowic, a także pozostałych ośrodków miejskich Górnośląskiego Związku Metropolitalnego¹. Tym samym wśród zjawisk wynikających z umiejscowienia Orzesza w przestrzeni geograficznej, które mogą istotnie wpływać na charakter, kierunek i dynamikę procesów jego dalszego rozwoju, na pierwszym miejscu należy wymienić bardzo silne oddziaływanie miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego. Jednocześnie wpływ tych ośrodków na rozwój Gminy Orzesze może się wiązać z zachodzeniem dwojakiego rodzaju procesów. Po pierwsze oddziaływanie miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego może mieć stymulujący (pozytywny) charakter i wiązać się z procesami tzw. rozprzestrzeniania (rozlewania) się rozwoju, których przejawem może być chociażby napływ ludności czy kapitału prywatnego w formie różnorodnych inwestycji. Napływ mieszkańców oraz lokalizacja inwestycji gospodarczych są czynnikami, które zazwyczaj przekładają się na wzrost dochodów budżetowych jednostek samorządu terytorialnego, co z kolei daje władzom lokalnym szersze możliwości realizacji różnego rodzaju przedsięwzięć prorozwojowych. Ponadto lokalizacja Orzesza w relatywnie niedalekiej odległości od dużych miast (zarówno tych wchodzących w skład Górnośląskiego Związku Metropolitalnego, jak i Rybnika) jest bardzo korzystna z punktu widzenia jej mieszkańców. Położenie w pobliżu dużych ośrodków miejskich daje mieszkańcom okolicznych gmin większe możliwości znalezienia zatrudnienia poza miejscem zamieszkania, a także szersze sposobności zaspokajania popytu na różnego rodzaju usługi, w tym usługi wyższego rzędu (m.in. szkolnictwo wyższe, specjalistyczna pomoc medyczna itp.). Niemniej jednak oddziaływanie miast Górnośląskiego Związku Metropolitalnego na rozwój Orzesza może mieć hamujący (negatywny) charakter i wiązać się z występowaniem efektów wymywania, wśród których najczęściej wskazuje się na zjawisko tzw. „drenażu mózgów”, przejawiające się w długotrwałej, selektywnej migracji osób młodych, dobrze wykształconych i przedsiębiorczych. Wreszcie wśród zjawisk wynikających z lokalizacji Gminy Orzesze w przestrzeni geograficznej, w tym przede wszystkim w niedalekiej odległości od dużych miast, trzeba wskazać na nasiloną konkurencję ze strony innych jednostek osadniczych, ukierunkowaną na przyciąganie mieszkańców oraz potencjalnych inwestycji (w tym kapitału zagranicznego). Tereny podmiejskie, zwłaszcza zaś te położone w granicach obszarów metropolitalnych charakteryzują się wysoką atrakcyjnością inwestycyjną oraz osadniczą. Niemniej o wyborze konkretnych lokalizacji przez poszczególne osoby czy podmioty gospodarcze decyduje wiele dodatkowych czynników, wśród których wymienić można dostępność sieci infrastruktury technicznej czy obiektów infrastruktury społecznej, a także aktywność lokalnych władz.

¹ W skład Górnośląskiego Związku Metropolitalnego wchodzi 14 miast na prawach powiatu, tj. Katowice, Gliwice, Chorzów, Bytom, Ruda Śląska, Mysłowice, Piekary Śląskie, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy, Zabrze, Dąbrowa Górnicza, Sosnowiec i Zawiercie.



Ryc. 2. Położenie Gminy Orzesze na tle systemu i hierarchii miejskiej województwa śląskiego



Źródło: opracowanie własne na podstawie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Śląskiego

Położenie na tle krajowych i regionalnych układów przestrzenno-funkcjonalnych

Istotny wpływ na charakter, kierunek i dynamikę procesów rozwoju poszczególnych jednostek osadniczych, wywiera także ich lokalizacja na tle krajowych i regionalnych układów funkcjonalno-przestrzennych, wśród których wymienić należy aglomeracje miejskie oraz okręgi przemysłowe.

Gmina miejska Orzesze położona jest w zewnętrznej strefie peryferyjnej konurbacji katowickiej (określanej również mianem konurbacji górnośląskiej bądź konurbacji śląsko-dąbrowskiej), która jest obszarem o największej koncentracji ludności w skali całej Polski. Lokalizację Orzesza na tle konurbacji górnośląskiej zobrazowano na rycinie 3. Równocześnie Gmina Orzesze położona jest w relatywnie bliskiej odległości w stosunku do aglomeracji rybnickiej (w jej skład oprócz samego Rybnika wchodzi także Jastrzębie-Zdrój, Żory, Pszów, Radlin, Rydułtowy oraz Wodzisław Śląski). Rozpatrując umiejscowienie Gminy Orzesze w przestrzeni geograficznej, wypada także zaznaczyć, iż jest ona zlokalizowana w obrębie Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, który jest obszarem o największej koncentracji działalności gospodarczych w skali całego kraju. Położenie na obszarze



Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, a także w zewnętrznej strefie konurbacji katowickiej bez wątpienia jest ważnym czynnikiem kształtującym atrakcyjność inwestycyjną Orzesza. Górnośląski Okręg Przemysłowy cechuje się bardzo wysoką dostępnością komunikacyjną, wysokim stopniem osiągalności różnego rodzaju usług, a także bardzo intensywnym zagospodarowaniem terenu w zakresie infrastruktury technicznej. Niemniej Górnośląski Okręg Przemysłowy jest jednym z tych obszarów Polski, które w największym stopniu zostały dotknięte negatywnymi następstwami procesu transformacji gospodarczej po 1989 roku. W efekcie restrukturyzacji oraz modernizacji polskiego przemysłu, zwłaszcza zaś tradycyjnych gałęzi przemysłu ciężkiego (górnictwo węgla kamiennego, hutnictwo żelaza i metali niezależnych, przemysł chemiczny i elektromaszynowy), na obszarze Górnego Śląska uwidoczniło się wiele różnorodnych problemów przestrzennych, gospodarczych oraz społecznych, które niejednokrotnie w dalszym ciągu ograniczają możliwości rozwojowe znacznej części ośrodków miejskich. Występowanie różnego rodzaju niekorzystnych zjawisk o charakterze przestrzennym, ekonomicznym i społecznym, zwłaszcza zaś ich wyraźna koncentracja w niektórych obszarach miast, rodzą konieczność podjęcia odpowiednich działań zaradczych, wśród których szczególnie ważną rolę odgrywają programy oraz projekty rewitalizacji obszarów kryzysowych.

4.2. Sfera społeczna

4.2.1. Struktura demograficzna i społeczna

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 roku na terenie gminy Orzesze mieszkali 20 194 osoby. Zmiany liczby ludności w latach 2010 – 2014 były relatywnie niewielkie.

Tabela 2. Liczba ludności w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika zmian
Polska	38 529 866	38 538 447	38 533 299	38 495 659	38 478 602	99,84%
woj. śląskie	4 634 935	4 626 357	4 615 870	4 599 447	4 585 924	99,13%
powiat mikołowski	94 096	94 661	95 217	95 769	96 107	101,53%
Łaziska Górne	22 252	22 322	22 467	22 460	22 419	100,43%
Mikołów	39 513	39 629	39 597	39 776	38 974	100,42%
Orzesze	19 514	19 654	19 823	20 000	20 194	102,75%
Ornontowice	5 721	5 822	5 912	5 941	5 963	102,42%
Wry	7 096	7 234	7 418	7 592	7 736	106,94%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Najbardziej liczne jest samo Orzesze, w którym na początku 2016 roku mieszkało 4402 osób. Najmniej liczne jest sołectwo Królówka liczące 266 mieszkańców.

Tabela 3. Liczba ludności w 2016 r. w podziale na sołectwa/dzielnice

sołectwo/dzielnica	suma
Orzesze	4402
Jaśkowice	939



sołectwo/dzielnica	suma
Gardawice	1974
Mościska	998
Woszczyce	639
Zawada	1830
Zazdrość	1167
Zawiść	1942
Zgoń	1167
Królówka	266
Łącznie	19896

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Współczynnik feminizacji dla gminy w 2014 był najniższy w całym powiecie. Był również niższy niż średnia dla województwa i kraju.

Tabela 4. Współczynnik feminizacji w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	107	107	107	107	107
woj. śląskie	107	107	107	107	107
powiat mikołowski	105	105	105	105	105
Łaziska Górne	106	106	106	106	106
Mikołów	107	107	107	108	108
Orzesze	102	102	102	101	101
Ornontowice	102	102	102	102	103
Wry	103	103	104	105	104

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Udział ludności w wieku produkcyjnym w ogóle ludności w gminie Mikołów jest zbliżony do średniej dla powiatu. Różnica w liczebności grup w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym jest niewielka (liczniejsza jest pierwsza z grup).

Tabela 5. Ludność w podziale na grupy wieku (%) w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w roku 2014

jednostka terytorialna	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
Polska	18,54%	64,19%	17,26%
woj. śląskie	17,09%	64,81%	18,10%
powiat mikołowski	18,71%	64,93%	16,36%
Łaziska Górne	17,99%	66,16%	15,85%
Mikołów	18,17%	64,59%	17,24%
Orzesze	19,38%	64,33%	16,30%
Ornontowice	19,89%	66,04%	14,07%



jednostka terytorialna	wiek przedprodukcyjny	wiek produkcyjny	wiek poprodukcyjny
Wiry	21,15%	63,80%	15,05%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Gmina Orzesze zajmuje trzecią pozycję, po gminach Mikołów i Wiry, pod względem wielkości współczynnika obciążenia demograficznego. W latach 2010 – 2014 w Orzeszu współczynnik wzrósł, ale mimo to obecnie jest on niższy niż średnia dla powiatu, województwa i kraju.

Tabela 6. Współczynnik obciążania demograficznego w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	55,2	55,8	56,6	57,6	58,8
woj. śląskie	53,4	54,3	55,4	56,7	58,2
powiat mikołowski	53,5	54	54,6	55,7	57,0
Łaziska Górne	50,3	51,1	51,7	52,3	53,4
Mikołów	53,8	54,8	55,9	57,7	59,3
Orzesze	55,7	55,5	55,6	56,0	56,8
Ornontowice	51,9	51,4	52,2	53,4	54,8
Wiry	57,2	56,7	55,8	57,0	57,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Wartość wskaźnika żywych urodzeń na 1000 mieszkańców dla gminy Orzesze jest wyższa od średniej powiatowej. Na przestrzeni lat 2010-2014 jego wartość ulegała zmianom bez jednoznacznej tendencji.

Tabela 7. Urodzenia żywe na 1000 ludności w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	10,73	10,08	10,02	9,60	9,75
woj. śląskie	10,31	9,68	9,64	9,30	9,30
powiat mikołowski	11,62	11,05	10,36	10,21	10,82
Łaziska Górne	10,93	11,92	11,13	10,47	9,69
Mikołów	11,76	10,27	9,20	9,06	10,51
Orzesze	12,31	10,83	11,21	11,20	12,28
Ornontowice	9,85	12,87	12,12	10,91	11,27
Wiry	12,54	11,83	10,52	12,36	11,52

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Również w przypadku liczby zgonów na 1000 mieszkańców nie jest możliwe wyznaczenie wyraźnego trendu. W ostatnim z analizowanych lat (2014) była to najwyższa wartość w powiecie. Od 2011 roku wartość tego wskaźnika wzrosła.

Tabela 8. Zgony na 1000 ludności w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	9,83	9,75	9,99	10,06	9,78



jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
woj. śląskie	10,29	10,30	10,61	10,67	10,41
powiat mikołowski	9,04	9,25	9,11	8,76	9,79
Łaziska Górne	8,41	9,37	9,70	8,69	9,92
Mikołów	9,86	9,89	8,93	8,86	9,73
Orzesze	8,29	8,22	9,69	9,69	10,29
Ornontowice	6,69	7,31	7,51	5,20	7,90
Wiry	10,40	9,74	8,06	8,77	9,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W całym analizowanym okresie w Orzeszu utrzymywał się dodatni przyrost naturalny. W latach 2010 – 2014 wskaźnik przyrostu naturalnego zmniejszył się o około 50%. W stosunku do 2013 w 2014 roku nastąpił niewielki wzrost. Taka sytuacja jest niekorzystna z punktu widzenia starzenia się społeczeństwa i jego skutków dla rynku pracy.

Tabela 9. Przyrost naturalny na 1000 ludności w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0,90	0,34	0,00	-0,46	0,00
woj. śląskie	0,00	-0,63	-0,97	-1,37	-1,11
powiat mikołowski	2,58	1,80	1,24	1,46	1,03
Łaziska Górne	2,52	2,56	1,43	1,78	-0,22
Mikołów	1,91	0,38	0,28	0,20	0,78
Orzesze	4,02	2,60	1,52	1,51	1,99
Ornontowice	3,17	5,57	4,61	5,71	3,36
Wiry	2,14	2,09	2,46	3,59	1,70

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W latach 2010-2014 zarówno liczba zameldowań jak i wymeldowań w ruchu wewnętrznym zmieniały się bez jednoznacznego trendu. Przez cały analizowany okres liczba zameldowań przewyższała liczbę wymeldowań, czego efektem było dodatnie saldo migracji, którego wartość w ostatnich latach rośnie.

Tabela 10. Migracje krajowe w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	zameldowania w ruchu wewnętrznym					wymeldowania w ruchu wewnętrznym				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	422 621	419 946	395 278	427 279	407 604	4226 21	419 946	395 278	427 279	407 604
woj. śląskie	44 185	43 733	42 049	45 094	41 781	4737 9	47 385	45 347	48 974	45 414
powiat mikołowski	154 9	1444	1522	1735	1454	1033	1004	1042	1151	983



jednostka terytorialna	zameldowania w ruchu wewnętrznym					wymeldowania w ruchu wewnętrznym				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Łaziska Górne	262	310	338	311	259	292	293	266	320	287
Mikołów	671	560	535	678	579	489	425	469	491	412
Orzesze	286	268	305	390	345	129	173	158	192	143
Ornontowice	129	129	124	140	94	71	57	82	79	76
Wiry	201	177	220	216	177	52	56	67	69	65

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 11. Saldo migracji krajowych w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	0	0	0	0	0
woj. śląskie	-3194	-3652	-3298	-3880	-3633
powiat mikołowski	516	440	480	584	471
Łaziska Górne	-30	17	72	-9	-28
Mikołów	182	135	66	187	167
Orzesze	157	95	147	198	202
Ornontowice	58	72	42	61	18
Wiry	149	121	153	147	112

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Migracje zagraniczne mieszkańców Mikołowa były zjawiskiem znacznie rzadszym od migracji krajowych. We wszystkich analizowanych latach liczba osób wyjeżdżających przewyższała liczbę przybyłych, czego skutkiem jest ujemne saldo migracji.

Tabela 12. Migracje zagraniczne w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	zameldowania w ruchu zewnętrznym					wymeldowania w ruchu zewnętrznym				
	2010	2011	2012	2013	2014	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	15246	15524	14583	12199	12330	17360	19858	21200	32103	28080
woj. śląskie	2214	2165	2068	1704	1616	3958	4185	4672	7142	5147
powiat mikołowski	31	37	33	28	29	91	82	83	182	165
Łaziska Górne	5	10	7	8	1	6	14	25	26	28
Mikołów	15	15	18	13	21	50	49	33	70	85
Orzesze	7	8	2	4	4	28	14	23	53	28
Ornontowice	0	1	2	2	1	2	4	0	11	16
Wiry	4	3	4	1	2	5	1	2	22	8



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 13. Saldo migracji zagranicznych w gminach powiatu mikołowskiego na tle wojewódzkim i krajowym w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	-2114	-4334	-6617	-19904	-15750
woj. śląskie	-1744	-2020	-2604	-5438	-3531
powiat mikołowski	-60	-45	-50	-154	-136
Łaziska Górne	-1	-4	-18	-18	-27
Mikołów	-35	-34	-15	-57	-64
Orzesze	-21	-6	-21	-49	-24
Ornontowice	-2	-3	2	-9	-15
Wry	-1	2	2	-21	-6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.2.2. Pomoc społeczna

Głównym realizatorem zadań z zakresu pomocy społecznej w gminie Orzesze jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. MOPS rozpoczął swoją działalność w 1990 roku. Obok Ośrodka w Orzeszu działa również Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Placówka Wsparcia Dziennego Przysiań, która na mocy ustaw o wychowaniu do trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi oraz z Ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej realizuje zadania opiekuńczo – wychowawcze. Placówka organizuje imprezy środowiskowe, zajęcia profilaktyczne i edukacyjne. W okresie wakacji letnich i zimowych zajęcia prowadzone są w różnych formach między innymi półkolonii, obozów, wyjazdów, wycieczek.

W latach 2010–2014 w gminie Orzesze następowało stopniowe zmniejszanie się liczby osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej. Spadek ten był zauważalny zarówno w Polsce, w województwie śląskim, jak i w powiecie mikołowskim. W powiecie spadek był relatywnie niewielki. W latach 2010–2014 liczba osób w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o 1,4. W 2014 roku mieszkańcy gminy Orzesze korzystający z pomocy społecznej stanowili 3,8% całkowitej populacji Gminy. Odsetek ten był niższy niż w powiecie mikołowskim, dla którego w 2014 roku wynosił 4,8%.

W gminie Orzesze w omawianym okresie ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej, zgodnie z tendencjami zauważalnymi na wyższych poziomach podziału terytorialnego, zmniejszyła się. W 2010 roku liczba osób, którym zrealizowane zostały świadczenia pomocy społecznej wynosiła 771. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej fluktuuje. Ogólna liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej ulega niewielkim zmianom. Dane wskazują, że od roku 2010 do 2014 nastąpiło zmniejszenie się liczby osób otrzymujących pomoc społeczną o 15,3%.

Tabela 14. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	3 338 703	3 103 832	3 111 054	3 204 830	2 953 964



jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
woj. śląskie	265 433	242 878	248 978	259 862	241 695
powiat mikołowski	4 676	4 262	4 396	5 194	4 612
Łaziska Górne	1 531	1 099	1 199	1 858	1 633
Mikołów	1 828	1 983	2 070	2 181	1 899
Orzesze	910	815	716	798	771
Ornontowice	201	156	164	146	106
Wiry	206	219	247	211	203

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Polsce w latach 2010–2014 większość wszystkich osób korzystających z pomocy społecznej stanowiły osoby, których dochód był poniżej kryterium dochodowego. Podobnie było w województwie śląskim i powiecie mikołowskim.

W Orzeszu większość osób korzystających z pomocy społecznej stanowią osoby znajdujące się poniżej kryterium dochodowego. Od 2010 roku zwiększa się przewaga między dwiema grupami – z roku na rok coraz mniej osób powyżej kryterium dochodowego korzysta z pomocy społecznej.

Tabela 15. Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej poniżej i powyżej kryterium dochodowego w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010		2011		2012		2013		2014	
	Poniżej kryterium	Powyżej kryterium	Poniżej kryterium	Powyżej kryterium	Poniżej kryterium	Powyżej kryterium	Poniżej kryterium	Powyżej kryterium	Poniżej kryterium	Powyżej kryterium
Polska	2 134 852	1 203 854	1 944 680	1 159 152	2 248 823	862 252	2 299 796	905 033	2 048 461	905 503
woj. śląskie	161 213	104 221	145 653	97 225	170 490	78 492	178 448	81 411	164 237	77 458
powiat mikołowski	2 809	1 867	2 241	2 021	2 764	1 632	2 959	2 235	2 699	1 913
Łaziska Górne	1 235	296	561	538	760	439	821	1 037	833	800
Mikołów	910	918	1 058	925	1 286	784	1 437	744	1 209	690
Orzesze	522	388	441	364	489	227	478	320	493	278
Ornontowice	50	151	70	86	78	86	88	58	57	49
Wiry	92	114	111	108	151	96	135	76	107	96

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2015 roku najwięcej rodzin korzystających z pomocy społecznej było w Orzeszu, najmniej w sołectwach Królówka i Mościska.

Tabela 16. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w 2015 r. w podziale na sołectwa/dzielnice

dzielnica/sołectwo	liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej	liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na 1000
--------------------	--	--



		mieszkańców
Orzesze	154	34,9
Jaśkowice	21	22,4
Zawada	12	8,1
Zazdrość	16	9,0
Woszczyce	23	36,0
Zawiść	26	6,6
Mościska	9	13,7
Gardawice	16	13,4
Zgoń	16	13,7
Królówka	3	11,3
Ogółem	284	19,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne w gminach powiatu mikołowskiego stopniowo się zmniejsza. Jest to tendencja zauważalna na poziomie województwa śląskiego oraz całego kraju.

W gminie Orzesze od 2010 do 2014 roku zmniejszyła się liczba rodzin korzystających z zasiłku rodzinnego na dzieci. W 2010 roku zasiłek pobierało 445 rodzin. W latach 2011, 2012, 2013 liczba rodzin otrzymujących zasiłek wynosiła odpowiednio 391, 335, 316. Z kolei w 2014 roku z zasiłku korzystało 297 rodzin. W 2014 roku w stosunku do 2010 roku nastąpił spadek liczby rodzin pobierających zasiłek o 33,2%.

Tabela 17. Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	1 540 801	1 416 015	1 285 312	1 196 479	1 105 853
woj. śląskie	120 445	108 784	98 089	92 263	85 989
powiat mikołowski	1 840	1 696	1 468	1 344	1 255
Łaziska Górne	533	492	420	347	316
Mikołów	674	649	576	545	506
Orzesze	445	391	335	316	297
Ornontowice	77	64	54	54	60
Wry	111	100	83	82	76

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2014 roku w gminie Orzesze średnie wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiły 299,81 złotych. Zaś na całkowite wydatki w tej sferze w 2014 roku przeznaczono 6 054 318,97 złotych.

Tabela 18. Wydatki na pomoc społeczną w przeliczeniu na 1 mieszkańca w 2014 roku

jednostka terytorialna	Całkowite wydatki na pomoc społeczną	Wydatki na pomoc społeczną na 1 mieszkańca
Polska	20 664 564 848,72	537,04
woj. śląskie	2 289 856 566,75	499,32
powiat mikołowski	34 194 007,15	355,79
Łaziska Górne	8 856 216,02	395,03
Mikołów	15 542 402,47	390,56





jednostka terytorialna	Całkowite wydatki na pomoc społeczną	Wydatki na pomoc społeczną na 1 mieszkańca
Orzesze	6 054 318,97	299,81
Ornontowice	1 682 734,40	282,20
Wiry	2 058 335,29	266,07

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.2.3. Edukacja

Na terenie gminy działa 5 przedszkoli i 5 oddziałów przedszkolnych, 7 szkół podstawowych i 3 gimnazja.

W gminie Orzesze w 2014 roku było 707 dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym i w wieku przedszkolnym. Z roku na rok liczba ta systematycznie rośnie.

Tabela 19. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym i w wieku przedszkolnym (dzieci w wieku 3-5 lat)

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	1158628	1220734	1270585	1280398	1244861
woj. śląskie	128454	135896	141812	143927	141037
powiat mikołowski	2936	3086	3261	3376	3398
Łaziska Górne	678	702	755	756	773
Mikołów	1216	1289	1329	1391	1350
Orzesze	602	624	665	702	707
Ornontowice	186	205	219	209	224
O Wiry	254	266	293	318	344

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 20. Szkoły podstawowe dla dzieci, młodzieży i dorosłych

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	13927	13777	13555	13446	13528
woj. śląskie	1248	1249	1245	1245	1256
powiat mikołowski	24	24	24	25	26
Łaziska Górne	3	3	3	4	4
Mikołów	10	10	10	10	11
Orzesze	8	8	8	8	7*
Ornontowice	1	1	1	1	1
Wiry	2	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, * dane Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Od 2011 roku liczba uczniów w szkołach podstawowych stale rosła. Tendencja ta jest zbieżna z sytuacją w pozostałych gminach powiatu. Wyjątkiem jest rok 2013, w którym nieznacznie liczba uczniów zmniejszyła się, podobnie jak w gminach Łaziska Górne i Ornontowice.

Tabela 21. Uczniowie w szkołach podstawowych

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	2191896	2187405	2160861	2152655	2306102



woj. śląskie	240404	240429	236536	237020	256253
powiat mikołowski	5168	5392	5406	5427	6055
Łaziska Górne	1140	1237	1205	1184	1292
Mikołów	2172	2240	2231	2262	2522
Orzesze	1102	1123	1166	1164	1292
Ornontowice	325	325	328	326	399
Wiry	429	467	476	491	550

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W 2014 roku absolwentów w szkołach specjalnych (podstawowych i gimnazjalnych) było 6, najwięcej w powiecie było w Łaziskach Górnych (8 absolwentów). Natomiast szkoły specjalne ponadgimnazjalne funkcjonują tylko w Mikołowie, w 2014 absolwentów było więcej niż w latach ubiegłych o dwie osoby.

Tabela 22. Szkoły podstawowe i gimnazja dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (bez szkół specjalnych). Absolwenci w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	7732	7503	7716	7549	7525
woj. śląskie	666	629	678	657	752
powiat mikołowski	17	19	12	18	19
Łaziska Górne	5	5	3	7	8
Mikołów	5	8	5	5	5
Orzesze	4	6	4	5	6
Ornontowice	3	0	0	0	0
Wiry	0	0	0	1	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 23. Szkoły ponadgimnazjalne dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnej (bez szkół specjalnych). Uczniowie w oddziałach specjalnych, integracyjnych, ogólnodostępnych

jednostka terytorialna	2012	2013	2014
Polska	3215	3348	3546
woj. śląskie	368	376	437
powiat mikołowski	4	3	5
Łaziska Górne	1	0	0
Mikołów	3	3	5
Orzesze	0	0	0
Ornontowice	0	0	0
Wiry	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 24. Liczba szkół gimnazjalnych

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	7442	7510	7573	7612	7635
woj. śląskie	781	790	795	793	795



powiat mikołowski	16	16	16	16	16
Łaziska Górne	3	3	3	3	3
Mikołów	6	6	6	6	6
Orzesze	4	4	4	4	3*
Ornontowice	1	1	1	1	1
Wiry	2	2	2	2	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, * dane Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Liczba uczniów szkół gimnazjalnych w gminie od roku 2010 systematycznie spada.

Tabela 25. Liczba uczniów w gimnazjach

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	1277473	1225807	1177480	1138592	1105868
woj. śląskie	140906	135108	129411	125361	121445
powiat mikołowski	2962	2819	2684	2662	2642
Łaziska Górne	674	601	600	560	541
Mikołów	1214	1208	1157	1223	1213
Orzesze	648	609	550	509	511
Ornontowice	200	187	171	181	165
Wiry	226	214	206	189	212

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W gminie nie funkcjonują żadne szkoły ponadgimnazjalne i policealne. Najwięcej w powiecie jest ich w Mikołowie.

Tabela 26. Szkoły ponadgimnazjalne i policealne ogółem

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	13910	13698	13501	12044	11131
woj. śląskie	1622	1603	1581	1401	1296
powiat mikołowski	20	17	17	15	15
Łaziska Górne	7	4	4	4	3
Mikołów	11	11	11	9	9
Orzesze	0	0	0	0	0
Ornontowice	2	2	2	2	2
Wiry	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.2.4. Kapitał społeczny

Kapitał społeczny jest zagadnieniem socjologicznym, wykorzystywanym również w innych dziedzinach nauk, np. w ekonomii, naukach politycznych czy o gospodarce. Kapitał społeczny może być niski lub wysoki, można go mierzyć za pomocą takich wskaźników jak np.: frekwencja wyborcza, przynależność do grup formalnych i nieformalnych, czytelnictwo, uczestnicy zajęć w domach kultury czy w wydarzeniach lokalnych. Wynikiem niskiego kapitału społecznego są dysfunkcje społeczne, jak np. wskaźniki samobójstw, uzależnienia, dewiacje społeczne. W dotychczasowych definicjach kapitał społeczny określa się takimi cechami jak: zaufanie i wspólne



wartości, oddolne przejawy samoorganizowania się ludzi i zaangażowania obywatelskiego czy altruizm².

Instytucje kultury

W gminie działają liczne instytucje kultury, wśród których można wymienić między innymi:

- Najważniejszym animatorem życia kulturalnego jest Miejski Ośrodek Kultury. Idea utworzenia ośrodka skupiającego i koordynującego życie kulturalne mieszkańców Orzesza pojawiła się w 1956 roku, ale została zrealizowana dopiero 30 lat później, wraz z powstaniem MOK-u. Przy Ośrodku działają zespoły, chóry i towarzystwa śpiewacze, m.in. „Dzwon” oraz „Jaśkowiczanie” i „Szarotki”. Te dwa ostatnie rozwijają patriotyzm lokalny oraz znajomość małej ojczyzny poprzez występy obrzędowe, do których angażuje się dzieci i młodzież.
- W ostatnich latach pojawiły się liczne prywatne inicjatywy nawiązujące do podtrzymywania tradycji i kultury śląskiej – Dom Śląskiej Kultury w Woszczycach, gdzie odbywają się przeglądy zespołów folklorystycznych, biesiady śląskie, nagrywane są programy telewizyjne o tradycjach w śląskiej kuchni.
- Tematykę regionu uwzględniają też programy prowadzone przez Integracyjną Grupę Teatralną POMOST z zakresu edukacji kulturalnej, na którą składają się spotkania warsztatowe, happeningi, spektakle. Coraz szerszy zasięg oddziaływania mają organizacje pozarządowe.
- Ważną funkcję kulturalną i społeczną pełni Miejska Biblioteka Publiczna i jej pięć filii z księgozbiorem liczącym 67 tysięcy woluminów. Oprócz działalności podstawowej, czyli gromadzenia, opracowywania i udostępniania zbiorów, w bibliotekach organizowane są wystawy, lekcje biblioteczne, spektakle teatralne dla dzieci i spotkania autorskie.

Kluby i organizacje pozarządowe

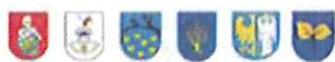
Na terenie gminy Orzesze działa 21 organizacji pozarządowych, z czego 7 z nich jest zarejestrowanych na terenie gminy Mikołów, pozostałe działają w Orzeszu. Większość organizacji pozarządowych to klub i stowarzyszenia prowadzące działalność sportową i profilaktyczną. Najwięcej organizacji pozarządowych działa na terenie dzielnicy Orzesze.

Tabela 27. Liczba organizacji pozarządowych

sołectwo/dzielnica	liczba organizacji pozarządowych	liczba organizacji pozarządowych na 10000 mieszkańców
Orzesze	6	8,9
Jaśkowice	2	8,0
Gardawice	1	5,1
Mościska		0,0
Woszczyce	2	15,2
Zawada	1	5,5
Zazdrość	1	8,6
Zawiść		0,0
Zgoń	1	8,6

² Katarzyna Sierocińska, „Kapitał społeczny. Definiowanie, pomiar i typy”, Studia Ekonomiczne nr 1, 2011 [http://www.inepan.waw.pl/pliki/Studia%202011%201%204%20sierocinska.pdf, dostęp 03.03.2016]





Królówka

0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Wybory samorządowe

W I turze wyborów samorządowych w 2014 roku największą frekwencję odnotowano w okręgu 15 – wyniosła ona blisko 60%. Natomiast najniższą frekwencję (41,40%) odnotowano w okręgu 7. Należy wskazać, że w większości okręgów frekwencja nie przekroczyła 50%, co wskazuje na niskie zaangażowanie ludności w życie lokalnej społeczności lub na niski poziom zainteresowania polityką na szczeblu samorządowym.

Tabela 28. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2014 r. (I tura wyborów, 16 listopada 2014 r.)

nr okręgu	frekwencja
1	46,30%
2	51,50%
3	47,80%
4	42,10%
5	51,40%
6	41,40%
7	41,50%
8	42,70%
9	55%
10	49,70%
11	44%
12	47,30%
13	50,70%
14	45,40%
15	59,70%

Źródło: PKW

4.2.5. Bezpieczeństwo publiczne

W 2015 roku na terenie Orzesza wszczęto 33 procedury „Niebieskiej Karty”. Od 2012 roku ich liczba systematycznie rośnie.

Tabela 29. „Niebieskie Karty” w latach 2012 – 2015

jednostka terytorialna	2012	2013	2014	2015
Mikołów	55	65	68	55
Wiry			13	9
Łaziska Górne	18	18	47	39
Orzesze	8	12	14	33
Ornontowice	4	7	8	6
Ogółem powiat	85	102	150	137



Źródło: Dane Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie

Najwięcej rodzin, którym założono „Niebieskie Karty” było w dzielnicach Orzesze i Zawada. Tego typu procedur nie wszczęto na terenie sołectw Zawieś i Królówka.

Tabela 30. Liczba założonych „Niebieskich Kart” w rodzinach w 2015 r.

dzielnica/sołectwo	liczba założonych „Niebieskich Kart” w rodzinach	liczba „Niebieskich Kart” na 1000 mieszkańców
Orzesze	8	1,2
Jaśkowice	6	2,4
Zawada	7	3,8
Zazdrość	2	1,7
Woszczyce	2	1,5
Zawieś	0	0
Mościska	1	1,0
Gardawice	4	2,0
Zgoń	3	2,6
Królówka	0	0
Ogółem	33	1,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Dane nt. wszczętych postępowań w wyniku przestępstw popełnionych przeciwko rodzinie z art. 207 kk, art. 209 kk są zagregowane dla gmin Orzesze i Ornontowice. W obu gminach w 2015 r. wszczęto łącznie 15 ww. postępowań. Ich liczba fluktuuje, po znacznym spadku w latach 2013 i 2014, w 2015 roku nastąpił ponowny wzrost liczby tego rodzaju incydentów.

Tabela 31. Dane dotyczące przestępczości przeciwko rodzinie: czyny z art. 207 kk, art. 209 kk (postępowania wszczęte) w latach 2011-2015

jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015
Mikołów	43	34	41	37	53
Wiry					
Łaziska Górne	11	12	10	6	9
Orzesze	13	12	7	6	15
Ornontowice					
Ogółem powiat	67	58	58	49	77

Źródło: Dane Komendy Powiatowej Policji w Mikołowie

4.2.6. Charakterystyka bezrobocia

Począwszy od roku 2013 stopa bezrobocia w powiecie mikołowskim systematycznie spadała. Można też zwrócić uwagę, że w całym analizowanym okresie (tzn. 2011-2015) utrzymywała się ona na poziomie niższym niż wartości krajowe i wojewódzkie. Stopa napływu bezrobotnych



zarejestrowanych³ również pozostawała niższa niż w województwie śląskim i całej Polsce, jednak począwszy od roku 2013 wzrasta.

Tabela 32. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie mikołowskim w odniesieniu do województwa i kraju w latach 2011-2015 (stan na dzień 31 grudnia)

jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	12,5	13,4	13,4	11,4	9,8
woj. śląskie	10,2	11,1	11,3	9,6	8,2
powiat mikołowski	7,1	8,1	8,3	6,8	5,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Tabela 33. Stopa napływu bezrobotnych zarejestrowanych w powiecie mikołowskim w odniesieniu do województwa i kraju w latach 2013-2015 (stan na dzień 31 grudnia)

jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015
Polska	bd	bd	1,4	1,4	1,5
woj. śląskie	bd	bd	1,3	1,2	1,4
powiat mikołowski	bd	bd	0,8	1,1	1,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na 1000 mieszkańców w 2015 roku przypadało 24 bezrobotnych. Począwszy od roku 2013 liczba zarejestrowanych bezrobotnych w Orzeszu systematycznie spada. Gmina ta odznacza się dużą dynamiką spadku tej liczby.

Tabela 34. Liczba bezrobotnych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2010-2015

jednostka terytorialna	2011	2012	2013	2014	2015	dynamika zmian
Powiat mikołowski	2780	3085	3273	2652	2302	82,81%
Łaziska Górne	670	762	800	697	611	91,19%
Mikołów	1282	1389	1509	1177	966	75,35%
Orzesze	542	625	625	522	477	88,01%
Ornontowice	122	115	136	97	99	81,15%
Wiry	164	194	203	159	149	90,85%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie najwięcej zarejestrowanych bezrobotnych mieszka w Orzeszu – Centrum oraz w Jaśkowicach i Gardawicach, najmniej w Królówce i Zazdrości.

Tabela 35. Liczba bezrobotnych w podziale na sołectwa/dzielnice (stan na 26.02.2016)

sołectwo/dzielnica	liczba bezrobotnych	bezrobotni na 1000 mieszkańców
Jaśkowice	81	32,46
Gardawice	61	30,9
Orzesze	173	25,65

³ Stopę napływu obliczono jako stosunek nowo zarejestrowanych bezrobotnych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

sołectwo/dzielnica	liczba bezrobotnych	bezrobotni na 1000 mieszkańców
Zgoń	25	21,4
Woszczyce	43	32,8
Zawiść	66	33,9
Zazdrość	14	12
Zawada	52	30,05
Królówka	6	22,5
Mościska	16	16,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Mikołowie

4.2.7. Podsumowanie

Na początku 2016 roku gminę Orzesze zamieszkiwało 19 896 osób. Najliczniejszą dzielnicą jest Orzesze, natomiast najliczniejszym sołectwem – Gardawice. Dane dla całej gminy wskazują, że liczba kobiet i mężczyzn są mniej więcej równe. Poza sołectwami Zgoń i Królówka w całej gminie występuje niewielka przewaga liczby kobiet nad liczbą mężczyzn. Różnica w liczebności grup w wieku przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym jest niewielka (liczniejsza jest pierwsza z grup). Współczynnik obciążenia demograficznego w ostatnim czasie wzrósł, ale mimo to obecnie nadal jest on niższy niż średnia dla powiatu, województwa i kraju. W gminie utrzymuje się dodatni przyrost naturalny, jednak w okresie ostatnich kilku lat znacząco się zmniejszył, co w przyszłość może skutkować niekorzystnymi konsekwencjami na przykład dla rynku pracy. Ponadto w gminie Orzesze utrzymuje się dodatnie saldo migracji, którego wartość w ostatnich latach dalej rośnie.

W zakresie pomocy społecznej w gminie Orzesze w ostatnich latach ogólna liczba osób korzystających z pomocy społecznej, zgodnie z tendencjami zauważalnymi na wyższych poziomach podziału terytorialnego, zmniejszyła się. Od 2010 roku zwiększa się przewaga między dwiema grupami – z roku na rok coraz mniej osób powyżej kryterium dochodowego korzysta z pomocy społecznej. W 2015 roku najwięcej rodzin korzystających z pomocy społecznej było w Orzeszu, najmniej w sołectwach Królówka i Mościska. Zmniejsza się również liczba rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne w gminie Orzesze, jest to tendencja zauważalna w powiecie, województwie i kraju.

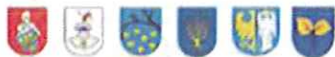
Jeśli chodzi o edukację to należy zaznaczyć, że z roku na rok wzrasta liczba dzieci uczęszczających do przedszkoli. Zwiększa się również liczba dzieci w szkołach podstawowych i gimnazjach.

Na terenie gminy działa 21 organizacji pozarządowych, z czego 14 zarejestrowanych jest na terenie gminy Orzesze.

W 2015 roku liczba założonych „Niebieskich Kart” wynosiła 33 (dla całej gminy). Najwięcej tego typu procedur wszczęto na terenie dzielnic miasta.

W gminie z roku na rok systematycznie zmniejsza się liczba osób bezrobotnych.





4.3. Sfera gospodarcza

4.3.1. Liczba i struktura podmiotów gospodarczych

W ostatnich latach zarówno w Polsce, jak i w województwie śląskim postępuje wzrost liczby podmiotów gospodarki narodowej. Tendencja ta jest zauważalna również w powiecie mikołowskim. Od roku 2010 do 2014 liczba podmiotów gospodarki narodowej zwiększyła się tam o 7,5% z 8550 podmiotów do 9191. Wyjątek od tendencji rosnącej stanowił rok 2011, kiedy liczba podmiotów gospodarczych uległa zmniejszeniu. Jednak już w 2012 roku ich liczba w stosunku do roku 2010 zwiększyła się o 3,2%. Od 2011 roku liczba podmiotów gospodarczych ulega stopniowemu wzrostowi. Zdecydowaną większość podmiotów gospodarki w Polsce, w województwie śląskim, jak i w powiecie mikołowskim oraz w gminach wchodzących w jego skład stanowią podmioty prywatne. Ich liczba oraz ich udział w całkowitej liczbie podmiotów gospodarki systematycznie się zwiększa. W latach 2010-2014 nastąpił wzrost liczby podmiotów prywatnych z 8005 do 8897, co oznacza wzrost o 11,1%.

Gmina Orzesze charakteryzuje się stałym wzrostem liczby podmiotów gospodarczych. W 2010 roku ich liczba wynosiła 1584. W 2011 roku nastąpił niewielki spadek do 1541 podmiotów. Jednak już w 2012 roku sytuacja zmieniła się, odnotowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych, których liczba wyniosła 1591. W 2013 i 2014 roku liczba podmiotów gospodarczych wyniosła 1671 i 1699. Ogólna liczba podmiotów od roku 2010 do 2014 zwiększyła się o 7,2% tym samym stanowiąc tempo wzrostu liczby podmiotów wyższe niż w powiecie. Analogicznie do ogólnej liczby podmiotów stale wzrasta liczba podmiotów prywatnych działających w gminie. Między 2010, a 2014 rokiem ich liczba zwiększyła się o 133 podmioty, co spowodowało wzrost liczby podmiotów prywatnych o 8,3%. Ogólnie podmioty prywatne stanowią znaczną większość działalności gospodarczej. W 2015 roku sektor prywatny w gminie Orzesze stanowił ponad 96%.





Tabela 36. Liczba podmiotów gospodarczych w gminach powiatu mikołowskiego w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010			2011			2012			2013			2014		
	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	podmioty gospodarki narodowej	sektor prywatny	sektor prywatny
Polska	3 909 802	3 709 891	3 869 897	3 745 246	3 975 334	3 780 533	3 975 334	3 780 533	4 070 259	3 897 194	4 119 671	3 971 751	4 119 671	3 971 751	
woj. śląskie	451 635	425 729	443 420	427 619	453 496	430 023	453 496	430 023	460 350	440 398	461 933	443 131	461 933	443 131	
powiat mikołowski	8550	8005	8529	8293	8826	8422	8826	8422	9087	8682	9191	8897	9191	8897	
Łaziska Górne	1514	1410	1479	1460	1510	1447	1510	1447	1553	1473	1551	1510	1551	1510	
Mikołów	4345	4080	4396	4251	4559	4360	4559	4360	4654	4476	4699	4576	4699	4576	
Orzesze	1584	1505	1541	1521	1591	1530	1591	1530	1671	1597	1699	1638	1699	1638	
Ormontowice	464	414	460	420	464	419	464	419	482	438	488	445	488	445	
Wry	643	596	653	641	702	666	702	666	727	698	754	728	754	728	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS



W całej Polsce zwiększa się liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadająca na 1000 osób. Tendencja ta jest również zauważalna w województwie śląskim, powiecie mikołowskim oraz w gminach wchodzących w jego skład.

W gminie Orzesze w 2014 roku na 1000 mieszkańców przypadały 84 podmioty wpisane do rejestru REGON. Ich liczba od 2010 jest stabilna, następują niewielkie wahania.

Tabela 37. Liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1000 ludności

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	101	100	103	106	107
woj. śląskie	97	96	98	100	101
powiat mikołowski	91	90	93	95	96
Łaziska Górne	68	66	67	69	69
Mikołów	110	111	115	117	118
Orzesze	81	78	80	84	84
Ornontowice	81	79	78	81	82
Wry	91	90	95	96	97

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W ostatnich latach zwiększa się w Polsce aktywność gospodarcza osób fizycznych. W 2010 roku na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 11,9 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Liczba ta w 2014 roku zwiększyła się wynosząc 12,2. Podobna tendencja zauważalna jest w województwie śląskim, jednak tempo wzrostu liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą jest wolniejsze niż na pozostałym terenie Polski. W powiecie mikołowskim liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnych stopniowo rośnie. W latach 2010-2014 nastąpił wzrost o niecałe 5%.

W Orzeszu liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym ulega niewielkim odchyleniom. W 2010 roku wynosiła 10,7, w roku 2014 zwiększyła się do 10,8.

Tabela 38. Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	11,9	11,6	11,9	12,1	12,2
woj. śląskie	11,4	11,1	11,3	11,5	11,6
powiat mikołowski	10,8	10,6	10,9	11,2	11,2
Łaziska Górne	8,1	7,9	7,9	8,1	8,1
Mikołów	12,4	12,5	13,0	13,3	13,3
Orzesze	10,7	10,1	10,4	10,8	10,8
Ornontowice	9,3	8,9	9,0	9,4	9,5
Wry	11,8	11,6	12,2	12,4	12,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Polsce znaczna większość przedsiębiorców stanowią podmioty małe, zatrudniające do 9 pracowników, najmniej jest podmiotów zatrudniających 1000 pracowników i więcej. Podobna struktura istnieje w województwie śląskim i powiecie mikołowskim. W powiecie w 2014 roku funkcjonowało 9191 podmiotów zatrudniających do 9 pracowników. W powiecie mikołowskim funkcjonuje tylko jeden podmiot zatrudniający 1000 osób i więcej.



W gminie Orzesze największy udział w lokalnej gospodarce mają podmioty małe zatrudniające do 9 osób, ich liczba wynosiła 1624. Podmioty zatrudniające od 10 do 49 osób liczyły 61. Natomiast podmioty zatrudniające od 50 do 249 liczyły 14. Na terenie gminy nie funkcjonuje żaden zakład zatrudniający więcej niż 250 pracowników.

Tabela 39. Podmioty gospodarcze wg klas wielkości w 2014 roku

jednostka terytorialna	ogółem	0-9	10-49	50-249	250-999	1000 i więcej
Polska	4 119 671	3 938 654	146 926	29 610	3 706	775
woj. śląskie	461 933	438 364	19 291	3708	492	78
powiat mikołowski	9191	8649	453	82	6	1
Łaziska Górne	1551	1459	77	14	1	0
Mikołów	4699	4390	260	44	4	1
Orzesze	1699	1624	61	14	0	0
Ornontowice	488	455	24	8	1	0
Wiry	754	721	31	2	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Najwięcej przedsiębiorców działa w dzielnicy Orzesze oraz w sołectwie Zawada, w przeliczeniu na 1000 ludności w tych jednostkach jest odpowiednio 57 i 103 przedsiębiorców. Najmniej przedsiębiorców funkcjonuje w sołectwach Królówka i Mościska. W całej gminie działalność prowadzi 1216 przedsiębiorców, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oznacza 61 przedsiębiorców.

Tabela 40. Liczba przedsiębiorców w 2015 roku

sołectwo/dzielnica	liczba przedsiębiorców	liczba przedsiębiorców na 1000 osób
Orzesze	388	57,5
Jaśkowice	138	55,3
Gardawice	89	45,1
Mościska	47	47,1
Woszczyce	79	60,2
Zawada	189	103,3
Zazdrość	66	56,6
Zawiść	155	79,8
Zgoń	53	45,4
Królówka	12	45,1
Łącznie	1216	61,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Najważniejszą sekcją w Orzeszu są sekcje G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych) oraz F (budownictwo). Ważnym sektorem dla lokalnej gospodarki stanowi sekcja C (przetwórstwo przemysłowe). Relatywnie duży udział mają sekcje M (działalność profesjonalna, naukowa i techniczna) oraz H (transport i gospodarka magazynowa)

Tabela 41. Odsetek przedsiębiorstw prowadzących działalność w 2015 roku wg sekcji PKD 2007

Sekcja PKD 2007	Odsetek przedsiębiorstw
Sekcja G	31,52%



Sekcja PKD 2007	Odsetek przedsiębiorstw
Sekcja F	13,90%
Sekcja C	12,05%
Sekcja M	9,10%
Sekcja H	8,60%
Sekcje S, T, U	4,80%
Sekcja Q	3,80%
Sekcja I	2,90%
Sekcja K	2,40%
Sekcja J	2,30%
Sekcja P	2,30%
Sekcja N	2,10%
Sekcja A	1,20%
Sekcja L	1,20%
Sekcja R	0,60%
Sekcja E	0,57%
Sekcja B	0,20%
Sekcja D	0,14%
Sekcja O	0,14%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.3.2. Dochody z prowadzenia działalności gospodarczej

Jednym ze wskaźników rozwoju sfery gospodarczej jest wielkość wpływów z tytułu podatku od nieruchomości płaconego przez osoby fizyczne i osoby prawne. W Orzeszu największe wpływy dochodowe z tego tytułu odnotowuje się dzielnicy Orzesze oraz w Jaśkowicach i Zawiaści. Najniższe wpływy z tytułu podatku płaconego przez osoby fizyczne są w Królówce i Zazdrości. Ponadto w tych sołectwach nie odnotowuje się podatku od osób prawnych.

Tabela 42. Dochody jednostek z tytułu podatku od nieruchomości płaconego przez osoby fizyczne i osoby prawne (stan na 2015r.)

sołectwo/dzielnica	osoby fizyczne	osoby prawne	dochody ogółem na 1000 mieszkańców
Gardawice	443762,02	1861617	523711,7
Jaśkowice	330971,05	644852,15	1039215
Królówka	29698,89	0	15045,03
Mościska	122202,28	27767	150269,8
Orzesze	993273,16	3463714,56	6974942
Woszczyce	230166,23	106700,7	184080,3
Zawada	361451,18	94029	390300,1
Zawiaść	514011,01	486257	515071,1
Zazdrość	183457,5	0	157204,4
Zgoń	158303,46	12103	640625,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu



4.3.3. Podsumowanie

Gmina Orzesze charakteryzuje się stałym wzrostem liczby podmiotów gospodarczych. Jest to tendencja zauważalna również na wyższych poziomach podziału terytorialnego. Analogicznie do ogólnej liczby podmiotów stale wzrasta liczba podmiotów prywatnych działających w gminie.

W całej Polsce zwiększa się liczba podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru REGON przypadająca na 1000 osób. Tendencja ta jest również zauważalna w województwie śląskim, powiecie mikołowskim oraz w gminach wchodzących w jego skład – w tym w gminie Orzesze, w której liczba podmiotów wpisanych do rejestru powoli się zwiększa. W ostatnich latach zwiększa się również aktywność gospodarcza osób fizycznych. Jeśli chodzi o wielkość podmiotów działających w gminie Orzesze to największy udział w lokalnej gospodarce mają podmioty małe zatrudniające do 9 osób. W 2015 roku na terenie gminy działało 1216 przedsiębiorców, co w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oznacza 61 przedsiębiorców.

Najważniejszą sekcją w Orzeszu są sekcje G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych) oraz F (budownictwo).

4.4. Sfera środowiskowa

4.4.1. Obszary chronione oraz tereny zielone

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych w gminie Orzesze jest największa spośród wszystkich gmin powiatu mikołowskiego. Lasy i grunty leśne w 2014 roku w Orzeszu zajmowały 4310,04 powierzchni gminy. W przeciągu ostatnich pięciu lat zwiększyły się one o 14,65 ha.

Tabela 43. Powierzchnia lasów i gruntów leśnych (ha)

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	9121928,59	9143313,89	9163786,95	9177193,09	9197879,01
woj. śląskie	392084,74	392088,81	392194,64	392960,09	393849,16
powiat mikołowski	8255,89	8269,22	8354	8384,02	8383,27
Łaziska Górne	217,48	217,38	198,99	199,29	199,31
Mikołów	2047,5	2062,46	2157,21	2177,93	2177,33
Orzesze	4295,39	4297,87	4302,18	4310,21	4310,04
Ornontowice	391,14	387,13	387,13	387,12	387,12
Wiry	1304,38	1304,38	1308,49	1309,47	1309,47

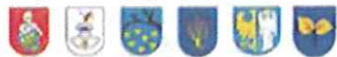
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Gmina Orzesze charakteryzuje się wysoką lesistością (51,44%) – znacznie wyższą niż w powiecie (35,96%), województwie (31,93%) i w Polsce (29,41%).

Tabela 44. Lesistość w %

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	29,17	29,24	29,31	29,35	29,41
woj. śląskie	31,79	31,79	31,80	31,86	31,93
powiat mikołowski	35,42	35,48	35,83	35,96	35,96
Łaziska Górne	10,84	10,83	9,91	9,93	9,93
Mikołów	25,85	26,04	27,23	27,50	27,49
Orzesze	51,26	51,29	51,34	51,44	51,44





jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Ornontowice	25,32	25,06	25,06	25,06	25,06
Wyry	37,75	37,75	37,80	37,82	37,82

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W gminie powierzchnia obszarów chronionych w 2015 roku wynosiła 2544 ha. Obszary chronione w całości stanowiły parki krajobrazowe. Ta forma ochrony przyrody tworzona jest ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne, kulturowe oraz krajobrazowe w celu ich zachowania i popularyzacji w warunkach zrównoważonego rozwoju.





Tabela 45. Powierzchnia obszarów chronionych w 2015 roku (ha)

jednostka terytorialna	ogółem	parki krajobrazowe razem	obszary chronionego krajobrazu razem	użytki ekologiczne	stanowiska dokumentacyjne	zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
Polska	1016511 2,01	2606038,52	7096928,97	51843,71	904,97	95869,89
woj. śląskie	273644, 58	229669	36987,3	834,12	16,15	4549,31
powiat mikołowski	3208,6	2890	94,1	26,2	0,1	198,2
Łaziska Górne	26,3	0	0	26,2	0,1	0
Mikołów	198,2	0	0	0	0	198,2
Orzesze	2544*	2890	0	0	0	0
Ornontowice	94,1	0	94,1	0	0	0
Wry	0	0	0	0	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS, * dane Urzędu Miejskiego w Orzeszu



Na terenie gminy Orzesze znajdują się dwa pomniki przyrody.

Tabela 46. Pomniki przyrody w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014
Polska	36293	36318	36316	36353	36417
woj. śląskie	1518	1521	1532	1532	1539
powiat mikołowski	67	68	68	68	68
Łaziska Górne	19	20	20	20	20
Mikołów	7	7	7	7	7
Orzesze	2	2	2	2	2
Ornontowice	38	38	38	38	38
Wiry	1	1	1	1	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.4.2. Jakość środowiska

Jakość środowiska przyrodniczego jest istotnym elementem determinującym możliwość korzystania z zasobów i ogólne warunki życia w mieście. Ważnymi elementami, które trzeba ująć omawiając stan środowiska są jakość: wód powierzchniowych czy powietrza.

W woj. śląskim analizę stanu powietrza atmosferycznego przeprowadza się zgodnie z podziałem na strefy wymienione poniżej:

- aglomeracja górnośląska,
- aglomeracja rybnicko-jastrzębska,
- miasto Bielsko-Biała,
- miasto Częstochowa,
- strefa śląska (w skład której wchodzi gmina Mikołów).

Na podstawie badań substancji, strefy te zalicza się do jednej z poniższych klas:

- klasa A - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie nie przekraczały odpowiednio poziomów dopuszczalnych, poziomów docelowych, poziomów celów długoterminowych,
- klasa C - jeżeli stężenia zanieczyszczenia na jej terenie przekraczały poziomy dopuszczalne lub docelowe powiększone o margines tolerancji, w przypadku gdy ten margines jest określony,
- klasa D1 - jeżeli stężenia ozonu w powietrzu na jej terenie nie przekraczały poziomu celu długoterminowego,
- klasa D2 - jeżeli stężenia ozonu na jej terenie przekraczały poziom celu długoterminowego⁴.

⁴ Trzynasta roczna ocena jakości powietrza w województwie śląskim, obejmująca 2014 rok, WIOŚ Katowice 2015.



Na podstawie opracowania: „Trzynastej rocznej oceny jakości powietrza w województwie śląskim obejmującej 2014 r.” obszar gminy Orzesze, w ramach strefy śląskiej, został zakwalifikowany wg kryterium ochrony zdrowia do klasy A ze względu na poziom następujących substancji tj. SO₂, NO₂, C₆H₆, CO, Pb, As, Cd, Ni. Oznacza to, że wskazane jest utrzymanie jakości powietrza na tym samym lub jeszcze lepszym poziomie. Obszar śląski został zakwalifikowany do klasy C z powodu przekroczeń dopuszczalnych poziomów substancji tj. PM₁₀, PM_{2,5}, B(a)P oraz O₃.

Negatywnie na jakość środowiska może wpływać również obecność azbestu na terenie gminy. Najwięcej działek, na których znajduje się azbest zlokalizowanych jest w dzielnicy Orzesze i sołectwie Woszczyce, najmniej w Mościskach i Zazdrości. Na terenie całej gminy znajduje się 196 działek, na których występuje azbest.

Tabela 47. Liczba działek z azbestem w 2015 r.

sołectwo/dzielnica	działki z azbestem
Orzesze	37
Jaśkowice	13
Gardawice	16
Mościska	6
Woszczyce	29
Zawada	15
Zazdrość	7
Zawiść	22
Zgoń	27
Królówka	24
Łącznie	196

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

4.4.3. Gospodarka odpadami

W 2014 roku w mieście zebrano 275,04 kg zmieszanych odpadów komunalnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Oznacza to wzrost w ciągu ostatnich pięciu lat o ponad 79%. Wartość tego wskaźnika w Orzeszu jest drugą najwyższą spośród wszystkich gmin powiatu (po gminie Wiry).

Tabela 48. Zmieszane odpady komunalne zebrane w ciągu roku (ogółem na 1 mieszkańca, w kg)

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	dynamika zmian
Polska	238,34	229,55	222,54	212,94	215,19	90,28
woj. śląskie	271,72	263,80	262,72	252,16	258,41	95,1
powiat mikołowski	274,26	277,81	270,67	256,03	246,55	89,9
Łaziska Górne	268,55	280,41	302,42	274,45	276,36	102,9
Mikołów	343,44	335,99	317,68	256,98	199,80	58,18
Orzesze	153,21	163,86	164,06	235,20	275,04	179,5
Ornontowice	357,71	383,22	366,56	264,48	270,41	75,59
Wiry	171,62	175,81	129,24	244,50	309,25	180,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS



Podmiotem odbierającym odpady komunalne od właścicieli nieruchomości z terenu gminy jest firma REMONDIS Górny Śląsk Sp.z o.o.

4.4.4. Podsumowanie

Powierzchnia lasów i gruntów leśnych w gminie Orzesze jest największa spośród wszystkich gmin powiatu mikołowskiego. Gmina Orzesze charakteryzuje się wysoką lesistością. W gminie powierzchnia obszarów chronionych w 2015 roku wynosiła 2544 ha. Obszary chronione w całości stanowiły parki krajobrazowe.

Na podstawie badań jakości powietrza obszar gminy Orzesze pod kryterium ochrony zdrowia został zakwalifikowany do klasy A. Stanowi to dobry wynik zwłaszcza biorąc pod uwagę fakt, że sam okręg śląski został zakwalifikowany do klasy C ze względu na przekroczenie dopuszczalnych norm jakości powietrza. Zagrożenie środowiska związane z występowaniem na terenie gminy azbestu jest stosunkowo nieduże. Najwięcej działek, na których odnotowuje się składowanie azbestu mieści się w samym mieście.

W gminie ma miejsce stały wzrost odpadów komunalnych zbieranych na 1 mieszkańca.

4.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

4.5.1. Struktura użytkowania gruntów

Gmina Orzesze jest największą gminą powiatu mikołowskiego - stanowi 36% jego powierzchni i 0,7% powierzchni województwa śląskiego. Orzesze zajmuje powierzchnię 84 km². Największą, pod względem zajmowanej powierzchni, jednostką pomocniczą gminy Orzesze jest sołectwo Woszczyce, które obejmuje obszar o powierzchni 18,7 km² (tj. 22,3% terytorium gminy). Dużymi powierzchniami jednostkami są również sołectwo Zgoń (13,3 km²) oraz dzielnica Orzesze – Centrum (11,5 km²). Z kolei najmniejszą powierzchniami jednostką pomocniczą Gminy Orzesze jest sołectwo Zazdrość, którego powierzchnia wynosi jedynie 1,5 km², czyli 1,8% terenu gminy. Pozostałe jednostki pomocnicze gminy zajmują obszar o powierzchni od 7,7 km² w przypadku sołectwa Gardawice do 5,4 km² w przypadku dzielnicy Jaśkowice.

Tabela 49. Powierzchnia całkowita gminy

jednostka terytorialna	powierzchnia całkowita (km ²)
Polska	312 679
woj. śląskie	12 333
powiat mikołowski	233
Łaziska Górne	20
Mikołów	79
Orzesze	84
Ornontowice	15
Wyry	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Orzeszu, w przeciwieństwie do pozostałych gmin powiatu, największą powierzchnię zajmują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione. W sumie zajmują one powierzchnię 4467 hektarów, co stanowi ponad 53 % powierzchni gminy. Użytki rolne zajmują 3094, czyli 36,8%. Tereny mieszkaniowe zajmują w gminie 527 hektarów, co odpowiada 6,3% powierzchni Mikołowa. Tereny



przemysłowe zajmują 78 hektarów (0,92%). Najmniejszą powierzchnię mają nieużytki i tereny rekreacji i wypoczynku, które zajmują odpowiednio 14 (0,16%) i 4 (0,04%).

Tabela 50. Struktura użytkowania gruntów w gminie

jednostka terytorialna	użytki rolne łącznie (ha)	grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione (ha)	grunty pod wodami łącznie (ha)	tereny mieszkalne (ha)	tereny przemysłowe (ha)	tereny rekreacji i wypoczynku (ha)	nieużytki (ha)
Polska	18 717 088	9 658 505	648 560	315 578	116 586	64 911	474 926
woj. śląskie	629 714	412 912	18 709	47 818	17 975	7 831	14 265
powiat mikołowski	11 027	8 713	45	1 352	594	107	192
Łaziska Górne	910	219	0	263	301	54	50
Mikołów	4 372	2 247	21	527	113	40	83
Orzesze	3094	4 467	13	352	78	4	14
Ornontowice	860	422	4	75	78	7	8
Wiry	1791	1358	7	135	24	2	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.5.2. Charakterystyka przestrzeni publicznych, w tym tereny rekreacyjne

Problemem, na który zwraca się uwagę w dokumentach gminnych jest brak wyraźnie wyodrębnionych przestrzeni publicznych, a zwłaszcza rekreacyjnych. W strukturze gminy trudno jednocześnie wskazać jednoznacznie wyodrębnione lokalne centrum.

4.5.3. Dostępność komunikacyjna

Położenie na tle systemu transportowego i związana z nim dostępność komunikacyjna są jednymi z głównych czynników warunkujących poziom atrakcyjności inwestycyjnej oraz konkurencyjności określonych jednostek osadniczych. Szczególnie ważne znaczenie posiada lokalizacja w pobliżu węzłów transportowych, dróg szybkiego ruchu (autostrad i dróg ekspresowych), linii kolejowych, a także portów lotniczych (zwłaszcza zaś lotnisk o znaczeniu międzynarodowym). Gmina Orzesze odznacza się korzystnym położeniem transportowym, a także wysokim poziomem dostępności komunikacyjnej. Głównym ciągiem komunikacyjnym wiodącym przez obszar Gminy Orzesze jest droga krajowa nr 81, łącząca Katowice ze Skoczowem (m.in. przez: Mikołów, Łaziska Górne, Żory) i prowadząca dalej (jako droga województwa nr 941) w kierunku Ustronia i Wisły. Ponadto przez teren Orzesza przebiega droga wojewódzka nr 925, łącząca Bytom z Rybnikiem (m.in. przez: Rudę Śląską i Mikołów). Warto również odnotować, iż w granicach gminy znajduje się droga wojewódzka nr 926, która łączy centrum Orzesza z drogą krajową nr 81. Rozpatrując lokalizację Gminy Orzesze na tle systemu transportowego kraju oraz regionu należy również zwrócić uwagę na jej umiejscowienie w pobliżu węzłów autostradowych.



Ponadto Gmina Orzesze położona jest w odległości ok. 65 km od Międzynarodowego Portu Lotniczego Katowice – Pyrzowice. Jednocześnie przez obszar Orzesza przebiega linia kolejowa nr 169 (Tychy – Orzesze Jaśkowice), na przebiegu której, w granicach gminy, znajdują się przystanek kolejowy Orzesze Miasto oraz stacja kolejowa Orzesze Jaśkowice. Gmina Orzesze znajduje się w zasięgu funkcjonowania Komunikacyjnego Związku Komunalnego Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego (ZK GOP) oraz Miejskiego Zarządu Komunikacji w Tychach (MKZ Tychy). Na terenie Orzesza przejazdy oferują również MZK Jastrzębie Zdrój oraz PKS.

Dane Urzędu Miejskiego w Orzeszu wskazują, że około 30% dróg będących własnością gminy wymaga wykonania remontów. Najwięcej dróg w złym stanie technicznym jest w Królówce i Zazdrości, najmniej w Gardawicach.

Tabela 51. Odsetek dróg wymagających remontu w podziale na dzielnice i sołectwa

dzielnica/sołectwo	% dróg wymagających remontu
Orzesze	36%
Gardawice	10%
Zawiść	30%
Jaśkowice	30%
Zazdrość	43%
Królówka	50%
Mościska	30%
Zgoń	30%
Woszczyce	30%
Zawada	35%

4.5.4. Zabytki

Na terenie gminy można wskazać 183 obiekty zabytkowe, z czego 15 wpisanych jest do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków.

Wśród najważniejszych zabytków w gminie Orzesze można wymienić następujące obiekty:

Kościół parafialny pw. św. Wawrzyńca w Orzeszu

Gotycko – renesansowy kościół parafialny pochodzący z XVI w. mieści się przy ulicy Św. Wawrzyńca w Orzeszu. Ochronie poddano całość zabytku łącznie z wyposażeniem. Kościół zbudowany jest z kamienia łamanego i cegły.

Zespół dworsko – parkowy w Gardawicach

Zespół mieści się w północno – zachodniej części miejscowości. W jego skład wchodzi dwór wybudowany w XIX w. przez właściciela dzisiejszego sołectwa Ludwika Adlera, pozostałości parku znajdujące się na południe i wschód od budynku oraz przy południowej elewacji resztki owalnego podjazdu.

Kościół pw. św. Apostołów Piotra i Pawła w Woszczycach

Kościół mieści się na ulicy Długosza w Woszczycach. Ochroną został objęty cały zabytkowy zespół kościoła parafialnego. W skład zespołu wchodzi budynek kościoła, który powstał na przełomie lat 70. i 80. XIX wieku, plebania wybudowana w 1812 roku, kaplica pw. św. Jana Nepomucena, rzeźba Immaculata i rzeźba św. Józefa, a także najbliższe otoczenie wymienionych elementów wraz z drzewostanem.



Pałacyk w Woszczycach

Pałac zlokalizowany jest na ulicy Długosza w Woszczycach. Jego powstanie datuje się na XIX wiek. Cechują go neobarokowe elementy.

Pałac w Zawiaści

Pałac mieści się na ulicy Mikołowskiej w Zawiaści. Barokowy pałac został wybudowany w XVIII wieku. Gruntownie przebudowano go w XIX wieku. Ochroną objęto pałac wraz z otaczającym go parkiem.

Poza tym można wymienić liczne krzyże, figury (tzw. zabytki ruchome).

4.5.5. Podsumowanie

Gmina Orzesze jest największą gminą powiatu mikołowskiego. W Orzeszu, w przeciwieństwie do pozostałych gmin powiatu, największą powierzchnię zajmują grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione. Znaczną powierzchnię zajmują także użytki rolne. Problemem, który zwraca uwagę jest brak wyraźnie wyodrębnionych przestrzeni publicznych, w tym rekreacyjnych.

Gmina Orzesze odznacza się korzystnym położeniem transportowym, a także wysokim poziomem dostępności komunikacyjnej. Głównym ciągiem komunikacyjnym jest droga krajowa numer 81 łącząca Katowice ze Skoczowem. Na terenie gminy działa kilku przewoźników autobusowych. Na terenie gminy znajdują się dwa przystanki kolejowe.

Na terenie gminy można wskazać 183 obiekty zabytkowe, z czego 15 wpisanych jest do Wojewódzkiego Rejestru Zabytków.

4.6. Sfera techniczna

4.6.1. Charakterystyka zasób mieszkaniowy oraz budynki i budowle o innym przeznaczeniu

W Orzeszu w 2014 roku oddano 68 mieszkań w nowych budynkach mieszkalnych (oddanych do użytkowania w całości lub w poszczególnych częściach) i niemieszkalnych. W stosunku do roku 2010 dynamika tego zjawiska wyniosła 121,4. Na uwagę zasługuje fakt, że liczba mieszkań w nowych budynkach mieszkalnych (oddanych do użytkowania w całości lub w poszczególnych częściach) i niemieszkalnych w mieście oddawanych w latach 2010-2014 charakteryzowała względnie stała tendencja. Największą liczbę ww. mieszkań oddano do użytkowania w roku 2013 (106), najmniejszą natomiast w roku 2011 (53).

Tabela 52. Mieszkania w nowych budynkach mieszkalnych (oddanych do użytkowania w całości lub w poszczególnych częściach) i niemieszkalnych

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	130801	126474	148663	141160	139557	106,7
woj. śląskie	9727	9041	9197	9886	9323	95,8
powiat mikołowski	358	276	397	409	310	86,6
Łaziska Górne	66	28	130	81	36	54,5
Mikołów	127	111	121	142	120	94,5
Orzesze	56	53	69	106	68	121,4



jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Ornontowice	53	41	14	24	22	41,5
Wiry	56	43	63	56	64	114,3

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Orzeszu przeciętna powierzchnia użytkowa w 2014 r. wynosiła 98,1 m². W odniesieniu do pozostałych gmin powiatu mikołowskiego jest to wartość dość wysoka, większą przeciętną powierzchnię na mieszkańca odnotowano tylko w gminie Wiry. Wartość wskaźnika jest jednocześnie znacznie wyższa niż dla województwa śląskiego oraz kraju.

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w Orzeszu na przestrzeni lat 2010-2014 uległa niewielkim zmianom (dynamika=103,9).

Tabela 53. Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	72,3	72,6	72,8	73,1	73,4	101,5
woj. śląskie	69	69,3	69,6	69,9	70,2	101,7
powiat mikołowski	81,5	82,1	82,8	83,8	84,5	103,7
Łaziska Górne	67,9	68,2	68,9	69,5	69,9	102,9
Mikołów	81,7	82,3	83	83,8	84,4	103,3
Orzesze	94,4	95	95,9	97,4	98,1	103,9
Ornontowice	85,6	86	86,5	87,3	87,8	102,6
Wiry	96,4	97,5	98,4	99,9	100,9	104,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Orzesze, w 2014 r., wśród gmin powiatu mikołowskiego odznaczał się najniższą liczbą mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (250,4). Wartość ww. wskaźnika była znacznie niższa niż średnia dla powiatu mikołowskiego (337,0) oraz średnia dla kraju (363,4).

W stosunku do roku 2010 wartość tego wskaźnika uległa niewielkim zmianom (dynamika 102,5).

Tabela 54. Mieszkania na 1000 mieszkańców

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	349,6	352,6	356,1	359,9	363,4	103,9
woj. śląskie	366,0	368,5	371,1	374,5	377,5	103,1
powiat mikołowski	329,9	330,8	332,8	335,1	337,0	102,2
Łaziska Górne	350,4	350,5	353,9	357,4	359,6	102,6
Mikołów	359,0	360,7	364,0	365,8	368,6	102,7
Orzesze	244,2	245,3	246,4	249,6	250,4	102,5
Ornontowice	341,4	342,3	339,5	341,4	342,6	100,4
Wiry	329,6	329,3	328,5	328,6	330,4	100,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę w 2014 r. w Orzeszu wynosiła 24,6 m². Była to najniższa wartość w powiecie mikołowskim. Wartość ww. wskaźnika jest również niższa niż średnia dla powiatu mikołowskiego (28,5 m²), województwa śląskiego (26,5 m²) i kraju (26,7 m²).

Na uwagę zasługuje również fakt, iż w Orzeszu, na przestrzeni lat 2010-2014 odnotowano największy przyrost opisywanego wskaźnika (dynamika 107,0).



Tabela 55. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	25,3	25,6	25,9	26,3	26,7	105,5
woj. śląskie	25,3	25,5	25,8	26,2	26,5	104,7
powiat mikołowski	26,9	27,2	27,6	28,1	28,5	105,9
Łaziska Górne	23,8	23,9	24,4	24,8	25,2	105,9
Mikołów	29,3	29,7	30,2	30,7	31,1	106,1
Orzesze	23,0	23,3	23,6	24,3	24,6	107,0
Ornontowice	29,2	29,5	29,4	29,8	30,1	103,1
Wiry	31,8	32,1	32,3	32,8	33,3	104,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

Na terenie gminy 5095 budynków generuje niską emisję. Stanowi to blisko połowę (47,54%) wszystkich budynków w gminie. Najwięcej budynków generujących niską emisję w całkowitej liczbie budynków w jednostce jest w sołectwie Zazdrość. Najmniej takich budynków jest w sołectwie Królówka, gdzie budynki generujące niską emisję stanowią niewiele ponad 30% wszystkich budynków.

Tabela 56. Odsetek budynków generujących niską emisję

sołectwo/dzielnica	budynki generujące niską emisję	odsetek budynków generujących niską emisję
Orzesze	1512	49,03
Jaśkowice	630	47,55
Gardawice	543	44,65
Mościska	294	43,17
Woszczyce	348	42,18
Zawada	522	48,92
Zazdrość	306	57,20
Zawiść	541	52,27
Zgoń	334	44,71
Królówka	65	32,18
Łącznie	5095	47,54

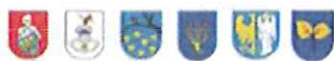
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych dostarczonych przez Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Największy odsetek budynków wybudowanych przed 1970 r. stanowiły obiekty z sołectwa Woszczyce i dzielnicy Orzesze, odpowiednio 36% i 36,4%. Najmniejszy odsetek ww. budynki stanowiły z sołectw Zgoń (9,1) i Królówka (16,3). W pozostałych jednostkach analitycznych odsetek ww. budynków wahał się od 18% (sołectwo Jaśkowice) do 29,6% (sołectwo Zazdrość). Budynki sprzed 1970 roku stanowią mniejszość zasobu gminnego. Średnio ich liczba nie przekracza jednej trzeciej całkowitej liczby budynków.

Tabela 57. Budynki sprzed 1970 w ogólnej liczbie budynków

sołectwo/dzielnica	budynki przed 1970	odsetek budynków sprzed 1970
Orzesze	1111	36,0
Jaśkowice	239	18,0
Gardawice	279	22,9
Mościska	188	27,6
Woszczyce	300	36,4
Zawada	238	22,3
Zazdrość	157	29,3
Zawiść	306	29,6





sołectwo/dzielnica	budynki przed 1970	odsetek budynków sprzed 1970
Zgoń	68	9,1
Królówka	33	16,3
Łącznie	2919	27,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Mikołów

4.6.2. Infrastruktura techniczna

W 2014 r., w Orzeszu 99,5% mieszkańców, korzystało z sieci wodociągowej. W odniesieniu do jednostek referencyjnych jest to przeciętny wynik w powiecie mikołowskim (wyższe wyniki odnotowano w gminach Ornontowice i Łaziska Górne, gdzie odpowiednio 99,9% i 100% mieszkańców korzystało w sieci wodociągowej). Wynik ten jest jednocześnie wyższy od średniej dla powiatu mikołowskiego (98,8%). Jednakże wszystkie wyniki oscylowały blisko 100%.

Tabela 58. Odsetek ludności korzystającej z sieci wodociągowej w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	87,4	87,6	87,9	88	91,6	104,81
woj. śląskie	93,3	93,4	93,6	93,6	95,6	102,47
powiat mikołowski	95,1	95,1	95,2	95,5	98,8	103,89
Łaziska Górne	98,9	98,9	98,9	99	100	101,11
Mikołów	97,3	97,4	97,4	98	98	100,72
Orzesze	91,2	91,3	91,5	91,7	99,5	109,10
Ornontowice	88,6	88,7	88,2	88,9	99,9	112,75
Wry	86,6	86,8	87,5	87,8	97,2	112,24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Orzeszu 40,5% mieszkańców, w 2014 r., korzystało z sieci kanalizacyjnej. W odniesieniu do jednostek referencyjnych jest to najniższy wynik w powiecie mikołowskim (średnia dla powiatu=71,3%). Odsetek korzystających z sieci kanalizacyjnej był również niższy od średniej dla województwa śląskiego oraz kraju. Należy zauważyć, że za lata 2010-2014 Orzesze charakteryzowała niska dynamika ww. zjawiska (dynamika=110,05), niższa była jedynie w gminie Łaziska Górne.

Tabela 59. Odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	62	63,5	64,3	65,1	68,7	110,81
woj. śląskie	69	70,1	70,9	71,5	75,8	109,86
powiat mikołowski	62,3	63,3	64,3	66,7	71,3	114,45
Łaziska Górne	89	89,2	89,6	89,8	89,9	101,01
Mikołów	66,9	67,5	69,6	73,3	80,2	119,88
Orzesze	36,8	38,9	38,9	39,8	40,5	110,05
Ornontowice	42,7	46	46,5	48,5	49,3	115,46
Wry	38,4	40,6	41,4	48,4	69	179,69



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W Orzeszu z sieci gazowej w 2014 r. korzystało łącznie 17,4% mieszkańców. W odniesieniu do jednostek referencyjnych jest to, obok gminy Ornontowice, najniższy wynik w powiecie mikołowskim (średnia dla powiatu=52,5%, dla gminy Ornontowice=17%). Odsetek korzystających z sieci gazowej również był niższy od średniej dla województwa śląskiego oraz kraju.

Tabela 60. Odsetek ludności korzystającej z sieci gazowej w latach 2010-2014

jednostka terytorialna	2010	2011	2012	2013	2014	Dynamika
Polska	52,5	52,5	52,4	52,4	52,2	99,43
woj. śląskie	61,4	61,3	62,6	62,5	62,4	101,63
powiat mikołowski	50,9	50,8	52,9	52,7	52,5	103,14
Łaziska Górne	66,5	66,4	68,7	68,7	68,4	102,86
Mikołów	65,2	65,2	66,5	66,2	66,1	101,38
Orzesze	14	14	17,8	17,6	17,4	124,29
Ornontowice	16,3	16,3	16,8	16,8	17	104,29
Wiry	51,9	51,9	55,4	55,7	56,1	108,09

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

4.6.3. Podsumowanie

Liczba mieszkań w nowych budynkach mieszkalnych (oddanych do użytkowania w całości lub w poszczególnych częściach) i niemieskalnych w mieście oddawanych w latach 2010-2014 charakteryzowała względnie stała tendencja. Jednak w omawianym okresie ich liczba nieznacznie się zwiększyła.

W gminie odnotowuje się dużą przeciętną powierzchnię użytkową na mieszkańca (w 2014r.=98,1m²). Wartość tego wskaźnika z roku na rok rośnie.

Jednocześnie gmina od kilku lat odznacza się małą liczbą mieszkań przypadającą na 1000 mieszkańców. W Orzeszu, najniższa spośród gmin powiatu, jest również przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę.

Nieco ponad 47% budynków w gminie to budynki generujące niską emisję. Jeśli chodzi o wiek budynków to 27,2% budynków stanowią te wybudowane przed 1970 rokiem.

Blisko 100% mieszkańców Orzesza korzysta z sieci wodociągowej, jedynie 40% z kanalizacji i tylko 17% z sieci gazowej. Wysoki odsetek osób korzystających z wodociągów jest zauważalny we wszystkich gminach powiatu mikołowskiego. Natomiast niewielkie odsetki osób korzystających z sieci kanalizacyjnej i wodociągowej powodują, że pod tym względem gmina Orzesze ma najgorsze warunki w porównaniu z pozostałymi gminami powiatu.

4.7. Wnioski w zakresie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych

4.7.1. Sfera społeczna



Wśród wskaźników opracowanych na podstawie analizy desk research znalazły się zarówno wskaźniki będące indykatorami problemów społecznych, jak i świadczące o potencjale kapitału społecznego mieszkańców. Pierwszym z nich jest liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Największą wartość ww. wskaźnik miał w dzielnicy Orzesze, w Jaśkowicach oraz w sołectwie Woszczyce. Drugą ważną kwestią jest bezpieczeństwo mieszkańców, do którego scharakteryzowania można użyć wskaźnika liczby „Niebieskich Kart” wydanych na 1000 mieszkańców. Wskaźnik ten jest najwyższy w sołectwie Gardawice. W kontekście bezrobocia i aktywności zawodowej mieszkańców wzięto pod uwagę liczbę bezrobotnych przypadającą na 1000 ludności. Wskaźnik ten był najwyższy dla Zawiaści, Woszczyce i Jaśkowic. Jeśli chodzi o wskaźniki kapitału społecznego to brana była pod uwagę liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców. Pod tym względem pozytywnie wyróżnia się sołectwo Woszczyce. Mało korzystną sytuację pod tym względem odnotowuje się w sołectwach Mościska, Zawiaść i Królówka, na terenie których nie działają żadne organizacje pozarządowe.

Tabela 61. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców oraz liczba „Niebieskich Kart” na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa i dzielnice

sołectwo/dzielnica	liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	"Niebieskie Karty" na 1000 mieszkańców
Orzesze	34,9	1,2
Jaśkowice	22,4	2,4
Gardawice	8,1	3,5
Mościska	9,0	2,0
Woszczyce	36,0	1,5
Zawada	6,6	0,0
Zazdrość	13,7	0,9
Zawiaść	13,4	2,1
Zgoń	13,7	2,6
Królówka	11,3	0,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

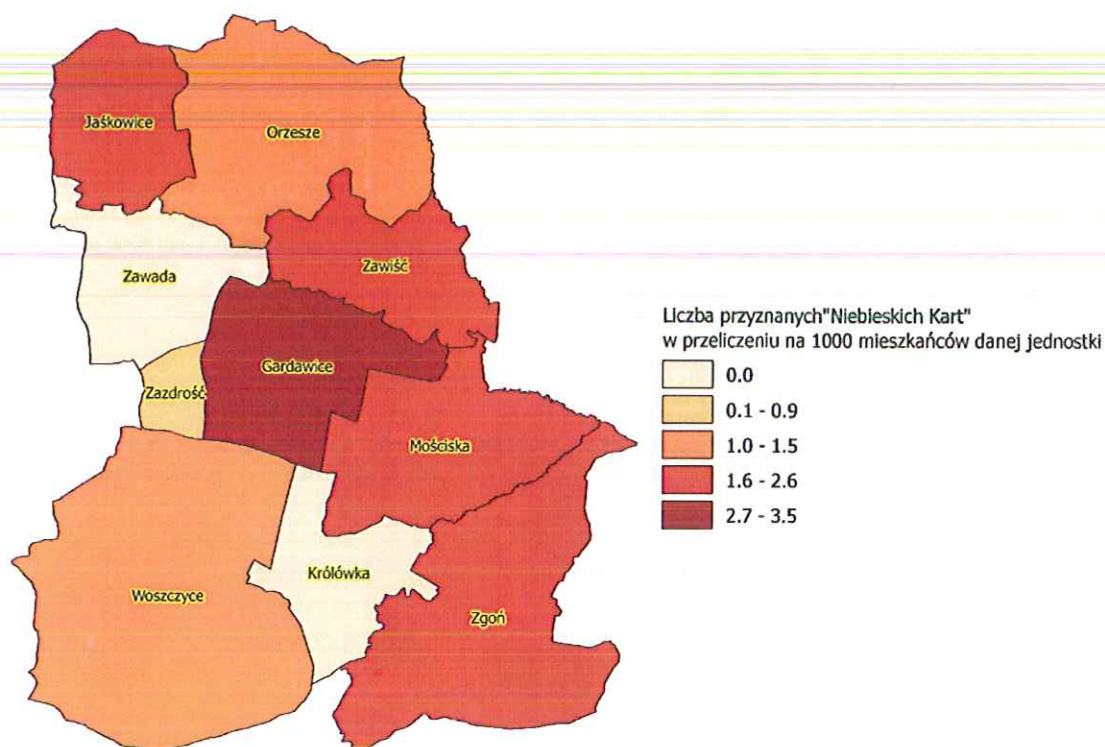
Tabela 62. Liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice (stan na 2015r.)

sołectwo/dzielnica	bezrobotni na 1000 mieszkańców
Jaśkowice	32,46
Gardawice	30,9
Orzesze	25,65
Zgoń	21,4
Woszczyce	32,8
Zawiaść	33,9
Zazdrość	12
Zawada	30,05
Królówka	22,5
Mościska	16,03

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

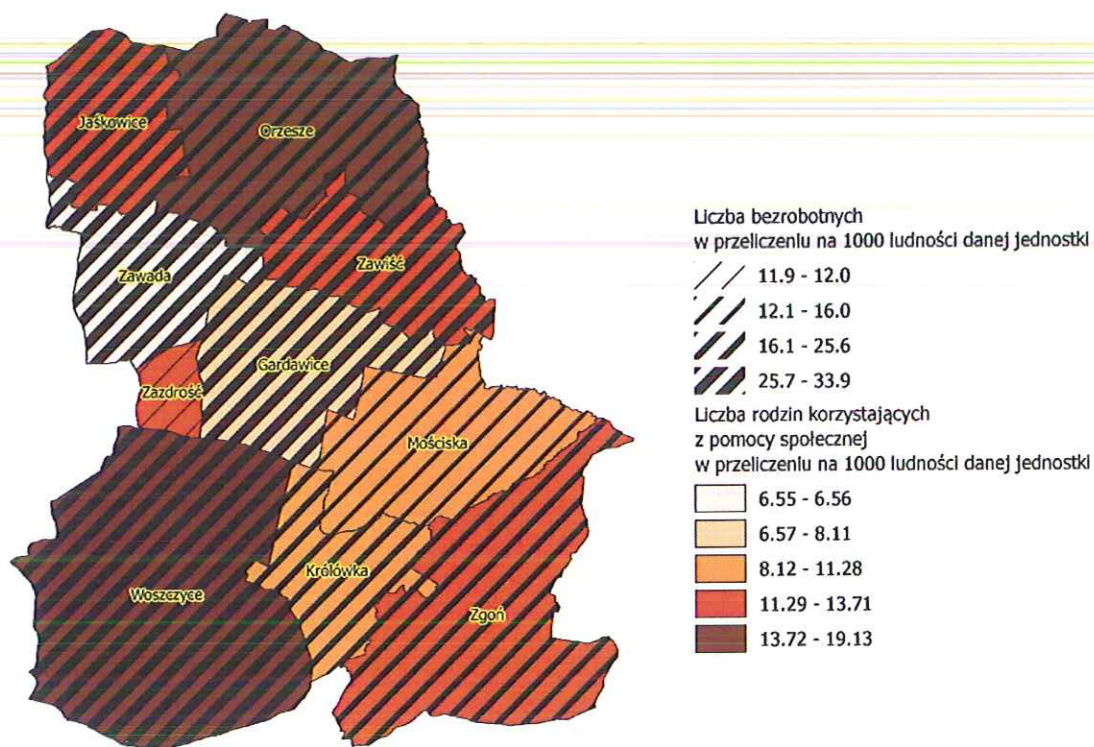


Rysunek 1. Liczba „Niebieskich Kart” w przeliczeniu na 1000 mieszkańców danej jednostki w 2015r.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Rysunek 2. Liczba bezrobotnych w przeliczeniu na 1000 ludności danej jednostki oraz liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w przeliczeniu na 1000 ludności danej jednostki



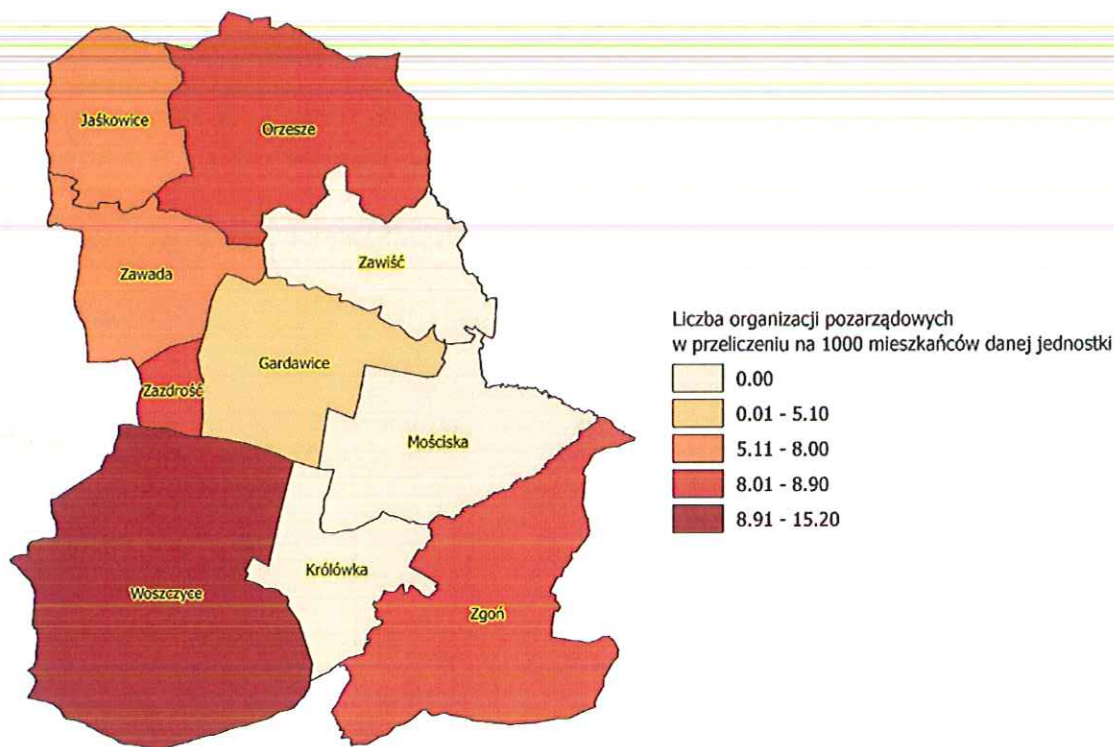
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Tabela 63. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice

sołectwo/dzielnica	Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców
Orzesze	8,9
Jaśkowice	8
Gardawice	5,1
Mościska	0
Woszczyce	15,2
Zawada	5,5
Zazdrość	8,6
Zawieś	0
Zgoń	8,6
Królówka	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Rysunek 3. Liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców danej jednostki



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

4.7.2. Sfera gospodarcza

Jednym ze wskaźników obrazujących rozwój lokalnej gospodarki jest liczba przedsiębiorców w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W tej kwestii w gminie pozytywnie wyróżnia się sołectwo Zawada. Relatywnie gorsza sytuacja pod tym względem jest w sołectwach Mościska, Królówka oraz Zgóź.

Tabela 64. Liczba przedsiębiorców przypadających na 1000 mieszkańców w podziale na sołectwa/dzielnice

sołectwo/dzielnica	liczba przedsiębiorców na 1000 mieszkańców
Orzesze	57,5
Jaśkowice	55,3
Gardawice	45,1
Mościska	47,1
Woszczyce	60,2
Zawada	103,3
Zazdrość	56,6
Zawiać	79,8



Zgoń	45,4
Królowka	45,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Kolejnym wskaźnikiem charakterystyki sfery gospodarczej są dochody jednostek z tytułu podatku od nieruchomości płaconego przez osoby fizyczne i osoby prawne. Największy wpływ z ww. tytułu w przypadku działalności osób fizycznych odnotowuje się Orzeszu, Zawięci, w przypadku osób prawnych w Orzeszu i Jańkowicach. W obu przypadkach najniższe wpływy są w Królowce i Zazdrości.

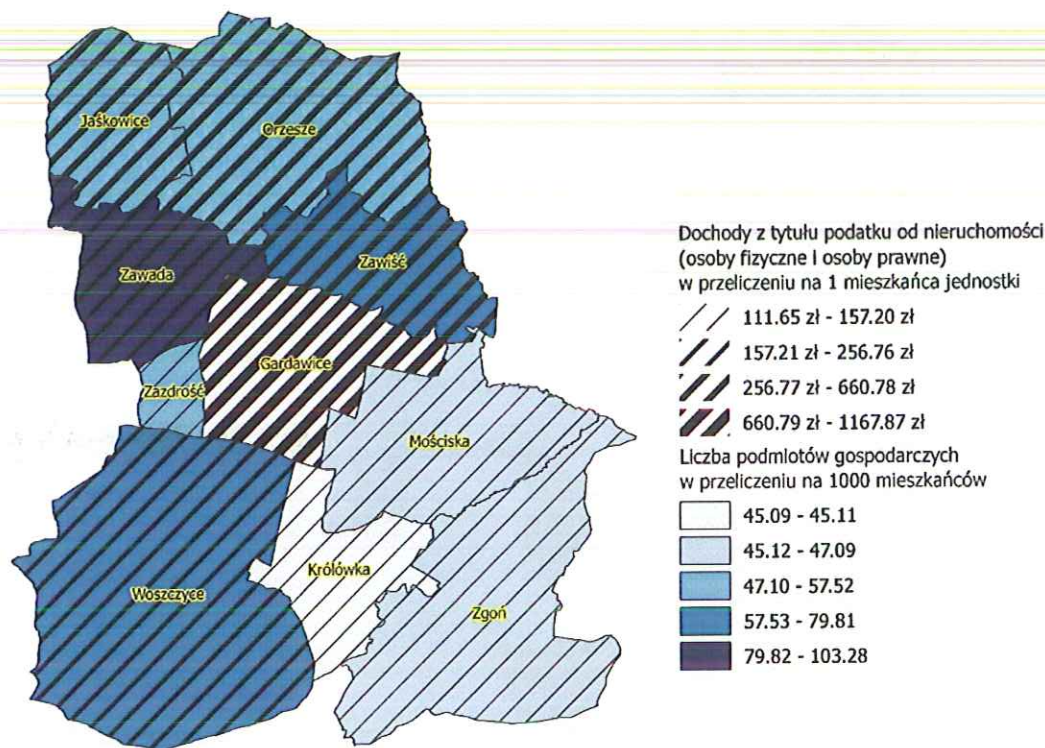
Tabela 65. Dochody jednostek z tytułu podatku od nieruchomości płaconego przez osoby fizyczne i osoby prawne (stan na 1015r.)

sołectwo/dzielnica	osoby fizyczne	osoby prawne
Gardawice	443762,02	1861617
Jańkowice	330971,05	644852,15
Królowka	29698,89	0
Mościska	122202,28	27767
Orzesze	993273,16	3463714,56
Woszczyce	230166,23	106700,7
Zawada	361451,18	94029
Zawięć	514011,01	486257
Zazdrość	183457,5	0
Zgoń	158303,46	12103

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu



Rysunek 4. Dochody z tytułu podatku od nieruchomości oraz liczba podmiotów gospodarczych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

4.7.3. Sfera środowiskowa

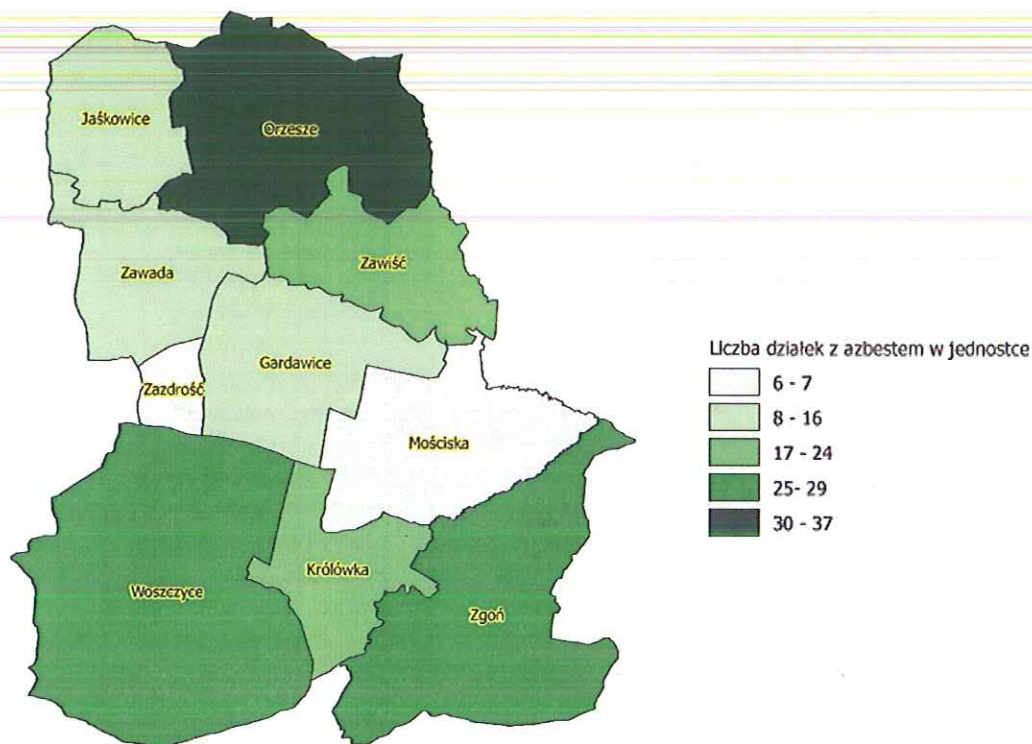
W sferze środowiskowej został wzięty pod uwagę wskaźnik dotyczący liczby działek, na których znajduje się niebezpieczny dla ludzkiego zdrowia azbest – wartość wskaźnika jest wyraźnie wyższa w dzielnicy Orzesz oraz w sołectwach Woszczyce i Zgoń.

Tabela 66. Liczba działek z azbestem w podziale na sołectwa/dzielnice

sołectwo/dzielnica	liczba działek z azbestem
Orzesze	37
Jaśkowice	13
Gardawice	16
Mościska	6
Woszczyce	29
Zawada	15
Zazdrość	7
Zawisz	22
Zgoń	27
Królówka	24

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Rysunek 5. Liczba działek z azbestem w podziale na sołectwa/dzielnice



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

4.7.4. Sfera techniczna

W sferze technicznej przeanalizowane zostały dwa wskaźniki związane z budownictwem. Pierwszym z nich jest odsetek budynków wybudowanych przed rokiem 1970, które ze względu na wiek mogą być w gorszym stanie technicznym. Wartość tego wskaźnika była najwyższa w sołectwie Woszczyce oraz w dzielnicy Orzesze. Drugim wskaźnikiem jest odsetek budynków generujących niską emisję. Wskaźnik osiągnął najwyższą wartość w sołectwach Zazdrość oraz Zawisz.

Tabela 67. Odsetek budynków wybudowanych przed 1970 rokiem oraz odsetek budynków generujących niską emisję w podziale na sołectwa/dzielnice

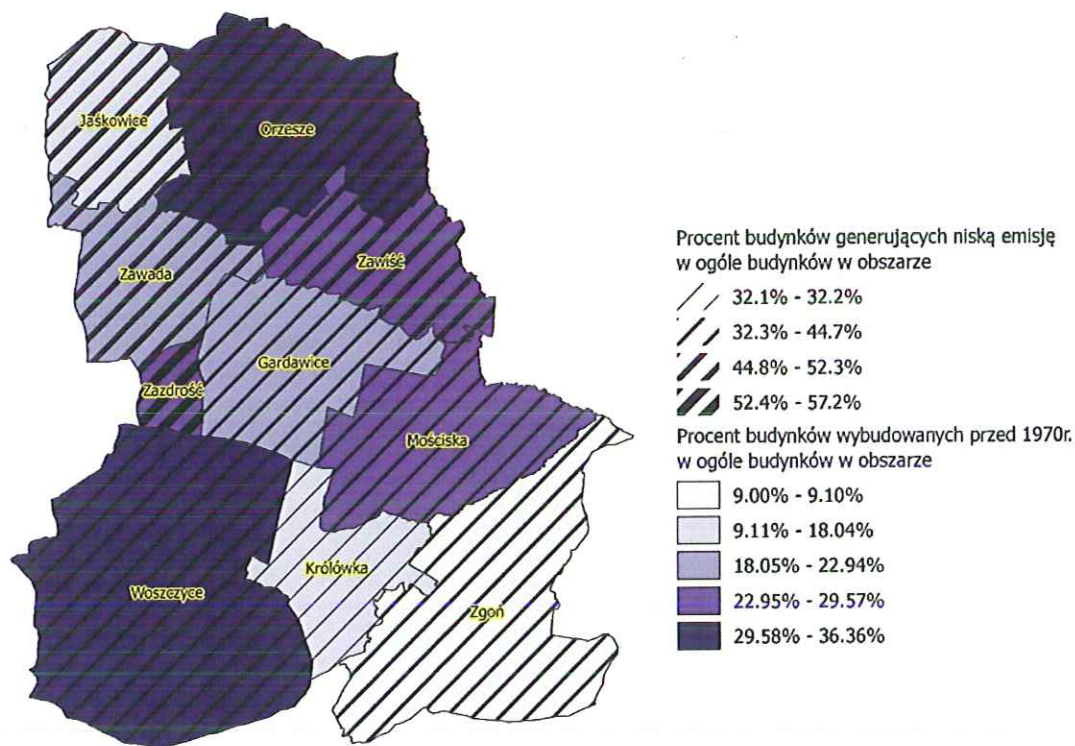
sołectwo/dzielnica	% budynków sprzed 1970	% budynków generujących niską emisję
Orzesze	36,0	49,03
Jaśkowice	18,0	47,55
Gardawice	22,9	44,65
Mościska	27,6	43,17
Woszczyce	36,4	42,18
Zawada	22,3	48,92



sołectwo/dzielnica	% budynków sprzed 1970	% budynków generujących niską emisję
Zazdrość	29,3	57,20
Zawiść	29,6	52,27
Zgoń	9,1	44,71
Królówka	16,3	32,18

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Rysunek 6. Odsetek budynków wybudowanych przed 1970 rokiem oraz odsetek budynków generujących niską emisję w podziale na sołectwa/dzielnice



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

5.1.5. Sfera przestrzenno-funkcjonalna

Do opisu sfery przestrzenno-funkcjonalnej posłużono się wskaźnikiem opisującym odsetek dróg przeznaczonych do remontu. Najwyższy wskaźnik odnotowano w Królówce i Orzeszu. We wszystkich jednostkach (poza Gardawicami) wskaźnik przekroczył lub był bliski poziomowi 30%.

Tabela 68. Odsetek dróg do remontu w podziale na sołectwa/dzielnice.

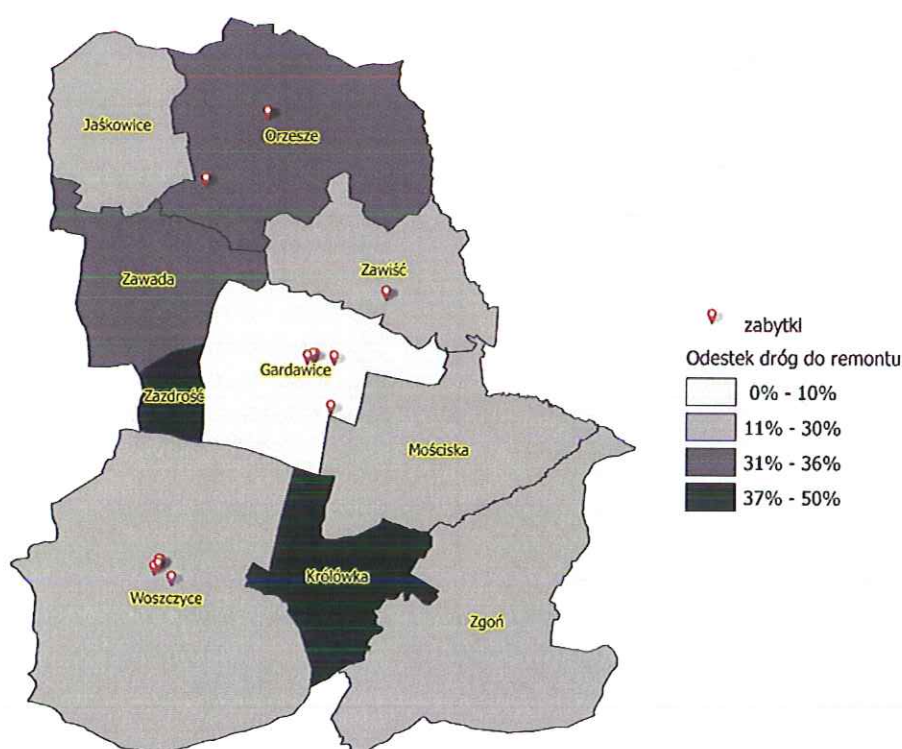
sołectwo/dzielnica	% dróg wymagających remontu
Orzesze	36%
Gardawice	10%
Zawiść	30%
Jaśkowice	30%



sołectwo/dzielnica	% dróg wymagających remontu
Zazdrość	43%
Królówka	50%
Mościska	30%
Zgoń	30%
Woszczyce	30%
Zawada	35%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Orzeszu

Rysunek 7. Sfera przestrzenno-funkcjonalna



4.8. Analiza otoczenia przygotowana metodą PEST

W celu pogłębienia wyników diagnozy miasta Orzesze przygotowano także (w ścisłej współpracy ekspertów zaangażowanych w opracowanie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 oraz uczestników strategicznych prac warsztatowych przeprowadzonych w ramach opracowania niniejszego programu) analizę otoczenia z wykorzystaniem metody analiz strategicznej PEST czyli tzw. generalną, szeroką segmentację otoczenia polegającą na zidentyfikowaniu sił, trendów, zjawisk w czterech obszarach:

- polityczno-prawnym,
- ekonomicznym,
- społecznym,



- technologicznym.

To metoda służąca do diagnozowania makrootoczenia organizacji, wykorzystywana z powodzeniem do diagnozowania także otoczenia jednostki samorządu terytorialnego.

Diagnoza otoczenia przeprowadzona metodą PEST wskazuje na następujące trendy, siły, zjawiska mogące mieć wpływ na procesy rewitalizacyjne przebiegające w Orzeszu:

Czynniki polityczne:

- Wzrost znaczenia idei partycypacji społecznej w polityce rozwoju lokalnego
- Wpływ kryzysów politycznych (np. konflikt na Ukrainie) na kondycję podmiotów gospodarczych
- Nowe priorytety rozwojowe w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020
- Nowa zasady realizacji projektów unijnych np. wymóg projektów partnerskich – ZIT
- Wyższe wymagania środowiskowe w stosunku do inwestycji realizowanych w województwie śląskim
- Preregulowanie sfery publicznej;
- Brak stabilności prawa – częste zmiany przepisów, orzecznictwa i interpretacji;
- Konflikty polityczne przenoszone z poziomu centralnego na samorządowy;
- Partykularne interesy partyjne ponad interesami wspólnot samorządowych (podział środków w regionach, inwestycje centralne).
- Zwrócenie uwagi na rewitalizację w sferze społecznej – droga w utrzymaniu infrastruktury nie przekłada się na realną zmianę społeczną i gospodarczą.
- Brak kontynuacji w polityce rozwoju, dominują działania operacyjne – brak myślenia strategicznego, w dłuższej perspektywie czasowej. Prowadzenie polityki rozwoju w cyklu wyborczym – pracownicy administracji uzależnieni od wyników wyborów lokalnych. Zmiana władzy wiąże się ze zmianami na kluczowych stanowiskach w administracji samorządowej;
- Przepisy prawne regulujące normy hałasu (ekrany akustyczne itp.).

Czynniki ekonomiczne:

- Dostępność funduszy zewnętrznych (Europejski Fundusz Społeczny, Europejski Fundusz Rozwoju regionalnego, Fundusze norweskie, EOG) na działania rewitalizacyjne w sferze przestrzennej, społecznej i gospodarczej
- Dostępność funduszy sprzyjających poprawie jakości życia (budowa oczyszczalni ścieków, kanalizacji, zwalczanie niskiej emisji, gospodarka odpadami)
- Możliwość realizacji inwestycji w formule publiczno-prywatnej
- Możliwość realizacji projektów współfinansowanych z dwóch funduszy: EFS i EFRR
- Wzrost zamożności społeczeństwa – remonty budynków, elewacji, otocznia.
- Zagospodarowywanie terenów poprzemysłowych/kolejowych pod nowe funkcje np. mieszkaniowe - lofty, galerie handlowe, centra kulturalne.
- Odpływ aktywnych, młodych ludzi do dużych ośrodków miejskich lub zagranicę.





Czynniki społeczne:

- Moda na mieszkanie poza ścisłym centrum miasta – trendy suburbanizacyjne / rozlewanie się miast
- Wzrost aktywności różnego typu grup nacisku – organizowania się społeczeństwa wokół różnego typu kwestii istotnych z punktu widzenia małych społeczności (np. nowe inwestycje, ochrona środowiska, bezpieczeństwo);
- Łatwość podróżowania, poznawania nowych trendów, doświadczeń i kultur innych krajów (swoboda przemieszczania się w UE) – adaptowanie nowego stylu życia, kultury pracy itp. Do polskich realiów – oczekiwanie podobnych standardów świadczenia usług publicznych jak na Zachodzie;
- Moda na zróżnicowany wypoczynek i aktywne spędzanie wolnego czasu
- Wzrost świadomości społecznej dotyczącej zrównoważonego rozwoju
- Niska świadomość społeczna nt. współczesnego przemysłu (stereotyp „dymiących kominów”)
- Nieufność społeczna w stosunku do wspólnych przedsięwzięć publiczno prywatnych
- Roszczeniowość społeczeństwa – postawa oczekiwania, że państwo rozwiąże wszystkie problemy, bierność;
- Niska frekwencja wyborcza – niskie poczucie odpowiedzialności za swoją gminę/powiat, brak poczucia realnego wpływu na rozwój gminy/powiatu;
- Duża liczba przedsięwzięć na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Czynniki technologiczne:

- Rozwój nowych sposobów komunikacji (twitter, aplikacje na smartfony, facebook) – zanikanie bezpośrednich kontaktów
- Popularyzacja termomodernizacji (proces styropianizacji przestrzeni publicznej)
- Wzrost znaczenia handlu internetowego – e-commerce kosztem tradycyjnej działalności
- Moda na e-learning.



5. Zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji i diagnoza potrzeb rewitalizacyjnych

Wskazuje się, że współcześnie jedną z przesłanek dla tworzenia Lokalnych Programów Rewitalizacji jest sposób zagospodarowania przestrzeni i zmiany w niej zachodzące. Model przestrzenny miasta Orzesze kształtuje się w oparciu o mniejsze jednostki osadnicze, które mają wpływa na podział miasta na dzielnice i sołectwa. Miasto posiada 3 dzielnice administracyjne: Centrum, Jaśkowice, Zawada (tzw. śródmieście, położone na północy gminy) oraz 7 sołectw: Gardawice, Królówka, Mościska, Woszczyce, Zazdrość, Zawisz, Zgorń. Taki podział terytorialny ma swoje uwarunkowania kulturowe i historyczne i ma istotny wpływ na poczucie tożsamości przestrzennej mieszkańców. Struktura przestrzenna miasta, wyraźnie narastająca i rozwinięta głównie w XIX i XX wieku, w czasie transformacji wsi rolniczych w jednostki będące administracyjnie wsiami o charakterze osad przemysłowych, po miasto, gminę miejską. Jednocześnie istniejące, liczne tereny zielone oraz obszary otwarte stanowią o wartości systemu ekologicznego i uzasadnionym poczuciu dużej ilości tych terenów. Analiza uwarunkowań obecnej sytuacji przestrzennej miasta pozwala zidentyfikować najważniejsze problemy przestrzenne oraz zagrożenia i na tej podstawie m.in. wskazać kierunki potrzeb rewitalizacyjnych.

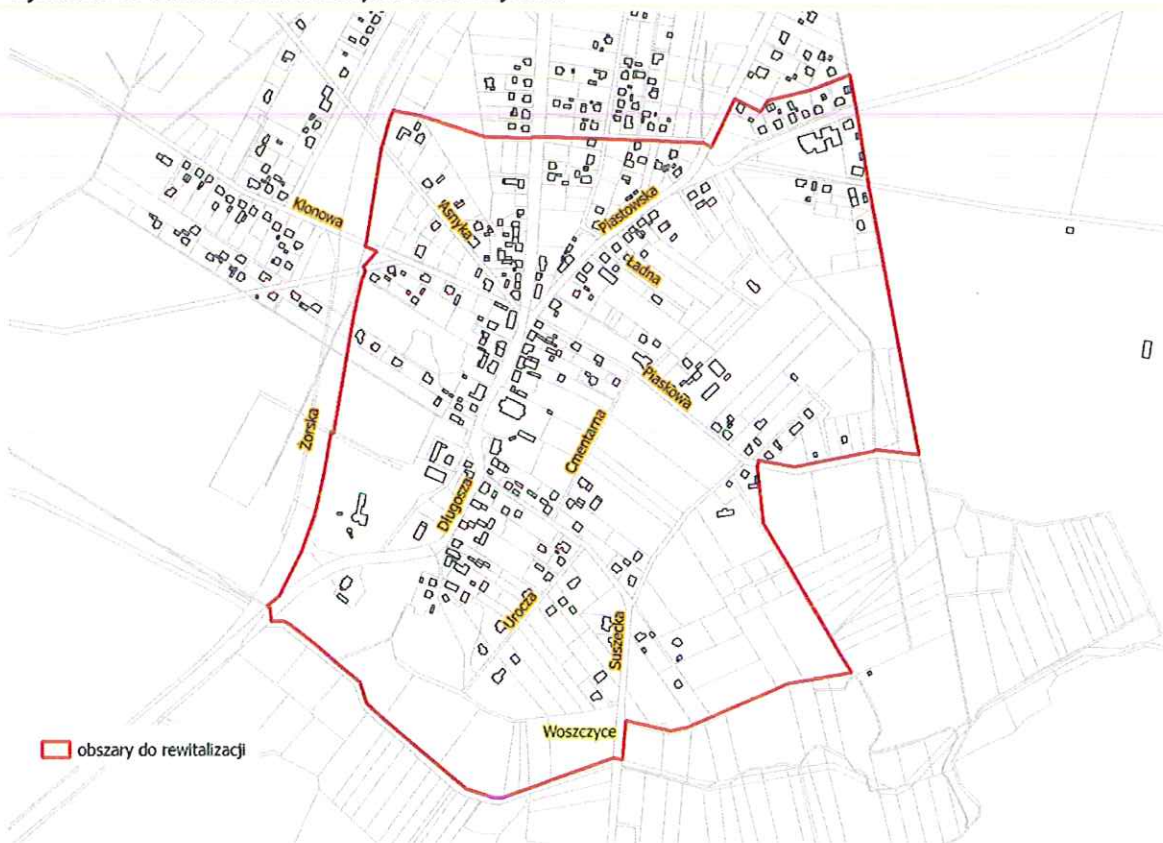
Zachodzące zmiany w Orzeszu obrazują statystyczne dane gminne. Planowane działania rewitalizacyjne mają na celu poprawę sytuacji poprzez podkreślenie atutów i minimalizowanie negatywnych cech gminy. Podjęte zostaną działania „miękkie” obejmujące sferę społeczną, jak i „twarde” znajdujące wyraz w projektach inwestycyjno-infrastrukturalnych.

Na podstawie analizy danych zastanych zidentyfikowano 3 obszary problemowe, którym należy poświęcić szczególną uwagę i poddać procesom rewitalizacji:



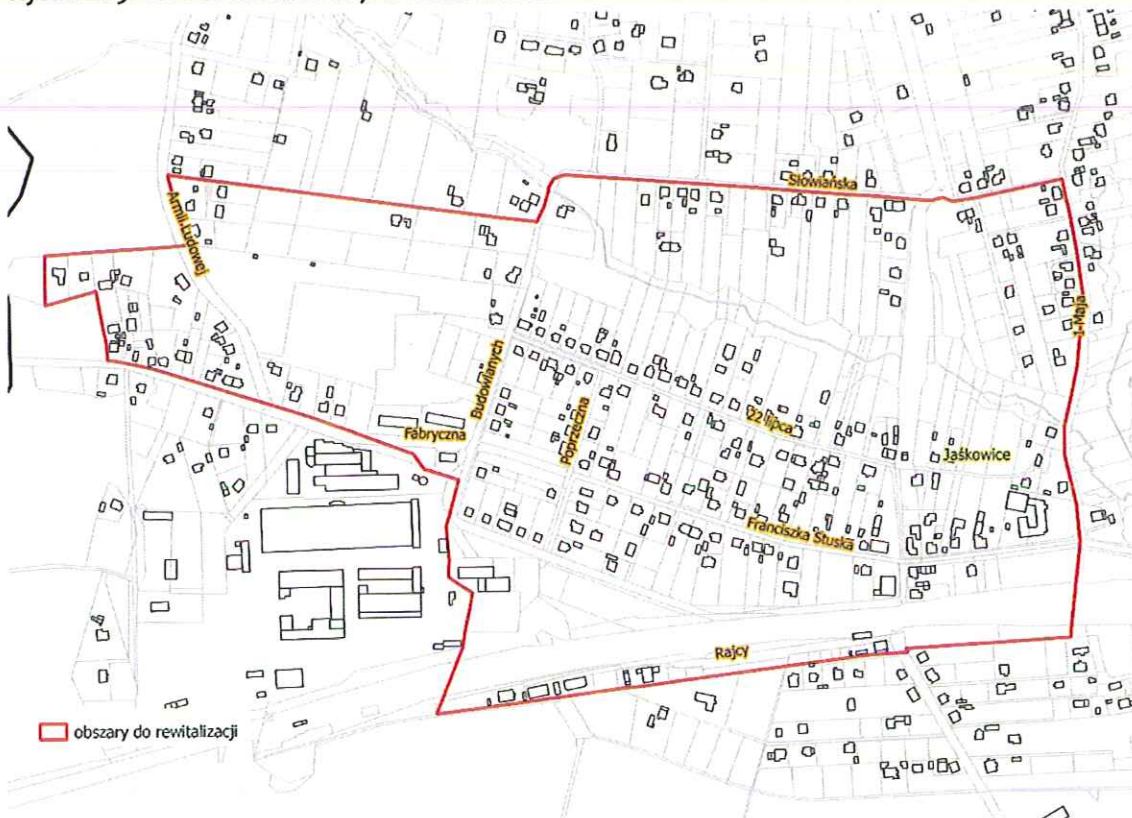
1 obszar – sołectwo Woszczyce, gdzie obszar rewitalizacji obejmuje głównie ulice Suszeczką, Cmentarną, Uroczą, Długosza, Piaskową, Klonowską, Piastowską i Długosza.

Rysunek 8. Obszar rewitalizacji w Woszczycach



2 obszar – dzielnica Jaśkowice, w której obszar rewitalizacji obejmuje tereny zawarte pomiędzy ul. Fabryczną od ul. Wolności; ul. Budowlanych do skrzyżowania z ul. 22 Lipca; granicą ogródków działkowych od ul. Budowlanych do ul. Armii Ludowej; wzdłuż ul. Armii Ludowej do ul. Fabrycznej; wzdłuż ul. Fabrycznej do ogrodzenia NT Industry; wzdłuż ogrodzenia do torów kolejowych, wzdłuż linii torów do ul. Wolności; fragmentem ul. Wolności.

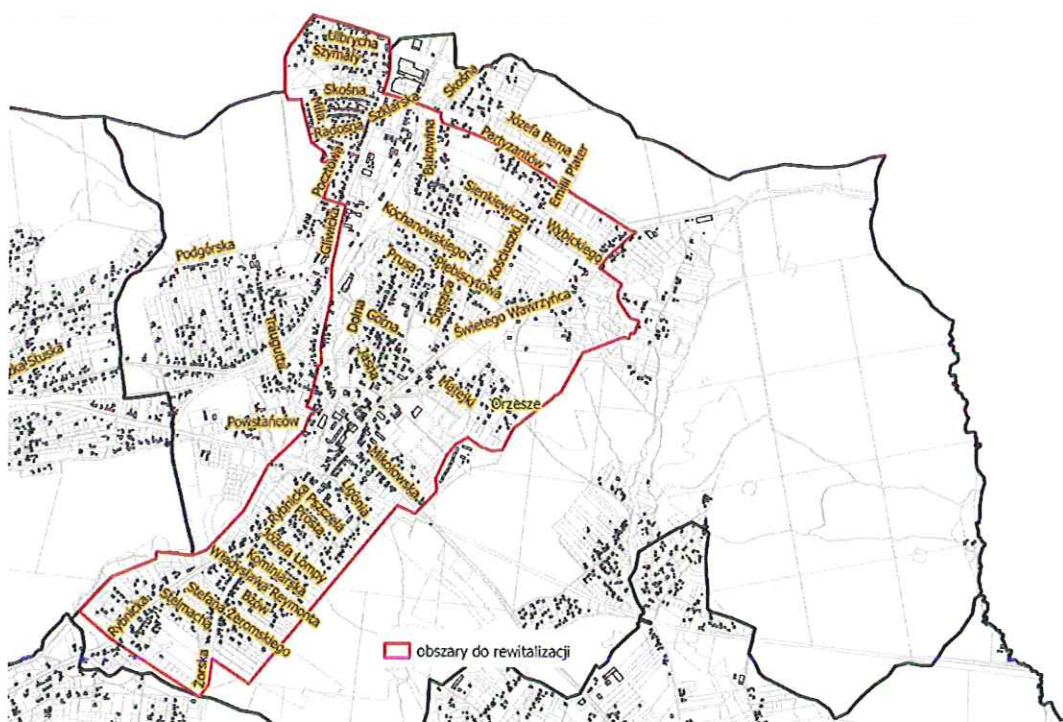
Rysunek 9. Obszar rewitalizacji w Jaśkowicach



Źródło: opracowanie własne

3 obszar – dzielnica Orzesze, w której obszar rewitalizacji ograniczony jest ulicą Gliwicką od przecięcia z rzeką Bierawką, wzdłuż ul. Gliwickiej do ul. Dworcowej; ul. Dworcową wraz z terenami przy dworcu PKP; linią kolejową; przedłużeniem ul. Górnej do skrzyżowania z ul. Dolną; ul. Górną; ul. Bukowina do skrzyżowania z ul. Św. Wawrzyńca; a następnie terenami zabudowy przy ul. Mikołowskiej aż do ul. Kwiatowej; ul. Kwiatową; ulicami Mikołowską, Rybnicką; wraz z terenami pomiędzy ulicami Rybnicką, Gliwicką i rzeką Bierawką, wzdłuż rzeki Bierawki aż do ul. Gliwickiej.

Rysunek 10. Obszar rewitalizacji w Orzeszu



Źródło: opracowanie własne

Łącznie na obszarach do rewitalizacji zamieszkuje 5325 osób, co daje 26,76% ogółu populacji gminy (19 896 mieszkańców). Powierzchnia obszarów do rewitalizacji wynosi 442,4 ha, co przy powierzchni gminy 8379 ha daje 5,28%.

Na wyznaczonych terenach następuje nagromadzenie problemów dotyczących sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, jak i technicznej, dla których wskaźniki przewyższają średnią gminną. Ponadto w opinii władz miasta wyznaczone tereny wymagają podjęcia działań naprawczych. Szerzej charakteryzują to badania pogłębione przeprowadzone z przedstawicielami instytucji, organizacji i stowarzyszeń (m.in. Urzędu Miasta w Orzeszu, publicznych szkół oraz przedszkoli, Fundacji Zmian, Miejskiego Ośrodka Kultury, Stowarzyszenia Kulturalno-Społecznego „Piwnica”).

Po pierwsze we wszystkich trzech jednostkach zauważalny jest stosunkowo wysoki odsetek rodzin korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. Najwyższą wartość wskaźnik przyjął dla sołectwa Woszczyce (36), dla dzielnicy Orzesza (34,9) i najniższą spośród trzech wymienionych dla dzielnicy Jaśkowice (22,5).

Drugim ze wskaźników służących do opisów sytuacji społecznej jest liczba wydanych „Niebieskich Kart” w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Średnia gminna wynosi 1,5 na 1000 mieszkańców. Wartość ww. wskaźnika przyjmuje najwyższą wartość (2,4) dla terenu dzielnicy Jaśkowice, które w tej sferze są najbardziej problemowym obszarem. Średni wskaźnik dla pozostałych dwóch jednostek, na których odbędą się działania rewitalizacyjne nie przekracza średniej dla gminy.

Kolejnym wskaźnikiem obrazującym jakość sytuacji społecznej w gminie jest liczba organizacji pozarządowych działających na terenie gminy Orzesze. Średnia gminna to blisko 6 organizacji działających na 1000 osób. W tym zakresie dzielnice Orzesze i Jaśkowice oraz sołectwo Woszczyce znacznie przekraczają średnią wartość wskaźnika dla całej gminy. Profile organizacji pozarządowych działających na obszarze wymienionych jednostek wskazują na próbę minimalizowania negatywnych problemów społecznych, wśród których można wymienić uzależnienie szczególnie alkoholizm, nieradzenie sobie z problemami opiekuńczo – wychowawczymi. Działające organizacje mogą stanowić potencjał do wykorzystania przy prowadzonych działaniach rewitalizacyjnych.

Wymienione wskaźniki niejednoznacznie negatywnie charakteryzują obszar Orzesza, Jaśkowic i Woszczyce, jednak ich bardziej szczegółowa analiza wskazuje, że znaczną część ludności stanowią osoby, które potrzebują wsparcia. Mieszkańcy obszaru problemowego to osoby w różnym wieku, jednak znaczną ich część stanowią osoby starsze. Ponadto społeczność tego obszaru charakteryzuje wysoki poziom przestępczości oraz liczne przejawy patologii społecznych. Szczególną grupą mieszkańców wymienionych obszarów są również osoby uzależnione i wracające do swojego miejsca zamieszkania po odbyciu wyroków w zakładach karnych. Zauważalne jest tu nawarstwianie się problemów społecznych oraz ich długotrwały charakter, często przekazywany dzieciom (dziedziczenie problemów społecznych). Wskazuje się również, że problem bezrobocia ma specyficzny charakter – na rewitalizowanym obszarze są przypadki całych rodzin pozostających bez pracy (dziedziczenie bezradności). Jednym z podstawowych zadań staje się uchronienie najmłodszych mieszkańców od powielania wzorców poprzednich pokoleń. Wśród problemów społecznych zidentyfikowanych w gminie należy wskazać również izolację osób potrzebujących pomocy, zaburzone relacje rodzinne, złe wzorce i doświadczenia wyniesione z dzieciństwa, zaniedbania pedagogiczne oraz niesamodzielność. Zasadna wydaje się tu być, podkreślana przez lokalnych decydentów, potrzeba inwestowania w programy specjalistyczne, usługi terapeutyczne i psychologiczne dla całych rodzin. Wskazuje się, że podejmowane działania naprawcze należy prowadzić systemowo. Ponadto na wymienione czynniki nakłada się również stygmatyzacja mieszkańców żyjących na zdegradowanych obszarach. Należy również zaznaczyć, że mimo iż w centrum ma miejsce kumulacja obiektów społecznych, kulturalnych i sportowych to nie powoduje to minimalizowania problemów społecznych. We wspomnianym badaniu ankietowym respondenci wskazali, że na rewitalizowanym terenie brakuje miejsc spotkań dla grup nieformalnych, organizacji pozarządowych i innych. Ponadto zwracano uwagę na brak przestrzeni publicznych/wspólnych, a te które są nie są właściwie wyposażone na przykład w obiekty małej architektury takie jak ławki, mini place zabaw dla dzieci. Poza wyraźną potrzebą stworzenia ogólnodostępnej przestrzeni dla wszystkich mieszkańców respondenci wskazywali również na konieczność stworzenia systemu aktywizacji społecznej, który tworzyłoby liczne, różnorodne koła zainteresowań, klubu młodzieżowe i seniora. Proponowane działania miałyby na celu wsparcie rodzin z problemami, wspierania integracji i możliwości rekreacji mieszkańców. Ponadto na terenie rewitalizacji zauważalne są akty chuligaństwa i wandalizmu, co ujemnie wpływa na poziom bezpieczeństwa w gminie. Co ważne akty te mają miejsce wśród młodzieży, na co może wpływać również brak jasno zdefiniowanych, atrakcyjnych dla młodych ludzi terenów



rekreacyjnych oraz ograniczona oferta kulturalna. Należy przy tym wspomnieć o ograniczonej aktywności społecznej ludności i niechęci do integracji. Konieczna jest koordynacja działań władz, organizacji pozarządowych i innych podmiotów w celu skutecznej rewitalizacji wyznaczonego terenu. Diagnoza jednoznacznie wskazuje na zazębianie się i współistnienie na omawianym obszarze poważnych problemów społecznych. Dostrzegają to również miejscy decydenci wskazując, że najważniejszymi problemami są brak aktywności mieszkańców, wandalizm oraz uzależnienia. Jednocześnie połowa pytaných przedstawicieli ważnych instytucji w Orzeszu wskazała, że skala problemu uzależnień na obszarze rewitalizacji osiąga poziom wysoki lub bardzo wysoki, pozostali ocenili skalę tego problemu na umiarkowanym poziomie, nie postrzegając go jako silnie zagrażające lokalnej społeczności zjawisko. W badaniu szczególną uwagę poświęcono niepełnosprawnym, osobom starszym oraz dzieci i młodzieży. Wśród najpoważniejszych problemów, z którymi muszą borykać się niepełnosprawni zdiagnozowano bariery architektoniczne oraz utrudniony dostęp do placówek rehabilitacyjnych. Według respondentów najpoważniejszymi barierami codziennego życia dla osób starszych są poczucie nieprzydatności, problemy finansowe oraz brak motywacji do życia i brak ofert zagospodarowania wolnego czasu. Wśród negatywnych zjawisk odnoszących się do dzieci i młodzieży wskazano bezproduktywne spędzanie wolnego czasu oraz zaniedbania wychowawcze.

Tabela 69. Liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej, „Niebieskie Karty”, liczba organizacji pozarządowych na 1000 mieszkańców

sołectwo/dzielnica	liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej na 1000 mieszkańców	"Niebieskie Karty" na 1000 mieszkańców	liczba organizacji pozarządowych na 10000 mieszkańców
Orzesze	34,9	1,2	8,9
Jaśkowice	22,4	2,4	8
Woszczyce	36	1,5	15,2
średnia gminy	17,1	1,5	5,9

Do opisu stanu sfery gospodarczej w Orzeszu posłużono się wskaźnikiem opisującym odsetek przedsiębiorców na 1000 ludności. Średnia gminna wynosi nieco ponad 59. Wskaźniki dla rewitalizowanych obszarów są zbliżone do gminnej średniej. Powyżej średniej gminnej wartości umiejscawia się tylko sołectwo Woszczyce, dzielnice Orzesze i Jaśkowice są poniżej ww. wartości. Niska przedsiębiorczość na obszarach Orzesza, Jaśkowic i Woszczyce może wynikać z charakteru mieszkającej tam ludności w znacznym stopniu cechującej się bezradnością i niesamodzielnością. Ponadto nagromadzenie problemów społecznych na tym terenie nie tworzy i nie stymuluje pojawienia się dobrego klimatu dla przedsiębiorczości. Rozwiązaniem lub zminimalizowaniem tego problemu może być aktywne motywowanie ludności do uczestnictwa na przykład w kursach zawodowych.

sołectwo/dzielnica	liczba przedsiębiorców na 1000 mieszkańców
Orzesze	57,5
Jaśkowice	55,3
Woszczyce	60,2
średnia gminy	59,5

W sferze środowiskowej jako wskaźnikiem można posłużyć się danymi opisującymi liczbę działek, na których zlokalizowane są substancje szkodliwe dla zdrowia i środowiska (np. eternit, azbest). W dzielnicy Orzesze i sołectwie Woszczyce wskaźnik przyjmuje wartość wyższą niż średnia gminna. Należy zaznaczyć, że są to najwyższe wartości w całej gminie. Na terenie dzielnicy Jaśkowice ww. wskaźnik jest niższy niż na pozostałym terenie gminy, jednak ze względu na kumulację szkodliwego azbestu na niewielkim terenie uznaje się to za przesłankę podjęcia działań rewitalizacyjnych w sferze środowiskowej. Na wymienione czynniki nakłada się ponadto brak infrastruktury rekreacyjnej oraz niedobór inwestycji modernizacyjnych i niedopasowanie ich do potrzeb mieszkańców. Negatywnie na sytuację środowiskową wpływa również istnienie dzikich wysypisk oraz zdegradowany obszar dołów po istniejących dawniej na terenie Orzesza kamieniołomach. Ponadto jak wynika z danych gminnych większość osób mieszkających na terenie rewitalizacji zalega z opłatami za odbiór i wywóz odpadów, czego skutkiem może być tworzenie się ww. dzikich wysypisk. Przykład ten naświetla współwystępowanie problemów – to znaczy bieda i niedobór środków finansowych oraz związana z tym niemożność uregulowania opłat na przykład za wywóz śmieci negatywnie wpływają na stan i jakość środowiska.

sołectwo/dzielnica	liczba działek z azbestem
Orzesze	37
Jaśkowice	13
Woszczyce	29
Średnia gminy	19

W sferze technicznej wyznaczony obszar rewitalizacji również osiąga wskaźniki znacząco odbiegające od średniej gminnej. Po pierwsze odsetek budynków wybudowanych przed 1970 w dzielnicy Orzesze i w sołectwie Jaśkowice przewyższa przeciętną wartość dla całej gminy. W Orzeszu i Jaśkowicach ponad 36 % budynków to te wybudowane przed 1970 rokiem – ich wiek może negatywnie wpływać na ich stan techniczny powodując złą sytuację mieszkaniową osób tam funkcjonujących. Zły stan budynków i zaniedbanie strefy infrastrukturalnej przekładają się na złe warunki życia mieszkańców, które wyrażają się na przykład w braku lub niedostatecznym stanie instalacji sanitarnych. Brak prac remontowych w ramach miejsc zamieszkania skutkuje pogarszaniem się stanu substancji mieszkaniowej, co z kolei powoduje nawarstwianie się problemów społecznych. Planowane zadania rewitalizacyjne powinny obejmować interwencję w tkankę nieruchomości (kompleksowa modernizacja zasobów) i zagospodarowanie zieleni i małej architektury. Tylko w Jaśkowicach omawiany wskaźnik przyjmuje niższą wartość. Po drugie wskaźnik opisujący odsetek budynków generujących niską emisję jest wyższy na obszarze Orzesza i Jaśkowic, nieco niższy w Woszczykach. W tym aspekcie zauważalna jest niska świadomość ekologiczna mieszkańców.

sołectwo/dzielnica	% budynków wybudowanych przed 1970	% budynków generujących niską emisję
Orzesze	36	49,03
Jaśkowice	18	47,55
Woszczyce	36,4	42,18
średnia gminy	24,7	46,1

Podsumowując, na podstawie analiz danych zastanych, badań i spotkań przeprowadzonych interesariuszami procesu rewitalizacji wyznaczono 3 obszary problemowe w sferach społecznej,

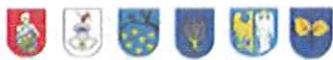


środowiskowej, gospodarczej, technicznej i przestrzenno-funkcjonalnej. Respondenci we wspomnianym wcześniej badaniu ankietowym wskazali, że działaniami rewitalizacji powinny zostać objęte przede wszystkim młodzież, seniorzy oraz rodziny z małymi dziećmi. W kwestii oceny ważnych elementów dla rozwoju gminy respondenci badań najlepiej ocenili w gminie jakość i dostępność jakości edukacyjnych (szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne) i warunki do rozwoju aktywności obywatelskiej i działania organizacji pozarządowych, najgorzej oceniono mechanizmy wsparcia osób bezrobotnych, jakość i dostępność rynku pracy (możliwość znalezienia pracy na terenie gminy) oraz kwestie estetyki zieleni miejskiej. Poniższa tabela zawiera zbiorcze zestawienie najważniejszych problemów na obszarze przeznaczonym do rewitalizacji.

Sfera	Obszar 1 – Orzesze Centrum	Obszar 2 - Jaśkowice	Obszar 3 - Woszczyce
Społeczna	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - wysoki odsetek rodzin przejawiających zachowania patologiczne - niska aktywność społeczna ludności - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców - brak inicjatyw społecznych	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna i kulturalna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - słaba samoorganizacja społeczna - słaba aktywność ośrodków kulturalno-rekreacyjnych - brak instytucji integrującej mieszkańców
Środowiskowa	- niedobór infrastruktury rekreacyjnej - zaniedbane tereny zielone - zaleganie z opłatami za odbiór i wywóz odpadów - możliwość tworzenia się dzikich wysypisk - zdegradowane obszary po dawniej istniejących kamieniołomach - duża liczba działek/domów z azbestem, szczególnie w Orzeszu i Woszczykach - niska świadomość ekologiczna mieszkańców		
Gospodarcza	niska działalność gospodarcza	mała liczba przedsiębiorców	mała liczba przedsiębiorców



	ludności • mała liczba usług	• mała liczba usług	• mała liczba usług
Techniczna, przestrzenno-funkcjonalna	• wysoki odsetek budynków wybudowanych 1970r. • zły stan techniczny budynków • niska emisja • zły stan infrastruktury komunikacyjnej • niska estetyka centrum miasta, szczególnie Rynku • brak wyraźne zdefiniowanego centrum • brak zagospodarowanie przestrzeni publicznych • dezintegracja przestrzeni miasta • zaniedbane tereny wokół dworca PKP • niedobory w infrastrukturze technicznej (kanalizacja) • niezmodyfikowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły) • zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych • nadmierne przytłoczenie ruchem samochodowym • zbyt mała liczba miejsc parkingowych • niewykorzystany potencjał miejsc rekreacyjnych (np. ul. Gliwicka)	• wysoki odsetek budynków sprzed 1970r. • wysoki odsetek budynków ogrzewanych węglem i materiałami generującymi niską emisję • zły stan infrastruktury komunikacyjnej • brak zagospodarowanie przestrzeni publicznych • dezintegracja przestrzeni miasta • niedobory w infrastrukturze technicznej • niezmodyfikowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły) • zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych • zbyt mała liczba miejsc parkingowych • niewystarczająca komunikacja publiczna	• wysoki odsetek budynków powstałych przed 1970r. • zły stan infrastruktury komunikacyjnej • brak zagospodarowanie przestrzeni publicznych • dezintegracja przestrzeni miasta • niedobory w infrastrukturze technicznej • niezmodyfikowana infrastruktura społeczna (żłobki, przedszkola, szkoły) • zły stan socjalnych budynków mieszkaniowych



6. Wizja wyprowadzenia obszarów zdegradowanych z sytuacji kryzysowej – planowany efekt rewitalizacji

Wizja oraz cel nadrzędny Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 został wypracowany przez Władze Miasta, przedstawicieli Urzędu Miasta Orzesze, Radnych miejskich, przedstawicieli kluczowych dla rozwoju miasta instytucji publicznych, organizacji społecznych oraz środowisk gospodarczych, podczas warsztatów strategicznych towarzyszących wypracowaniu programu rewitalizacji.

Wizja przedstawia pożądaną obraz w danym okresie. Jest opisem wizerunku obszarów rewitalizowanych w przyszłości.

Wizja powinna być motywująca, określając pozytywny obraz uwzględniający lokalne i zewnętrzne uwarunkowania.

Wizja wyznaczonych obszarów do rewitalizacji w 2022 r. po przeprowadzeniu rewitalizacji jest następująca:

Poddane kompleksowej odnowie rewitalizacyjnej obszary miasta będą dysponować bogatym zapleczem sportowo-rekreacyjnym i kulturalnym, co stworzy mieszkańcom warunki do aktywności społecznej, podniesie ich jakość życia, przyczyni się do wzrostu przedsiębiorczości oraz ociepli wizerunek miasta w oczach przyjezdnych.

Celem nadrzędnym programu rewitalizacji dla Gminy Miejskiej Orzesze *jest stworzenie dostępnej i przyjaznej do pracy i zamieszkania przestrzeni miejskiej, z wyraźną strefą centralną spajającą miasto i sprzyjającą integracji mieszkańców.*



7. Cele rewitalizacji oraz kierunki działania

Integralną częścią rewitalizacji jest wyznaczenie celów strategicznych i operacyjnych oraz przypisanym ich działaniom, dzięki którym możliwe będzie wyprowadzenie obszarów zdegradowanych z kryzysu. Obszarom do rewitalizacji zostały określone problemy na bazie których powstała identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych. Dzięki określonym potencjałom wyznaczone działania mają większe szanse na realizację.

Sfera	Cele strategiczne	Cele operacyjne
Społeczna	1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej	1.1. Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty kulturalnej 1.2. Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi
Techniczna i przestrzenno-funkcjonalna	2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców	2.1. Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów mieszkalnych 2.2. Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych
Środowiskowa	3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego	3.1. Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego 3.2. Podniesienie jakości przestrzeni publicznych
Gospodarcza	4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego	4.1. Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy 4.2. Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców



Sfera społeczna:

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej

Uzasadnienie: Podstawą działań rewitalizacyjnych są działania zmierzające do neutralizacji lub zupełnego zlikwidowania negatywnych zjawisk społecznych, występujących na terenach przeznaczonych do rewitalizacji. Realizacja wskazanego celu przyczyni się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców z zamieszkiwanym terenem oraz zacieśnienia więzi lokalnych między mieszkańcami. Społeczność lokalna będzie aktywizowana za pomocą różnorodnych narzędzi, które będą służyły zwiększeniu społecznej wrażliwości na problemy społeczne oraz współodpowiedzialności za ich rozwiązywanie w gronie mieszkańców.

Potencjalnymi beneficjentami działań rewitalizacyjnych będą przede wszystkim mieszkańcy obszarów przeznaczonych do rewitalizacji, osoby wykluczone społecznie, dzieci i młodzież oraz całe rodziny borykające się z problemami społecznymi. Działania będą również realizowane na rzecz i przy współpracy instytucji publicznych ze sfery kultury, edukacji oraz pomocy społecznej, organizacji pozarządowych, a także przedsiębiorstw (w tym podmioty ekonomii społecznej).

Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej	
Cel operacyjny 1.1: Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - wysoki odsetek rodzin przejawiających zachowania patologiczne - niska aktywność społeczna ludności - niska tożsamość z zamieszkiwanym miejscem
Powiązanie z potencjałami	- obecna baza obiektów społecznych, sportowych, kulturalnych - istniejące placówki kulturalno-edukacyjne
Działania	1.1.1 Promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących o charakterze: społecznym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, zdrowotnym, ekologicznym czy turystycznym 1.1.2 Promocja inicjatyw lokalnych związanych z poszukiwaniem wyróżników obszarów i budowania tożsamości z miejscem zamieszkania 1.1.3 Włączanie mieszkańców we współtworzenie oferty kulturalnej oraz budowanie poczucia odpowiedzialności za miejsce zamieszkania



Cel strategiczny 1. Wysoki poziom aktywności i integracji społeczności lokalnej	
Cel operacyjny 1.2: Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- wysoki odsetek osób korzystających z pomocy społecznej - niska aktywność społeczna ludności - niski poziom integracji społecznej mieszkańców - wysoki odsetek rodzin przejawiających zachowania patologiczne - niska aktywność społeczna ludności - niski poziom bezpieczeństwa - uzależnienie od pomocy społecznej
Powiązanie z potencjałami	- prowadzone działania i projekty przez ośrodek pomocy społecznej mające na celu włączenie społeczne osób wykluczonych - funkcjonująca Placówka Wsparcia Dziennego „Przystań”
Działania	1.2.1. Wzmacnianie realizacji programu reintegracji społecznej i zawodowej w Placówce Wsparcia Dziennego „Przystań” 1.2.2. Zwiększenie dostępu do szeroko rozumianego wsparcia psychologicznego, zawodowego, prawnego oraz szkoleń dla osób poszukujących pracy, pozostających bez zatrudnienia, osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2.3. Wsparcie na rzecz dostosowania umiejętności i kompetencji osób bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym do potrzeb rynku pracy 1.2.4. Wyrównywanie szans i włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym 1.2.5. Zwiększenie kompetencji wychowawczych u rodziców i szans rozwojowych u dzieci i młodzieży z rodzin dysfunkcyjnych

Sfera techniczna i przestrzenno-funkcjonalna

Cel strategiczny 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców

Uzasadnienie: Realizacja założonego celu przyczyni się do zwiększenia komfortu zamieszkiwania na obszarach do rewitalizacji, które charakteryzują się degradacją infrastruktury mieszkalnej. Wzrost zadowolenia na zamieszkiwanym obszarze i wysoki standard budynków mieszkalnych wpłynie pozytywnie również na sferę społeczną – poczucie estetyki, odpowiedzialność za remontowane budynki czy nawet współpracę społeczności lokalnej z samorządem w odrestaurowaniu zniszczonych obiektów mieszkalnych (np. poprzez wspólne malowanie czy aranżację zieleni wokół budynków). Bezpośrednim beneficjentem działań będą mieszkańcy i osoby korzystające z przestrzeni obszarów rewitalizowanych. Potencjalnymi beneficjentami działań mogą być także przedsiębiorstwa, związki i stowarzyszenia, wspólnoty mieszkaniowe.

Cel strategiczny 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców	
Cel operacyjny 2.1.: Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów mieszkalnych	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- wysoki odsetek budynków wybudowanych przed 1970 r. - zły stan techniczny budynków - wysoki odsetek budynków ogrzewanych węglem i materiałami generującymi niską emisję - niska jakość przestrzeni do spędzania czasu wolnego - brak reprezentacyjnej przestrzeni miejskiej (np. Rynek) - degradacja zieleni miejskiej
Powiązanie z potencjałami	funkcjonujące przestrzenie publiczne, miejsca spotkań i rekreacji
Działania	2.1.1. Poprawa stanu infrastruktury budynków mieszkalnych 2.1.2. Modernizacja i rozbudowa sieci ciepłowniczej 2.1.3. Zagospodarowanie terenów nieużytkowanych i niezabudowanych na cele rekreacyjne 2.1.4. Prace modernizacyjne, w tym termomodernizacja i adaptacyjne przystosowujące budynek do nowych funkcji budynku biurowego ZREMB w Jaśkowicach 2.1.5. Utworzenie reprezentacyjnej przestrzeni miejskiej, integrującej społeczność lokalną (miejsce spotkań mieszkańców)

Cel strategiczny 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców	
Cel operacyjny 2.2.: Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- degradacja zieleni miejskiej - brak ścieżek rowerowych do głównych miejsc użyteczności publicznej - brak centrum przesiadkowego



Cel strategiczny 2. Rozwinięta infrastruktura techniczna zapewniająca wysoką jakość życia mieszkańców	
Cel operacyjny 2.2.: Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych	
	- niska jakość ciągów komunikacyjnych - niewystarczająca ilość miejsc parkingowych
Powiązanie z potencjałami	- istniejące „wydeptane” ścieżki, szlaki komunikacyjne łączące osiedla z centrum miasta - otoczenie dworca PKP sprzyjające budowie infrastruktury przesiadkowej
Działania	2.2.1 Poprawa stanu infrastruktury drogowej 2.2.2 Budowa systemu Parkuj i Jedź przy dworcu PKP (Park&Ride/P+R) 2.2.3 Stworzenie zabudowy komunikacji kołowej i pieszo-rowerowej z elementami małej architektury przy budynku ZREMB Orzesze–Jaśkowice

Sfera środowiskowa

Cel strategiczny 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego

Uzasadnienie: Środowisko naturalne oraz dostępność do miejsc rekreacji i odpoczynku warunkuje zrównoważony poziom życia mieszkańców. Degradacja zieleni miejskiej sprzyja powstawaniu miejsc o złej renomie, miejsc niebezpiecznych, w których rodzą się patologie społeczne. Zatem dbałość o wysoką jakość przestrzeni publicznych i środowiska naturalnego ma szczególne znaczenie w integracji społeczności lokalnej poprzez sport i rekreację, ale także zapobieganiu negatywnym zjawiskom społecznym. Przyjazne i zadbane otoczenie wpływa na zdrowie mieszkańców oraz poczucie bezpieczeństwa w okolicy.

Bezpośrednim beneficjentem działań będą mieszkańcy i osoby korzystające z przestrzeni obszarów rewitalizowanych. Potencjalnymi beneficjentami działań mogą być także Potencjalnymi beneficjentami działań będą podmioty samorządowe, organizacje pozarządowe, przedsiębiorcy.

Cel strategiczny 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego	
Cel operacyjny 3.1.: Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- zaleganie z opłatami za odbiór i wywóz odpadów - warunki sprzyjające tworzeniu się dzikich wysypisk - zdegradowane obszary po dawnych kamieniołomach - duża liczba działek/domów z azbestem, szczególnie w Orzeszu i Woszczycach - niska świadomość ekologiczna mieszkańców
Powiązanie z potencjałami	podjęcie działania na rzecz likwidacji azbestu
Działania	3.1.1. Ograniczenie niskiej emisji, wspieranie procesu termomodernizacji budynków mieszkalnych i obiektów użyteczności publicznej 3.1.2. Zagospodarowanie terenów zieleni miejskiej



Cel strategiczny 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego	
Cel operacyjny 3.1.: Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego	
	3.1.3. Kontynuowanie działań związanych z likwidacją azbestu z działek, na których jest on zlokalizowany
	3.1.4. Działania edukacyjne dotyczące podnoszenia świadomości ekologicznej
	3.1.5. Wzrost efektywności w sferze gospodarki odpadami

Cel strategiczny 3. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego	
Cel operacyjny 3.2.: Podniesienie jakości przestrzeni publicznych	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- niedobór infrastruktury rekreacyjnej - mało inwestycji modernizacyjnych - niski poziom estetyki
Powiązanie z potencjałami	dostępność terenów zielonych
Działania	3.2.1. Uporządkowanie i zwiększenie estetyki przestrzeni publicznej 3.2.2. Nadawanie nowych funkcji przestrzeniom publicznym 3.2.3. Kreowanie nowych atrakcyjnych i funkcjonalnych przestrzeni publicznych 3.2.4. Zagospodarowanie zniszczonych terenów zielonych (klepisk i dzikich ścieżek)

Sfera gospodarcza

Cel strategiczny 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego

Uzasadnienie: Przedsiębiorczość mieszkańców wpływa na zwiększenie dobrobytu nie tylko w miejscu zamieszkania, ale także w całej gminie. Funkcjonowanie zróżnicowanych przedsiębiorstw, zarówno z sektora usług, produkcji czy innych powoduje, że mieszkańcy zaopatrują się w towary „na miejscu”, w najbliższym sąsiedztwie, co umacnia pozycję i konkurencyjność przedsiębiorców na lokalnym rynku. Pobudzanie aktywności gospodarczej jest jednym z czynników rozwoju społeczności lokalnych, przekłada się na zmniejszenie skali bezrobocia, patologii społecznych i uzależnienia od instytucji pomocowych.

Potencjalnymi beneficjentami poniższych działań są osoby pozostające bez pracy, wykluczone społeczne, a także przedsiębiorstwa, instytucje wspomagające rozwój biznesu i przedsiębiorczości (np. inkubatory przedsiębiorczości).

Cel strategiczny 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego	
Cel operacyjny 4.1.: Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	- mała liczba przedsiębiorców - mieszkańcy nie wykazują się przedsiębiorczością



Cel strategiczny 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego	
Cel operacyjny 4.1.: Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy	
Powiązanie z potencjałami	• obiekty użyteczności publicznej nie wykorzystane w pełni
Działania	4.1.1. Wsparcie tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej 4.1.2. Inicjowanie przedsięwzięć w formule partnerstwa publiczno-prywatnego 4.1.3. Wzmocnienie współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami w kierunku aktywizacji osób długotrwale bezrobotnych 4.1.4. Modernizacja i zagospodarowanie części budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Orzeszu

Cel strategiczny 4. Wysoki stopień wykorzystania potencjału gospodarczego	
Cel operacyjny 4.2.: Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców	
Powiązanie z problemami i potrzebami rewitalizacyjnymi	• mała liczba przedsiębiorców
Powiązanie z potencjałami	• funkcjonujące podmioty gospodarcze jako potencjalni partnerzy w podejmowanych działaniach zmierzających do wzrostu przedsiębiorczości
Działania	4.2.1. Stworzenie preferencyjnych warunków i różnego rodzaju zachęt do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości 4.2.2. Działania edukacyjne dla osób bezrobotnych w kierunku otwierania własnej działalności gospodarczej 4.2.3. Wsparcie powstania podmiotu działającego na rzecz rozwoju przedsiębiorczości (np. Inkubator Przedsiębiorczości)



8. Zestawienie projektów rewitalizacyjnych.

Niniejszy podrozdział zawiera zestawienie głównych projektów rewitalizacyjnych, których realizacja w trzech obszarach – Woszczycy, Jaśkowice oraz Centrum przyczyni się do polepszenia standardu i jakości życia mieszkańców. Projekty są między sobą komplementarne co oznacza, że działania w różnych sferach oddziałują na sferę społeczną.

8.1. Projekty główne

Obszar I – Woszczycy

Obszar rewitalizowany:

WOSZCZYCE

Tytuł zadania/projektu:

Projekt Społeczno-Kulturalny „Razem dla Woszczycy”

Opis zadania/projektu

Stan istniejący:

Piwnica pod probostwem Parafii św. Piotra i Pawła we Woszczycach (nr działki 40)

Efekt zadania:

Projekt ma na celu nakłonienie zarówno młodzieży jak i seniorów do aktywności społecznej i kulturalnej na terenie objętym rewitalizacją. Polegałyby on na prowadzeniu warsztatów oraz spotkań artystycznych i rzemieślniczych. Uczestnicy projektu uczyliby się od siebie nawzajem oraz z wykorzystaniem bogatych zasobów Internetu w tym obszarze, nie wyłączając pozycji obcojęzycznych. Wzajemne wsparcie beneficjentów pozwoliłoby na efektywne gromadzenie wiedzy i umiejętności oraz wykorzystanie źródeł dotychczas niedostępnych.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera społeczna:

- Niewystarczająca integracja mieszkańców;
- Niewystarczająca współpraca międzypokoleniowa;
- Niewystarczająca liczba programów aktywizacji mieszkańców i działań zmierzających ku zwiększeniu poczucia tożsamości z miejscem zamieszkania i sąsiadami.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna:

- Niewystarczająca liczba miejsc do integracji mieszkańców (problem rozwiązany poprzez remont pomieszczenia oraz wyposażenie pomieszczenia użytkowego).

Prognozowane rezultaty:

Efektom przeprowadzonego projektu będą prace artystyczne i instalacje mogące być czasową ozdobą terenu objętego rewitalizacją np. podczas różnego rodzaju świąt, dodatkowo możliwe jest prowadzenie otwartych wystaw prac, które wzbogacą ofertę kulturalną na rzeczonym obszarze. Ponadto beneficjenci projektu zyskają nowe umiejętności i wiedzę.

Sposób oceny i miary-wskaźniki:

Do głównych miar projektu należeć będzie liczba uczestników, ilość warsztatów oraz wydarzeń, a



także liczba powstałych prac. Ponadto przeprowadzona zostanie ankieta wśród beneficjentów, dotycząca zarówno kwestii merytorycznych projektu jak i własnego procesu uczenia.	
Lokalizacja zadania/projektu: Piwnica pod probostwem Parafii św. Piotra i Pawła we Woszczycach (nr działki 40)	
Odpowiedzialność do realizacji	Szacunkowy termin realizacji
Stowarzyszenie Kulturalno Społeczne „Piwnica”	2017 r.
Partnerzy w realizacji: Parafia św. Piotra i Pawła, Miejski Ośrodek Kultury w Orzeszu, organizacje pozarządowe	Szacunkowy koszt realizacji 7 000-8 000 zł
Potencjalne źródła finansowania: Dotacje i granty państwowe, gminne oraz organizacji społecznych, Program Erasmus+, Działaj Lokalnie etc.	

Obszar rewitalizowany:	WOSZCZYCE
Tytuł zadania/projektu: Aktywni Młodzi	
Opis zadania/projektu	
Stan istniejący: Plac przy OSP Efekt zadania: Projekt wielopokoleniowy zakładający udział całych rodzin, z naciskiem na współpracę młodzieży i dzieci z seniorami, mający na celu stworzenie lokalnej trasy historycznej, opatrzonej mapami dostępnymi w internecie, loklanych sklepach, którą można będzie wykorzystać by poznać ciekawe historycznie i przyrodniczo miejsca. Jest to forma spędzania wolnego czasu pogłębiająca wiedzę mieszkańców oraz ucząca szacunku do korzeni. W ramach projektu zorganizowany zostanie wyjazd do Czech, do miejscowości gdzie osiadł i wybudował dwa zamki właściciel Woszczyc hrabia Lichnowski. W Czechach jest to miejsce licznych wycieczek, a mieszkańcy są zaangażowani w pielęgnowanie historii swojej miejscowości, odbywają się tam liczne festiwale. Taki przykład sąsiadów pokaże naszym mieszkańcom, w jak interesującym miejscu żyją i w jaki sposób można wykorzystać historię i położenie w pięknym otoczeniu, stwarzając nowe miejsca pracy w gastronomii, turystyce itp., angażując tym samym lokalną społeczność do twórczego działania i integracji.	
Komplementarność projektu pomiędzy sferami: Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:	
Sfera społeczna: - Niewystarczająca integracja mieszkańców; - Brak poczucia tożsamości lokalnej; - Brak współpracy i aktywności międzypokoleniowej, niewystarczająca wymiana	





doświadczeń;

- Niewystarczający poziom wiedzy młodzieży o historii gminy i regionu.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna:

- Brak miejsc integracji mieszkańców.

Prognozowane rezultaty:

Zaangażowanie lokalnej społeczności w podniesienie wartości miejscowości, z której się wywodzą, aktywizacja międzypokoleniowa dużej części mieszkańców przy realizacji projektu, który będzie napawał ich dumą. Nawiązanie współpracy międzynarodowej z sąsiadami z Czech, gdzie swoje główne włości miał dawny właściciel Woszczyc.

Sposób oceny i miary-wskaźniki:

Liczba postawionych słupków, liczba osób zaangażowanych, liczba turystów (kwartalna)

Lokalizacja zadania/projektu:

Teren Woszczyc – plac przy OSP

Odpowiedzialność do realizacji

Gmina Orzesze

Szacunkowy termin realizacji

2017/2018 r.

Partnerzy w realizacji:

Stowarzyszenie kulturalno-społeczne „Piwnica” we współpracy z lokalnymi historykami, szkołami, itd.

Szacunkowy koszt realizacji

50 000 zł

Potencjalne źródła finansowania:

EFS, EFRR, PROW, środki samorządowe, środki własne





Obszar II – JAŚKOWICE:

Obszar rewitalizowany:
ORZESZE - JAŚKOWICE
Tytuł zadania/projektu:
Modernizacja budynku biurowego ZREMB w Jaśkowicach wraz ze strefą wejściową przed budynkiem - prace modernizacyjne, w tym termomodernizacja i adaptacyjne przystosowujące budynek do nowych funkcji.
Opis zadania/projektu
Stan istniejący: Budynek biurowy 4-kondygnacyjny, o powierzchni użytkowej ok. 2 400 m² i kubaturze ok. 8 700 m³, zlokalizowany jest w Orzeszu-Jaśkowicach, ul. Fabryczna 1, na działkach nr: 1189/306, 1250/306 i 1181/306. Właścicielem budynku jest Gmina Orzesze. Obecnie, ok. 40 % powierzchni użytkowej budynku jest użytkowana. Na parterze budynku mieści się NZOZ Eskulap Beta (ośrodek zdrowia) który świadczy usługi głównie dla mieszkańców dzielnicy Jaśkowice oraz sala widowiskowa zarządzana przez Miejski Ośrodek Kultury w Orzeszu (impresje okolicznościowe, spotkania gminne/lokalne, etc.). II piętro budynku - ok. 400 m² powierzchni biurowej - zajmuje firma NT Industry, firma należąca do duńskiej grupy Novatech, specjalizująca się w produkcji konstrukcji stalowych. Powierzchnia zakładu produkcyjnego NT Industry zlokalizowana jest w bezpośrednim sąsiedztwie budynku ZREMB. Dwie kondygnacje budynku (I piętro oraz III piętro) są niezagospodarowane i wymagają generalnego remontu. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu-Jaśkowicach oraz północno-zachodniej części miasta Orzesze, tereny te oznaczone są jako: 2U - tereny zabudowy usługowej, których przeznaczeniem podstawowym jest realizacja funkcji usługowych i handlowych z wyłączeniem opieki szpitalnej. Przeznaczeniem uzupełniającym mogą być: lokale mieszkalne, nie przekraczające 30% powierzchni użytkowej w budynkach usługowych i administracji, urządzenia budowlane zapewniające możliwość użytkowania obiektów przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego, obiekty małej architektury, otwarte place składowe funkcja magazynowa, miejsca postojowe dla samochodów osobowych, sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, stanowiące niezbędne techniczne wyposażenie terenu dla potrzeb dopuszczonego przeznaczenia. Koncepcja zadania: Etapy zadania: • Powołanie zespołu projektowego składającego się z przedstawicieli Gminy Orzesze oraz NT Industry celem doprecyzowania koncepcji projektu. Czas: do III kw. 2016 r. • Sprzedaż lub dzierżawa części powierzchni budynku (dwie kondygnacje – II i III piętro) będące w użytkowaniu Miasta firmie NT Industry lub innej. Czas: do IV kw. 2016 r.; • Przystąpienie do modernizacji budynku. Formuła realizacji – przedsięwzięcie wspólne Gminy Orzesze i IT Industry. Czas: do I kw. 2017 r. Zakres prac modernizacyjnych: • modernizacja i adaptacja budynku do nowych funkcji - o powierzchni użytkowej ok. 2 400



m² i kubaturze ok. 8 700 m³; • termomodernizacja elewacji - ok. 1 900 m²; • budowa placu wejściowego przed budynkiem ZREMB - 500 m²; • budowa windy dla osób niepełnosprawnych oraz realizacja 2 miejsc postojowych dla niepełnosprawnych; • wyposażenie placu wejściowego w elementy małej architektury - ławki - 4 szt., stojaki na rowery - 2 szt., świetlne tablice informacyjne - 1 szt. zieleni ozdobna - 8 szt. Efekt zadania: W dzielnicy Orzesze-Jaśkowice znajduje się w pełni zmodernizowany budynek o charakterze biurowym zwany budynkiem ZREMB wraz z reprezentacyjną strefą wejściową przy budynku, który służy zarówno mieszkańcom Gminy Orzesze - jako przestrzeń wykorzystywana do świadczenia usług opieki zdrowotnej i kultury dla mieszkańców miasta jak i prywatnemu podmiotowi gospodarczemu NT Industry, oferującemu miejsca pracy.
<i>Komplementarność projektu pomiędzy sferami:</i> Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach: Sfera społeczna: • Negatywny wizerunek dzielnicy i jej mieszkańców; • Znaczny poziom bezrobocia. Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna: • Niska jakość i niewystarczająca ilość przestrzeni publicznych; • Nieład przestrzenny.
Wskaźniki Uwaga: W granicach objętych zadaniem, zlokalizowany jest jeden, IV-kondygnacyjny budynek biurowy, o powierzchni zabudowy ok. 1 080 m² oraz powierzchni użytkowej ok. 2 400 m². Obiekt wybudowany przed 1989 r., wyposażony w instalacje: wodociagową, kanalizację, elektryczną teletechniczną i gazową. • m² oddanej do użytku powierzchni użytkowej; • poprawa bilansu energetycznego budynku - audyt energetyczny; • liczba korzystających z oferty kulturalnej (lepsza jakość ofert – wzrost liczby klientów / więcej chętnych).



Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji do II kw. 2017 r.
Partnerzy w realizacji: NT Industry	Szacunkowy koszt realizacji 3 160 700,00 zł netto
Potencjalne źródła finansowania: Budżet gminy, podmioty prywatne korzystające z pomieszczeń, fundusze ministerialne	

Obszar rewitalizowany:
ORZESZE – JAŚKOWICE
Tytuł zadania/projektu:
Strefa rekreacji rodzinnej w Jaśkowicach - na terenie byłych boisk sportowych w Jaśkowicach.
Opis zadania/projektu
Stan istniejący: W obrębie dzielnicy Orzesze-Jaśkowice znajduje się teren niezbudowany, o powierzchni 3,51 ha, stanowiący własność Gminy Orzesze, na działkach : 1075/28, 1069/28, 1071/28, 1074/28. Około 44% terenu zajętych jest przez ogródki działkowe, użytkowane przez mieszkańców gminy. Na części terenu - ok. 0,22 ha - zlokalizowane są garaże o lekkiej konstrukcji (tzw. blaszaki) pozostałe to niezagospodarowane nieużytki w ramach których znajduje się zdegradowane pełnowymiarowe boisko piłkarskie trawiaste i teren wyasfaltowany po byłych kortach tenisowych. Jest to jedyny teren gdzie młodzi mieszkańcy dzielnicy mogą swobodnie uprawiać sport (gra w piłkę / miejsce spotkań) – tak też teren ten, po mimo nieprzystosowania, jest użytkowany. Sporadycznie teren ten jest także wykorzystywany przez Szkołę Podstawową nr 4 w Orzeszu-Jaśkowicach do przeprowadzania zajęć wychowania fizycznego (ze względu na ograniczenia lokalowe szkoły). W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu-Jaśkowicach oraz północno-zachodniej części miasta Orzesze, tereny te oznaczone są jako: 1US - tereny usług sportu. Przeznaczeniem podstawowym tych terenów wymienionych jest realizacja funkcji sportu i rekreacji na wolnym powietrzu i w obiektach sportowych. Przeznaczeniem uzupełniającym mogą być: budynki gospodarcze o powierzchni użytkowej nie przekraczającej 200m², budynki biurowe i socjalne o powierzchni użytkowej nie przekraczającej 300m², urządzenia budowlane zapewniające możliwość użytkowania obiektów przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego, usługi gastronomii, o łącznej powierzchni nie przekraczającej 200 m², obiekty małej architektury, miejsca postojowe dla samochodów osobowych, sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, stanowiące niezbędne techniczne wyposażenie terenu dla potrzeb dopuszczonego przeznaczenia. 3MN i 65MN - tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej. Przeznaczeniem podstawowym tych terenów jest realizacja funkcji mieszkaniowej jednorodzinnej. Przeznaczeniem uzupełniającym mogą być: budynki gospodarcze i garaże, urządzenia budowlane zapewniające możliwość użytkowania obiektów przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego, obiekty małej architektury oraz miejsca postojowe dla samochodów osobowych. Koncepcja zadania: Etapy zadania: - Opracowanie koncepcji / projektu zagospodarowania rodzinnej strefy rekreacji w Jaśkowicach. Czas: do III kw. 2017 r. - Prace budowlane. Czas do II kw. 2018 r. Zakres prac rewitalizacyjnych: Prace rewitalizacyjne polegać mają na podzieleniu istniejącego terenu boisk - ok. 1,97 ha i wydzielenie na nich:

- boiska sportowego, wielofunkcyjnego z nawierzchnią trawiastą - 1 szt. wym. ok.: 60x100 m;
- zagospodarowanie terenów zieleni wokół boiska - utwardzony ciąg pieszy - dł.: 350 m, szer. 1.5 m, ławki - 12 szt.,
- placu zabaw dla dzieci z nawierzchnią bezpieczną np. poliuretanową - 300 m²;
- siłowni plenerowej - 8 elementów;
- boiska do koszykówki - 30x18 m;
- garaże - b/z.

Efekt zadania:

W dzielnicy Orzesze-Jaśkowice, w otoczeniu zieleni i ogródków, znajduje się przestrzeń rekreacji, przeznaczona dla wszystkich grup wiekowych. Wyposażona w podstawowe boiska do gier i zabaw, siłownię w plenerze oraz plac zabaw dla najmłodszych dzieci, stanowi miejsce spotkań i rekreacji rodzinnej mieszkańców dzielnicy.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera społeczna:

- Negatywny wizerunek dzielnicy;
- Niska aktywność społeczna mieszkańców;
- Brak ofert sportowej i rekreacyjnej dla mieszkańców, szczególnie dla dzieci i młodzieży.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna i techniczna:

- Niska jakość ładu przestrzennego;
- Niska jakość przestrzeni publicznych;
- Niewystarczająca liczba obiektów realizujących usługi z zakresu sportu i rekreacji, niewystarczające zaplecze sportowe.

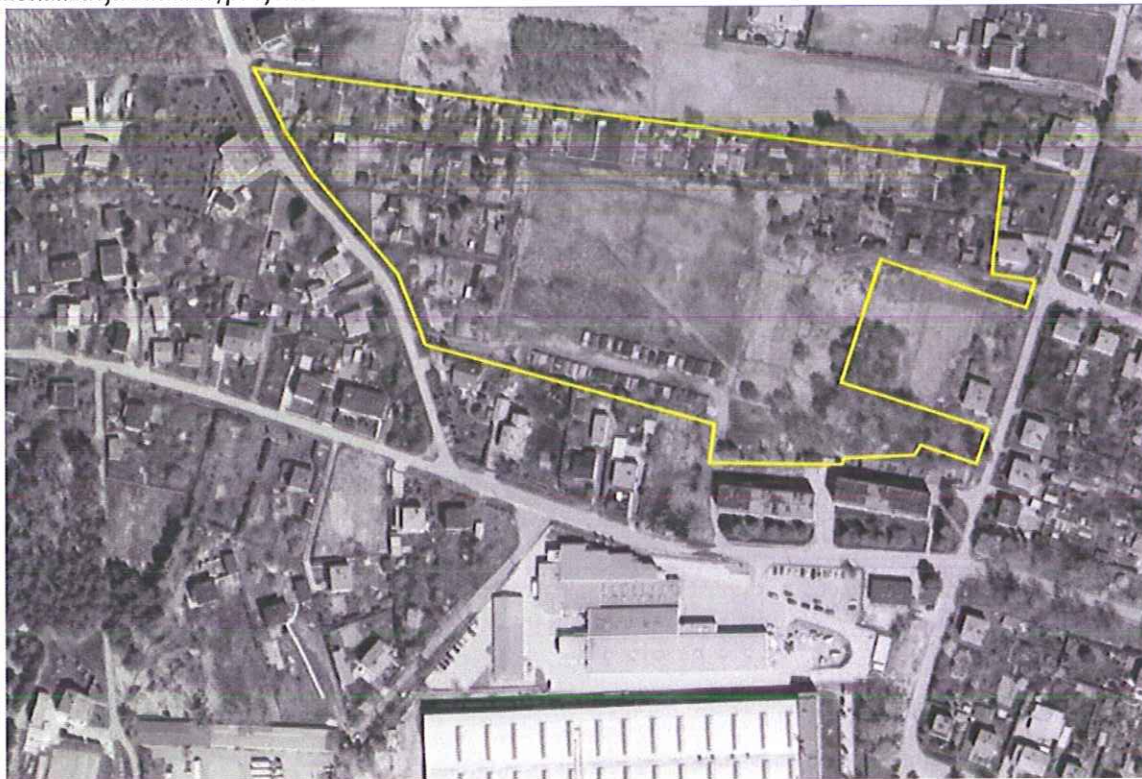
Wskaźniki

Uwaga:

W granicach objętych zadaniem, nie ma zlokalizowanych żadnych budynków mieszkalnych. Zadanie dotyczy wyłącznie elementów zagospodarowania terenu.

- ilość boisk;
- m² oddanej do użytku powierzchni placów zabaw;
- liczba korzystających z przestrzeni sportu;
- liczba zawodów międzyszkolnych odbywających się w tym miejscu.

Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji II kw. 2018 r.
Partnerzy w realizacji: Mieszkańcy gminy Jaśkowice. Uwaga: należy przewidzieć badania / sondaż mieszkańców dotyczący określenie potrzeb (bardziej szczególnych) – pomysły oddolne na zagospodarowanie.	Szacunkowy koszt realizacji 2 844 050,00 zł netto
Potencjalne źródła finansowania: Budżet gminy, Wojewódzki Fundusz Rozwoju Bazy Sportowej	



Obszar rewitalizowany:

ORZESZE - JAŚKOWICE

Tytuł zadania/projektu:

Urządzona strefa komunikacji kołowej przed budynkiem ZREMB Orzesze-Jaśkowice - układ komunikacji kołowej i pieszo-rowerowej z elementami małej architektury.

Opis zadania/projektu

Stan istniejący:

Przestrzeń przed budynkiem ZREMB zlokalizowana jest na działkach: 1128/291, 1145/389, 1123/306, 1150/388, 1144/389. Obecnie jest zdominowana przez ruch kołowy: prywatne samochody osobowe dojeżdżające do miejsc zamieszkania, samochody dostawcze, ciężarowe - kategoria N, o masie przekraczającej 12 ton, dojeżdżające do firmy NT Industry oraz samochody pracowników NT Industry i ZREMB. Użytkownikami przestrzeni są również pracownicy biurowca ZREMB jak i NTI. Przestrzeń dla ruchu kołowego - zarówno dla samochodów osobowych jak i ciężarowych - posiada niewystarczające parametry techniczne, co powoduje mocne utrudnienia w ruchu w objawiające się: blokowaniem przejazdu przez parkujące samochody ciężarowe, niszczenie istniejącej zieleni urządzonej i trawników przez manewrujące samochody ciężarowe jak i wykorzystujące trawniki jako miejsce postojowe samochody osobowe. Konsekwencją tego jest mocno zdegradowana zieleń.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu-Jaśkowicach oraz północno-zachodniej części miasta Orzesze, tereny te oznaczone są jako: **2U** - tereny zabudowy usługowej, których przeznaczeniem podstawowym jest realizacja funkcji usługowych i handlowych z wyłączeniem opieki szpitalnej. Przeznaczeniem uzupełniającym mogą być: lokale mieszkalne, nie przekraczające 30% powierzchni użytkowej w budynkach usługowych i administracji, urządzenia budowlane zapewniające możliwość użytkowania obiektów przeznaczenia podstawowego i uzupełniającego, obiekty małej architektury, otwarte place składowe funkcja magazynowa, miejsca postojowe dla samochodów osobowych, sieci, obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej, stanowiące niezbędne techniczne wyposażenie terenu dla potrzeb dopuszczonego przeznaczenia.

Koncepcja zadania:

Etapy zadania:

- Opracowanie koncepcji organizacji ruchu / projektu zagospodarowania przestrzeni przed budynkiem ZREMB. Czas: do I kw. 2018 r.
- Przeprowadzenie prac modernizacyjnych i zagospodarowania terenu. Czas: do IV kw. 2019 r.

Zakres prac rewitalizacyjnych:

Organizacja ruchu, uporządkowanie i zagospodarowanie przestrzeni przed budynkiem ZREMB w sposób umożliwiający funkcjonowanie zarówno ruchu kołowego jak i pieszo przy założeniach:

- rozdzielenie ruchu samochodów osobowych dojeżdżających do miejsc zamieszkania od ruchu samochodów ciężarowych (dojazd do NT Industry) - łącznie: 2 500 m² dróg dojazdowych i parkingów o nawierzchni asfaltowej;
- uporządkowanie zasad parkowania samochodów - oznaczenie poziome i pionowe parkingów - 36 miejsc;





- wydzielenie ciągów pieszo - rowerowych - długość: 150 m, szerokość: 3.0 m;
- uporządkowanie i zabezpieczenie elementami małej architektury - duże kamienie istniejących przestrzeni zielonych - 550 m².

Efekt zadania:

W dzielnicy Orzesze – Jaśkowice znajduje się w nowoczesny budynek biurowy z wygodnym dojazdem, miejscami parkingowymi i zadbanymi terenami zieleni. Do budynku można pojechać wszystkimi środkami transportu, korzystając z odseparowanych ciągów komunikacji.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera przestrzenna:

- Nieład przestrzenny Jaśkowic;
- Nieuporządkowany układ komunikacyjny;
- Negatywny wizerunek właściciela budynku biurowego.

Sfera gospodarcza:

- Znaczny poziom bezrobocia.

Wskaźniki

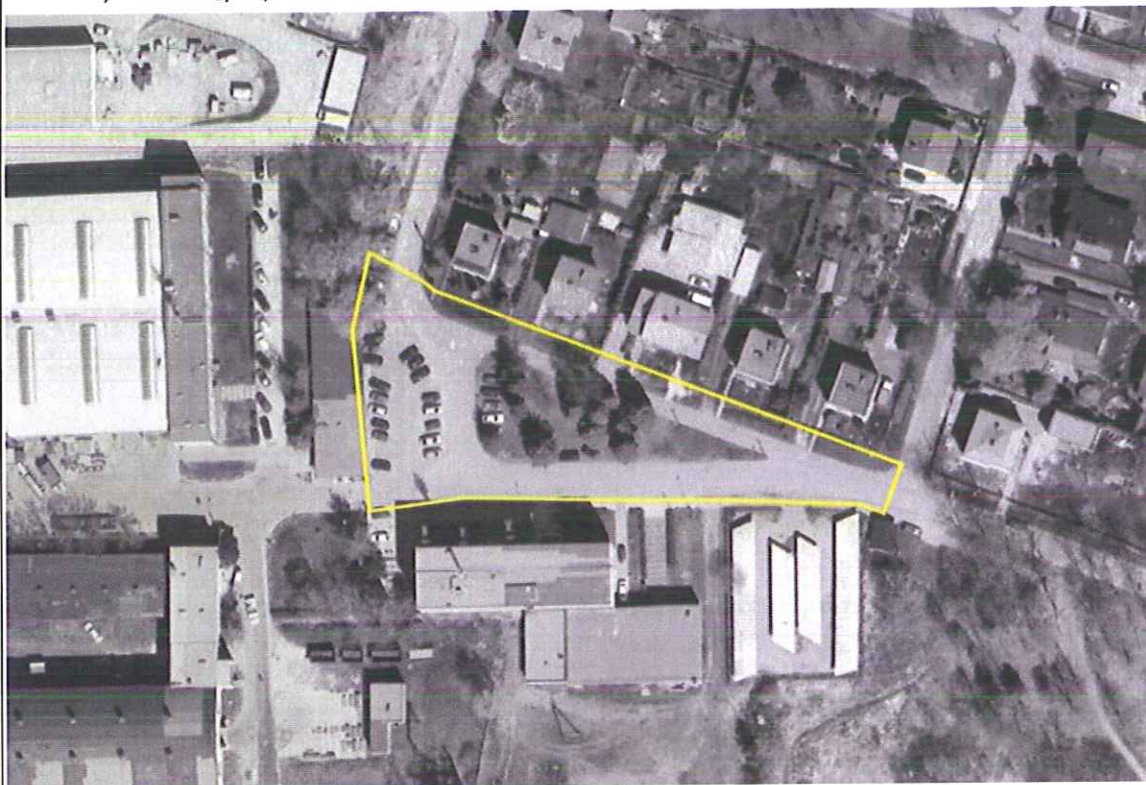
Uwaga:

W granicach objętych zadaniem, nie ma zlokalizowanych żadnych budynków mieszkalnych. Zadanie dotyczy wyłącznie elementów zagospodarowania terenu.

- m² nowej nawierzchni dróg i parkingów;
- liczba kolizji drogowych;
- natężenie hałasu.



Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji IV kwartał 2019 r.
Partnerzy w realizacji Wspólnoty lokalne (osiedla mieszkaniowego w Jaśkowicach) i NT Industry	Szacunkowy koszt: 1 591 260,00 zł
Potencjalne źródła finansowania: Budżet gminy, budżet NT Industry	



Obszar III – ORZESZE:

Obszar rewitalizowany:	ORZESZE – CENTRUM
Tytuł zadania/projektu:	Centrum Możliwości - modernizacja części budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Orzeszu. Projekt obejmuje prace modernizacyjne, w tym termomodernizację i adaptację budynku do nowych funkcji.
Opis zadania/projektu	Stan istniejący: Budynek 2-kondygnacyjnym, o powierzchni użytkowej ok. 800 m² i kubaturze ok. 4 800 m³ zlokalizowany w Orzeszu przy ul. Św. Wawrzyńca 13, na działce Nr 1308/219. Właścicielem budynku jest Gmina Orzesze. Obecnie ok. 70% powierzchni użytkowej budynku jest użytkowane. Na powierzchni 2/3 parteru budynek zajmuje Ochotnicza Straż Pożarna Orzesze (OSP Orzesze), która świadczy swoje zadania statutowe. Pozostała powierzchnia parteru to pomieszczenia po byłej działalności usługowej oraz część komunikacyjna. I piętro budynku – ok. 1/4 powierzchni zajmuje również OSP Orzesze, ponadto zlokalizowana jest tam duża sala konferencyjno - biesiadna zajmująca ok 2/4 powierzchni oraz opuszczone mieszkanie stanowiące 1/4 całej powierzchni I piętra budynku. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu-tereny te oznaczone są jako: Uo8 – usługi, w szczególności: handlu, rzemiosła, obsługi firm, administracji, usługi publiczne, w szczególności lokalizacja komisariatów policji, siedziby straży pożarnej, sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. Koncepcja zadania: Etapy zadania: • Powołanie zespołu projektowego składającego się z przedstawicieli Gminy Orzesze oraz sektora NGO, celem doprecyzowania koncepcji projektu. Czas: do I kw. 2016 r. • Przystąpienie do modernizacji budynku. Formuła realizacji – przedsięwzięcie Gminy Orzesze Czas: do II kw. 2017 r. Zakres prac modernizacyjnych: • modernizacja i adaptacja budynku do nowych funkcji – o powierzchni użytkowej ok. 240 m² i kubaturze ok. 1440 m³ • termomodernizacja elewacji – ok. 250 m². Efekt zadania:



Zwiększenie dostępności do spersonalizowanych usług warunkujących możliwości rozwojowe dla osób i grup marginalizowanych w gminie Orzesze. Wzmocnienie podstawowych funkcji rodziny w gminie Orzesze poprzez wsparcie dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zapewnienie poradnictwa specjalistycznego dla mieszkańców. Aktywizacja społeczna mieszkańców Orzesza poprzez realizację programów aktywności lokalnej.
Oddziaływania zadania/projektu Sfera społeczna: • Prowadzenie i wyposażenie świetlicy profilaktyczno-wychowawczej dla dzieci z rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym. Świetlica prowadzić będzie wsparcie dzienne dla około 25 dzieci przez co najmniej 4h dziennie; ponadto świetlica zapewniać będzie wsparcie psychologa/pedagoga. • Poradnictwo specjalistyczne prawne, psychologiczne, pedagogiczne, psychoterapeutyczne dla najuboższych mieszkańców miasta oraz dla rodzin, szczególnie dla osób doświadczających przemocy i mających trudności wychowawcze. Możliwość tworzenia także grup samopomocowych np. dla osób opiekujących się niepełnosprawnymi czy innych grup wsparcia. Realizacja działań środowiskowych, w oparciu o założenia metodologii PAL (Program Aktywności Lokalnej) i OSL (Organizacja Społeczności Lokalnej) ukierunkowana na samopomoc i samoorganizację grup marginalizowanych w oparciu o ideę <i>empowermentu</i> (wzmocnienie, upodmiotowienie) oraz praca z liderami społecznymi i organizacjami w celu wspomagania i integracji ze społeczeństwem osób i rodzin, szczególnie ze środowisk marginalizowanych. Działania środowiskowe przyczynią się także do integracji mieszkańców miasta mieszkających na terenie różnych sołectw i osiedli. Liderzy działań środowiskowych objęci zostaną szkoleniami, doradztwem, coachingiem, w celu rozwoju kompetencji społecznych i zawodowych. Sfera przestrzenna: • Podniesienie jakości przestrzeni publicznej.
Wskaźniki Uwaga: W granicach objętych zadaniem zlokalizowany jest jeden, 2-kondygnacyjny budynek, o powierzchni użytkowej ok. 800 m². Obiekt wybudowany przed 1989 r., wyposażony w instalacje: wodociągową, kanalizację, elektryczną teletechniczną i centralnego ogrzewania. Wskaźniki: • m² oddanej do użytku powierzchni użytkowej; • poprawa bilansu energetycznego budynku; • liczba korzystających z oferty świetlicy (lepsza jakość ofert – wzrost liczby klientów/więcej chętnych).



Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji do II kw. 2017 r.
Partnerzy w realizacji: Samorząd lokalny, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Szacunkowy koszt realizacji 1 500 000,00 zł netto
Potencjalne źródło finansowania Budżet gminy, RPO WSL 2014-2020 - ZIT	



Obszar rewitalizowany:

ORZESZE - CENTRUM

Tytuł zadania/projektu:

„Bulwary Bierawki” - bezpieczny trakt komunikacyjny.

Rewitalizacja terenu wzdłuż rzeki Bierawki na odcinku: mostek nad rzeką Bierawką (ul. Górna) - Targowisko w Orzeszu przy ul. Gliwickiej, ok. 0.6 km.

Opis zadania/projektu

Stan istniejący:

W centralnej części miasta Orzesze, zlokalizowany jest, wzdłuż płynącej przez Orzesze rzeki Bierawki, teren zieleni nieurządzonej. Wzdłuż tej rzeki istnieje naturalne połączenie ważnych punktów miasta: terenów zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy ulicach: Bukowina, Górna, M. Kopernika i Środkowa, dworca PKP i centrum z tzw. targowiskiem miejskim, omijające główne drogi o dużym natężeniu ruchu kołowego. Korzystając z takiego połączenia, mieszkańcy miasta wydeptali ścieżkę, biegnącą wzdłuż Bierawki i przebiegającą przez tereny zieleni zlokalizowane przy rzece. Teren jest obecnie zarośnięty wysoką trawą, krzewami i nie jest ani zagospodarowany, ani przystosowany do komunikacji pieszej, jak i nie jest utrzymany w należytych porządku.

Teren obejmuje działki: 1185/244, 1164/244, 247, 296/248, 276, 297/248, 1317/244, 249, 1383/244, 1216/244, 344/235, o łącznej powierzchni ok.: 3.25 ha.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu w rejonie ograniczonym ul. Gliwicką, granicą Gminy Ornontowice, północną linią lasu, ul. Św. Wawrzyńca, wschodnią linią lasu, ul. Wiosny Ludów oraz ul. Matejki, tereny te oznaczone są jako:

WS/Z 02 - wody śródlądowe z zielenią towarzyszącą. Przeznaczenie terenu to: wody śródlądowe z zielenią towarzyszącą oraz sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

Koncepcja zadania:

Etapy zadania:

- Opracowanie koncepcji i projektu zagospodarowania terenu – wzdłuż rzeki Bierawki. Czas: do I kw. 2019 r.
- Przeprowadzenie prac budowlanych. Czas: do IV kw. 2020 r.

Zakres prac modernizacyjnych:

Rewitalizacja niezagospodarowanych terenów zieleni zlokalizowanych nad rzeką Bierawką ma posłużyć do stworzeniu naturalnych i bezpiecznych ciągów komunikacji pieszej i rowerowej łączącego istotne miejsca centrum miasta Orzesze wśród istniejących terenów zieleni. Są to: tereny zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej przy ulicach: Bukowina, Górna, M. Kopernika i Środkowa, Szkoły Podstawowej Nr 2 przy ul. Bukowina 19, targowisko miejskie, okolice dyskontu Biedronka/ul. Jasna, dworzec PKP. Połączenia te mają być wykonane jako ścieżki gruntowe utwardzone, natomiast wykorzystując walory istniejących terenów zieleni, mają one być powiązane główną ścieżką biegnącą wzdłuż Bierawki, nazwanej Bulwarami Bierawki przy których wykonany zostanie pomost wypoczynkowy. Przebieg bulwarów: od mostku na przedłużeniu ulicy Górnej przy wiadukcie kolejowym nad ul. Gliwicką, w kierunku południowym do targowiska miejskiego. Uzupełnieniem działań będzie realizacja punktu centralnego na skrzyżowaniu kierunków przy istniejącym stawie w formie przestrzeni spacerowo - rekreacyjnego.



Elementy zagospodarowanie ciągu rowerowego:

- prześwietlenie i pielęgnacja istniejącej zieleni niskiej i wysokiej - pow. 2.9 ha;
- wytyczenie i zagospodarowanie głównego ciągu pieszo-rowerowego - tzw. bulwarów Bierawki na odcinku od mostku na przedłużeniu ulicy Górnej przy wiadukcie kolejowym nad ul. Gliwicką, w kierunku południowym do targowiska miejskiego - dł. 0.6 km., szer 3.0 m;
- realizacja przestrzeni wypoczynkowej nad stawem w postaci tarasu drewnianego, zlokalizowane pomiędzy bulwarem a brzegiem stawu - pow. 100 m²., wyposażonego w drewniane ławki - 8 szt., elementy małej architektury takie jak: kosze na śmieci - 4 szt. i oświetlenie - 6 szt.;
- wytyczenie i poprowadzenie ciągów pieszo-rowerowych tzw. łącznikowych na ważnych kierunkach - razem: 1.0 km; wyposażonych w elementy małej architektury takie jak: kosze na śmieci - 8 szt. i oświetlenie - 15 szt.;
- budowa mostków pieszo - rowerowych przez rzekę Bierawkę - 1 szt., o szer. 3.0 m i rozpiętości 10.0 m.
- Opcjonalnie: zakup działki lub dzierżawa nr:1046/244, o pow. ok. 375 m² przez Gminę Orzesze celem przeprowadzania połączenia ciągu komunikacyjnego pieszo-rowerowego do placu przy supermarkecie Biedronka. Bez zakupu działki - komunikacja poprowadzona przez ul. Jasną.

Efekt zadania:

W centrum Orzesza, wśród istniejących terenów zieleni znajduje się bezpieczny ciąg komunikacji pieszej i rowerowej łączący istotne miejsca centrum miasta Orzesze. Towarzyszy mu niewielka przestrzeń rekreacyjno-wypoczynkowa zlokalizowana przy istniejącym stawie.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera społeczna:

- Brak bezpiecznego, funkcjonalnego ciągu pieszo – rowerowego w centrum Orzesza, który umożliwiałby mieszkańcom aktywne spędzanie wolnego czasu na świeżym powietrzu;
- Brak przestrzeni spacerowo – rekreacyjnej .

Sfera przestrzenna:

- Niska jakość ładu przestrzennego Centrum;
- Niska jakość przestrzeni publicznych;
- Niewystarczający poziom bezpieczeństwa w ruchu drogowym wynikającym z braku odseparowania ruchu kołowego od ruchu pieszego;
- Nieużytki w Centrum miasta.

Wskaźniki

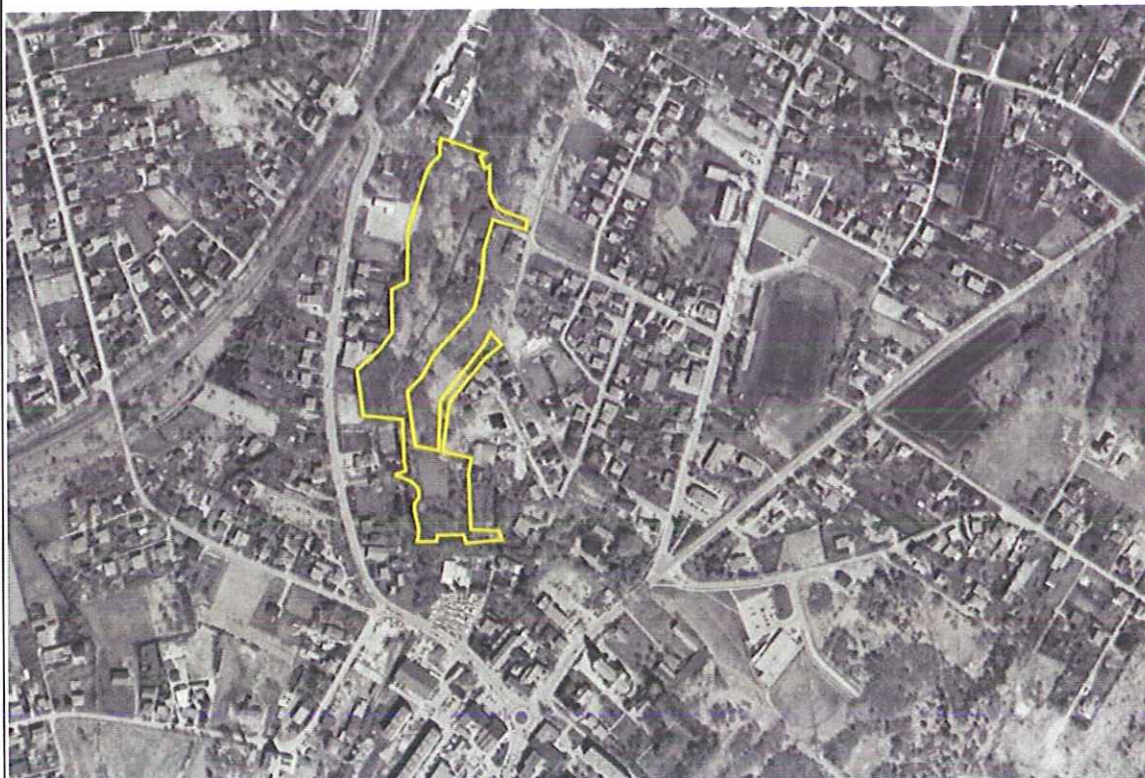
Uwaga:

W granicach objętych zadaniem, nie ma zlokalizowanych żadnych budynków mieszkalnych. Zadanie dotyczy wyłącznie elementów zagospodarowania terenu.



- m² urządzonej zieleni;
- powierzchnia urządzonych ciągów pieszych i placów rekreacyjnych;
- liczba oddanych do użytku przejść - mostków przez rzeczkę Bierawkę;
- liczba użytkowników/natężenie ruchu pieszego na bulwarach;
- liczba korzystających z oferty przestrzeni wypoczynkowej;

- Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji IV kwartał 2020 r.
Partnerzy w realizacji RZGW Gliwice (właściciel rzeki).	Szacunkowy koszt realizacji 2 864 400,00 zł
Potencjalne źródła finansowania: Budżet gminy, RPO WSL 2014-2020 - ZIT	



Obszar rewitalizowany:

ORZESZE – CENTRUM

Tytuł zadania/projektu:

Ścieżka rowerowa wzdłuż ul. Gliwickiej w Orzeszu - bezpieczne połączenie komunikacyjne dla mieszkańców łączące centrum miasta z Dworcem PKP.

Dodatkowo: przedłużenie i kontynuacja ciągu pieszo-rowerowego Bulwarów Bierawki.

Opis zadania/projektu

Stan istniejący:

Wzdłuż ul. Gliwickiej, DW-925 (droga o dużym natężeniu ruchu kołowego), łączącej autostradę A4 z centrum Orzesza, zlokalizowany jest chodnik dla ruchu pieszego. Chodnik oddzielony jest od pasa drogowego pasem zieleni z rowem melioracyjnym i szpalerem drzew. Po drugiej stronie chodnika jest istniejący dodatkowy pas zieleni nieurządzonej. Ulica Gliwicka nie posiada wydzielonego pasa dla ruchu rowerowego, a ze względu na duże natężenie ruchu na ul. Gliwickiej, transport samochodów dostawczych i ciężarowych, ruch rowerowy, ze względów bezpieczeństwa, odbywa się po istniejącym, wąskim chodniku dla pieszych.

Ulica Gliwicka, ze względu na swoje położenie w strukturze przestrzennej miasta, ze względu na dojazd do autostrady A4, zlokalizowany przy niej dworzec PKP, jest istotnym ciągiem komunikacyjnym dla mieszkańców, poruszających się na kierunku: z i do centrum.

Teren obejmuje działki: 173, 674/157, 675/157, 302/157, 676/157, 677/157.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu w rejonie ograniczonym ul. Gliwicką, granicą Gminy Ornontowice, północną linią lasu, ul. Św. Wawrzyńca, wschodnią linią lasu, ul. Wiosny Ludów oraz ul. Matejki, tereny te oznaczone są jako:

KDD 05a - droga dojazdowa, sieci i urządzenia infrastruktury technicznej i zieleni izolacyjna. Dla tych terenów ustala się m.in.: możliwość lokalizacji ścieżki rowerowej.

KDG 01, 02 - droga główna, sieci i urządzenia infrastruktury technicznej i zieleni izolacyjna. Dla tych terenów ustala się m.in.: dopuszczenie zmniejszenia szerokości ze względu na istniejące zagospodarowanie, na terenie zabudowy lokalizacja chodników oraz możliwość lokalizacji ścieżki rowerowej.

U/P 03 - usługi, działalność produkcyjna, składowanie i magazynowanie, komunikacja i urządzenia transportu samochodowego, sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.

Koncepcja zadania:

Etapy zadania:

- Opracowanie koncepcji / projektu zagospodarowania ciągu pieszo – rowerowego wzdłuż ul. Gliwickiej w Orzeszu, wraz z elementami małej architektury (kontynuacja Bulwarów Bierawki). Czas: do I kw. 2019 r.
- Przeprowadzenie prac wykonawczych. Czas: do IV kw. 2020 r.

Zakres prac rewitalizacyjnych:

Rewitalizacja ciągu komunikacji pieszej wzdłuż ulicy Gliwickiej w Orzeszu ma na celu jego



uzupełnienie o bezpieczną ścieżkę rowerową i stworzenia ważnego dla mieszkańców, bezpiecznego ciągu pieszo – rowerowego pozwalającego przemieszczać się na kierunku: centrum miasta - dworzec PKP. Jednocześnie rewitalizacja tego odcinka wydzielonego ciągu pieszo-jezdnego, będzie stanowić przedłużenie ciągu pieszo-rowerowego Bulwarów Bierawki i połączy w jeden, ciągły system ruch pieszo-rowerowy przez w centrum Orzesza. Rewitalizacja przyczyni się także do podniesienia walorów estetycznych miasta.

Elementy zagospodarowanie ciągu rowerowego:

- wydzielenie ciągu rowerowego dwukierunkowego z istniejącego pasa zieleni na odcinku od dworca PKP do mostku na rzece Bierawce - dł. 780 m;
- budowa „przystanków” przy ciągu pieszo-rowerowym - 3 szt.x 15 m² - z wykorzystaniem istniejących walorów bezpośredniego otoczenia ciągu, tj. starodrzewu w postaci dębów szypułkowych, jesionów wyniosłych i kasztanowców białych, wyposażonym w ławki - po 2 szt., kosze na śmieci, stojaki na rowery, tablice informacyjne z planem miasta i systemem ścieżek rowerowych;
- oświetlenie ciągu - lampy miejskie identycznego z systemem oświetleniem Bulwarów Bierawki - 8 szt.,
- pielęgnacja istniejącej zieleni aranżacja zieleni przy projektowanych przystankach;
- wprowadzenie oznaczeń poziomych i pionowych - 2x10 szt.;
- Uwaga: przy wiadukcie kolejowym redukcja ciągu pieszo-rowerowego do ciągu pieszego z możliwością poruszania się rowerów.

Efekt zadania:

W centrum Orzesza, wzdłuż jednej w istotnych arterii komunikacyjnych - ul. Gliwickiej (DW-925), znajduje się bezpieczny ciąg pieszo-rowerowy, łączący ważne dla mieszkańców miejsca w mieście: centrum i dworzec PKP. Będąc elementem systemu ścieżek w mieście stanowi o wizerunku miasta jako dbającego o bezpieczeństwo, walory estetyczne i rozwój zrównoważony swoich mieszkańców.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera społeczna:

- Brak ciągu pieszo – rowerowego w centrum Orzesza;
- Brak przestrzeni spacerowo – rekreacyjnej;
- Brak przestrzeni spotkań mieszkańców.

Sfera przestrzenna:

- Niska jakość ładu przestrzennego Centrum;
- Zły stan systemu komunikacji pieszo – rowerowej;
- Brak reprezentacyjnej przestrzeni publicznej.

Wskaźniki

Uwaga:

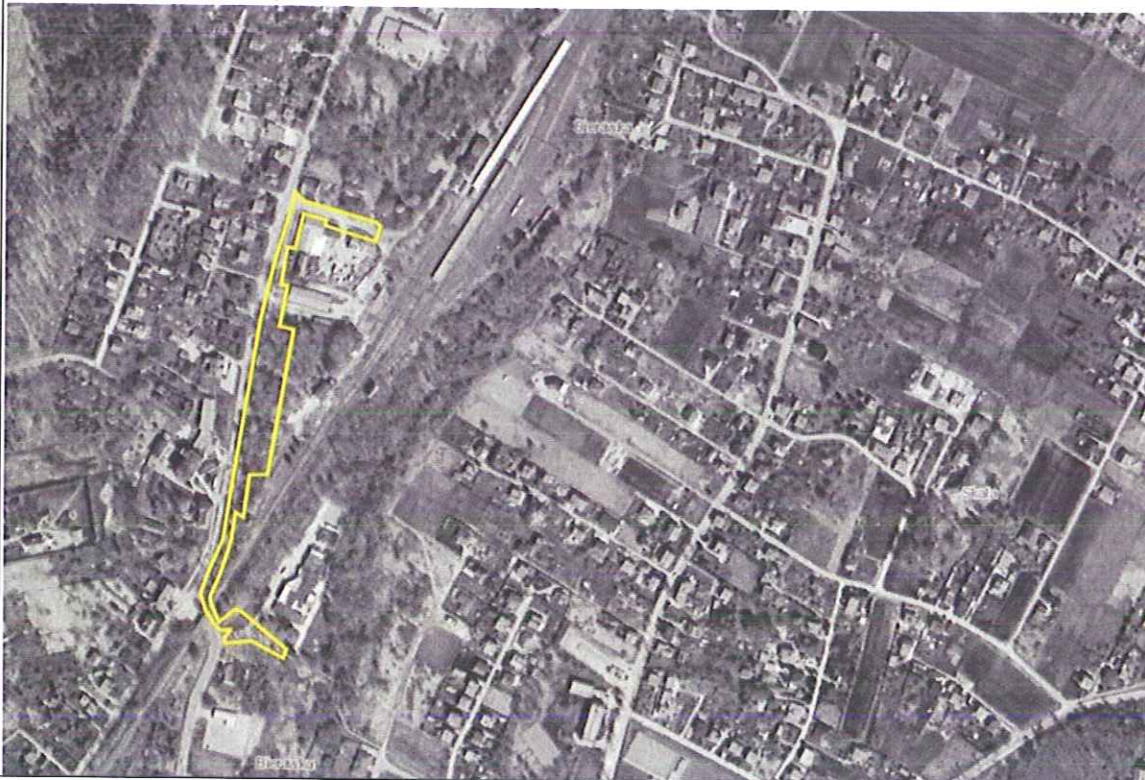


W granicach objętych zadaniem, nie ma zlokalizowanych żadnych budynków mieszkalnych. Zadanie dotyczy wyłącznie elementów zagospodarowania terenu.

- m² oddanej do użytku powierzchni ścieżki rowerowej;
- łączna długość systemu ścieżek;
- zmniejszona liczba wypadków drogowych na DW-925 z udziałem rowerzystów;

natężenie ruchu rowerowego na tym kierunku.

- Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji
Gmina Orzesze

Szacunkowy termin realizacji
IV kwartał 2020 r.

Partnerzy w realizacji
FVZ Orzesze

Szacunkowy koszty realizacji
1 029 300,00 zł

Potencjalne źródła finansowania
Budżet gminy, RPO WSL 2014-2020 - ZIT





Obszar rewitalizowany:	ORZESZE - CENTRUM
Tytuł zadania/projektu:	Park & Ride przy stacji kolejowej PKP w Orzeszu
Opis zadania/projektu	Stan istniejący: W bezpośrednim sąsiedztwie budynku dworca PKP w Orzeszu codziennie, a szczególnie w tzw. dniach pracujących od poniedziałku do piątku, parkuje kilkanaście samochodów osobowych mieszkańców miasta, którzy dojeżdżają do pracy korzystając z komunikacji kolejowej. Główne kierunki dojazdów to: Katowice ale również: Orzesze - Rybnik. Miejsce parkingowe jest w części utwardzone, w części to zdegradowany teren zielony. Miejsce to nie jest bieżąco przystosowane do pełnienia funkcji parkingowych. Budynek dworca jest zamknięty, w stanie technicznym dobrym, kasy biletowe - zlikwidowane. W granicach zadania stoi historyczna kolejowa wieża ciśnień z lat 20-tych XX wieku, przy której rośnie zabytek przyrody - kasztanowiec biały. Teren obejmuje działki: 166, 131, 586/132, 552/132, 585/132, 615/149, 133, 638/148, 632/153, 629/153, 633/151, 636/151, 627/147, 626/147, 631/153, 635/151, 628/147 - fragment. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu w rejonie ograniczonym ul. Gliwicką, granicą Gminy Ornontowice, północną linią lasu, ul. Św. Wawrzyńca, wschodnią linią lasu, ul. Wiosny Ludów oraz ul. Matejki, tereny te oznaczone są jako: KDD 05a - droga dojazdowa, sieci i urządzenia infrastruktury technicznej i zieleń izolacyjna. Dla tych terenów ustala się m.in.: możliwość lokalizacji ścieżki rowerowej. KS 01, 02 - przeznaczenie terenu: parkingi oraz sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. U 02 i 04 - przeznaczenie terenu: usługi, w szczególności: handlu, rzemiosła, obsługi firm, administracji, usługi publiczne, w szczególności lokalizacja komisariatów policji, siedziby straży pożarnej oraz sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. KK 03 - przeznaczenie terenu: tereny infrastruktury kolejowej, obszar kolejowy oraz sieci i urządzenia infrastruktury technicznej. Dla tych terenów ustala się m. im.: zagospodarowania zgodnie z przepisami odrębnymi. Koncepcja zadania: Etapy zadania: • Opracowanie koncepcji / projektu zagospodarowania przestrzeni park & ride przy dworcu PKP w Orzeszu. Czas: I kw.2017 r. • Przeprowadzenie prac budowlanych. Czas: do IV kw.2018 r. Zakres prac modernizacyjnych: Rewitalizacja terenu przylegającego do budynku Dworca PKP w Orzeszu, stanowiącego własność Gminy Orzesze, celem stworzenia funkcjonalnej przestrzeni typu park & ride. Ponadto przewiduje się ekspozycję nieczynnej wieży ciśnień jako istotnego elementu w krajobrazie miasta. Uporządkowanie terenu wokół wieży, tj.: pielęgnacja trawników oraz iluminacja obiektu ma na celu kreację mocnego landmarku w funkcjonalnie ważnej dla



mieszkańców strefie miasta.

Elementy zagospodarowania terenu:

- utwardzony parking na 20 stanowisk, o wymiarach stanowiska: 3.0 x 6.0 m, o nawierzchni z płyt betonowych ażurowych;
- modernizacja odcinka ul. Dworcowej, dojazdu do parkingu, nawierzchnia asfaltowa - 1800 m²;
- ścieżka pieszo-rowerowa - szer.: 3.0 m, dł.: 170 m, nawierzchnia asfaltowa;
- zadaszony parking na rowery - 1 szt., wym.: 6 x 12 m;
- kamera monitorująca parking samochodowy i rowerowy - 2 szt.;
- ciąg pieszy łączący ul. Gliwicką z dworcem PKP - długość: 100 m., szer.: 3.0 m, nawierzchnia betonowa + schody terenowe - długość: 25 m;
- elementy małej architektury: kosze na śmieci - 4 szt., oświetlenie - 7 szt.
- pielęgnacja zaniedbanej zieleni - koszenie trawników i prześwietlenie istniejącego drzewostanu - 2,4 ha;
- dosadzenia krzewów ozdobnych - 20 szt.;
- oświetlenie wieży ciśnień - 4 punkty świetlne.

Efekt zadania:

W Orzeszu, przy stacji kolejowej znajduje się funkcjonalny punkt przesiadkowy park & ride służący mieszkańcom w dojazdach do pracy. Oprócz wygody obsługi oferuje zadbane tereny zieleni wysokiej z pomnikami przyrody i charakterystycznym budynkiem wieży ciśnień, będącym wizytówką miasta.

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

Sfera społeczna:

- Problemy komunikacyjne mieszkańców (niewystarczający poziom obsługi wyjazdów do pracy mieszkańców).

Sfera przestrzenna:

- Nieład przestrzenny Orzesza;
- Niska jakość przestrzeni publicznych;
- Brak ciągłego systemu komunikacji rowerowej w mieście;
- Niezagospodarowana przestrzeń miejska wokół dworca PKP w Orzeszu;
- Negatywny wizerunek miejsca.

Sfera gospodarcza:

- Brak wsparcia infrastrukturalnego mieszkańców miasta w polepszaniu dostępu do rynku zatrudnienia.



Wskaźniki

Uwaga:

W granicach objętych zadaniem, przy stacji kolejowej, zlokalizowany jest jeden obiekt - wieża ciśnień.

Powierzchni zabudowy ok. 60 m².

Jest to wodna wieża, wykonana z żelbetonu na planie ośmiokąta foremnego, z charakterystycznym łamanym dachem, krytym ceramiczną dachówką, wybudowana w latach 20-tych XX wieku. Obiekt nie jest wpisany do rejestru zabytków województwa śląskiego.

- powierzchnia [m²] nowego parkingu;
- liczba korzystających z punktu przesiadkowego [szt.];
- liczba osób [szt.] korzystających z parkingu na rowery;
- liczba [szt.] nowych elementów małej architektury.

- Lokalizacja

zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji
Gmina Orzesze

Szacunkowy termin realizacji
do IV kw. 2018.

Partnerzy w realizacji

Szacunkowy koszt realizacji
2 060 000,00 zł

Potencjalne źródła finansowania
Budżet gminy, RPO WSL 2014-2020 - ZIT



8.2. Projekty uzupełniające.

Zestawienie uzupełniających projektów rewitalizacyjnych to wykaz projektów wartych realizacji jednakże nie uznanych za priorytetowe, tym samym nie podlegających działaniom w pierwszej kolejności. Z uwagi jednak na fakt, iż znaczenie ich dla rewitalizacji terenów obecnie zdegradowanych jest ważne, zostały one przygotowane/opisane z taką samą szczegółowością jak projekty główne. W sytuacji kiedy będzie istniała możliwość ich realizacji (w aspekcie możliwości finansowych budżetu miasta) zostaną one wykonane.

Obszar rewitalizowany:	ORZESZE - CENTRUM
Tytuł zadania/projektu:	„Góra św. Wawrzyńca - park dla młodych” - zagospodarowana strefa aktywnej rekreacji w zieleni.
Opis zadania/projektu	Stan istniejący: Obszar przy Górze Św. Wawrzyńca to pagórkowaty teren porośnięty lasem mieszanym z widocznymi, zniszczonymi elementami zagospodarowania parku, takimi jak: ścieżki spacerowe, boisko asfaltowe, scena, ławki, oświetlenie. Obszar identyfikowany jest przez mieszkańców jako miejsce corocznej, odbywającej się regularnie w miesiącach wiosennych (od kilku lat), masowej imprezy rowerowej, sportowo - rekreacyjnej, pod nazwą: Otwarte Mistrzostwa Orzesza Cross Country, pod patronatem Burmistrza Orzesza. Imprezy cieszącej się dużą popularnością, nie tylko wśród mieszkańców miasta, ale także mieszkańców regionu. Zapomniana funkcja parku, ukształtowanie terenu oraz potrzeby młodzieży, powodują, że miejsce obecnie wykorzystywane jest jako „dzikie” miejsce spotkań i realizacji aktywności w atmosferze free-ridu. Są to przede wszystkim: jazda na rowerach górskich i MTB. W terenie młodzież wykonała samodzielnie prowizoryczne trasy do zjazdów rowerowych tzw. „dawn-hill”. Teren obejmuje działki, będące własnością Gminy Orzesze. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego dla terenu położonego w Orzeszu w rejonie ograniczonym ul. Gliwicką, granicą Gminy Ornontowice, północną linią lasu, ul. Św. Wawrzyńca, wschodnią linią lasu, ul. Wiosny Ludów oraz ul. Matejki, tereny te oznaczone są jako: US 02 - o przeznaczeniu: usługi sportu i rekreacji. Dla tych terenów ustala się m.in.: możliwość lokalizacji obiektów towarzyszących boisku sportowemu, w szczególności takich, jak: zaplecze socjalne, sanitarne i gastronomiczne, trybuny dla widzów, sala gimnastyczna, siłownia, basen, obiekty małej architektury. Ponadto ustala się obowiązek zapewnienia niezbędnej ilości miejsc parkingowych dla obsługi projektowanych funkcji. ZL 03 - przeznaczenie terenu: lasy i sieci i urządzenia infrastruktury technicznej.
Koncepcja zadania:	
Etapy zadania:	Zorganizowanie badań społecznych / publicznej debaty z młodymi mieszkańcami Orzesza w ramach których zebrane zostaną oczekiwania mieszkańców co do zagospodarowania tej

części miasta. Wyniki posłużą projektantom do przygotowania możliwie najtrafniejszej propozycji. Czas IV kw. 2015 r.

- Opracowanie koncepcji / projektu zagospodarowania terenu – Górki św. Wawrzyńca. Czas: do IV kw. 2016 r.
- Przeprowadzenie prac wykonawczych. Czas: do II kw. 2017 r.

Zakres prac modernizacyjnych:

Rewitalizacja przestrzeni zaniedbanego, starego parku, w obszarze Góry Św. Wawrzyńca obejmuje działania, których celem będzie zagospodarowanie terenu na funkcje rekreacyjno-sportowe, zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie centrum miasta. Przeznaczone dla młodzieży, mają uzupełnić ofertę spędzania wolnego czasu.

Elementy zagospodarowanie parku dla młodych:

- wstępna pielęgnacja zieleni - pow. ok. 4.55 ha;
- wyznaczenie i utwardzenie ścieżek spacerowych - o nawierzchni ziemnej utwardzonej, z elementami ścieżki zdrowia i siłowni na powietrzu + towarzyszącą ścieżką przyrodniczą zawierającą treści edukacyjne - dł. ok. 2 km, tablice informacyjne - 12 szt. elementy siłowni na powietrzu - 8 szt;
- wyznaczenie, wykonanie i oznaczenie trasy rowerowej typu cross country - dł. ok. 1.2 km.;
- wyznaczenie, wykonanie i oznaczenie trasy rowerowej do zjazdów downhill'owych - dł. ok. 0.3 km;
- wyznaczenie, wykonanie i oznaczenie trasy dla rolkarzy - dł. ok. 1.0 km; ,
- budowa skateparku;
- budowa na szczycie wzgórza drewnianej wieży widokowej;
- elementy małej architektury: oświetlenie, ławki, kosze na śmieci - x 40 szt.
- wyznaczenie przestrzeni do działalności usługowo – gastronomicznej (serwis rowerowy, mała gastronomia, etc.);
- wyznaczenie parkingu o nawierzchni ziemnej utwardzonej na ok. 20 stanowisk - 500 m².

Komplementarność projektu pomiędzy sferami:

Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:

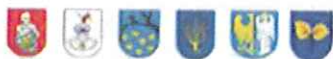
Sfera społeczna:

- Brak funkcjonalnej przestrzeni sportowo – rekreacyjnej pozwalającej na aktywne spędzanie czasu przez mieszkańców Orzesza;
- Niezagospodarowany fragment miasta obecnie będący nieużytkiem, terenem niebezpiecznym.

Sfera przestrzenna:

- Nieład przestrzenny centrum miasta Orzesze;





- Brak powiązania funkcjonalnego otaczających terenów zabudowy jednorodzinnej;
- Brak wyraźnie wykreowanej centrum dzielnicy;
- „Utracona” funkcjonalnie przestrzeń.

Sfera gospodarcza:

- Brak przestrzeni do prowadzenia działalności gospodarczej o charakterze usługowym.

Wskaźniki

Uwaga:

W granicach objętych zadaniem, nie ma zlokalizowanych żadnych budynków mieszkalnych. Zadanie dotyczy wyłącznie elementów zagospodarowania terenu.

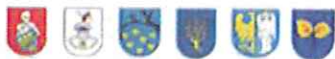
- m² oddanych do użytku powierzchni ścieżek spacerowych;
- długość [km] oddanych do użytku tras rowerowych;
- powierzchnia parkingu [m²] dla korzystających z parku;
- liczba nowych elementów małej architektury: skate-park, siłownia na powietrzu, oświetlenie, ławki, etc. [szt.];
- liczba organizowanych lekcji plenerowych [szt.];
- liczba lekcji z zajęć wychowania fizycznego; (?)
- liczba cyklicznych imprez sportowych o randze miejskiej - rowerowe cross-country, biegi przełajowe;
- liczba cyklicznych imprez rekreacyjno-rodzinnych; przykładowo: Rodzinny piknik na górze, Zbieranie kasztanów dla dzików, Gdzie jest orzeszek.



Lokalizacja zadania/projektu:



Odpowiedzialność do realizacji Gmina Orzesze	Szacunkowy termin realizacji II kw. 2017 r.
Partnerzy w realizacji Pracownia Edukacji Żywej - lokalna organizacja pozarządowa zajmująca się edukacją przyrodniczo – ekologiczną.	Szacunkowy koszt 5 697 000,00 zł netto
Potencjalne źródła finansowania Budżet gminy, RPO WSL 2014-2020 – ZIT, LGD Ziemia Pszczyńska	



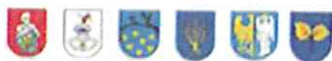
Obszar rewitalizowany: ORZESZE – CENTRUM, JAŚKOWICE, WOSZCZYCE	
Tytuł zadania/projektu: „Podróż do przyszłości” - nowe trendy w zawodach	
Opis zadania/projektu: Celem projektu jest zorganizowanie zajęć grupowych z zakresu doradztwa zawodowego dla uczniów szkół gimnazjalnych. W ramach projektu przeprowadzona zostanie diagnoza oczekiwań i potrzeb edukacyjnych uczniów. Prowadzone będzie doradztwo zawodowe grupowe i indywidualne. Zakłada się udział ok. 100 uczniów szkół gimnazjalnych. Projektem objęci zostaną uczniowie szkół gimnazjalnych z terenu miasta i gminy Orzesze. W szczególności wsparciem objęci zostaną uczniowie z terenów zdegradowanych – z wyznaczonych obszarów rewitalizacji: Jaśkowice, Woszczyce i Centrum.	
Komplementarność projektu pomiędzy sferami: Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach: Sfera społeczna: • Brak pomocy młodzieży do wejścia w dorosłe życie; • Brak doradztwa zawodowego dla młodzieży. Sfera gospodarcza: • Znaczny poziom bezrobocia; • Brak stymulowania postaw przedsiębiorczych.	
Sposób oceny i miary-wskaźniki: • liczba uczestników projektu – 100 os. • grupowe warsztaty z poradnictwa zawodowego – 240h • poradnictwo indywidualne – 500h (dla każdego ucznia 5h) • spotkania zawodoznawcze z przedsiębiorcami – 16h	
Lokalizacja zadania/projektu: szkoły gimnazjalne na terenie gminy Orzesze	
Odpowiedzialność do realizacji Fundacja Zmian	Szacunkowy termin realizacji
Partnerzy w realizacji Dyrektorzy szkół gimnazjalnych	Szacunkowy koszt 60 000 zł
Potencjalne źródło finansowania: RPO WSL 2014-2020, PROW 2014-2020, granty z dostępnych dotacji	





Obszar rewitalizowany:	
ORZESZE – CENTRUM, JAŚKOWICE, WOSZCZYCE	
Tytuł zadania/projektu:	
„Jak osiągnąć cele?”	
Opis zadania/projektu:	
Celem projektu jest organizacja warsztatów „usmartaiające” dla uczniów ostatnich klas szkół gimnazjalnych zlokalizowanych na terenie miasta Orzesze. Celem projektu jest odkrywanie własnych celów edukacyjnych, opracowanie strategii realizowania celów, ukazanie sposobów weryfikacji procesu realizowania celów, poznanie sposobów przyspieszających osiągnięcia wyznaczonych celów, zwiększanie świadomości – zidentyfikowanie własnych „złodei czasu”, nieefektywnych nawyków, sztywnych struktur i strategii itp. Poniesienie efektywności własnej w okresie planowania i organizacji czasu pracy, poznanie reguł pozwalających efektywnie planować czas, pobudzanie do zastosowania w praktyce zdobytej wiedzy, opracowanie indywidualnego planu zastosowania w codziennym życiu.	
Komplementarność projektu pomiędzy sferami:	
Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach:	
Sfera społeczna: • Brak pomocy młodzieży do wejścia w dorosłe życie; • Brak stymulowania aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców. Sfera gospodarcza: • Brak przygotowania młodzieży do wejścia na rynek pracy; • Brak stymulowania kompetencji miękkich wpływających na elastyczność i zorganizowanie w miejscu pracy.	
Sposób oceny i miary-wskaźniki:	
• liczba uczestników projektu – 50 os. • grupowe warsztaty – 60h	
Lokalizacja zadania/projektu:	
szkoły gimnazjalne na terenie gminy Orzesze	
Odpowiedzialność do realizacji	Szacunkowy termin realizacji
Fundacja Zmian	
Partnerzy w realizacji	Szacunkowy koszt
Dyrektorzy szkół gimnazjalnych	13 800 zł
Potencjalne źródło finansowania:	
RPO WSL 2014-2020, PROW 2014-2020, granty z dostępnych dotacji	





Obszar rewitalizowany: ORZESZE – CENTRUM, JAŚKOWICE, WOSZCZYCE	
Tytuł zadania/projektu: „Aktywne działanie w zespole” moje lokalne społeczności	
Opis zadania/projektu: Projekt ma na celu aktywizację lokalnej społeczności z terenu objętego Gminnym Programem Rewitalizacji. Projekt realizowany będzie poprzez aktywizowanie oddolnych inicjatyw wśród członków lokalnej społeczności, poznanie czynników warunkujących skuteczne działanie w zespole, diagnoza ról ludzi w dobrze funkcjonującym zespole, nabycie wiedzy w zakresie porozumiewania się i przesyłanie informacji, poznanie specyfiki tworzenia się konfliktów, i ich sposobów rozwiązywania, poznanie indywidualnych stylów rozwiązywania konfliktów, nabycie praktycznych umiejętności stymulowania i ograniczania konfliktów przez osoby neutralne. Projektem zostaną objęci mieszkańcy gminy, ze szczególnym uwzględnieniem osób będących klientami MOPS.	
Komplementarność projektu pomiędzy sferami: Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach: Sfera społeczna: • Brak promocji lokalnych talentów, ich prac; • Brak narzędzi wymiany doświadczeń członków różnych organizacji pozarządowych i grup nieformalnych, angażowania wspólnych działań; • Niewystarczający poziom promocji aktywności kulturalnej; • Brak wzmacniania współpracy, solidarności lokalnej społeczności poprzez odtwarzanie wspólnych tradycji, ograniczania podziałów między ludźmi, mechanizmów lepszego poznawania grup społecznych i ich tradycji, wzajemnego zrozumienia i poszanowania; • Brak informacji i promocji o nowych atrakcyjnych formach spędzania czasu wolnego; • Brak narzędzi i możliwości do uczenia się, kształcenia i rozwoju osobistego społeczności lokalnych.	
Sposób oceny i miary-wskaźniki: • liczba uczestników projektu – 20 os. • spotkania grupowe – 36h	
Lokalizacja zadania/projektu:	
Odpowiedzialność do realizacji Fundacja Zmian	Szacunkowy termin realizacji
Partnerzy w realizacji Dyrektorzy szkół gimnazjalnych	Szacunkowy koszt 6 320 zł





Potencjalne źródło finansowania:
RPO WSL 2014-2020, PROW 2014-2020, granty z
dostępnych dotacji

Obszar rewitalizowany: ORZESZE – CENTRUM, JAŚKOWICE, WOSZCZYCE	
Tytuł zadania/projektu: „Moja własna działalność gospodarcza”	
Opis zadania/projektu: Projekt ma na celu pokazanie młodzieży ponadgimnazjalnej, że prowadzenie własnego biznesu może być bardzo ciekawą drogą w życiu. Projekt będzie skierowany do 20 uczniów szkół gimnazjalnych. Projektem objęci zostaną uczniowie ostatnich klas szkół gimnazjalnych z terenu miasta i gminy Orzesze. W szczególności wsparcie skierowane zostanie do dzieci rodzin zamieszkujących wyznaczone obszary zdegradowane i obszary rewitalizacji tj. z Centrum, Jaśkowic i Woszczyce.	
Komplementarność projektu pomiędzy sferami: Projekt przyczyni się do rozwiązania następujących problemów w sferach: Sfera społeczna: • Brak stymulowania motywacji uczestników i ich wiara we własne siły; • Brak budowania zaangażowania w podejmowane działania (w naukę); • Brak stymulowania świadomości uczniów na temat korzyści płynących z poznania własnych uzdolnień, zainteresowań, predyspozycji zawodowych; • Niewystarczające motywacje do dążenia do samorozwoju; • Brak narzędzi do poprawy umiejętności interpersonalnych, pewności siebie, umiejętności pracy zespołowej, odpowiedzialności za zadanie, prezentowania siebie. Sfera gospodarcza: • Niski poziom wiedzy z zakresu przedsiębiorczości; • Niski poziom wiedzy z zakresu rozwoju mobilności i aktywności edukacyjno – zawodowej.	
Sposób oceny i miary-wskaźniki: • liczba uczestników projektu – 20 osób • grupowe warsztaty z prowadzenia działalności gospodarczej – 32 h • gra interaktywna jak prowadzić swoją firmę – 80 h (dla każdego ucznia 4 h)	
Lokalizacja zadania/projektu:	
Odpowiedzialność do realizacji Fundacja Zmian	Szacunkowy termin realizacji





Partnerzy w realizacji Dyrektorzy szkół gimnazjalnych	Szacunkowy koszt 12 000 zł
Potencjalne źródło finansowania: RPO WSL 2014-2020, PROW 2014-2020, granty z dostępnych dotacji	

8.3. Komplementarność projektów z celami operacyjnymi Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022

Projekty rewitalizacyjne odpowiadają na potrzeby i oczekiwania mieszkańców, są bezpośrednio związane z celami operacyjnymi i działaniami rewitalizacyjnymi. Poniższa tabela pokazuje powiązania między celami operacyjnymi Programu Rewitalizacji i projektami rewitalizacyjnymi. Te z kolei oddziałują na kilka sfer, przez co w kilku miejscach zostały powtórzone.

Lp.	Nazwa projektu	Cel operacyjny
1.	Modernizacja budynku biurowego ZREMB w Jaśkowicach wraz z strefą wejściową przed budynkiem	3.2 4.1
2.	Strefa rekreacji rodzinnej w Jaśkowicach	1.1 1.2 3.2
3.	Urządzona strefa komunikacji kołowej przed budynkiem ZREMB Orzesze-Jaśkowice	2.2 3.3
4.	„Bulwary Bierawki” – bezpieczny trakt komunikacyjny	1.2 2.2 3.2
5.	Ścieżka rowerowa wzdłuż ul. Gliwickiej w Orzeszu	2.2 3.2
6.	Park&Ride przy stacji kolejowej PKP w Orzeszu	1.2 2.2 3.2
7.	Centrum Możliwości	1.2 4.1



		4.2
8.	Razem dla Woszczyc	1.1 1.2
9.	Aktywni Młodzi	1.1 1.2
10.	„Góra św. Wawrzyńca – park dla młodych”	1.1 1.2 3.1 3.2
11.	„Podróż do przyszłości” - nowe trendy w zawodach	1.1 1.2 4.1 4.2
12.	„Jak osiągnąć cele”	1.1 1.2
13.	„Aktywne działanie w zespole” moje lokalne społeczności	1.1 1.2 4.1
14.	„Moja własna działalność gospodarcza”	1.1 1.2 4.1 4.2

Zaplanowane projekty charakteryzują się również komplementarnością przestrzenną. Realizowane przedsięwzięcia są spójne między sobą i ich oddziaływanie ma zasięg całego obszaru dotknięty stanem kryzysowym. Jednocześnie ich charakter nie spowoduje pojawienia się bądź zwiększenia zjawiska wykluczenia społecznego na innych obszarach.

9. Ramy finansowe programu rewitalizacji

Działania rewitalizacyjne, uwzględnione w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022, obejmują zarówno zadania o charakterze głównym, jak i zadania uzupełniające, których realizacja uzależniona została przede wszystkim od możliwości finansowych miasta. Koszty poszczególnych przedsięwzięć, z obydwu grup, zaprezentowane zostały w Tabelach A-B. **Koszt wszystkich zadań (łącznie z zadaniami uzupełniającymi) ustalony został na poziomie 20 896 830,00 zł.**

Tabela A. Szacunkowe koszty zadań głównych uwzględnionych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022

Lp.	Tytuł zadania / projektu	Termin realizacji	Koszt całkowity
1.	Modernizacja budynku biurowego ZREMB w Jaśkowicach wraz z strefą wejściową przed budynkiem – prace modernizacyjne i adaptacyjne przystosowujące budynek do nowych funkcji	do II kw. 2017 r.	3 160 700,00 zł
2.	Strefa rekreacji rodzinnej w Jaśkowicach – na terenie byłych boisk sportowych w Jaśkowicach	do II kw. 2018 r.	2 844 050,00 zł
3.	Urządzona strefa komunikacji kołowej przed budynkiem ZREMB Orzesze- Jaśkowice – układ komunikacji kołowej i pieszo-rowerowej z elementami małej architektury	do IV kw. 2019 r.	1 591 260,00 zł
6.	„Bulwary Bierawki” – bezpieczny trakt komunikacyjny – rewitalizacja terenu wzdłuż rzeki Bierawki na odcinku: mostek nad rzeką Bierawką (ul. Górna) – Targowisko w Orzeszu przy ul. Gliwickiej, ok. 0,6 km	do IV kw. 2020 r.	2 864 400,00 zł
7.	Ścieżka rowerowa wzdłuż ul. Gliwickiej w Orzeszu – bezpieczne połączenie komunikacyjne dla mieszkańców łączące centrum miasta z Dworcem PKP; dodatkowo: przedłużenie i kontynuacja ciągu pieszo-rowerowego Bulwarów Bierawki	do IV kw. 2020 r.	1 029 300,00 zł
9.	Park&Ride przy stacji kolejowej PKP w Orzeszu	do IV kw. 2018 r.	2 060 000,00 zł





10.	Centrum Możliwości – modernizacja budynku Ochotniczej Straży Pożarnej w Orzeszu	do II kw. 2017 r.	1 500 000,00 zł
			7000-8000 zł
11.	Razem dla Woszczyc	2017 r.	
12.	Aktywni Młodzi	2017/2018 r.	50 000 zł
Koszt całkowity			15 107 710,00 zł

Tabela B. Szacunkowe koszty zadań uzupełniających uwzględnionych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022

Lp.	Tytuł zadania / projektu	Okres realizacji	Koszt całkowity
1.	„Góra św. Wawrzyńca – park dla młodych” – zagospodarowana strefa aktywnej rekreacji w zieleni	do II kw. 2017 r.	5 697 000,00 zł
2.	„Podróż do przyszłości” - nowe trendy w zawodach		60 000 zł
3.	„Jak osiągnąć cele”		13 800 zł
4.	„Aktywne działanie w zespole” moje lokalne społeczności		6 320 zł
5.	„Moja własna działalność gospodarcza”		12 000zł
Koszt całkowity			5 789 120,00 zł

Przy założeniu, że zdecydowana większość środków podczas realizacji przedsięwzięcia będzie wydatkowana w trakcie etapów związanych z pracami budowlanymi, można określić dodatkowe zapotrzebowanie na środki finansowe miasta Orzesze w związku z realizacją zadań wynikających z programu rewitalizacji. W Tabeli C podano łączne kwoty przypadające na poszczególne lata objęte analizą. W przypadku zadań, dla których prace wykonawcze zostały zaplanowane na okres dłuższy niż 1 rok, środki zostały przypisane proporcjonalnie do kolejnych okresów. Równocześnie – dla uproszczenia – pominięto koszty związane z działaniami podejmowanymi w ramach prac przygotowawczych (tworzenie koncepcji/projektu, badania społeczne, itp.) dokonując ich włączenia do okresów związanych z pracami wykonawczymi.

Jak pokazuje Tabela C **największe wydatki przewidziane zostały w dwóch pierwszych latach realizacji działań, czyli 2017 – 2018**, zgodnie z Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2020 (w przypadku realizacji także zadań uzupełniających).



Tabela C. Zapotrzebowanie na środki finansowe w związku z realizacją zadań wynikających z Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022

Rok	Zadania główne	Zadania główne + uzupełniające
2017	4 718 700,00 zł	10 415 700,00 zł
2018	4 904 050,00 zł	4 904 050,00 zł
2019	1 591 260,00 zł	1 591 260,00 zł
2020	3 893 700,00 zł	3 893 700,00 zł
Łącznie	15 107 710,00 zł	20 896 830,00 zł

Ze względu na charakter przedsięwzięć uwzględnionych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesza na lata 2014-2022, ich realizacja może uzyskać znaczące wsparcie finansowe ze środków europejskich. Należy pamiętać, iż jedną z kluczowych cech programów rewitalizacji, obok kompleksowości i koncentracji, jest **komplementarność** mająca również wymiar finansowy. Zgodnie z wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych komplementarność źródeł finansowania uzyskuje się wówczas, gdy realizowane projekty rewitalizacyjne opierają się na umiejętnym uzupełnianiu i łączeniu wsparcia ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS). Oznacza to więc wskazanie lub wręcz konieczność korzystania z tych środków, przy zachowaniu obowiązującej w sferze funduszy unijnych zasady dodatkowości. Z punktu widzenia miasta oznacza to przede wszystkim konieczność zabezpieczenia środków na tzw. wkład własny – albo ze środków własnych, albo poprzez zaciągnięcie kredytu.

W sytuacji, gdyby Miasto Orzesze zdecydowało się sfinansować planowane przedsięwzięcia ze środków o charakterze nadzwyczajnym (kredyty, pożyczki), istotnym elementem staje się określenie maksymalnej wielkości zobowiązań, które mogą zostać zaciągnięte, czy też stwierdzenia, czy w ogóle istnieje możliwość zwiększenia poziomu już planowanego zadłużenia.

Zgodnie z przepisami prawa, począwszy od roku 2014, określenie tzw. bezpiecznego poziomu zadłużenia odbywa się z wykorzystaniem indywidualnego wskaźnika zadłużenia (art.243 ustawy o finansach publicznych). Wskaźnik ten zastąpił funkcjonujące we wcześniejszym czasie wskaźniki długu oraz obsługi zadłużenia, których limity wynosiły odpowiednio 60% i 15% w odniesieniu do wielkości dochodów danej jednostki samorządu. Wartości te były ujednolicone w stosunku do wszystkich kategorii jednostek samorządu, co stanowiło ich istotny mankament i w rzeczywistości prowadziło do sytuacji „przeszacowania” lub „niedoszacowania” możliwości finansowych poszczególnych jednostek. Wprowadzenie indywidualnego wskaźnika zadłużenia z jednej strony ma na celu zniesienie sztywnych limitów, które w przypadku niektórych jednostek miały charakter ograniczający (między innymi dotyczy to części miast), a z drugiej chodzi o zagwarantowanie ostrożności przy zaciąganiu nowych zobowiązań. Oczywiście rozwiązanie to nie jest wolne od ograniczeń, wśród których wymienia się przede wszystkim bazowanie tylko i wyłącznie na wielkościach historycznych (poprzez wykorzystanie danych finansowych z trzech



wcześniejszych lat), co niekoniecznie – zwłaszcza w sytuacji kryzysów gospodarczych znaczących zmian uwarunkowań makroekonomicznych – będzie prowadzić do przedstawiania faktycznych możliwości finansowych danej jednostki samorządu. Zasadniczo – im wyższa wartość wskaźnika, tym większe możliwości zaciągania nowych zobowiązań. Jednakże – zwłaszcza w kontekście pozyskiwania środków unijnych – obniżenie wartości wskaźnika (zwłaszcza w przypadku jednostek samorządu, które we wcześniejszych latach zaciągnęły większe zobowiązania) może skutkować ograniczeniem możliwości pozyskania w drodze kredytu środków na wkład własny, a tym samym w ogóle szansy na pozyskanie środków unijnych. Konstrukcja omawianego wskaźnika opiera się na założeniu, że w danym roku budżetowym wartość spłaty zobowiązań z tytułu zaciągniętych kredytów i pożyczek, powiększonych o koszty ich obsługi, do dochodów ogółem, nie może przekroczyć średniej arytmetycznej z obliczonej dla trzech wcześniejszych lat sumy dochodów bieżących oraz dochodów ze sprzedaży majątku pomniejszonej o wydatki bieżące, do dochodów ogółem. Oznacza to, że kluczową rolę w kształtowaniu wartości wskaźnika odgrywają takie zmienne jak: dochody ogółem, dochody ze sprzedaży mienia oraz wydatki bieżące.

Dokumentem strategicznym w obszarze planowania finansowego w jednostkach samorządu terytorialnego jest przyjmowana corocznie Wieloletnia Prognoza Finansowa (WPF). Zgodnie z przepisami prawa (art.227 ustawy o finansach publicznych) WPF obejmuje okres roku budżetowego oraz co najmniej trzech kolejnych lat. Dodatkowo, prognozę wielkości długu, która stanowi część Wieloletniej Prognozy Finansowej, sporządza się na okres, na który zaciągnięto lub planuje się zaciągnąć zobowiązania finansowe, co w praktyce oznacza opracowywania WPF na taki sam okres, który ze względu na rozłożenie w czasie zobowiązań często przekracza 10 lat.

W przypadku miasta Orzesze **Wieloletnia Prognoza Finansowa obejmuje lata 2014-2030** (zgodnie z Uchwałą Nr XL/435/2013 Rady Miejskiej Orzesze z dnia 12 grudnia 2013 r. w sprawie uchwalenia Wieloletniej Prognozy Finansowej Miasta Orzesze) okres objęty prognozą obejmuje lata 2014-2030.

W obecnej perspektywie finansowania ze środków unijnych przewiduje się znaczne przekierowanie środków na rewitalizację ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego (RPO) województwa śląskiego. Pieniądze w tym rozdaniu pochodzą z wyżej wymienionych funduszy europejskich – Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego (EFS) oraz Funduszu Spójności (FS).

Tabela D. Indykatywne źródła finansowania na realizację zadań wynikających z Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014-2022. Powiązanie celów z potencjalnymi źródłami finansowania i okresem realizacji

Cele operacyjne	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji
1.1. Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców poprzez promocję inicjatyw lokalnych oraz oferty kulturalnej	RPO WSL: Działanie 9.1 Aktywna integracja Działanie 10.3 Rewitalizacja obszarów zdegradowanych POWER:	Do roku 2022





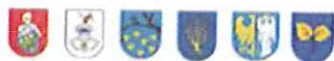
Cele operacyjne	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji
	Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna	
1.2. Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi	RPO WSL: Działanie 9.2 Dostępne i efektywne usługi społeczne i zdrowotne Działanie 9.3 Rozwój ekonomii społecznej w regionie Działanie 11.3 Dostosowanie oferty kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy – kształcenie zawodowe osób dorosłych POWER: Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe Działanie 1.3 Wsparcie osób młodych znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji Działanie 2.5 Skuteczna pomoc społeczna Działanie 2.7 Zwiększenie szans na zatrudnienie osób szczególnie zagrożonych wykluczeniem społecznym Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej	Do roku 2022
2.1 Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów mieszkalnych	RPO WSL: Działanie 4.3. Efektywność energetyczna i odnawialne źródła energii w infrastrukturze publicznej i mieszkaniowej POIiŚ: Działania 1.3 Wspieranie efektywności energetycznej w	Do roku 2022





Cele operacyjne	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji
	budynkach	
2.2 Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych	RPO WSL: POIiŚ: 4.2	Do roku 2022
3.1 Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego	RPO WSL: Działanie 5.4. Ochrona różnorodności biologicznej POIiŚ: Działania 2.4 Ochrona przyrody i edukacja ekologiczna	Do roku 2022
3.2 Podniesienie jakości przestrzeni publicznych	RPO WSL: Działanie 10.4 Poprawa stanu środowiska miejskiego POIiŚ: Działania 2.5 Poprawa jakości środowiska miejskiego	Do roku 2022
4.1 Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy	RPO WSL: Działanie 7.1 Aktywne formy przeciwdziałania bezrobociu Działanie 7.3 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej Działanie 11.4 Podnoszenie kwalifikacji zawodowych osób dorosłych POWER: Działanie 2.2 Wsparcie na rzecz zarządzania strategicznego przedsiębiorstw oraz budowy przewagi konkurencyjnej na rynku Działanie 2.3 Zapewnienie	Do roku 2022





Cele operacyjne	Potencjalne źródła finansowania	Okres realizacji
	jakości i dostępności usług rozwojowych świadczonych na rzecz przedsiębiorstw i pracowników	
	Działanie 2.12 Zwiększenie wiedzy o potrzebach kwalifikacyjno-zawodowych	
4.2 Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców	RPO WSL: Działanie 7.3 Wsparcie dla osób zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej Działanie 8.2 Wzmacnianie potencjału adaptacyjnego przedsiębiorstw, przedsiębiorców i ich pracowników konkurs POWER: Działanie 1.1. Wsparcie osób młodych pozostających bez pracy na regionalnym rynku pracy – projekty pozakonkursowe	Do roku 2022





10. System wdrażania i monitoringu skuteczności działań programu rewitalizacji oraz mechanizmy włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w proces rewitalizacji w Orzeszu.

10.1. Proces włączania mieszkańców oraz przedstawicieli środowisk publicznych, gospodarczych i społecznych Orzesza do prac na Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022

Znaczenie partycypacji w rewitalizacji

Znaczenie partycypacji społecznej w procesach rewitalizacji zostało wyraźnie zaznaczone w ustawie z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji⁵ (Dz.U. poz. 1777). W myśl jej zapisów interesariusze powinni mieć możliwość aktywnego udziału w przygotowaniu i przeprowadzaniu rewitalizacji, jak również jej późniejszej ocenie.

Na konieczność taką wskazuje również dokument „Zasady wsparcia rewitalizacji w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Śląskiego na lata 2014-2020”⁶. Zwrócono w nim uwagę na fundamentalne znaczenie partycypacji dla powodzenia procesów rewitalizacyjnych.

Opracowanie pogłębionej diagnozy uwzględniającej perspektywę różnych grup interesariuszy umożliwiło optymalne dopasowanie Gminnego Programu Rewitalizacji do potrzeb lokalnej społeczności. Równie ważne było uspołecznienie opracowania części projekcyjnej dokumentu. Uwzględnienie opinii lokalnej społeczności miało również przełożenie na budowanie jej pozytywnego stosunku do późniejszych działań rewitalizacyjnych. Zgodnie z zapisami kolejnego rozdziału zakłada się również umożliwianie aktywnego udziału różnych grup interesariuszy we wdrażaniu i monitorowaniu Gminnego Programu Rewitalizacji. Ich partycypacja będzie więc miała w przyszłości charakter kontroli obywatelskiej.

Główne zasady partycypacji w ramach projektu

1. Podczas opracowywania Gminnego Programu Rewitalizacji przyjęto następujące zasady dotyczące organizacji i przebiegu partycypacji społecznej:
2. Zaangażowanie społeczności przez cały czas trwania projektu,
3. Włączenie w proces rewitalizacji różnych grup interesariuszy,
4. Równouprawnienie wszystkich uczestników konsultacji,
5. Dwustronny przepływ informacji – koncentracja na dojrzałych formach partycypacji (współdecydowanie i kontrola obywatelska),
6. Wieloaspektowość partycypacji,
7. Jawność przebiegu partycypacji oraz jej efektów,
8. Responsywność i dopasowanie form oraz treści partycypacji do potrzeb interesariuszy.

⁵ Dz.U. 2015 poz. 1777

⁶ Załącznik do Uchwały nr 2483/83/V/2015 Zarządu Województwa Śląskiego z dnia 29 grudnia 2015r



Interesariusze rewitalizacji

Ze względu na wieloaspektowość procesu rewitalizacji zakłada się konieczność aktywnego udziału w jego planowaniu wszystkich grup interesariuszy. Umożliwi to uwzględnienie w dokumencie różnych punktów widzenia, a także potrzeb i preferencji osób oraz podmiotów związanych z obszarem rewitalizacji więziami o różnorodnym charakterze. Dlatego też organizacja prac nad Gminnym Programem Rewitalizacji została zaplanowana, w taki sposób aby umożliwić aktywne włączenie się następujących grup interesariuszy:

- Różnych grup mieszkańców (rodziny z dziećmi, młodzież, seniorzy, osoby zagrożone wykluczeniem społecznym),
- Przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego i ich jednostek organizacyjnych (m.in. szkół i przedszkoli, MOPS, MOK i MOSiR)
- Przedsiębiorców i pracodawców,
- Działacze organizacji pozarządowych (w tym działających w sferze kultury, sportu oraz działających na rzecz dziedzictwa historycznego i tradycji lokalnych),
- Przedstawiciele kościołów i związków wyznaniowych.

Oczywiście szczególny charakter będzie miało zaangażowanie w opracowywanie, a później wdrażanie Programu osób bezpośrednio związanych z obszarem rewitalizacji (mieszkańców, właścicieli, zarządców oraz użytkowników wieczystych nieruchomości oraz przedsiębiorców prowadzących tam działalność gospodarczą). Z drugiej strony ze względu na znaczenie rewitalizacji dla rozwoju całej gminy partycypacja miała charakter otwarty.

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2020 został przygotowany w procesie szerokich konsultacji społecznych. Wszystkim działaniom podejmowanym w czasie jego tworzenia towarzyszyła zasada partnerstwa rozumiana jako powszechna partycypacja w budowie Lokalnego Programu rewitalizacji Miasta Orzesze.

W ramach prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 –2020 wykorzystano następujące mechanizmy szerokiego włączania środowisk miejskich, mieszkańców, w myślenie o rewitalizacji:

- **warsztaty strategiczne i diagnostyczne** z udziałem przedstawicieli władz miasta, Rady Miasta, pracowników Urzędu Miasta w Orzeszu oraz jednostek podległych, przedstawicieli środowiska biznesu oraz organizacji społecznych na który m.in. przeprowadzono analizę zasobów miasta oraz zewnętrznych trendów / oddziaływań mających wpływ na rozwój miasta jak też bieżące i przyszłe procesy rewitalizacyjne, określono misję czyli główny cel rewitalizacji Orzesza, wstępnie wskazano obszary zdegradowane w mieście a dalej przyjęto granice wyznaczony już ostatecznie obszarów jakie podlegają działaniom rewitalizacyjnym oraz sformułowano projekty rewitalizacyjne – dwa spotkania warsztatowe w dniach 04.06.2014 i 02.07.2014.
Wykaz uczestników warsztatów – poniżej.
- **spotkania konsultacyjne;**
- powszechne, otwarte **konsultacje on-line** z mieszkańcami miasta z wykorzystaniem strony internetowej Urzędu Miasta w Orzeszu i indywidualnego adresu, na który mieszkańcy zgłaszali własne propozycje działań rewitalizacyjnych oraz komentowali na bieżącego postęp prac nad sformułowaniem programu rewitalizacji. Konsultacje trwały przez cały czas prac nad programem rewitalizacji;



- artykuły w prasie lokalnej informuje o przystąpieniu do prac nad programem rewitalizacyjnych dla Orzesza i dalej prezentujące przebiegu i efektach prac nad programem rewitalizacji, jak również zachęcające mieszkańców do korzystania z konsultacji on-line,
- badania społeczne ilościowe z mieszkańcami miasta Orzesza (próba N: 237), skupione głównie na społeczności obszarów zdegradowanych, pozwalające na poznanie potrzeb mieszkańców z zakresu rewitalizacji przestrzennej, społecznej i gospodarczej miasta,
- badania społeczne jakościowe – wywiady pogłębione z lokalnymi ekspertami / osobami odpowiednimi za rozwój miasta Orzesza w aspektach gospodarczym, społecznym oraz przestrzennym (N: 6 - indywidualnych wywiadów pogłębionych).

Tym samym Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 został opracowany przez samorząd lokalny w ścisłej współpracy z parterami – przedstawicielami środowiska gospodarczego Orzesza, organizacji społecznych oraz instytucji publicznych działających na terenie miasta. Do myślenia o przyszłości Orzesza, w kontekście rewitalizacji terenów zdegradowanych, szeroko włączono społeczność lokalną. Na uwagę zasługuje także realne partnerstwo jakie zawiązano m.in. na poziomie realizacji części projektów pomiędzy samorządem lokalnym a konkretnymi podmiotami gospodarczymi.

Określenie partycypacja dla Orzesza, i działań rewitalizacyjnych tutaj zaplanowanych do realizacji, to przejaw pełnego, czynnego zaangażowanie wielu środowisk miejskich w działania współdecydowania o rozwoju miasta jak również (na poziomie monitoringu realizacji programu rewitalizacji) oraz późniejszej kontroli obywatelskiej.

10.2. System wdrażania i monitorowania wraz z procedurami wprowadzania modyfikacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022

Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 to jedno z ważniejszych narzędzi efektywnego i profesjonalnego zarządzania jednostką samorządową. Należy jednak pamiętać, iż jako plan długoterminowy powinien być podawany nie tylko monitoringowi realizacji ale także przewidywać system wprowadzania modyfikacji w odpowiedzi na zmiany / potrzeby jakie pojawiają się w otoczeniu. Mając tego świadomość dokument programu rewitalizacji został wyposażony w szereg procedur pozwalających na jego efektywne wdrażanie i monitoring postępów prac, jak również na wprowadzenie stosownych modyfikacji. Poniżej przedstawiono strukturę odpowiedzialną za Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 oraz zestaw stosownych procedur.

Osobą odpowiedzialną za realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 jest Burmistrz Miasta Orzesze.

Burmistrzowi podlega Pełnomocnik ds. Rewitalizacji, osoba powołana przez Burmistrza Miasta Orzesze jeszcze na poziomie projektowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022, i pełniąca nadal obowiązki operatora (zarządcy) Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022.

Zespół ds. Rewitalizacji Miasta Orzesze to ciało powołane przez Burmistrza Miasta Orzesze (w skład którego wchodzi także Pełnomocnik ds. Rewitalizacji) na poziomie projektowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022, i pełniące nadal rolę



doradcą i opiniotwórczą dla wdrażania i monitoringu realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022.

Główne elementy budujące system wdrażania i monitoringu Lokalny Program Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 to:

- planowanie – czyli:
 - procedura wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022,
 - sposoby oceny wdrożenia Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022
 - oraz system aktualizowania zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022
- monitoring, sprawozdawczość i bezpośredni nadzór nad realizacją Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 – czyli:
 - opracowywanie kart projektów,
 - organizacja corocznych konsultacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022,
 - przygotowywanie sprawozdania z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022
- upowszechnianie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 wraz z mechanizmami włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych w procesy rewitalizacji Orzesza
 - upublicznianie i upowszechnianie treści Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022,
 - inicjowanie współpracy pomiędzy sektorami (publicznym, gospodarczym i organizacji społecznych) / mieszkańcami miasta Orzesze.

Przebieg procedury planowania:

KROK 1

A. Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesz na lata 2014 – 2022 (LPR) zbiera propozycje nowych zadań do LPR od:

- Jednostek Organizacyjnych Urzędu Miasta,
- Referatów Urzędu Miasta,
- Partnerów społecznych,
- Podmiotów gospodarczych,
- Osób prywatnych będących właścicielami nieruchomości położonych na obszarze rewitalizowanym.

Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

B. Pełnomocnik przygotowuje Listę Nowych Proponowanych Zadań do Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022.





Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

KROK 2

Pełnomocnik przedstawia Burmistrzowi miasta do weryfikacji Listę Nowych Proponowanych Zadań do Lokalnego Programu Rewitalizacji.

W efekcie następuje wypracowanie projektu listy nowych zadań do LPR rekomendowanej przez Burmistrza miasta. Projekt ten jest przekazany do Komisji Rady Miejskiej w celu uzyskania opinii.

Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

KROK 3

Następuje przekazanie Listy Nowych Proponowanych Zadań do LPR z opinią Burmistrza oraz Komisji do biura Rady Miejskiej w Orzeszu.

Odpowiedzialność: Burmistrz Orzesza.



Monitoring i sprawozdawczość

Monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 rozpoczyna się z chwilą przyjęcia przez Radę Miejską w Orzeszu dokumentu programu rewitalizacji. Procedura działań jest następująca:

KROK 1

Zespół ds. Rewitalizacji Miasta Orzesze oraz partnerzy programu rewitalizacji odpowiedzialni za realizację bądź współrealizację danego zadania przygotowują karty projektów (według formatki obowiązującej dla Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022), w których zawierają m.in. nazwę zadania, cel oraz krótką charakterystykę zakresu rzeczowego zadania wraz z planowanym harmonogramem realizacji, szacunkowy koszt zadania. Karty te gromadzi Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji i zgodnie z poczynionymi w nich zapisami prowadzi monitoring i sprawozdawczość Programu w kontekście planowanych zadań.

Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

KROK 2

Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji w kwartale poprzedzającym kwartał sprawozdawczy (który przypada co roku na kwartał, w którym podjęto uchwałę Rady Miejskiej dotyczącą przyjęcia Lokalnego Programu Rewitalizacji) organizuje konsultacje Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022. Konsultacje mają formę spotkania/spotkań z przedstawicielami partnerów Programu, lokalnych instytucji/organizacji, mieszkańców miasta, lokalnych przedsiębiorców oraz podmiotów zainteresowanych realizacją Programu. Proces konsultacji jest procesem otwartym, w którym mogą wziąć udział wszyscy zainteresowani. Informacja o planowanym spotkaniu/spotkaniach jest odpowiednio wcześniej zamieszczona na tablicach informacyjnych, stronie www Urzędu Miasta Orzesze oraz w lokalnej prasie. Spotkania mają na celu weryfikację poziomu wypełniania oraz aktualności celów Programu, zebranie propozycji nowych zadań oraz przedstawienie zakresu podjętych w okresie sprawozdawczym działań.

Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

KROK 3

Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji przygotowuje coroczne sprawozdanie z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji w okresie sprawozdawczym.

Sprawozdanie z realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji zawiera m.in.:

- wyniki działań związanych z pozyskiwaniem funduszy zewnętrznych na realizację zadań zapisanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 (ile i jakie wnioski o dofinansowanie zostały złożone w okresie sprawozdawczym, na jakie zadania udało się pozyskać środki, w jakiej wysokości, jakie zadania nie otrzymały wsparcia finansowego);



- prezentację przebiegu realizacji projektów, które otrzymały dofinansowanie z funduszy zewnętrznych lub realizowane są w ramach innych środków (w układzie: projekt – planowane działania/założone wskaźniki realizacji projektu – poziom dotychczas zrealizowanych działań/wypełnionych wskaźników, zidentyfikowane problemy w realizacji projektu i sposób ich rozwiązania);
- analizę przyczyn nie zrealizowania projektów zapisanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 w czasie sprawozdawczym lub szerszym. Wskazanie podjęcia pożądanych działań zapobiegawczych i naprawczych wraz z oznaczeniem odpowiedzialności i harmonogramu ich wdrażania.

Odpowiedzialność: Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

KROK 4

Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji przekazuje sprawozdanie Burmistrzowi i Radzie Miejskiej.

W razie uwzględnienia w sprawozdaniu kwestii problemów związanych z realizacją założonych w Programie projektów, Burmistrz - po zasięgnięciu opinii Komisji – zatwierdza, na podstawie propozycji przedstawionych przez Pełnomocnika ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji, plan działań naprawczych i zapobiegawczych wraz z harmonogramem jego realizacji.

Odpowiedzialność: Burmistrz Miasta Orzesze, Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji.

Wskaźniki

Monitoring realizacji poszczególnych celów operacyjnych odbywać się będzie w oparciu przypisane do nich mierzalne wskaźniki rezultatu i produktu. Ocena powinna być dokonywana przez odpowiednie jednostki administracyjne w cyklach rocznych (chyba że ze względu na charakter konkretnego wskaźnika optymalna jest inna częstotliwość pomiaru).

Zaproponowany system wskaźników został zaprojektowany w oparciu o następujące kryteria:

- Mierzalność – wskaźniki powinny być możliwe do zmierzenia na odpowiednio wysokim poziomie dokładności,
- Rzetelność – pomiar wskaźników powinien być dokonywany w sposób obiektywny, za każdym razem na tych samych zasadach,
- Trafność – wskaźniki powinny odzwierciedlać rzeczywisty poziom realizacji celów, a więc być dobrane tak, aby odzwierciedlać rzeczywiste wyniki działań,
- Dostępność – wskaźniki powinny być dostępne dla osób lub instytucji dokonujących ewaluacji, ich pozyskanie powinno być proste i nie wymagać nadmiernych nakładów finansowych ani czasowych.

Ze względu na zróżnicowanie celów operacyjnych Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze zastosowane zostaną zarówno wskaźniki produktu, jak i rezultatu. Pierwsze z nich



mierzą konkretne, materialne efekty podejmowanych działań w ramach Programu (co oznacza, że poziom wyjściowych tych wskaźników wynosi zero). Z kolei wskaźniki rezultatu pokazują zmiany wynikające z wykorzystania wytworzonych produktów. Punktem odniesienia powinien być poziom danego wskaźnika przed rozpoczęciem działań.

Cel operacyjny	Wskaźnik	Rodzaj	Źródło
1.1. Pobudzenie aktywności społecznej i kulturalnej mieszkańców	Liczba zrealizowanych projektów wspierających aktywność społeczną (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Liczba organizacji pozarządowych	Rezultatu	Urząd Miasta
1.2. Wysoki poziom wsparcia dla osób zagrożonych wykluczeniem i patologiami społecznymi	Liczba zrealizowanych projektów ukierunkowanych na wyrównywanie szans i włączenie społeczne (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Rezultatu	Powiatowy Urząd Pracy
2.1. Zapewnione odpowiednie warunki techniczne obiektów mieszkalnych	% budynków podłączonych do sieci ciepłowniczej	Rezultatu	Urząd Miasta
	Powierzchnia terenów nieużytkowanych i niezabudowanych zagospodarowanych na cele rekreacyjne w ha (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Zrealizowana termomodernizacja budynku biurowego ZREMB w Jaśkowicach	Produktu	Zespół Projektowy
2.2. Wzrost bezpieczeństwa ciągów komunikacyjnych	Długość zmodernizowanych dróg (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Powierzchnia terenów nieużytkowanych i niezabudowanych zagospodarowanych na nowe ciągi komunikacyjne w ha (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Liczba wypadków drogowych (w danym roku)	Rezultatu	Komisariat Policji w Orzeszu
3.1. Zachowanie wysokiej jakości środowiska naturalnego	Powierzchnia nowo zagospodarowanych terenów zielonych (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Liczba zrealizowanych projektów ukierunkowanych na podnoszenie świadomości ekologicznej (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Ocena jakości powietrza – liczba substancji dla których przekroczone zostały dopuszczalne poziomy (w danym roku)	Rezultatu	Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Katowicach
3.2. Zapewnienie atrakcyjnej i wysokiej jakości	Powierzchnia nowo zagospodarowanych terenów zielonych (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Wartość inwestycji modernizacyjnych w PLN	Produktu	Zespół



przestrzeni publicznej oraz środowiska przyrodniczego	(w danym roku)		Projektowy
4.1. Ożywienie gospodarcze zdegradowanych obszarów gminy	Liczba podmiotów ekonomii społecznej	Rezultatu	Zespół Projektowy
	Liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Rezultatu	Powiatowy Urząd Pracy
4.2. Wzrost przedsiębiorczości wśród mieszkańców	Utworzony podmiot działający na rzecz rozwoju przedsiębiorczości	Rezultatu	Zespół Projektowy
	Liczba zrealizowanych projektów ukierunkowanych na rzecz promocji przedsiębiorczości, w tym działań edukacyjnych dla osób bezrobotnych (w danym roku)	Produktu	Zespół Projektowy
	Liczba działalności gospodarczych na 1000 mieszkańców	Rezultatu	CEIDG

System obiegu informacji i środków finansowych

Urząd Miasta Orzesze dysponuje wewnętrznym systemem obiegu zarówno informacji jak i środków finansowych. Realizacja zapisów dokumentu i działalność operatora Programu zostanie zatem oparta o wykorzystanie funkcjonującego i sprawdzonego systemu obiegu danych i kapitału.

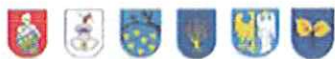
W zakresie kontaktów i współpracy z partnerami oraz instytucjami/jednostkami zainteresowanymi wdrażaniem poszczególnych przedsięwzięć zapisanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji Pełnomocnik ds. Rewitalizacji dysponuje szeregiem narzędzi pozwalających na sprawny przebieg tego procesu. Należy do nich m.in.:

- aktualna (na bieżąco aktualizowana) lista kontaktowa podmiotów biorących udział w pracach warsztatowych mających na celu przygotowanie niniejszego dokumentu,
- ponadto dostępna jest również możliwość dotarcia do osób zainteresowanych Programem poprzez wykorzystanie strony internetowej Urzędu Miasta Orzesza oraz lokalnej prasy,
- dodatkowym instrumentem, uzupełniającym bieżące kontakty, konsultacje i monitoring wdrażania zapisów dokumentu, będą coroczne spotkania partnerów oraz instytucji/organizacji zaangażowanych lub zainteresowanych wdrażaniem Programu, za organizację których odpowiada Pełnomocnik ds. Lokalnego Programu Rewitalizacji i które zwoływane są w ostatnim kwartale okresu sprawozdawczego. Stanowiąc będą one forum wymiany informacji, ale również staną się elementem upowszechniania oraz monitoringu postępów w realizacji Programu i punktem wyjścia dla opracowania wskazanych wyżej sprawozdań (w tym rekomendacji zmian).

Szerokie upowszechnianie programu rewitalizacji

Podstawowym celem działań związanych z promocją i upowszechnianiem Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 jest dotarcie do możliwie szerokiej grupy





beneficjentów działań podejmowanych w jego ramach, instytucji mogących być partnerami w realizacji przedsięwzięć zapisanych w Lokalnym Programie Rewitalizacji, ale także zachęcenie mieszkańców do podejmowania nowych inicjatyw mogących uzupełnić program rewitalizacji w kolejnych latach.

Informowanie społeczności lokalnej o postępach w realizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 odbywać się będzie w sposób pośredni – medialny, jak i bezpośredni – interaktywny. Pośrednio informacje zamieszczane będą na stronie internetowej Urzędu Miasta i w materiałach informacyjnych lokalnej prasy. Bezpośrednio program rewitalizacji prezentowany będzie podczas spotkań z mieszkańcami, przedstawicielami lokalnych środowisk, organizacjami pozarządowymi. Głównymi partnerami, wobec których prowadzona będzie polityka komunikacji i informacji w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 będą: mieszkańcy miasta, przedsiębiorcy lokalni oraz organizacje społeczne.

W ramach promocji i upowszechniania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 podejmowane będą w szczególności takie działania jak:

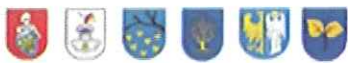
- umieszczenie na stronie internetowej Urzędu Miasta dokumentu Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022;
- wzbogacanie działu aktualności na stronie internetowej Urzędu Miasta Orzesze o nowo realizowane zadania w ramach programu rewitalizacji;
- zamieszczenie informacji - o powstałym dokumencie i możliwości zapoznania się z nim na wskazanej stronie www i w prasie lokalnej;

Sposoby inicjowania współpracy pomiędzy sektorem publicznym, prywatnym i organizacjami pozarządowymi:

- przygotowywanie bieżących informacji z przebiegu wdrażania Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022;
- organizowanie wspólnych spotkań trzech sektorów, w trakcie których będzie możliwe ustalenie propozycji nowych zadań do wprowadzenia do Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Orzesze na lata 2014 – 2022 (w ramach kroku 2 procesu sprawozdawczości i monitoringu).

Tak szeroko zakrojone działania zapewnią upowszechnienie i upublicznienie tego dokumentu, a tym samym uzyskanie akceptacji społecznej dla jego realizacji poprzez zapobieganie potencjalnym konfliktom interesów.



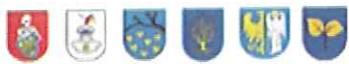


Plan Operacyjny

Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Orzesze

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce	6
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	8
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	8
4.1.1. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2024	8
4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030	9
4.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017	10
4.1.4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020	11
4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020	11
4.1.6. Strategia Sprawne Państwo 2020	11
4.1.7. Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko 2020	11
4.1.8. Strategia Europa 2020	11
4.1.9. Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego do roku 2020	11
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu	12
4.2.1. Strategia rozwoju województwa śląskiego „ŚLĄSKIE 2020+”	12
4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego	12
4.2.3. Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006-2020	14
4.2.4. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017	14
4.2.5. Zintegrowana Strategia rozwoju dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego na lata 2014-2020	16
4.2.6. Podstrategia promocji obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego	17
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego (relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy)	18
5.1. Strategia rozwoju gminy	18
5.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego	18
5.3. Program Rewitalizacji	19
5.4. Miejskowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego	19
6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy	21
7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń	21
8. Programowanie rozwoju opieki nad zabytkami	28
8.1. Priorytety programu opieki	28
8.2. Kierunki działań programu opieki	30
9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	32
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	34



11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	37
12. Spis tabel	39
Załącznik nr 1 Projekt pisma do WKZ	40
Załącznik nr 2 Projekt uchwały przyjmującej aneks do GPOnZ	41

1. Wstęp

Ochrona i Opieka nad Zabytkami to przede wszystkim obowiązek konstytucyjny i ustawowy, ale też okazja do stworzenia płaszczyzny współpracy partnerów: samorządu lokalnego, samorządu regionalnego, administracji państwowej - Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, właścicieli i użytkowników zabytków, na rzecz projektów kulturalnych finansowanych z funduszy publicznych (w tym strukturalnych) oraz prywatnych w celu podniesienia atrakcyjności i konkurencyjności miejsc. Trwałą formą tej współpracy jest Gminny Program Opieki nad Zabytkami (dalej zwany GPOnZ), służący wszystkim partnerom w aktywnym zarządzaniu zasobem stanowiącym dziedzictwo kulturowe gminy.

GPOnZ jest opracowany w celu określenia kierunków podejmowanych działań i zadań, niezbędnych do sprawowania należytej opieki nad zabytkami na terenie gminy w okresie czterech lat od wejścia w życie uchwały rady gminy przyjmującej program. Ma on też na celu poprawę stanu zachowania środowiska kulturowego gminy. Dla realizacji tego celu, program określa między innymi zasady dotyczące finansowania i organizacji działań ochronnych wobec środowiska kulturowego.

2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Celem zadania realizowanego w okresie marzec – maj 2016 jest opracowanie projektu dokumentu „Gminny Program Opieki nad Zabytkami”, zgodnie z art. 87 Ustawy o Ochronie Zabytków i Opieki nad Zabytkami z 23 lipca 2003 roku, nakładającej na samorządy obowiązek sporządzania czteroletnich programów. Realizacja prac nad dokumentem prowadzona była w ramach prac nad „Podstrategią kształtowania przestrzeni publicznej (w tym rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działania na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmocnieniu lokalnych więzi społecznych oraz opieki nad zabytkami) na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym”.

Przygotowanie niniejszego programu nastąpiło po przeprowadzeniu badania ankietowego w gminach, analizie istniejących strategicznych dokumentów i lokalnych programów, analizie zastanej ewidencji zabytków, oraz dotychczasowych doświadczeń, dobrych praktyk polskich i międzynarodowych.

Ustawowy obowiązek opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego nakładają na samorząd gminny dwa akty prawne:

- Ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r. 1 w art. 7 ust. 1, wśród zadań własnych gminy jako jednostki samorządu terytorialnego najniższego szczebla wymienia sprawę z zakresu kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. 2.

Ustawa ta w art. 4 formułuje podstawowe obowiązki organów administracji publicznej w zakresie **ochrony** zabytków, mające na celu m.in.:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

W art. 5. Ustawa formułuje obowiązki w zakresie **opieki** nad zabytkiem sprawowanej przez jego właściciela lub posiadacza, która polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

¹ tekst jednolity Dz.U. Nr 142 poz. 1591 z 2001 r. z późn. zm.

² Dz. U. Nr 163, poz. 1568, z późniejszymi zmianami oraz Dz. U. z 2010 r. Nr 97, poz. 804 z późn. zm.

Program opieki nad zabytkami na lata 2016-2020 jest dokumentem prawa miejscowego.

Powstanie i sporządzanie niniejszego dokumentu wynika z zapisów artykułów 16, 18, 21-22 oraz 84 – 88 wspomnianej wyżej ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Program dotyczy zagadnień opieki nad zabytkami na obszarach jednostek samorządu terytorialnego, powiatów oraz województw.

Art. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wprowadza następujące pojęcia związane z ochroną i opieką nad zabytkami:

- zabytek - nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- zabytek nieruchomy - nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;
- zabytek ruchomy - rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;
- zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- historyczny zespół budowlany - powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowaną w wyniku działalności człowieka, zawierającą wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
- otoczenie - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków, w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Pomocne znaczenie w sprawowaniu opieki może mieć Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu. Zakres, do którego się odnosi dotyczy wprowadzenia nowych narzędzi ochrony krajobrazu, a zwłaszcza kulturowego.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte, oprócz omówionych powyżej podstaw opracowania GPOnZ w:

Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. 3 w artykułach:

- Art. 5: „Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.
- Art. 6 ust. 1: „Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.
- Art. 86: „Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym⁴. Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane⁵. Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbioru obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. - Prawo ochrony środowiska⁶, która mówi między innymi o tym, że ochrona środowiska polega na zachowaniu wartości kulturowych.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody⁷, której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami⁸. W rozumieniu ustawy, celem publicznym jest między innymi: opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Ustawa określa między innymi postępowanie wobec nieruchomości objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej⁹. Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na

³ Dz. U. nr 78 poz. 483, ze zm.

⁴ Dz. U. 2015 poz. 199.

⁵ Dz. U. 2013 poz. 1409, ze zm.

⁶ Dz. U. 2013 poz. 1232, ze zm.

⁷ Dz. U. 2013 poz. 627, ze zm.

⁸ Dz. U. 2015 poz. 782.

⁹ Dz. U. 2012 poz. 406, ze zm.

upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie¹⁰. W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

¹⁰ Dz. U. 2014 poz. 1118.

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

W rozdziale tym omówione zostają dokumenty programowe rządu, województwa i powiatu, mające wpływ na wybory kierunków lokalnej polityki opieki nad zabytkami. Wynikają one z dokumentów strategicznych wyższego rzędu, takich jak Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju (perspektywa 2030 roku) oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 wraz z dziewięcioma zintegrowanymi strategiami, określające zasady prowadzenia polityki kraju na najbliższe lata.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Sprawy dziedzictwa zostały ujęte w poniżej omówionych dokumentach programowych.

4.1.1. Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2024¹¹

Zawiera 11 programów operacyjnych, które precyzują, w jaki sposób strategia jest realizowana pod względem finansowania działalności kulturalnej ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – tam też należy szukać inspiracji do finansowania zadań zdefiniowanych w toku prac nad GPOnZ.

- 1) Program operacyjny „Promocja twórczości”,
- 2) Program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”,
- 3) Program operacyjny „Promocja czytelnictwa”,
- 4) Program operacyjny „Edukacja kulturalna i upowszechniania kultury”,
- 5) Program operacyjny „Obserwatorium kultury”,
- 6) Program operacyjny „Promocja kultury polskiej za granicą”,
- 7) Program operacyjny „Rozwój infrastruktury kultury i szkolnictwa artystycznego oraz wzrost efektywności zarządzania kulturą”,
- 8) Program operacyjny „Promesa Ministra Kultury”
- 9) Program operacyjny „Media z kulturą”,
- 10) Program operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych”,
- 11) Program operacyjny „Znaki Czasu”.

Celem programu operacyjnego „Dziedzictwo kulturowe” jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych.

Cel nadrzędny programu operacyjnego ma być osiągniany poprzez cele szczegółowe:

- 1) poprawę stanu zachowania zabytków;
- 2) zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego);
- 3) kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele inne niż kulturalne;
- 4) zwiększenie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;

¹¹ Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, Warszawa 2005, w:<http://bip.mkidn.gov.pl/>.

- 5) poprawę warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- 6) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

Realizacja programu odbywa się w ramach dwóch komplementarnych priorytetów:

Priorytet 1 „Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych” – poprawa stanu zachowania zabytków, działania rewaloryzacyjne, konserwacyjne, modernizacyjne, adaptacja i ochrona obiektów zabytkowych, poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków, prace dokumentacyjne, działania mające na celu zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki, zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę.

Priorytet 2 programu „Rozwój i koncentracja kolekcji muzealnych” koncentruje się natomiast na zadaniach związanych z zakupami dzieł sztuki i kolekcji dla instytucji muzealnych, zakupami starodruków i archiwaliów, konserwacji i digitalizacji muzealiów, archiwów, starodruków, księgozbiorów oraz zbiorów filmowych, wspieraniu rozwoju pracowni konserwatorskich oraz nowych technik konserwacji zabytków ruchomych.

4.1.2. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030¹²

Dokument uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- 1) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- 2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;
- 3) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- 4) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących części niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- 5) wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- 6) ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
- 7) dbałości o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
- 8) kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa

¹² Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2013 w:
http://www.mir.gov.pl/rozwoj_regionalny/polityka_przestrzenna/kpz/aktualnosci/documents/kpz2013.pdf.

kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.

9) zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;

10) prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;

11) zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;

12) edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.1.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2014-2017¹³

Celem krajowego programu jest wzmacnianie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków.

Dla realizacji celu głównego przyjęto trzy cele szczegółowe:

- 1) wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce,
- 2) wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków,
- 3) tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji.

Cele powyższe realizowane będą w ramach szczegółowych zadań.

Cel szczegółowy 1: wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce

Kierunek działania 1: Porządkowanie rejestru zabytków nieruchomych.

Kierunek działania 2: Przygotowanie ratyfikacji konwencji UNESCO ds. ochrony dziedzictwa podwodnego.

Kierunek działania 3: Wypracowanie jednolitych standardów działania konserwatorskiego w odniesieniu do wybranych typów i kategorii zabytków nieruchomych.

Kierunek działania 4: Wzmocnienie instrumentów ochrony krajobrazu kulturowego.

Kierunek działania 5: Opracowanie diagnozy prawnej ochrony zabytków ruchomych.

Kierunek działania 6: Opracowanie kompleksowego raportu o stanie zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

Kierunek działania 7: Realizacja badań w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski na obszarach szczególnie istotnych ze względu na zagrożenia dla dziedzictwa archeologicznego.

Cel szczegółowy 2: wzmocnienie synergii działania organów ochrony zabytków

Kierunek działania 1: Zwiększenie efektywności zarządzania i ochrony zabytków poprzez wdrażanie infrastruktury informacji przestrzennej o zabytkach.

¹³ przyjęty 24 czerwca 2014 r. Uchwałą Rady Ministrów Nr 125/2014, w: <http://bip.mkidn.gov.pl/>.

Kierunek działania 2: Wypracowanie standardów pozwalających na lepszy przepływ informacji pomiędzy organami ochrony zabytków a społecznościami żyjącymi w otoczeniu zabytków objętych ochroną.

Kierunek działania 3: Podniesienie jakości procesów decyzyjnych w organach ochrony zabytków.

Kierunek działania 4: Merytoryczne wsparcie samorządu terytorialnego w ochronie zabytków.

Cel szczegółowy 3: tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji

Kierunek działania 1: Przygotowanie ratyfikacji Konwencji ramowej Rady Europy w sprawie znaczenia dziedzictwa kulturowego dla społeczeństwa.

Kierunek działania 2: Wspieranie budowania świadomości społecznej funkcji dziedzictwa kulturowego jako podstawy kształtowania się tożsamości narodowej i społeczności lokalnych.

Kierunek działania 3: Promocja zasobu dziedzictwa za pośrednictwem Internetu.

Kierunek działania 4: Zwiększenie dostępu do zasobu dziedzictwa i ułatwienie jego odbioru społecznego.

Pozostałe dokumenty krajowe ujmujące problematykę GPONZ, zawarte zostały w omówionych poniżej dokumentach.

4.1.4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020

Zakres odniesienia: Uwzględnienie zagadnienia ochrony krajobrazu przyrodniczego i kulturowego w procesach rozwoju regionów.

4.1.5. Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020

Zakres odniesienia: ochrona dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego oraz krajobrazu.

4.1.6. Strategia Sprawne Państwo 2020

Zakres odniesienia: racjonalizacja struktur terenowych organów administracji rządowej – zapewnienie optymalnych warunków działania wojewódzkich konserwatorów zabytków.

4.1.7. Strategia Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko 2020

Zakres odniesienia: uwzględnienie utrzymania walorów kulturowych i estetycznych oraz ochrony krajobrazu kulturowego i obiektów zabytkowych w zakresie działań dotyczących odpowiedniego uporządkowania przestrzennego.

4.1.8. Strategia Europa 2020

Zakres odniesienia: zapewnienie dostępu do wiedzy i informacji wpływających na ogólny poziom kompetencji, w szczególności ludzi młodych.

4.1.9. Strategia dla Rozwoju Polski Południowej w obszarze województwa małopolskiego i śląskiego do roku 2020

Problematyka opieki nad zabytkami jest również ujęta w nowym ponadregionalnym dokumencie, omówionym szerzej w aneksie 2 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami, o którym mowa w rozdziale 4.2.4. poniżej.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

4.2.1. Strategia rozwoju województwa śląskiego „ŚLĄSKIE 2020+”¹⁴

Główne cele strategiczne regionalnego samorządu to:

- A. Województwo śląskie regionem nowoczesnej gospodarki rozwijającej się w oparciu o innowacyjność i kreatywność
- B. Województwo śląskie regionem o wysokiej jakości życia opierającej się na powszechnej dostępności do usług publicznych o wysokim standardzie
- C. Województwo śląskie regionem atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni
- D. Województwo śląskie regionem otwartym będącym istotnym partnerem rozwoju Europy

Dla celu strategicznego dotyczącego atrakcyjnej i funkcjonalnej przestrzeni określony został

Cel operacyjny: C.3. Wysoki poziom ładu przestrzennego i efektywne wykorzystanie przestrzeni oraz poniższe kierunki działań:

1. Rewitalizacja terenów i obiektów, w tym przemysłowych i zdegradowanych na tereny/obiekty o funkcjach społeczno-gospodarczych oraz zapewnienie ich dostępności.
2. Poprawa jakości i atrakcyjności przestrzeni publicznych, szczególnie centrów miast i centrów dzielnic oraz przestrzeni recepcyjnych.
3. Tworzenie i rewitalizacja obszarów zieleni urządzonej oraz terenów rekreacyjnych.
4. Przywracanie pozycji lub nadawanie nowych funkcji obiektom zabytkowym oraz symbolicznym w życiu społeczności lokalnych.
5. Zapewnienie praworządności gospodarowania przestrzenią poprzez skuteczną ochronę prawa własności i interesu społecznego.
6. Rewitalizacja osiedli mieszkaniowych, w tym starych dzielnic.
7. Wspieranie powstawania atrakcyjnych terenów mieszkaniowych w miastach oraz przeciwdziałanie procesom suburbanizacji.
8. Wsparcie działań podnoszących jakość planowania przestrzennego na poziomie regionalnym i lokalnym, w tym działań integracyjnych.

4.2.2. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa śląskiego¹⁵

Jest to dokument planowania strategicznego z października 2015 r., określający działania, za pomocą których samorząd województwa wpływa na rozmieszczenie funkcji terenów w przestrzeni i ich wzajemne powiązanie. Omawia m.in. obszary krajobrazów kulturowych na Śląsku.

Dla realizacji celu samorząd przyjmuje następujące kierunki polityki przestrzennej:

- 3.1 Ochrona zasobów środowiska.
- 3.2 Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich.

¹⁴ <http://www.slaskie.pl/> dokument uchwalony przez Sejmik Województwa Śląskiego Uchwałą nr IV/38/2/2013 z dnia 1 lipca 2013 r.

¹⁵ <https://www.slaskie.pl/planzagospodarowania/files/zalaczniki/2015/11/06/1446794385/1446794428.pdf>.

3.3 Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich.

W ustaleniach planu Cel 3. PRZESTRZENI – ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTYWANIE ZASOBÓW ŚRODOWISKA NATURALNEGO I KULTUROWEGO – kierunek 3.2. i 3.3. dotyczy dziedzictwa kulturowego.

Kierunek 3.2: Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach miejskich:

- kształtowanie obszarów śródmiejskich o wysokiej jakości rozwiązań urbanistyczno-architektonicznych poprzez tworzenie atrakcyjnych przestrzeni publicznych, podkreślających rangę centrów miast;
- ochrona i zachowanie historycznych układów urbanistycznych oraz obiektów dziedzictwa kulturowego podkreślających tożsamość miast;
- rewitalizowanie i rekultywowanie terenów zdegradowanych i przemysłowych z wykorzystaniem ich na tereny o funkcjach komercyjnych i publicznych (ekologicznych, turystycznych, kulturowych, usługowych i społeczno-gospodarczych);
- kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu przez mieszkańców i integrację społeczności lokalnych oraz ich wyposażanie w odpowiednią infrastrukturę;
- kształtowanie oraz poprawa dostępności przestrzeni i obiektów publicznych z uwzględnieniem ograniczeń i potrzeb osób z różnymi dysfunkcjami, utrudniającymi poruszanie się w przestrzeni lub jej percepcję, osób starszych oraz osób sprawujących opiekę nad małymi dziećmi;
- wprowadzanie rozwiązań przestrzennych poprawiających bezpieczeństwo publiczne;
- zapewnianie powiązań przyrodniczych terenów zieleni miejskiej z lasami i terenami otwartymi na ich obrzeżach, zapewnienie kanałów przewietrzania, przeciwdziałających kumulacji zanieczyszczeń powietrza;
- kształtowanie systemu zielonych pierścieni wokół miast w postaci lasów, parków regionalnych i terenów otwartych, w tym z wykorzystaniem terenów zdegradowanych;
- ograniczanie rozpraszania osadnictwa w strefach podmiejskich, w krajobrazach otwartych (suburbanizację), zgodnie z ideą zwartych miast i osiedli;
- gospodarowanie wodami opadowymi ukierunkowane na spowolnienie odpływu ze zlewni (system mikro- i małej retencji).

Kierunek 3.3: Kształtowanie krajobrazów kulturowych w obszarach wiejskich:

- kształtowanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej i ochrona gruntów o największej przydatności dla celów produkcji rolnej;
- zapewnienie wielofunkcyjnego rozwoju terenów wiejskich przy zachowaniu walorów przyrodniczych i tradycyjnego krajobrazu rolniczego na obszarach o niskim potencjale produkcji rolnej;
- podnoszenie walorów przyrodniczych (w tym wprowadzanie stref ekotonowych cieków wodnych) rolniczej przestrzeni produkcyjnej niezbędnej dla utrzymania różnorodności biologicznej z uwzględnieniem różnorodnych form retencji technicznej i nietechnicznej (w tym ochrona przed sływem zanieczyszczeń do wód);
- preferowanie utrzymania tradycyjnej skali i form zabudowy oraz układów przestrzennych wsi i charakterystycznych krajobrazów dla zachowania tożsamości kulturowo-krajobrazowej;

- kultywowanie tradycji i lokalnych wartości kulturowych – tworzenie m.in. markowych produktów turystycznych;
- kreowanie przestrzeni publicznych umożliwiających wspólne spędzanie czasu przez mieszkańców i integrację społeczności lokalnych oraz ich wyposażanie w odpowiednią infrastrukturę;
- kształtowanie oraz poprawa dostępności przestrzeni i obiektów publicznych z uwzględnieniem ograniczeń i potrzeb osób z różnymi dysfunkcjami, utrudniającymi poruszanie się w przestrzeni lub jej percepcję, osób starszych oraz osób sprawujących opiekę nad małymi dziećmi;
- wspieranie działań na rzecz zrównoważonego wzrostu produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego przy uwzględnieniu dobrych praktyk rolniczych;
- rozwijanie inwestycji gospodarczych wykorzystujących lokalny potencjał rolniczy w powiązaniu ze szlakami komunikacyjnymi;
- wprowadzanie rozwiązań przestrzennych poprawiających bezpieczeństwo publiczne;
- rewitalizowanie, rekultywowanie, rewaloryzowanie obszarów zdegradowanych (zdevastowanych) w celu poprawy ich jakości i przywrócenie utraconych wartości.

4.2.3. Strategia rozwoju kultury w województwie śląskim na lata 2006-2020¹⁶

Cele strategiczne rozwoju kultury w Województwie Śląskim realizuje Śląskie Centrum Dziedzictwa Kulturowego za pomocą Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami (omówionego poniżej).

Istotny z punktu widzenia GPOnZ jest cel strategiczny 3: upowszechnianie i zachowanie dziedzictwa kulturowego Regionu (materialnego i niematerialnego) oraz jego efektywniejsze wykorzystywanie do celów turystycznych.

Zawiera on następujące kierunki działania:

- Rozpoznawanie zasobów dziedzictwa kulturowego oraz prowadzenie projektów badawczych na jego temat;
- Inwentaryzowanie dziedzictwa kulturowego;
- Popularyzacja dziedzictwa kulturowego (w tym z użyciem najnowszych technik);
- Rewitalizacja i renowacja obiektów zabytkowych;
- Rewitalizacja obiektów i terenów przemysłowych i znajdowanie dla nich nowych funkcji;
- Wykorzystywanie dziedzictwa kulturowego na potrzeby turystyki (promocja, tworzenie produktów turystyki kulturowej);
- Tworzenie zasobów dziedzictwa kulturowego regionu.

4.2.4. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017¹⁷

Wśród przyjętych w programie kierunków rozwoju polityki przestrzennej wymienia się:

¹⁶ <http://www.slaskie.pl/> dokument uchwalony przez Sejmik Województwa 28 sierpnia 2006 r.

¹⁷ <http://www.slaskie.pl/> dokument uchwalony przez Sejmik Województwa 10 marca 2014 r.

- Wykreowanie zintegrowanego regionalnego produktu turystycznego;
- Tworzenie markowych produktów turystycznych;
- Rozwijanie potencjału wewnętrznego obszarów zagrożonych marginalizacją.

Zabytki posiadają potencjał nie tylko materialny, ale też artystyczny i poznawczy utrwalający naszą pamięć narodową oraz tworzący tożsamość. Stanowią o tożsamości przestrzeni, nadając jej swoisty *genius loci*, tym samym decydują o jej konkurencyjności. Świadoma reinterpretacja dziedzictwa jest elementem budowy wspólnej tożsamości, a pośrednio więzi międzyludzkich i zaufania, które ułatwia interakcje oraz współdziałanie i jest kluczowym czynnikiem rozwoju kapitału społecznego. Jedynie zadbane, dobrze eksponowany obiekt jest postrzegany przez społeczeństwo jako wartość. Zabytek pojmowany w ten sposób oddziałuje na stan gospodarki i przyczynia się do rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.

Mając na uwadze powyższe, sformułowano następującą misję Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie śląskim na lata 2014-2017:

Dobrze zachowane, zadbane zabytki stanowiące o tożsamości regionu kluczowym czynnikiem budowy kapitału społecznego województwa, rozwoju gospodarczego województwa oraz jego promocji w kraju i na świecie.

Realizacji tej misji mają służyć dwa cele strategiczne i przyporządkowane im kierunki poniższe działań:

CEL STRATEGICZNY I - kształtowanie kulturowego obrazu województwa

Dla celu strategicznego sformułowano trzy cele operacyjne:

Cel operacyjny I.1 – Ustalenie potencjału zasobów zabytkowych województwa

Kierunek działań I.1.A – Weryfikacja zabytków województwa

Kierunek działań I.1.B – Rozwój badań i studiów nad zabytkami województwa

Cel operacyjny I.2 – Budowa systemu zarządzania zabytkami województwa

Kierunek działań I.2.A – Tworzenie nowoczesnych struktur zarządzania zabytkami

Kierunek działań I.2.B – Zarządzanie zabytkami

Kierunek działań I.2.C – Marketing markowych produktów kulturowych i kulturowo-gospodarczych

Cel operacyjny I.3 – Włączenie zabytków w procesy gospodarcze

Kierunek działań I.3.A – Integracja działań społeczno-gospodarczych na rzecz opieki nad zabytkami

Kierunek działań I.3.B – Konserwacja i adaptacja zabytków

Kierunek działań I.3.C – Kształtowanie obszarów zabytkowych i krajobrazów kulturowych

Kierunek działań I.3.D – Nowoczesna i efektywna opieka nad zbiorami zabytków i ich udostępnianiem

CEL STRATEGICZNY II - kształtowanie pozytywnych postaw społeczeństwa wobec dziedzictwa kulturowego regionu

Dla drugiego celu strategicznego sformułowano dwa cele operacyjne:

Cel operacyjny II.1 – Propagowanie wiedzy o zabytkach oraz sposobach opieki nad zabytkami

Kierunek działań II.1.A – Wzmocnienie edukacji o dziedzictwie kulturowym

Kierunek działań II.1.B – Popularyzacja i promocja zabytków i wiedzy o zabytkach

Cel operacyjny II.2 – Aktywizacja społeczności lokalnych na rzecz opieki nad zabytkami

Kierunek działań II.2.A – Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu

Kierunek działań II.2.B – Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami.

Dla opieki nad zabytkami najistotniejsze będą postanowienia zawarte w celu operacyjnym II.2. omówione poniżej.

CEL OPERACYJNY II.2

AKTYWIZACJA SPOŁECZNOŚCI LOKALNYCH NA RZECZ OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zabytki w dużej mierze wypełniają przestrzeń nas otaczającą. Ich stan zachowania zależy przede wszystkim od mieszkańców województwa i ich stosunku do zabytków. Aby zachęcić mieszkańców do opieki nad zabytkami, niezbędne jest wykształcenie pozytywnych postaw wobec zabytków i tradycji regionu przez działania na rzecz poznania zabytków i stosowanie zachęt do działania na rzecz opieki nad zabytkami.

Efektem realizacji celu będzie wzrost zainteresowania historią, tradycją i zabytkami wśród mieszkańców regionu, podniesienie aktywności społecznej w dziedzinie opieki nad zabytkami.

Celowi temu służyć będą następujące kierunki działań:

Kierunek działań II.2.A – Wspieranie działań na rzecz poznania dziedzictwa kulturowego regionu.

Efektywna opieka nad zabytkami musi być poparta akceptacją społeczną. Wymaga to kształtowania świadomości społecznej w duchu przywiązania do tradycji i historii regionu, lokalnych wzorców życia, obrzędów i zwyczajów, a także poszanowania zabytków. Ważne jest podkreślenie, zwłaszcza wśród młodzieży, wartości postaw obywatelskich wobec zabytków i dziedzictwa kulturowego, a także organizowanie wspólnych przedsięwzięć mających na celu ochronę i promocję miejsc o znaczeniu historyczno-kulturowym.

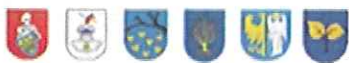
Kierunek działań II.2.B – Promowanie przykładów dobrych praktyk w sferze opieki nad zabytkami.

Wiele osób bezinteresownie wspiera opiekę nad zabytkami. Aby wzmóc ich zaangażowanie oraz zachęcić innych do pracy na rzecz zabytków, należy ich docenić, promować i nagradzać.

4.2.5. Zintegrowana Strategia rozwoju dla obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego na lata 2014-2020¹⁸

Dokument powstał w ramach projektu pn. „J-ednolita S-strategia T-erytorialna = spójny obszar funkcjonalny powiatu mikołowskiego poprzez wzmocnienie mechanizmów efektywnej współpracy JST”, realizowanego w ramach programu „Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego” finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.

¹⁸ <http://www.mikolowski.pl/index.php/j-ednolita-s-strategia-t-erytorialna-spojny-obszar-funkcjonalny-powiatu-mikolowskiego-poprzez-wzmocnienie-mechanizmow-efektywnej-wspolpracy-jst>.



4.2.6. Podstrategia promocji obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego¹⁹

Podstrategia jest jedną z części wyżej omówionej strategii.

Dokument służy zbudowaniu marki i wypromowaniu portfela produktów oraz określeniu przyszłych działań promocyjnych powiatu mikołowskiego, włączających aspekty dziedzictwa kulturowego, w tym promocji lokalnych produktów kulturalnych i obiektów zabytkowych dzięki współpracy z regionalnymi mediami.

¹⁹ Styczeń 2016.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego (relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy)

Na podstawie art. 7 ust. pkt 9) i art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. 2013 r. poz. 594 z późniejszymi zmianami) i art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. z 2014 r. poz. 1446), został przyjęty „Gminny program opieki nad zabytkami na terenie Miasta Orzesze wraz z Gminną Ewidencją Zabytków na lata 2015-2018” Uchwałą nr VIII/84/15 RADY MIEJSKIEJ ORZESZE z dnia 21 maja 2015 r. i ogłoszony w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego z dnia 16 czerwca 2015 r. poz. 3279.

Obecny dokument, proponowany jako uzupełnienie do Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z 2015 r., zawiera dodatkowe elementy nieuwjęte w obowiązującym programie:

- uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego (opis relacji programu z dokumentami strategicznymi krajowymi, regionalnymi),
- uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego (relacje programu z lokalnymi dokumentami strategicznymi),
- analizę SWOT, wraz ze społeczną oceną stanu dziedzictwa w ramach przeprowadzonych badań ankietowych,
- priorytety i cele, kierunki działań,
- instrumentarium,
- opis źródeł finansowania,
- plan realizacji i finansowania zadań przez gminę.

5.1. Strategia rozwoju gminy

Cele Strategii Rozwoju Miasta Orzesze na lata 2012-2020 przyjętej uchwałą nr XIX/201/12 RADY MIEJSKIEJ ORZESZE Z DNIA 23.02.2012r.: 1.II. Zapewnienie wysokiego poziomu obsługi mieszkańców Miasta Orzesze, 2.I. Rozwój infrastruktury edukacyjnej, kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej w Mieście Orzesze, 2.III. Rozwój i spójne zarządzanie ofertą aktywnego spędzania czasu wolnego w Mieście oraz 4.II. Stworzenie i wypromowanie marki Miasta Orzesze – wygodne, funkcjonalne, bezpieczne i atrakcyjne do zamieszkania miasto – Zielone Serce Śląska, służyć będą realizacji programu opieki, poprzez jego cele wpisujące się w strategię.

Jednocześnie strategia wnosząc elementy do wspólnego zasobu dziedzictwa kulturowego powiatu, są one bowiem powiązane z celami służącymi Poprawie wewnętrznego wizerunku wszystkich gmin powiatu mińskiego zapisanymi w Podstrategii Promocji omówionej wyżej, wzmacnia rangę i skuteczność realizacji zadań z GPOnZ.

5.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Orzesze, , przyjęte zostało uchwałą Rady Miejskiej w Orzeszu nr XXI/249/16 z dnia 31 maja 2016 r. w sprawie studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Orzesze. Studium sporządzono dla obszaru o powierzchni 82,89 km². Omówiono w nim stan ładu przestrzennego, stan krajobrazu kulturowego, stan dziedzictwa kulturowego i

zabytków i wymogi ich ochrony²⁰. Uznano, iż zasoby krajobrazu kulturowego Miasta Orzesze, to najważniejsze elementy decydujące o jej indywidualności, a tym samym atrakcyjności. Tworzą go:

- struktura przestrzenna miasta, wyraźnie narastająca i rozwinięta głównie w XIX i XX wieku, w czasie transformacji wsi rolniczych w jednostki będące administracyjnie wsiami o charakterze osad przemysłowych, po miasto, gminę miejską;
- wartościowa substancja zabytkowa i kulturowa w skład której wchodzi dominujące w krajobrazie obiekty sakralne, obiekty rezydencjalne, zabudowa mieszkaniowa oraz mała architektura w postaci licznych kaplic i krzyży;
- założenia zieleni projektowanej obejmujące układy historyczne oraz współczesne, w tym cmentarze o historycznym rodowodzie oraz parki przydworskie;
- układ komunikacyjny oparty na historycznym zarysie ciągów komunikacyjnych układu drogowego i kolejowego;
- wartości niematerialne, np. zachowane historyczne nazwy miejscowe.

Zapisy i ustalenia studium zostały ujęte w obowiązującym GPOnZ.

5.3. Program Rewitalizacji

Lokalny Program Rewitalizacji miasta Orzesze na lata 2014 - 2022 (kontynuacja LPR na lata 2010-2015) został opracowany w 2014 r. przez konsultantów Centrum Doradztwa Strategicznego s.c. D. Bieńkowska, C. Ulański, J. Szymańska z Krakowa w ścisłej współpracy z władzami miasta Orzesze, powołanym przez Burmistrza Miasta Pełnomocnikiem ds. Rewitalizacji oraz Zespołem ds. Rewitalizacji, radnymi miejskimi, pracownikami Urzędu Miasta w Orzeszu, przedstawicielami kluczowych dla rozwoju miasta instytucji publicznych, przedstawicielami środowisk gospodarczych i środowisk organizacji społecznych działających w sferze społecznej, sferze sportu i kultury. Obecnie trwają prace nad jego aktualizacją w ramach prac nad „Podstrategią kształtowania przestrzeni publicznej (w tym rewitalizacji obszarów zdegradowanych i działania na rzecz rozwoju przestrzeni publicznych służących wzmocnieniu lokalnych więzi społecznych oraz opieki nad zabytkami) na lata 2016-2025 wraz z Planem Operacyjnym”.

5.4. Miejsowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego

Miejsowy plan zagospodarowania przestrzennego, o którym mowa w art. 14 ustawy z dnia 23 marca 2003 roku o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 199, z późn. zm.) stanowi podstawową formę ochrony zabytków. W Orzeszu poniższe plany, przyjęte uchwałami Rady, objęły:

- nr uchwały i data uchwalenia: XIV/111/11 z dnia 27.10.2011 r..
powierzchnia objęta planem stanowi 0,42% powierzchni gminy
liczba zabytków objęta ochroną ustaleniami planu: 4
powierzchnia ustanowionej strefy ochrony 8418 m² (Strefa A)
- nr uchwały i data uchwalenia XIV/79/2007, z dnia 07.11.2007 r..
powierzchnia objęta planem stanowi 3,2% powierzchni gminy
liczba zabytków objęta ochroną ustaleniami planu: 23
powierzchnia ustanowionej strefy ochrony 4,6 ha

²⁰ <http://bip.orzesze.pl/index.php?id=443>.



- nr uchwały i data uchwalenia V/34/2015, z dnia 19.02.2015 r.
powierzchnia objęta planem stanowi 0,95% powierzchni gminy
liczba zabytków objęta ochroną ustaleniami planu: 6
powierzchnia ustanowionej strefy ochrony : 3070 m² (Strefa B), 154 321 m² (Strefa E).
- nr uchwały i data uchwalenia: V/55/03, z dnia 30 maja 2003r.
dotyczy strefy widokowej- stanowi, iż obowiązuje ochrona istniejących drzew. Wszelkie
zmiany w zakresie zieleni wysokiej należy uzgodnić z właściwym organem na podstawie
przepisów szczególnych.

6. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy

Charakterystyka i stan zasobów zostały wyczerpująco przedstawione i ocenione w obowiązującym GPOnZ²¹. W Gminnej Ewidencji Zabytków jest 183 obiekty, wpisanych do rejestru – 15.

Planowane jest uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków o krzyż na granicy Miast Belk i Orzesze, róg ul. Rybnickiej i ul. Granicznej. W dalszej kolejności planowane jest wycofanie z programu opieki budynków mieszkalnych.

Do zabytków o najwyższym znaczeniu dla gminy zaliczyć należy obiekty zawarte w poniższej tabeli.

Lp.	Adres	Obiekt	Numer rejestru zabytków Data wpisu
1.	Orzesze ulica Wawrzyńca 15a	Kościół parafialny pod wezwaniem świętego Wawrzyńca, z XVI wieku, gotycko-renesansowy murowany, z kamienia łamane-go i cegły, potynkowany. Granice ochrony obejmują całość obiektu w ramach ogrodzenia i wyposażenie wnętrza	A 673/66 28 V 1966 województwo katowickie
2.	Orzesze ulica Wawrzyńca 15a	Krzyż przydrożny na zboczu wzgórza kościelnego, wykonany w kamieniu, w tradycji rokoka, zapewne z około połowy XIX wieku, na wysokim czworobocznym cokole	B 463/73 5 XI 1973 województwo katowickie
3.	Orzesze Gardawice ulica Katowicka 33	Zespół dworsko-parkowy w północno-zachodniej części miejscowości, który tworzą: - Dwór wybudowany najprawdopodobniej w 1866 roku przez ówczesnego właściciela Gardawic Ludwika Adlera w stylu historyzmu z elementami neobaroku - pozostałości parku w swobodnym układzie krajobrazowym, zlokalizowane na południe i wschód od budynku. Przy południowej elewacji resztki owalnego podjazdu. Granice ochrony obejmują wymienione w decyzji działki geodezyjne	A 1651/97 17 XI 1997 województwo katowickie
4.	Orzesze Gardawice ulica Mikołowska (obok nr 38)	Krzyż przydrożny z 1880 roku, kamienny, na czworobocznym cokole, fundacja Jakuba Spendla i Gminy	B 412/73 16 VII 1973 województwo katowickie
5.	Orzesze Gardawice ulica Mikołowska 78	Krzyż przydrożny z 1880 roku, kamienny, na czworobocznym cokole, fundacja Jakuba Spendla i Gminy	B 412/73 16 VII 1973 województwo katowickie
6.	Orzesze Gardawice ulica Powstańców	Krzyż przydrożny z 1875 roku, o cechach baroku, kamienny, na wysokim czworobocznym cokole	B 414/73 16 VII 1973 województwo katowickie
7.	Orzesze Gardawice	Figura <i>Święty Jan Nepomucen</i> przy skrzyżowaniu dróg, zapewne z początku XIX wieku, barokowo-ludowy, drewniana,	B 416/73 16 VII 1973 województwo

²¹Gminny program opieki nad zabytkami na terenie Miasta Orzesze wraz z Gminną Ewidencją Zabytków na lata 2015-2018, przyjęty Uchwałą nr VIII/84/15 RADY MIEJSKIEJ ORZESZE z dnia 21 maja 2015 r.

Lp.	Adres	Obiekt	Numer rejestru zabytków Data wpisu
		polichromowana	katowickie
8.	Orzesze Woszczyce ulica Jana Długosza 1	Pałacyk, z XIX wieku, o cechach neobarokowych, murowany, parterowy, z mansardą Granice ochrony obejmują całość obiektu	A 729/66 15 VI 1966 województwo katowickie
9.	Orzesze Woszczyce ulica Jana Długosza	Krzyż przydrożny przed wejściem do kościoła parafialnego pod wezwaniem Świętych Apostołów Piotra i Pawła, z około połowy XIX wieku, kamienny, na wysokim czworobocznym cokole	B 421/73 16 VII 1973 województwo katowickie
Lp.	Adres	Obiekt	Numer rejestru zabytków Data wpisu
10.	Orzesze Woszczyce ulica Orzeska	Krzyż przydrożny, z 1885 roku, kamienny, na wysokim czworobocznym cokole	B 417/73 16 VII 1973 województwo katowickie
11.	Orzesze Woszczyce ulica Żorska 23	Krzyż przydrożny, z 1870 roku, ludowy, fundacja Franciszki Matuszczyk, kamienny, na wysokim cokole	B 418/73 16 VII 1973 województwo katowickie
12.	Orzesze Woszczyce ulica Suszecka	Krzyż przydrożny, z 1865 roku, kamienny, na wysokim cokole	B 419/73 16 VII 1973 województwo katowickie
13.	Orzesze Woszczyce ulicy Jana Długosza	Zespół zabudowy kościoła parafialnego pod wezwaniem Świętych Piotra i Pawła: • budynek kościoła wybudowany w latach 1878–1880 w stylu historyzmu z elementami neoromańskimi i neogotyckimi według projektu królewskiego budowniczego Moebiusa; • plebania wybudowana w 1812 roku bez wyraźnych cech stylowych; • kaplica pod wezwaniem Świętego Jana Nepomucena wzniesiona prawdopodobnie w XIX wieku bez wyraźnych cech stylowych; • rzeźba <i>Immaculata</i> z lewej strony głównego wejścia do kościoła, powstała w czwartej ćwierci XIX wieku lub na początku XX wieku w stylistyce akademickiego realizmu; • rzeźba <i>Święty Józef</i> z prawej strony głównego wejścia do kościoła, powstała w czwartej ćwierci XIX wieku lub na początku XX wieku w stylistyce akademickiego realizmu; • murowane ogrodzenie otaczające poszczególne budynki; • najbliższe otoczenie wymienionych budynków wraz z drzewostanem Wpis do rejestru zabytków obejmuje budynek kościoła oraz jego najbliższe otoczenie w ramach murowanego ogrodzenia	A 219/07 30 X 2007 województwo śląskie

Lp.	Adres	Obiekt	Numer rejestru zabytków Data wpisu
14.	Orzesze Zawieść ulica Mikołowska 208	Pałac z parkiem, z XVIII wieku, barokowy, gruntownie przebudowany w XIX wieku, murowany, potynkowany, piętrowy, na planie prostokąta Granice ochrony obejmują całość obiektu wraz z parkiem w ramach ogrodzenia	A 726/66 15 VI 1966 województwo katowickie
15.	Orzesze Zawieść ulica Mikołowska 208	Wystrój architektoniczno-rzeźbiarski elewacji pałacu – balustrady i obramienia okien, wykonane w kamieniu, barokowe z XVIII wieku	B 464/73 5 XI 1973 województwo katowickie

Źródło: http://wkz.katowice.pl/index.php?option=com_content&view=article&id=101&Itemid=98

7. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego gminy. Analiza szans i zagrożeń

Do oceny stanu dziedzictwa kulturowego zastosowano analizę SWOT (czynników rozwojowych). To procedura analityczna umożliwiająca porządkowanie i prezentację danych. Jest to jedno z podstawowych narzędzi planowania strategicznego.

Jej nazwa stanowi akronim czterech typów czynników rozwojowych:

- S-Strengths (Atuty) – pozytywne czynniki wewnętrzne, mocne strony, przewagi lub zalety mogące przyczynić się do osiągnięcia celów;
- W-Weaknesses (Słabości) – negatywne czynniki wewnętrzne, bariery, wady i braki, mogące przeszkodzić w realizacji celów;
- O-Opportunities (Szanse) – pozytywne czynniki zewnętrzne, pochodzące z otoczenia (takie, na które nie ma możliwości wpływu), mogące przyczynić się do osiągnięcia celów;
- T-Threats (Zagrożenia) – negatywne czynniki zewnętrzne pochodzące z otoczenia (takie, na które nie ma możliwości wpływu), mogące przeszkodzić w realizacji celów.

W listopadzie 2015 roku w Urzędzie Gminy Orzesze, odbyło się spotkanie z partnerami samorządowymi dotyczące wizerunku gmin powiatu mikołowskiego, w ramach zadania "Przygotowanie i opracowanie dokumentu strategiczno-operacyjnego pn. "Podstrategia promocji obszaru funkcjonalnego powiatu mikołowskiego wraz z przygotowaniem Planu Operacyjnego na lata 2016-2025 (w tym Strategii Marki Powiatu Mikołowskiego) – w ramach projektu pod nazwą „Jednolita S-strategia Terytorialna = spójny obszar funkcjonalny powiatu mikołowskiego poprzez wzmocnienie mechanizmów efektywnej współpracy JST”²².

Wyniki przeprowadzonej analizy stanowią podstawę dla formułowania GPOnZ, który powinien uwzględniać wzmocnianie atutów, minimalizację słabości, wykorzystywanie szans i unikanie zagrożeń.

Tabela 1. Analiza SWOT dla powiatu

Analiza SWOT	
Atuty	Słabości
• Bogata i różnorodna oferta kulturalna na poziomie gmin (np. Mikołowskie Dni Muzyki – impreza regionalna, Festiwal Orkiestr Dętych) • Bogata oferta cyklicznych imprez sportowych np. na terenie Orzesza, Łazisk Górnych, Mikołowa, Wyr	• Nieumiejętne wykorzystanie walorów dziedzictwa kulturowego przez powiat i gminy (np. Sanktuarium Matki Bożej w Bujakowie – Opiekunki Środowiska Naturalnego, Szlak Architektury Drewnianej), cmentarz żydowski – zabytkowe macewy)
Otoczenie	
Szanse	Zagrożenia
• Centralne położenie powiatu na terenie całej aglomeracji • Bliskość aglomeracji śląskiej • Dodatni bilans migracyjny – na terenie powiatu osiedla się więcej osób, mniej odpywa • Istnienie Śląskiego Ogrodu Botanicznego	• Słaba infrastruktura hotelowa (powiat atrakcyjny turystycznie) • Niewykorzystanie istniejących warunków naturalnych do infrastruktury o charakterze turystyczno-wypoczynkowym • Brak wspólnej platformy promocji powiatu i gmin (gminy promują się same)

²² w ramach programu „Rozwój miast poprzez wzmocnienie kompetencji jednostek samorządu terytorialnego, dialog społeczny oraz współpracę z przedstawicielami społeczeństwa obywatelskiego” finansowanego ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014.”

Analiza SWOT	
oraz Muzeum Energetyki na Szlaku Zabytków Techniki - Dobra sieć drogowa, sieć kolejowa - Sąsiedztwo powiatu pszczyńskiego, licznie odwiedzanego przez turystów. Możliwość połączenia się z turystycznym szlakiem pszczyńskim	Konkurencyjna oferta miast: Tychów, Katowic, Pszczyny, Rudy Śląskiej, Żor, Rybnika, Gliwic

Źródło: opracowanie własne

Analiza SWOT była wypracowywana przez wszystkich uczestników konsultacji wspólnie w formie dyskusji. Analiza odbyła się w podziale na cztery obszary: gospodarki (G), turystyki (T), kultury (K), sportu i rekreacji (S). Litery zapisane w nawiasach po nazwach czynników oznaczają obszary, do których można je przypisać.

Tabela 2. Atuty i szanse potencjału promocyjnego gminy Orzesze

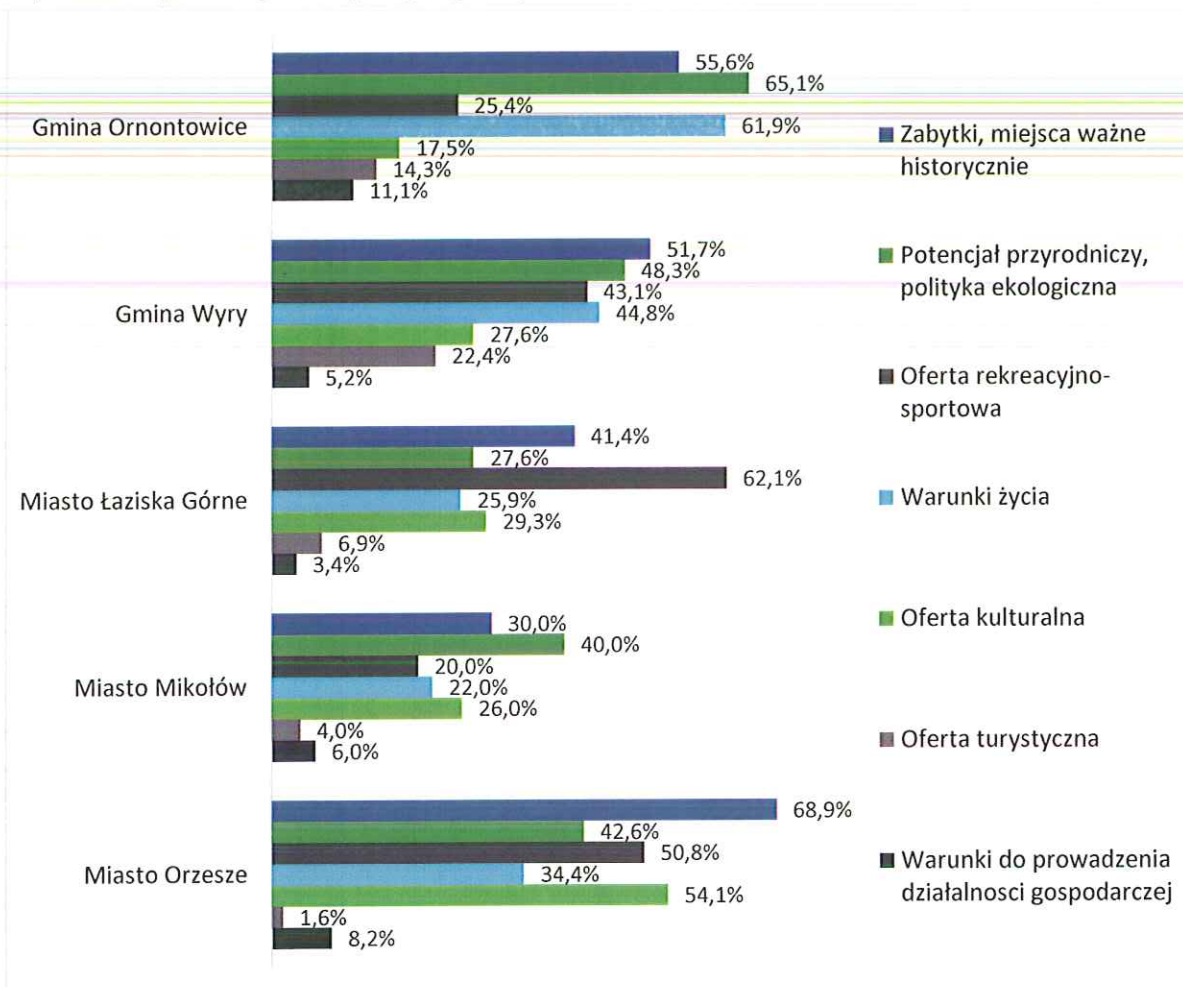
Atuty
- Dużo terenów pod inwestycje, w tym terenów przeznaczonych pod działalność gospodarczą, głównie zlokalizowaną przy drodze krajowej DK81 (G) - Strefa ekonomiczna przy Hucie Szkła, i plany utworzenia drugiej strefy (G) - Dogodna lokalizacja – gmina położona na sieci dróg krajowych, szybki (samochodowy) dojazd do aglomeracji, łatwy i szybko dojazd na lotnisko, linia kolejowa (dwa dworce i stacja w Jaśkowicach), dwie trasy kolejowe: Rybnik-Katowice, oraz czekająca na reaktywację: Rybnik – Oświęcim (G), (T) - Podjęte są działania związane z promocją terenów inwestycyjnych – „Hektary możliwości” (G) - Są ulgi dla nowo powstałych przedsiębiorstw (G) - Potencjał środowiska naturalnego (najbardziej zielona gmina w powiecie, który też jest zielony. Nawet jedna z najbardziej zielonych gmin w woj. śląskim. Więcej lasów niż w Mikołowie, (T), (S) - Istnieją trasy rowerowe, ale większość to „dziewicza zielen” (S) - Przyrost liczby ludności na skutek trendów migracyjnych - Duża liczba imprez sportowych i kulturalnych, w tym wydarzenia cykliczne, kojarzone wśród mieszkańców i okolic: Wyścigi kolarskie, Cross country, turniej rycerski (w walkach rycerskich – międzynarodowe), dzień sportu, dni Orzesza (T), (S) - Dobra gminy współpraca z organizacjami pozarządowymi (G), (S), (K) - Niskie ceny ziemi, działek budowlanych - powstają rezydencje (G), (S) - Wprowadzenie wieży ciśnień do szlaku wież wodnych (T) - Huta szkła – jako podstawa do produktu lokalnego (istnieją rozmowy w celu nawiązania współpracy i utworzenia muzeum szkła itp. (T) - Izba regionalna zespołu Szarotki z Mościsk (T) - Zespoły regionalne: Szarotki (Mościska) i Jaśkowiczanie (Jaśkowice): przybliżają tradycję, uczą gwary, mają stroje, uczą zwyczajów, - działania np. Ślązok Roku, Godomy po noszemu, (T), (K) - Orzesze, to ważna destynacja grzybobrania - dużo osób od strony Żor, Jastrzębia przyjeżdża na grzyby (T) - Lider edukacji, wysoki poziom nauczania, szkoły w każdym sołectwie, rozwinięta infrastruktura, (G) - Wyróżnienie przedsiębiorców tytułem Orzeski Lider Biznesu
Szanse
Potencjał aglomeracji – ludzie, którzy przyjeżdżają do lasów orzeskich (T)

Źródło: opracowanie własne

Ponadto mieszkańcy mogli dać wyraz swoim opiniom, ocenom i pomysłom w ramach przeprowadzonej w gminach powiatu mikołowskiego kampanii informacyjnej, wspomaganą poprzez rozprowadzenie, zebranie i analizę ankiet. Największa ze

wszystkich gmin liczba uczestników wywiadu (ok. 69% respondentów), uznała, że najważniejszym wyróżnikiem miasta są zabytki i miejsca ważne historycznie.

Wykres 1. Wyróżniki poszczególnych gmin powiatu mikołowskiego



Źródło: opracowanie własne na podstawie badań IB IPC

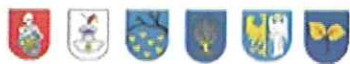
Cykliczne wydarzenia organizowane w Orzeszu dla mieszkańców i przyciągające turystów, w sposób bezpośredni realizują cele GPOnZ. A są to m.in.:

Mistrzostwa Polski Juniorów w sportowych walkach rycerskich i Orzeski Turniej Rycerski – dwie imprezy odbywające się w tym samym czasie organizowane przez Fight Club Niepokorni i Urząd Miasta Orzesza.

Otwarte Mistrzostwa Orzesza Cross Country – zawody w kolarstwie górskim odbywające się co roku na terenie Góry św. Wawrzyńca, których organizatorem jest Fundacja Aktywni; w 2015 roku odbyły się po raz siódmy (w roku 2016 organizatorem będzie UKTS Sprint, pomysłodawca imprezy).

Orzeskie Spacer Historyczne – cykliczne wycieczki miłośników lokalnej historii po gminie Orzesze z przewodnikiem; organizatorem jest Miejski Ośrodek Kultury. W październiku 2015 r. spacer odbył się po raz siódmy.

Powiatowy Konkurs Gwarowy – konkurs organizowany co roku przez Szkołę Podstawową nr 10 w Woszczycach i Dom Śląskiej Kultury promujący tradycje i zwyczaje śląskie oraz gwarę wśród dzieci i młodzieży szkół podstawowych i gimnazjów; w 2015 roku odbył się po raz siódmy.



Zjazd Śpiewaczy im. Mieczysława Dzieńdziela – zjazdy chórów odbywają się co dwa lata w czerwcu a poświęcone są pamięci długoletniego dyrygenta śląskich chórów, w tym orzeskiego Dzwonu; w 2014 roku zjazd odbył się po raz jedenasty.

8. Programowanie rozwoju opieki nad zabytkami

Na podstawie poradnika jak przygotować GPOnZ²³, przyjęto założenie, iż w celu przygotowania programu niezbędne jest dopasowanie modelu programowania średniookresowego do warunków lokalnych. Technicznie odbywa się to poprzez zastosowanie uspołecznionej metody przygotowania oraz wdrożenia projektów.

Przy czym w rozumieniu tegoż programu partycypacja oznacza wzajemną komunikację pomiędzy różnymi grupami społecznymi, w trakcie której wszyscy uczestnicy procesu mają możliwość wpływać na podejmowane decyzje (poprzez udział w panelach dyskusyjnych, w społecznej radzie programu, w grupach monitorujących) i biorą następnie czynny udział w ich realizacji.

Ważnym aspektem w procesie komunikowania się jest dwustronność przepływu informacji. Władze gminy nie tylko przekazują informacje na temat podejmowanych w programie decyzji, ale również dają możliwość oceny tych decyzji oraz składania sugestii dotyczących kolejnych aktualizacji. Ów czynny udział w programie będzie polegał więc na umożliwieniu mieszkańcom/organizacjom/właścicielom nieruchomości uczestniczenie w wyborze obszarów priorytetowych oraz realizacji zadań. Ich identyfikacja jest możliwa poprzez organizowanie „okrągłego stołu” lub zbieranie opinii on-line na stworzonej ku temu platformie internetowej.

8.1. Priorytety programu opieki

Dla dalszych prac przyjęto założenie, iż znaczenie takiego programu polega na połączeniu różnych płaszczyzn oddziaływania, w ramach 3 zaproponowanych priorytetów i przypisanych im celów wraz z oczekiwanymi rezultatami, a mianowicie:

- przestrzenno-technicznego;
- społecznego;
- ekonomicznego.

Najistotniejszy wpływ na kształt programu mają cele, o których mowa w ustawie, przypisane poszczególnym priorytetom, jak w tabeli poniżej.

Tabela 3. Priorytety GPOnZ

Priorytety	Cele	Rezultaty
1. Przestrzenno-techniczny	1. włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;	• liczba uczestników projektów utrzymania i wypromowania tożsamości lokalnej • uregulowanie stanu formalno-prawnego obiektów i obszarów zabytkowych
	2. uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;	• % zwiększenia wartości terenu poprzez utrzymanie wysokiej jakości krajobrazu i środowiska • liczba konferencji, sesji informacyjnych
	3. zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;	• liczba projektów włączających mieszkańców oraz pobudzających ich aktywizację

²³ Gminny program opieki nad zabytkami Poradnik metodyczny NID

Priorytety	Cele	Rezultaty
2. Społeczny		• liczba obiektów wyremontowanych • liczba obiektów zabezpieczonych
		• liczba projektów ekspozycyjnych • liczba wejść na strony internetowe zabytkowych obiektów • liczba uczestników kampanii przeprowadzonych • liczba uczestników odwiedzających obiekty
	4. wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;	
	5. podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;	• liczba wydanych materiałów informacyjnych, przeprowadzonych audycji, • liczba opracowanych wytycznych dla obiektów i ich otoczenia; • % dotacji z budżetu gminy na zabytki • wypracowanie zachęcających mechanizmów prawno-finansowych • liczba uczestników procesu partycypacji społecznej - liczba osób uczestniczących w zajęciach edukacyjnych • liczba m2 ścieżki edukacyjnej lub przyrodniczo-edukacyjnej
3. Ekonomiczny	6. określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;	• liczba czynnie włączonych w program opieki nad zabytkami właścicieli nieruchomości, mieszkańców i przedsiębiorców, • liczba projektów zrealizowanych przez partnerów społeczno-gospodarczych • wzrost dotacji dla sektora finansów niepublicznych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.
	7. podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.	• liczba projektów • liczba nowych miejsc pracy • liczba inkubatorów aktywności kulturalnej • liczba nowych usług na zabytkowych obszarach • liczba nowych usług

Priorytety	Cele	Rezultaty
		w ochronie obiektów

Źródło: opracowanie własne

Uspołecznienie procesu planowania i realizacji celów, wymaga stworzenia warunków sprzyjających inwestycjom prywatnym, pomocy właścicielom nieruchomości w ulepszaniu stanu zasobów zabytkowych, stworzenie nowych miejsc pracy, etc., pobudzania inicjatyw mieszkańców tak, by sami dążyli do poprawy swoich warunków życia wykorzystując potencjał dziedzictwa kulturowego. Zaplanowane rezultaty nie stanowią zbioru zamkniętego i mogą być modyfikowane w trakcie aktualizacji GPOnZ.

8.2. Kierunki działań programu opieki

Artykuł 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje zakres opieki w sposób następujący:

Opieka nad zabytkiem sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Dla określenia zadań na kolejne 4 lata, przyjęto założenie, że będą one przyporządkowane kierunkom, tożsamym ze wskazanym w ustawie zakresem 5 elementów opieki nad zabytkami. W przyszłości koordynator GPOnZ zainicjuje możliwość jak najszerzego włączenia partnerów społeczno-ekonomicznych i mieszkańców w realizację zadań z zakresu opieki nad zabytkami, aż po budowanie partnerstw lokalnych.

Tabela 4. Kierunki działań GPOnZ

Kierunek działań	Proponowane zadania realizacyjne
1. Zapewnienie warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku;	-współpraca z ośrodkami akademickimi i naukowymi
2. Zapewnienie warunków prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;	-pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami, -rekommendacje do Studium wykonalności dla wybranych obiektów - Przyznanie dotacji dla sektora finansów niepublicznych na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru.
3. Zapewnienie warunków zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;	-pozyskiwanie wszelkich dostępnych źródeł finansowania opieki nad zabytkami, -Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami -Powołanie społecznego zespołu do monitorowania programu
4. Zapewnienie warunków	- tworzenie Parków Kulturowych – w celu ochrony krajobrazu

Kierunek działań	Proponowane zadania realizacyjne
korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;	kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej -pozyskanie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami, -przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej - przygotowanie przez studentów architektury, konserwacji zabytków w ramach zajęć – mapy + wizualizacji zabytku, wybranych obszarów - zorganizowanie punktów doradztwa przez urząd w dostępie i pozyskiwaniu instrumentów finansowych na remonty i modernizacje obiektów: ze środków publicznych (lokalnych, regionalnych, krajowych i europejskich) i prywatnych -zorganizowanie dni pomocy merytorycznej -wytyczenie tras gminnych eksponujących lokalne wartości - opracowanie wzorników gminy i konserwatorskich zasad dla realizacji twardych projektów (obiekty mieszkalne, przemysłowe, mała architektura itd.) - adaptacje niezagospodarowanych pomieszczeń na cele społeczne, kulturalne, aktywizacji - Iluminacja obiektów i elementów krajobrazu o wysokiej wartości estetycznej
5. Zapewnienie warunków popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.	- poszerzenie wiedzy mieszkańców, organizacji społecznych i środowiska gospodarczego na temat zasad opieki nad zabytkami -prowadzenie marketingu terytorialnego z uwzględnieniem istniejących na terenie gminy zasobów zabytków oraz z wykorzystaniem stwarzanych przez nie możliwości, -wykorzystanie potencjału lokalnej prasy i mediów społecznościowych -tworzenie atrakcyjnych materiałów informacyjnych i promocyjnych w wersji papierowej i on-line dotyczących atrakcji turystycznych, zabytkowych obiektów i atutów gminy - organizowanie spacerów edukacyjnych, konkursów wiedzy, gier miejskich.

Źródło: opracowanie własne

Zasadniczym podmiotem programu jest społeczność gminy, zatem działania ożywiające zabytki powinny wynikać z inicjatyw lokalnych. Rolą sektora publicznego jest wspieranie tych inicjatyw za pomocą różnych instrumentów, omówionych w kolejnym rozdziale.

9. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz miasta na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi, tak by wywołać ich pożądane zachowania prowadzące do realizacji zamierzonych celów. Głównym odbiorcą programu jest społeczność miasta, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium, jakie można wykorzystać do realizacji niniejszego programu, wynika z obowiązującego prawa i przepisów w nim określonych oraz opartych na nich działaniach umocowanych w realiach finansów publicznych i instrumentów prawno-ekonomicznych. Stąd można wyróżnić pięć rodzajów instrumentów, jakie należy wykorzystywać przy realizacji niniejszego programu:

- **instrumenty prawne** (wynikające z przepisów prawnych dokumenty wydawane przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego, programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, włączanie problematyki związanej z opieką nad zabytkami do planistycznych opracowań związanych z zagospodarowaniem przestrzennym gminy, tworzenie opracowań planistycznych odpowiednio dla potrzeb ochrony zabytków oraz sporządzanie analiz i oceny skutków wpływu planowanych działań inwestycyjnych na środowisko kulturowe gminy);
- **instrumenty koordynacji** (strategia rozwoju, program rozwoju infrastruktury, program ochrony środowiska, program prac konserwatorskich, studia i analizy, koncepcje, lokalny program rewitalizacji, prowadzenie instytucji, w tym tworzenie podmiotów prawnych, współpraca z ośrodkami akademickimi i naukowymi);
- **instrumenty finansowe** (dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej, środki fundacji, programy wspierania inicjatyw lokalnych banków lub prywatnych firm);
- **instrumenty społeczne** (edukacja kulturowa, informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi, wolontariat);
- **instrumenty kontrolne** (aktualizacja danych o stanie zabytków na terenie gminy, stanu zagospodarowania przestrzennego gminy, monitoring środowiska kulturowego, ciągła weryfikacja zasobów gminnej ewidencji zabytków, społeczni opiekunowie zabytków itp.).

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczności lokalnej inicjatywy i konkretnych działań, które są prowadzone w wielu sferach działalności, w tym:

- wykorzystanie istniejących przepisów prawnych związanych z polityką ochrony zabytków w celu przygotowania efektywnej polityki ochrony środowiska kulturowego w mieście;
- wykorzystywanie programów dotyczących ochrony zabytków i opieki nad zabytkami dla realizacji gminnego programu (programy na poziomie powiatu, województwa oraz kraju);
- koordynowanie działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego na terenie gminy;
- prowadzenie ciągłego monitoringu zmian w zakresie środowiska kulturowego;
- efektywne zarządzanie programem;



- współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Odpowiedzialnym za realizację niniejszego programu jest powołany do jego przygotowania koordynator, wskazany do prowadzenia znaczącej większości zawartych w nim zadań oraz monitorowania jego wydatków i efektów. Zadania będą finansowane z różnych źródeł.

Źródła finansowania działań określonych w programie to:

- budżet gminy (środki własne lub dofinansowanie);
- środki prywatne;
- środki instytucji;
- środki Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków;
- środki Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej;
- środki Ministerstwa Kultury;
- środki Funduszu Kościelnego;
- fundusze Unii Europejskiej;
- ulgi podatkowe.

Szczegółowe informacje na temat komplementarnych funkcjonujących programów operacyjnych, działających w obszarze dziedzictwa kulturowego, ochrony i opieki nad zabytkami znajdują się na stronach internetowych Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego²⁴ oraz Ministerstwa Rozwoju²⁵.

Obowiązek utrzymania obiektów zabytkowych spoczywa na właścicielach obiektów. Na dofinansowanie projektów związanych z pracami przy zabytkach oraz projektów pośrednio związanych z ochroną dziedzictwa (promocja, informacja, edukacja) przeznacza się:

- środki finansowe z budżetu państwa przyznawane przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w programach ministerialnych, w tym dotacje na badania archeologiczne, jeżeli ich przeprowadzenie jest niezbędne w celu ochrony zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków, objętego ochroną konserwatorską na podstawie ustaleń planu zagospodarowania przestrzennego lub znajdującego się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- środki finansowe z Funduszy Europejskich, dystrybuowane na poziomie krajowym;
- środki finansowe w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych, dystrybuowane na poziomie województw;
- środki przyznawane przez marszałków województw;
- środki finansowe z europejskich programów specjalnych np. Norweski Mechanizm Finansowy;
- środki finansowe z budżetu samorządów.
- fundusze dla organizacji pozarządowych.

W oparciu o przepisy ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 77) realizowane są zadania oparte o zasady współfinansowania ze środków publicznych. Dysponentami powyższych środków są:

²⁴ www.mkidn.gov.pl.

²⁵ <https://www.mr.gov.pl/>.

- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego;
- Wojewódzcy Konserwatorzy Zabytków;
- organ stanowiący gminy.

Ochrona dziedzictwa kulturowego realizowana jest również z innych funduszy państwowych:

- Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (np. zabytkowe założenia parkowe);
- Funduszu Kościelnego (nie obejmują wyposażenia wnętrz).

Podstawowym warunkiem udzielania dofinansowania jest wpis do rejestru zabytków obiektu, na który czynione są starania o dotacje (do rejestru „A” – zabytki nieruchome, do rejestru „B” – tzw. zabytki ruchome, do rejestru „C” – zabytki archeologiczne).

O dotację może się ubiegać właściciel lub posiadacz zabytku albo jednostka posiadająca zabytek w trwałym zarządzie.

Znaczący udział w finansowaniu opieki nad zabytkami, jak wspomniano wyżej, mają Fundusze Europejskie. Obecna zatwierdzona przez Parlament Europejski perspektywa finansowa na lata 2014-2020, przewiduje przyznanie Polsce 82,5 mld euro na realizację polityki spójności.

W latach 2014-2020 w ramach funduszy strukturalnych działają następujące programy rozwojowe:

- Infrastruktura i Środowisko (realizacja programu wynosi ponad 28 miliardów euro i dotyczy głównie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym);
- Inteligentny Rozwój;
- Wiedza, Edukacja i Rozwój;
- Polska Cyfrowa;
- Polska Wschodnia;
- Europejska Współpraca Terytorialna i Europejski Instrument Sąsiedztwa;
- Pomoc Techniczna;
- Regionalne Programy Operacyjne.

Na Regionalne Programy Operacyjne – w latach 2014-2020 przeznaczono 31,28 mld euro tj. 40% funduszy polityki spójności. Województwo śląskie jest największym beneficjentem funduszy i alokacja tych środków wyniesie 3 476 937 134 euro.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Śląskiego na lata 2014-2020 przewiduje realizację zadań w ramach **Ochrony środowiska i efektywnego wykorzystania zasobów**. W ramach tego działania wspierane będą zadania polegające na przeprowadzeniu prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych przy zabytkach i ich otoczeniu wraz z promocją obiektu. Wsparciem objęte będą również inwestycje polegające na zabezpieczeniu obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożenia. Na finansowanie zadań w obszarze tego działania planuje się przeznaczyć 60 381 250 euro.

Realizacja zadań w ramach priorytetu **Wzrost konkurencyjności mikro, małych i średnich przedsiębiorstw**, na finansowanie którego przeznaczono 207 988 898 euro może dotyczyć przedsięwzięć turystycznych, wykorzystujących potencjał turystyczny i kulturowy oraz walory krajobrazowo-przyrodnicze regionu.

W ramach regionalnych programów operacyjnych jednym z instrumentów jest Inicjatywa **JESSICA**. Jest to europejskie wsparcie na rzecz trwałych inwestycji w obszarach miejskich w zakresie:

- przebudowy starych lub nieużywanych budynków przemysłowych;
- rewitalizacji terenów powojennych i poprzemysłowych;
- rewitalizacji miast.

Źródłem finansowania opieki nad zabytkami mogą być też środki pozyskane od firm (np. banków jak BZ WBK, fundacji np. Kronenberga), czy stowarzyszeń lub osób prywatnych funkcjonujących na danym terenie, które są przykładem lokalnego patriotyzmu i przywiązania do swojej „małej ojczyzny”.

11. Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków

Koordynator programu, wspierany zespołem wskazanych pracowników, jest kluczową osobą do przygotowania/aktualizacji GPOnZ i prowadzenia ewidencji zabytków. Zakres obowiązków koordynatora gminnego programu musi być zgodny z celami opieki nad zabytkami określonymi w ustawie.

Główne zadania można określić następująco:

- udział w spotkaniach zespołu roboczego programu gminnego (poszerzonego o przedstawicieli urzędu ds. budżetu, spraw społecznych, kultury, itd.) w zakresie prowadzenia ewidencji zabytków i metod finansowania przedsięwzięć;
- koordynacja aktualizacji GPOnZ w gminie;
- konsultacja aktualizacji GPOnZ z instytucjami w regionie;
- monitorowanie GPOnZ (raz na 2 lata przygotowanie sprawozdania);
- monitorowanie źródeł finansowania;
- prowadzenie kontaktów z organizacjami pozarządowymi, oraz właścicielami i użytkownikami zabytkowych nieruchomości;
- prowadzenie gminnej ewidencji zabytków.

Realizacja programu będzie się odbywać we współpracy koordynatora z odpowiednimi komórkami merytorycznymi urzędu, instytucjami pozarządowymi oraz właścicielami, administratorami i użytkownikami obiektów zabytkowych położonych na terenie gminy. Ponadto program przewiduje współpracę z instytucjami szczebla wojewódzkiego, w szczególności z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.

Ustawa nakłada obowiązek sporządzania sprawozdań z realizacji programu co 2 lata, na podstawie zaproponowanych wskaźników. Sprawozdanie przedkładać radzie gminy powinno zawierać informację o ewentualnych zmianach w gminnej ewidencji zabytków, informacje o działaniach podejmowanych na rzecz opieki nad zabytkami, poniesionych i planowanych nakładach finansowych oraz o postulatach mieszkańców i właścicieli zabytków dotyczących ich ochrony.

Proces monitorowania będzie podlegał na obserwacji zmian, jakie zachodzą w wyniku realizacji celów poprzez realizację projektów, na analizie zebranych danych i opracowaniu raportów.

Koordynator programu gminnego pracujący nad przygotowaniem GPOnZ zainicjuje w przyszłości możliwość jak najszerszego włączenia partnerów społeczno-ekonomicznych w realizację zadań z zakresu opieki nad zabytkami, poprzez budowanie partnerstw lokalnych. W tym celu musi być dokonane rozeznanie możliwości/postaw mieszkańców, organizacji społecznych, środowiska biznesu i możliwości ich udziału w realizacji przedsięwzięć.

Ważne będą stosowane w Polsce formy docierania do mieszkańców jak: spacer edukacyjny, gry edukacyjne w przestrzeni, konkursy, Dni Zabytku, Święta Ulicy, które są niezwykle skuteczne w budzeniu emocjonalnego zaangażowania w sprawy zamieszkiwanej gminy. Tu właśnie jest rola urzędu, jako instytucji wiodącej w realizacji GPOnZ, wspierającej organizacje pozarządowe i lokalnych przedsiębiorców w osiąganiu pożądaných efektów na rzecz opieki nad zabytkami.

Oczywistym efektem partycypacji mieszkańców jest „efekt dźwigni”, polegający na pobudzeniu inwestycji prywatnych/aktywności społecznych, dzięki stosunkowo niedużym inwestycjom/wsparciu z budżetu gminy. Ważne, aby udało się włączyć mieszkańców,

organizacje pozarządowe do odnawiania i upiększania zabytków, upowszechniania wiedzy o lokalnych wartościach, które to zadanie nie ma szansy na realizację tylko z gminnych środków. Odpowiedzialność za wykonawstwo, jak i nadzór podzielona zostanie pomiędzy urząd i członków wspólnoty terytorialnej. Efektem programu ma być również ogromna dbałość mieszkańców o zabytki na obszarze gminy. Mieszkańcy zaangażowani w GPONZ będą bardzo dumni ze swoich działań.

Podsumowując, niezależnie od dostępnych środków finansowych, w osiągnięciu przyjętych dla GPONZ celów szczególną uwagę należy zwrócić na prawie bezkosztowe działania:

- opiekę nad niematerialnymi wartościami (przez harcerzy, lub grupy młodzieży szkolnej) docierać do starszych mieszkańców - pamiętających ginące z pamięci wydarzenia i z życia zawody, rejestrować na nośnikach audio lub w innych formach przekazy ustne związane z historią miejsca, historią osób/rodzin zamieszkujących poszczególne zabytkowe posesje;
- opiekę nad starymi nazwami; nad pamięcią o obywatelach „małej ojczyzny” – lekarzach, nauczycielach;
- tworzenie wirtualnych muzeów – (nie zawsze potrzeba fizycznej przestrzeni), wirtualne zbiory pamiątek rodzinnych, zdjęć, dokumentować zwykłe wydarzenia niezwykłych ludzi – mieszkańców Orzesza, czerpiąc z rodzinnych archiwów i przebogatej historii poszczególnych miejscowości wchodzących dziś w skład gminy;
- opiekę nad krajobrazem i jego elementami – poprzez stworzenie wzorników architektonicznych/urbanistycznych inspirujących do nieuchronnych przekształceń, także do kształtowania nowej zabudowy na terenach chronionych; opartych o szczególne cechy zabudowy, stosowane materiały i formy;
- uświadamianie młodzieży na historię miejsc/obiektów poprzez atrakcyjne formy jak gry terenowe, spacer edukacyjny;
- korzystanie z mediów społecznościowych – propagując udział w tropieniu przeszłości;
- angażowanie wolontariuszy w cykliczne sprzątanie miejsc publicznych, oraz opiekę nad zapomnianymi miejscami (cmentarzami), kapliczkami itd.



12. Spis tabel

Tabela 1. Analiza SWOT dla powiatu.....	24
Tabela 2. Analiza SWOT potencjału promocyjnego gminy Orzesze.....	25
Tabela 3. Priorytety GPOnZ	28
Tabela 4. Kierunki działań GPOnZ	30

Załącznik nr 1 Projekt pisma do WKZ

Śląski Wojewódzki Konserwator

Zabytków w Katowicach

ul. Francuska 12,

40-015 Katowice

tel. (32)253 77 98, fax. (32) 256 48 58

www.wkz.katowice.pl

Działając na podstawie art. 87 ust 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003r. (Dz.U. Nr 162, poz. 1568 z późn. zmianami) zwracam się z prośbą o zaopiniowanie aneksu do „Gminnego programu opieki nad zabytkami na terenie Miasta Orzesze na lata 2016-2020”.

Załącznik: projekt aneksu GPOnZ



Załącznik nr 2 Projekt uchwały przyjmującej aneks do GPOnZ

UCHWAŁA NR

RADY MIEJSKIEJ

ORZESZE

dnia2016 r.

**w sprawie przyjęcia aneksu do „Gminnego programu opieki nad zabytkami na terenie
Miasta Orzesze na lata 2016-2020”**

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9) i art. 18 ust. 2 pkt 15) ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tj. Dz.U. 2013r. poz. 594 z późniejszymi zmianami) i art. 87 ust. 3 i ust. 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tj. Dz.U. z 2014 r. poz. 1446)

Rada Miejska Orzesza uchwała

§ 1. Przyjąć do realizacji aneks do „Gminnego programu opieki nad zabytkami na terenie Miasta Orzesze na lata 2016-2020.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Orzesze.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Śląskiego.